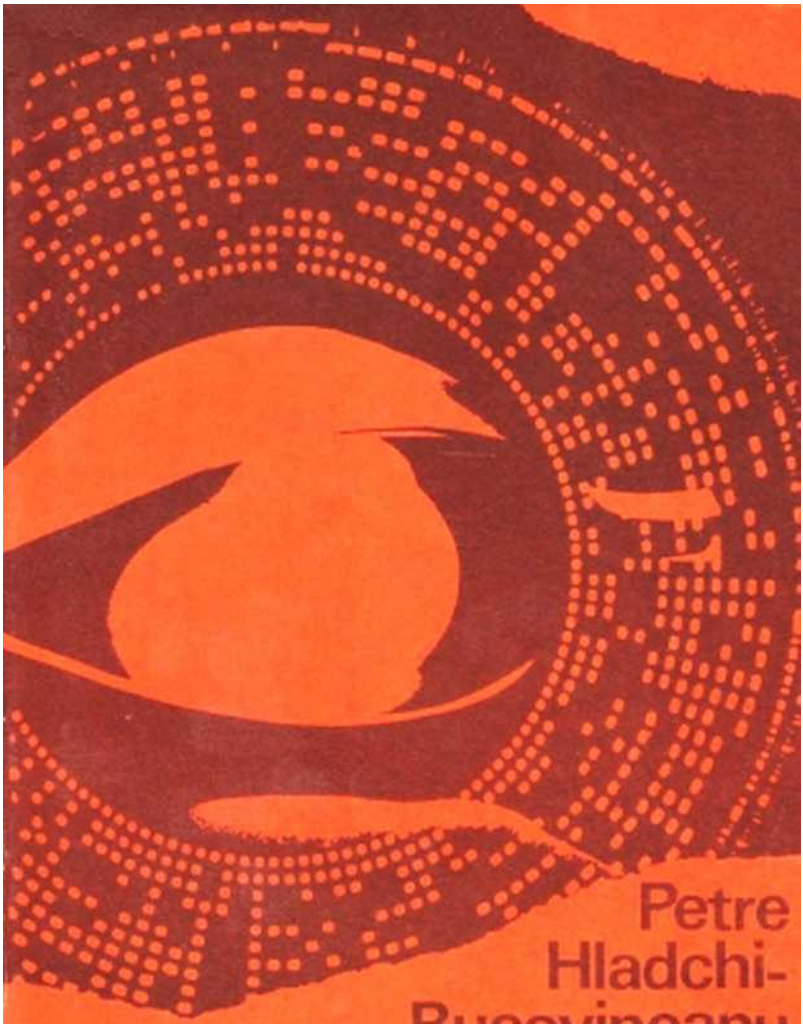

Petre
Hladchi-
Bucovineanu

Spionajul economic -armă a concurenței capitaliste

Coperta: CONSTANTIN NIŢULESCU

Concurenţa neloială – realitate a lumii capitaliste contemporane

De multă vreme nu mai este un secret faptul că în ţările capitaliste industrializate concurenţa dintre firme a devenit din ce în ce mai feroce, mai neloială. Economia capitalistă, roasă de propriile ei crize şi recesiuni, este nevoită să lupte şi împotriva furtului de inteligentă, ca urmare a rivalităţii dintre întreprinderi, a goanei – pe orice cale – după profituri maxime. De altfel, concepţia care predomină în materie de concurenţă între firme, după cum preciza o publicaţie americană, este aceea că „astăzi, într-o epocă în care cheltuielile pentru cercetare şi dezvoltare ating sume uriaşe, tentaţia de a se însuşi secretele altora este foarte puternică”. Referindu-se la aceeaşi problemă, un specialist californian în probleme de management arăta că în ţările capitaliste dezvoltate „spionajul economic face parte din politica de concurenţă”. Cu alte cuvinte, spionajul economic se integrează politicii de concurenţă, el constituind nu numai o metodă sau un accesoriu al concurenţei, ci însăşi osatura în baza căreia se pun la cale şi se realizează acţiunile concurenţei. Fireşte, este vorba de însuşirea, prin metode secrete, specifice, a unor date confidenţiale despre tehnologii noi, despre pieţe

de desfacere, costuri şi preţuri, precum şi despre orice alte informaţii ce ar putea să aducă profituri fabuloase marilor monopoluri care organizează asemenea acţiuni.

Din nefericire, marile firme capitaliste nu se mulţumesc a se spiona numai între ele. Uneori, în scopul de a-şi însuşi date de interes, organizează furtul de licenţe şi informaţii secrete în probleme economice de la alte firme; pretinse partenere, aşezate geografic la mii de kilometri distanţă şi care se află sub jurisdicţia naţională a altor state. Justificând asemenea practici, condamnate de toţi oamenii de bună credinţă, un expert al serviciilor secrete occidentale menţiona! „Spionajul este o parte integrantă a luptei politice moderne continuată în timp de pace: în această luptă se recurge la serviciul de informaţii şi la mijloacele sale auxiliare”. Concluzia ce se desprinde este cât se poate de simplă, respectiv, spionajul este un fel de continuare a războiului, desigur pe un alt plan, pe cel predominant politic, inclusiv economic, iar luptei loiale, cinstite, pentru progres şi bunăstare i se opune spionajul, care, după părerea acestui expert – şi a altora ca el – „este parte integrantă a luptei politice moderne”. Interesant de remarcat este tocmai faptul că pretinsul „teoretician” amintit nu a calificat spionajul, nici prin aluzie, ca fiind o racilă contemporană, înfiptă adânc în culisele concurenţei capitaliste, scoasă la suprafaţă în forme tot mai dure şi mai variate în

condiţiile crizei economice, ci direct şi clar ca fiind „parte integrantă” a însăşi politicii moderne.

Fără îndoială, metodele şi formele de obţinere discretă a informaţiilor din domeniile vieţii economice sunt diverse şi, evident, conspirate. Concomitent cu posibilităţile tehnice – între care aparatura electronică din ultimii ani se situează pe primul loc şi la care ne vom referi pe parcurs –, există suficiente alte mijloace şi metode de subtilizare a informaţiilor utile. Referindu-ne la ele, nu putem să trecem peste faptul că cele mai multe date sunt „recoltate” în urma contactelor cu diverşi oameni, prin abordarea lăudăroşilor, a palavragiilor, prin introducerea în întreprinderi a unor oameni special instruiţi şi, nu în ultimă instanţă, prin coruperea şi şantajarea unor deţinători de secrete. Sunt situaţii în care metodologia folosită îmbracă forme aşa-gis „clasice” nebănuite, bazate pe lipsa de vigilenţă a mânuitorilor de secrete. Într-un caz, în Anglia, de pildă, au fost vândute hârtiile aruncate în coşul de gunoi din biroul directorului unei firme, între care s-au găsit fragmente, ulterior reconstituite, ale unor secrete de care era interesată o altă firmă concurentă.

La Paris, o editură a contractat preluarea unei cantităţi de maculatură a unei firme”; printre hârtii s-au găsit ciorne ale unor documente ce conţineau secrete economice, mai târziu dovedindu-se că, de fapt, pretinsa „editură” era o

oficină specializată în spionaj economic.

Alte metode, între care instalarea de mijloace electronice în cabinetele conducerilor unor firme concurente sau în sălile unde se organizează consfătuiri de lucru, racolarea unor specialişti de valoare – deţinători de secrete – şi remunerarea lor cu salarii mai mari decât cele pe care le oferă alte firme concurente, discreditarea firmelor rivale prin mijloace moderne de publicitate sunt frecvent folosite în lumea spionajului economic. Folosindu-se de dictonul „scopul scuză mijloacele”, marile firme capitaliste nu precupeţesc niciun efort – material ori de influenţare psihologică – pentru a perfecţiona continuu metodele specifice spionajului economic, orice investiţie în acest domeniu având drept scop a obţine profituri maxime prin cheltuieli minime şi dominarea pieţei prin discreditarea, atenuarea influenţei şi chiar eliminarea concurenţilor.

În condiţiile contemporane, oficinele secrete nu subapreciază nicio metodă, niciun procedeu posibil a fi folosit, pentru a intra în posesia secretelor râvnite. Fireşte, oamenii punctaţi pentru a deveni colaboratorii unor asemenea oficine sunt studiaţi în fel şi chip: preferinţele lor şi ale familiei, veniturile pe care le realizează, sentimentele lor, anturajul, pasiunile, viciile, gradul de cultură şi multe alte amănunte sunt detalii care fac obiectul unor fişe ce se întocmesc dincolo de uşile zăvorâte ale sediilor secrete. Date

complexe se centralizează, de asemenea, despre alte persoane ce ar putea face obiectul atacurilor organizate de serviciile secrete, ca şi despre unităţile economice ce prezintă un real interes. Folosind metodele spionajului total – din care s-a inspirat în decursul timpului şi ale cărui procedee le-a adoptat –, spionajul economic nu iartă nimic. El subordonează întreaga activitate secretă desfăşurată în ţările capitaliste de serviciile de informaţii guvernamentale, de marile firme şi trusturi internaţionale şi organizaţiile profesionale private în scopul cunoaşterii potenţialului şi intenţiilor economice ale statelor sau firmelor concurente, ai subminării acestora, precum şi pentru a sustrage, prin metode subversive, invenţii, descoperiri şi procedee tehnologice de mare randament" *K* A devenit de multă vreme de domeniul public faptul că spionajul economic este ea o pecingine urâtă, strâns lipită de obrazul crizei valorilor morale din lumea capitalului, şi se dezvoltă în ciuda chemării popoarelor la raţiune şi înţelegere pentru stabilirea unei noi ordini economice internaţionale, pentru lichidarea malnutriţiei şi ameliorarea condiţiei umane pe mapamond. Aşa cura vom constata în capitolele următoare, această „pecingine" a devenit, în decursul timpului, un instrument tot mai agresiv al sistemului socio-economic capitalist şi vizează domenii de maximă importanţă.

Analizând diversitatea aspectelor care sunt

ori pot face obiectul spionajului economic, este şi firesc să ne întrebăm ce este spionajul, în general, şi cel economic, în special.

În ultimii ani, s-a discutat mult în jurul umor fapte de sustragere a unor secrete industriale sau tehnico-ştiinţifice, acest gen de activitate fiind denumit de unii autori drept *spionaj industrial* sau *spionaj tehnico-ştiinţific*. Au fost şi situaţii în care o asemenea activitate a fost denumită *spionaj tehnico-economic*, *spionaj ştiinţific*, iar alţi autori, ca să poată departaja cât mai mult caracterul acţiunilor secrete din acest domeniu, au creat noi subdiviziuni, între care *spionaj comercial şi financiar* ori, separat, *spionaj comercial* şi *spionaj financiar*, ajungându-se să se discute până şi de *spionaj agricol*. Dacă la cele menţionate am adăuga şi denumirile curent folosite de *spionaj politic*, *spionaj militar*, *spionaj economic*, ca şi alte asemenea titulaturi, atunci cititorul neavizat nu va putea, desigur, să deosebească ce se află în spatele uneia sau alteia dintre denumiri. Problema ridică şi un alt aspect ce n-a poate fi neglijat „respectiv, dacă între atâtea genuri” de spionaj există anume hotare – reale sau convenţionale – şi dacă acţiunile de spionaj, indiferent de denumire, se întrepătrund sau, nu.

Aşadar, fără a face uz de definiţiile folosite în codurile penale ale diverselor state şi fără a analiza şi, deci, a diseca expresia sub aspectul laturilor ei pur juridice, putem afirma că

„spionajul este acţiunea întreprinsă pentru cunoaşterea şi divulgarea, prin diverse mijloace, a tot ceea ce se impune să rămână confidenţial, conspirat, ascuns, tăinuit unei persoane, firme sau ţări”[1].

În concepţia legilor noastre, spionul trebuie să aibă o calitate specială, respectiv, să fie străin sau apatrid; aceeaşi faptă comisă de cetăţeanul român înseamnă trădare de patrie. Sub aspectul conţinutului datelor şi informaţiilor ce se impun a fi păstrate, ele sunt cele declarate secrete prin lege ori au în mod vădit un asemenea caracter. La fel: sunt incriminate şi situaţiile în care transmiterea unor date, care, deşi nu fac parte din categoria celor declarate secret de stat, pot aduce daune politice, economice sau militare. În acest sens, apreciem ca edificator *articolul 2* din *Legea nr. 23/1971* care prevede: „Transmiterea sau divulgarea informaţiilor, datelor şi documentelor ce constituie secrete de stat, pierderea, deţinerea în afara îndatoririlor de serviciu, distrugerea, alterarea ori sustragerea documentelor cu un asemenea caracter, neglijenţa care a avut drept urmare una din aceste fapte sau care a dat posibilitatea altei1 persoane să intre în posesia unor informaţii, date sau documente de natură să pună în pericol interesele economice; tehnico-ştiinţifice, militare sau politice ale statului,

1 Dr. Paul Hönitz. Spionajul economic, Editura militară. Bucureşti, 1978, p. 9.

precum şi orice încălcări ale normelor privind apărarea secretului de stat constituie fapte deosebit de grave şi sunt pedepsite de legea penală”.

Sublinierea pericolului pe care îl prezintă transmiterea sau divulgarea oricăror date secrete – dintr-un domeniu sau altul – nu înseamnă nici pe departe vreo aluzie la o anume categorie din subdiviziunile spionajului, stabilite convenţional de către unii cercetători, în raport de obiectivele ce sunt urmărite prin această activitate secretă. De altfel, nicio lege nu departajează strict „genurile” acţiunilor de spionaj şi nici nu ar putea atâta timp cât hotarul dintre ele se dovedeşte a fi foarte labil, iar scopul final este unic, respectiv, subminarea puterii politice, economice şi militare a adversarului. Este foarte greu, dacă nu chiar imposibil, ca astăzi cineva să demonstreze că lovind în economia unei ţări nu loveşte direct şi în politica ei ori, cu atât pai mult, în puterea ei de apărare militară. Cu alte cuvinte, „genurile” se completează şi, de regulă, sunt dirijate de centre unice de informaţii ce urmăresc, fireşte, scopuri unice. Cu toate acestea, în activitatea practică, prin modul de operare, metodologia specifică, personalul dirijat în asemenea acţiuni şi scopul imediat urmărit, deosebim:

— *Spionajul politic*, care implică cunoaşterea din timp – în scop de subminare şi organizare a unor acţiuni ostile – a hotărârilor importante pe

linie de stat, a unor aspecte deosebite ale stării de spirit a populaţiei, cunoaşterea unor date referitoare la activitatea concretă a organelor şi personalităţilor politice, la poziţia ce urmează a se adopta în probleme cruciale ale vieţii internaţionale, inclusiv a datelor de interes privind politica economică sau cea din domeniul ştiinţelor. Cu alte cuvinte, acest gen de spionaj are în atenţie planurile şi acţiunile politice în totalitatea lor, astfel că, în cele mai multe cazuri, subordonează şi problemele care în mod obişnuit sunt clasificate drept spionaj militar sau economic.

— *Spionajul militar* are în vedere obţinerea de date şi informaţi din domenii ce au tangenţă directă cu apărarea ţării. El nu se referă, însă, aşa cum se mai crede, în mod simplist, doar la concentrarea sau dislocarea de trupe şi tehnică militară ori la anume planuri strategice, ci priveşte întregul complex de date privind forţele umane şi materiale ce au legătură cu apărarea ţării, moralul trupelor şi al altor formaţiuni ce participă la sistemul de apărare, dotarea, activitatea de stat major, nivelul de pregătire al cadrelor, ataşamentul şi moralitatea lor, problemele economice specifice armatei şi industriei de apărare. Desigur, în timp de război, obiectivele urmărite de spionajul militar cresc în raport cu importanţa zonei sau zonelor de operare şi, de cele mai multe ori, în timpul marilor conflagraţii, spionajul economic ca şi cel ştiinţific i

s-a subordonat.

— *Spionajul ştiinţific*, în condiţiile revoluţiei tehnico-ştiinţifice, a căpătat noi valenţe, el devenind, în ultimii ani, o ramură distinctă a lumii nevăzute a spionajului. El urmăreşte sustragerea celor mai valoroase idei din domeniul ştiinţelor, şi nu poate fi subordonat – cum au încercat unii autori – spionajului militar sau celui economic, întrucât el slujeşte deopotrivă interese politice, economice şi militare. Pentru a justifica o anume „subordonare", unii dintre autori au încercat să localizeze spionajul ştiinţific în cadrul celui tehnico-ştiinţific, uitând că oficinele secrete caută să obţină date complexe din cercetarea fundamentală şi tehnico-aplicativă şi să influenţeze chiar şi cercetările din domeniul istoriografiei, să afle şi să folosească în propaganda lor diversionistă date despre originea unor limbi naţionale, să exploateze rezultatele obţinute clin domeniul tuturor ştiinţelor – exacte sau umaniste –, mergând până la identificarea şi cunoaşterea preocupărilor cotidiene ale oamenilor de ştiinţă.

— *Spionajul economic* este cel care, în fapt, subordonează toate planurile şi acţiunile ce vizează obţinerea – în secret – de date cu caracter economic. El are în vedere tot ceea ce unii au denumit, prin departajare, spionaj industrial, tehnico-ştiinţific, comercial, financiar etc., reunind toate actele comise de oficinele secrete interesate

a lovi în economia unui stat sau a unei anume zone geografice în care acţionează. Se înţelege, dacă vrem să „despicăm firul în patru”, că vom putea numi *spionaj tehnico-ştiinţific* pe cel care se limitează la furtul invenţiilor, al altor noutăţi din acest domeniu specializat sau *spionaj comercial* pe cel ce are în vedere doar compromiterea concurentului de afaceri comerciale, înlăturarea lui de pe piaţă. Oricum, scopul final este *lovitura economică* pe multiple planuri, astfel că *spionaj economic* rămâne denumirea nu numai cea mai potrivită, dar şi cea mai completă, pentru a defini toate genurile de acţiuni din acest vast domeniu.

Am amintit mai sus câteva subdiviziuni ale spionajului, aşa cum ele au fost şi mai sunt vehiculate, nu pentru a teoretiza această vastă problemă şi care constituie o realitate a zilelor noastre, ci pentru a se înţelege mai bine relaţia directă dintre concurenţă şi culegerea de date secrete pe multiple planuri. Nici unele dintre cele ce le-am putea denumi simbolic „subdiviziuni ale spionajului” nu se exclud, dimpotrivă, se completează reciproc, existând – nu de puţine ori – şi surpriza ca într-un caz de spionaj economic să se contureze elemente clare de spionaj politic, militar sau ştiinţific şi invers. Aceasta nu exclude, însă, posibilitatea ca în fiecare dintre aceste domenii să se acţioneze separat, în scopuri bine definite. Dacă în enumerarea de mai sus am menţionat *spionajul economic* ca o ultimă

subdiviziune, aceasta nu trebuie să ne ducă la concluzia că furtul de date, documente şi informaţii din domeniul economic se află pe ultimul loc. De regulă, spionajul economic a fost şi este prioritar pe agenda de lucru a oficinelor secrete şi nu a încetat niciodată, chiar nici în perioada unor ascuţite confruntări politice sau militare, când informaţiile din domeniul economic au constituit ţinta numărul unu a serviciilor de spionaj. În aceste condiţii apar, firesc, nenumărate întrebări: Când şi cum a apărut spionajul economic? Care a fost evoluţia lui în decursul timpului? Ce rol au marile firme capitaliste în promovarea şi practicarea spionajului economic? Există oare servicii profilate numai pe spionaj economic? Care sunt cele mai importante mijloace şi metode pe care le foloseşte spionajul economic? Acţionează oare spionajul economic şi împotriva ţării noastre? Cum anume? Acţiunile spionajului economic pot fi prevenite sau dejucate? Iată doar câteva întrebări, dintre multe altele, la care vom încerca să răspundem cu puterea de convingere a faptelor, a exemplelor luate din viaţă. Aşadar, fără a evita senzaţionalul – dacă mai poate fi numit astfel – din culisele unor cazuri concrete, vom încerca să descifrăm această delicată şi spinoasă problemă a contemporaneităţii, păstrată nu de puţine ori în seifurile sigilate ale oficinelor secrete şi ale marilor companii industriale. Se înţelege, cunoscând subterfugiile şi motivaţiile serviciilor

secrete şi ale patronatului marelui capital care a creat aceste servicii, reliefând motivaţiile şi legendele ce au fost ori sunt încă ţesute în jurul faptelor ce „justifică” furtul secretelor economice, ne vor apare cu mai multă claritate faţetele reale ale pretinsei onestităţi a practicilor folosite în acest domeniu.

Consideraţii privind istoricul spionajului economic

Fără îndoială, noţiunea propriu-zisă de *spionaj economic* este relativ nouă. Ea a apărut odată cu departajarea acestei activităţi secrete de altele asemănătoare sau, mai exact, după ce s-a constatat că obiectul sustragerii informaţiilor nu se limitează, individual şi separat, numai la industrie, comerţ, agricultură, finanţe ori noutăţi tehnico-ştiinţifice, iar întreaga acţiune loveşte, deopotrivă, un întreg sistem de relaţii economice. În ciuda „tinereţii” de care se bucură noţiunea în sine, sustragerea secretelor economice are un istoric ce se pierde în negura timpului. După cei mai mulţi cercetători de prestigiu ai fenomenului, spionajul economic este cel mai vechi dintre toate îndeletnicirile de sustragere a secretelor. Unii îl plasează cu zeci de mii de ani în urmă, afirmând că, în general, el ar trebui luat în considerare încă din perioada tind triburile care descoperiseră focul erau spionate de celelalte care nu pătrunseseră această taină.

Trecând peste diverse exemple din mitologie,

se impune să amintim că sunt multe lucrări în care se consemnează faptul că sustragerea de date şi informaţii economice, prin metode secrete, se practica frecvent şi în antichitate ori chiar mai devreme. Aici ar trebui să vedem, însă, cine şi de ce făcea spionaj? Apreciem tendenţioasă şi neavenită practica exemplificării vechimii spionajului – aşa cum abundă în diverse volume apărute în Occident – numai pentru a justifica încurajarea şi proliferarea furtului de secrete în cadrul concurenţei economice. Desigur, încă de atunci, din antichitate, ca şi peste secole, asemenea metode au fost folosite de cei puternici în favoarea lor, pentru a câştiga cât mai mult cu investiţii cât mai mici. Astăzi se ştie, de pildă, că secretele extragerii purpurii şi ale tehnicilor de vopsire a ţesăturilor au fost însuşite de romani după ce aceştia au răpit doi sclavi fenicieni, specialişti în prepararea purpurii pentru cartaginezi. Oare acesta să fi fost preludiul răpirilor, sechestrărilor sau chiar al momirilor de specialişti în epoca modernă? Greu de răspuns! Se cunoaşte, de asemenea, că încă în anul 300 î.e.n. japonezii au sustras de la chinezi secretul fabricării mătăsii naturale. Oare acesta a fost începutul subtilizării unor secrete ale procesului de producţie pentru obţinerea de produse noi? Deşi este greu să răspundem cu certitudine; sigur rămâne faptul că atunci, ca şi mai târziu, astfel de acţiuni nu se puteau consuma în afara intereselor

pe care le aveau clasele avute. Justificarea şi încurajarea practicilor spionajului economic prin „vechimea” lor, calificarea acestora ca „morale”, întrucât ar fi însoţit omenirea de la începuturile ei, sunt vădit eronate. Asemenea „concluzii” sunt susţinute şi proliferate intenţionat de către „teoreticienii” unor servicii secrete, tocmai pentru a găsi cu mai multă uşurinţă „căi psihologice” spre conştiinţa unor oameni, mai puţin edificaţi, pe care, astfel, să-i determine a le accepta eventualele oferte. „Găselniţe” asemănătoare sunt nenumărate în propaganda pe care o desfăşoară oficinele secrete şi, nu de puţine ori, însăşi frumoasa legendă referitoare la răpirea de către Prometeu a focului de pe Olimp este calificată – desigur tot cu interes – ca un act de... spionaj economic. Apologeţi ai serviciilor secrete ale statelor capitaliste s-au folosit chiar şi de vechi texte biblice pentru a justifica acţiunile lor. Unul dintre foştii şefi ai Agenţiei centrale de investigaţii a S.U.A. (C.I.A.), în prelegerile sale despre vechimea şi-l tradiţia spionajului, avea obiceiul să amintească că, în Vechiul testament al Bibliei, în cartea „Numerii”, la capitolul 13, se arată cum Dumnezeu, din pretinse „raţiuni morale”, i-a poruncit profetului Moise: „... Trimite oameni ca să iscodească Ţara Canaanului...”, iar Moise, îndeplinind porunca, a cerut trimişilor săi să stabilească: „... ce popor locuieşte; tare ori slab, puţin ori mult; şi cum este ţara în care locuieşte:

mănoasă sau rea… cum este pământul: gras ori slab, dacă se află pomi sau nu?…” Mai mult decât atât, experţii occidentali fac chiar aluzii la faptul că remunerarea agenturii de spionaj, îndeosebi, a celei din domeniul militar şi economic, are o „vechime biblică”, făcând uz de „Cartea lui Iosua”, în care se arată că, asediind Ierihonul, agresorii au lăsat-o în viaţă pe desfrânata Rahab, care a ajutat iscoadele trimise, restul populaţiei fiind trecută prin ascuţişul sabiei. Iertarea ei, deci, ar reprezenta recompensa acordată pentru trădarea conaţionalilor. În treacăt, amintim că, în condiţiile contemporane, chiar şi unele secte religioase – îndeosebi, din rândul celor create în ultimii ani –, ca şi unele centre sectante din străinătate, ce s-au pus la dispoziţia unor servicii secrete ori adoptă metode folosite de ele, încearcă să-şi justifice activitatea prin aceste texte biblice, pe care le interpretează în raport de dorinţe şi de scopurile urmărite.

Desigur, nu vom analiza în detaliu cele amintite şi nici nu ne vom ocupa de opiniile experţilor şi istoriografilor spionajului din unele state capitaliste. Considerăm, însă, că este elementar a înţelege faptul că ambiţiile de însuşire nedreaptă a unor bunuri, de folosire a acestora prin înşelare şi furt au apărut nu odată cu omul, ci pe o anume treaptă de dezvoltare socială, şi că au avut – şi continuă să aibă – scopuri clare: îmbogăţirea pe seama celor înşelaţi,

acumularea de bunuri cât mai valoroase de către cei mai puternici, obţinerea de profituri cât mai mari cu cheltuieli minime. Dacă, prin îngăduinţă, vom accepta existenţa unor elemente ale spionajului – inclusiv de natură economică – la începuturile antichităţii şi care pe parcurs s-au dezvoltat, trebuie să avem în vedere posibilităţile şi mijloacele de atunci, ca şi ale epocilor istorice ce au urmat, fixând pentru fiecare perioadă obiectivele şi tehnicile specifice. A vorbi de spionaj în general şi a pretinde – după cum susţin încă unii experţi occidentali – că spionajul, deci şi cel economic, a apărut odată cu omul, că va însoţi permanent omenirea, că s-a practicat de orice orânduire şi de oricare clasă socială, înseamnă a subaprecia faptul că aceste afirmaţii reprezintă ele însele nu numai un neadevăr, ci şi o denaturare a oricărei logici sănătoase. Apariţia şi dezvoltarea elementelor componente ale spionajului economic (industrial, comercial etc.) presupun, înainte de toate, crearea industriei, a comerţului, deci, a unei *baze economice* şi a unei *clase interesate*, în scopuri precise, a practica asemenea metode. Apoi, dezvoltarea spionajului economic, ca de altfel şi a celorlalte forme de spionaj (politic, militar sau ştiinţific), trebuie analizată într-un raport strict cu condiţiile sociale, politice şi economice ale epocii la care ne referim, cu interesele claselor sociale care au promovat această racilă socială> Erau oare interesaţi sclavii

sau mai târziu iobagii ori chiar muncitorii să facă spionaj? împotriva cui – şi de ce? Aveau ei oare posibilitatea să facă spionaj economic, clasa din care făceau parte era interesată în vreo concurenţă economică? Dacă răspunsul este negativ – şi nici nu poate fi altfel –, atunci întregul fenomen trebuie privit şi analizat ca fiind generat numai de interesele claselor exploatatoare, de concurenţa acerbă dintre clasele sociale avute. Astfel, se poate afirma că *spionajul*, inclusiv cel economic, *este un produs*, *un instrument şi un însoţitor permanent al societăţii bazate pe exploatare*, apărut pe o anume treaptă de dezvoltare socială şi, aşa cum vom constata din cele ce urmează, perfecţionat până la sofisticare de către monopolurile imperialiste.

Elemente ale spionajului, îndeosebi din domeniul cunoaşterii puterii economice a unor inamici potenţiali, ca şi pentru exploatarea unor ţinuturi mai puţin cunoscute, inclusiv din domeniul afacerilor comerciale, s-au conturat odată cu ambiţiile păturilor conducătoare din rândul claselor exploatatoare de a subjuga teritorii noi şi de a folosi rezultatele muncii populaţiilor din aceste zone. Desigur, spionajul economic, atunci ca şi mai târziu, s-a subordonat unor interese politice şi militare ale statelor sau grupărilor de state puternice. Multe dintre cronicele medievale reliefează asemenea aspecte. În Evul Mediu târziu, mai cristalizat şi mai bine conturat sub

aspectul puterii economice, au început chiar să se îmbine recrutarea de negu ţători străini – ori infiltrarea de agenţi în tabere inamice – cu călătoriile unor agenţi proprii în statele ce prezentau un anume interes. Se cunoaşte, între altele, că în anul 1421 „... regele Angliei şi ducele Burgundiei l-au trimis în comun pe încercatul oştean şi diplomat Guillebert de Lannoy, cu şapte însoţitori, cu misiunea de a face un raport amănunţit asupra situaţiei din ţările pe care le vor vizita... Numărul agenţilor secreţi care erau trimişi în răsărit, în special din Italia, a sporit considerabil" 1.

Mai târziu, în epoca Renaşterii, ca şi după aceea, odată cu formarea unor mari state naţionale, cu dezvoltarea şi consolidarea lor economică, cu creşterea ambiţiilor de îmbogăţire a claselor avute, spionajul economic începe să fie din ce în ce mai evident. Pentru realizarea lui sunt folosite până şi mijloacele diplomatice, ca surse de culegere în secret a datelor de interes. În acea vreme, „diplomaţia trebuia nu numai să acţioneze, dar şi să cerceteze, să aprecieze puterea economică a ţării respective şi a regiunilor ei... Informaţiile sunt culese cu aviditate şi de negu ţătorul bogat, şi de căpitanul corăbiei ce brăzdează mările şi oceanele în căutare de noi căi comerciale, de noi ţări bune de cucerit şi de jefuit. Întrebările la care navigatorii din timpul marilor descoperiri geografice primeau misiunea să aducă

răspuns se deosebeau prea puţin de acelea care se puneau diplomaţilor şi agenţilor secreţi… Chestionarele cereau să se strângă şi să se comunice informaţii despre fertilitatea solului, produsele alimentare şi zăcămintele de minereuri… Instrucţiunile destinate neguţătorilor englezi recomandau ca localnicii trebuincioşi să fie îmbătaţi cu scopul de a se afla de la ei cele necesare despre ţara respectivă” s. Multe dintre aceste metode, considerate de unii drept „arhaice”, continuă să fie perpetuate – desigur; adaptate condiţiilor contemporane – în aceleaşi scopuri.

Odată cu trecerea timpului, cu progresul social, elementele spionajului economic s-au conturat tot mai mult.

Setea de avuţie şi de putere a unora dintre proprietarii vremii i-a determinat pe aceştia să acapareze noutăţile, prin subtilizarea secretelor economice, prin discreditarea celor consideraţi concurenţi şi să obţină noi tehnologii, bineînţeles, nu prin tratative ori schimburi oneste de informaţii.[2]

Se cunoaşte în acest sens faptul că un iezuit francez a sustras din China secretul fabricării porţelanului, iar ulterior, după anul 1750, prin intermediul unui agent, procedeul a fost sustras, tot în secret, şi aplicat în Anglia. Asemănător s-a desfăşurat lupta, în secolul al XVIII-lea, dintre

2 Idem, p. 18.

Germania şi Anglia pentru prelucrarea, în condiţii de calitate superioară, a minereurilor de fier şi obţinerea unor sortimente de oţeluri cât mai apreciate.

Cele menţionate mai sus nu trebuie să ducă la concluzia că spionajul economic ar fi fost – ori că este – un mijlocitor de proliferare a progresului tehnico-economic. Există, din păcate, şi asemenea teorii, care, elogiind concurenţa acerbă dintre marile monopoluri, deci, inclusiv spionajul economic, o prezintă drept factor de progres. Asemenea pretenţii denaturează adevărul cu privire la rolul factorilor sociali în realizarea progresului, subapreciază cu vădite intenţii importanţa primordială a ştiinţei, tehnicii şi culturii. Credem că ar fi mai mult decât aberantă eventuala susţinere a faptului că marile tehnologii contemporane, uimitoarele descoperiri ştiinţifico-tehnice ar fi proliferat pe mapamond datorită înşelăciunii, corupţiei, furtului ordinar şi altor asemenea „metode” utilizate de oficinele secrete. Aceasta nu înseamnă că, pentru a obţine prioritate şi a profita de ea, a obţine câştiguri şi, deci, profituri fabuloase, marile monopoluri nu au pus şi nu pun în mişcare forţele proprii de spionaj pentru a sustrage secrete din domenii economice tot mai diverse. Dar, pentru a-şi realiza scopurile, nu trebuie uitat că aceste oficine profită tocmai de progresul ştiinţei, al mijloacelor tehnico-ştiinţifice moderne, pe care le adaptează şi le folosesc aşa

cum le cer patronii lor, care, de cele mai multe ori, rămân în umbră.

Istoriceşte, am putea încadra dezvoltarea spionajului economic în câteva mari etape. Astfel, am putea considera „a) o etapă până la apariţia primelor brevete de invenţie (Anglia – 1623, America – 1787 şi Franţa – 1791) şi înfiinţarea primului serviciu de contraspionaj industrial (Krupp – 1875); b) de la această dată şi până la primul război mondial; c) perioada primului război mondial; d) perioada dintre cele două războaie mondiale; e) perioada celui de-al doilea război mondial; f) de la terminarea acestuia până în prezent” 3. Aceste etape se deosebesc prin specificul şi caracterul producţiei, ale mutaţiilor tehnice şi concepţionale ce au intervenit, ale particularităţilor determinate de progresul social. Oricum, lupta pentru supremaţie asupra producţiei şi a pieţei a prins contururi tot mai puternice şi s-a consolidat odată cu apariţia producţiei moderne.

Se ştie, liberalismul economic revărsat asupra lumii în secolul al XIX-lea a dus la o concurenţă acerbă între marii magnaţi ai timpului. Legea pretinsei solidarităţi şi a bunei înţelegeri de până atunci a fost ruptă, fiecare dintre cei interesaţi urmărind scopul de a domina piaţa prin produse tehnice superioare. Aceasta a determinat ca marile firme să-şi organizeze – alături de fabricaţie, reclamă şi distribuţie – o vastă reţea de

laboratoare proprii, în care marfa şi tehnologiile de producere a ei se perfecţionau continuu. Treptat, superioritatea tehnică obţinută pe calea experimentărilor de laborator a fost considerată patent exclusiv şi calificată ca fiind secretă. În aceste condiţii, firmele concurente au ţintit tocmai spre obţinerea pe căi conspirate a patentelor considerate secrete, motiv pentru care, încă de pe atunci, s-au organizat adevărate vânători de idei şi de documente referitoare la noutăţile tehnice şi procedeele lor de fabricaţie. Formele şi metodele adoptate erau destul de diversificate: coruperea funcţionarilor comerciali, a laboranţilor, organizarea de spargeri în încăperile destinate noutăţilor industriale, şantajul şi altele asemănătoare. Fireşte, astfel de metode nu constituiau o noutate pentru obţinerea pe căi ascunse a secretelor, dar, spre deosebire de perioadele mai vechi, s-a remarcat o nouă faţetă a spionajului economic, respectiv, agresivitatea sa deosebită. Dacă înainte vreme, secretele din cadrul unor bresle de fierari, cuţitari, căldărari, cojocari etc., puteau fi obţinute de către persoanele interesate prin coruperea unor meseriaşi, a unor ucenici ori calfe, de acum atacul deschis, pe orice cale, pentru obţinerea unor date de interes economic a devenit o modă. Se accentuează, totodată, două trăsături paralele de apărare a secretelor economice: de protejare a rezultatelor muncii faţă de „curioşii” din afara

firmei şi, în acelaşi timp, de păzire a secretelor chiar înăuntrul firmei producătoare, faţă de propriii angajaţi, în scopul de a nu „transpira" nimic important faţă de eventualii agenţi ai firmelor concurente.

În noile condiţii istorice, la care ne-am referit, concurenţa dintre firme este considerată tot mai puţin loială, iar patronatul, odată cu măsurile de apărare a noutăţilor proprii, organizează acţiuni pentru a cunoaşte intenţiile şi preocupările pe care le au alte firme. Aşa s-au născut, alături de serviciile de informaţii guvernamentale, oficinele secrete proprii ale marilor – companii industriale. Alfred Krupp, de exemplu, magnatul oţelului în Germania, după ce a reuşit să îmbunătăţească calitatea produselor datorită unor, reţete sustrase din Anglia, a înfiinţat – pe lângă serviciul său propriu de informaţii – şi un organ de contraspionaj economic, îndreptat chiar împotriva propriilor muncitori. În 1872, cu prilejul elaborării unui regulament ce avea drept scop să-i asigure securitatea produselor şi a noilor concepţii tehnologice, el a menţionat: „Oricare ar fi preţul, muncitorii trebuie să fie supravegheaţi tot timpul de către oameni energici şi plini de experienţă, primind o primă de fiecare dată când ei arestează un sabotor, un leneş sau un spion" 4.

Sfârşitul celui de al XIX-lea secol a găsit lumea industrială într-un avânt necunoscut până atunci. În acelaşi timp. Însă, spionajul economic

modern a prins un contur tot mai clar, perfecţionându-se continuu.

Secolul al XX-lea – apogeul confruntărilor făţişe dintre marile oficine secrete

Secolul al XX-lea a debutat sub semnul marilor realizări tehnico-ştiinţifice, dar, în acelaşi timp, începuturile lui s-au înscris şi ca un preludiu al marilor conflicte dintre puterile imperialiste îndreptate spre acapararea de noi pieţe de desfacere, reîmpărţirea coloniilor înrobite, lărgirea sferelor de influenţă politică, economică şi militară. În aceste condiţii, lumea miracolelor economice de la începutul secolului al XX-lea a asistat la adâncirea contradicţiilor dintre marile trusturi şi, implicit, la dezvoltarea concurenţei neloiale, respectiv, a spionării reciproce, a furtului de tehnologii, a sabotării unor realizări. Pe fondul marilor contradicţii, spionajul economic şi-a subordonat interesele pregătirilor pentru declanşarea primului război mondial, fapt ce a însemnat „… o lărgire a timpului de activitate către obiective specific militare. În măsura în care mijloacele tehnico-ştiinţifice au devenit tot mai indispensabile războiului, întrepătrunderea dintre preocupările spionajului militar şi cele ale spionajului industrial au crescut din ce în ce mai mult, astfel încât informaţiile referitoare la armamente au devenit cele mai importante obiective ale spionilor, fie ei militari sau specialişti în probleme tehnico-economice”.

Astăzi se cunoaşte, de pildă, că acţiunile cele mai spectaculoase din domeniul spionajului au fost înregistrate, în acea perioadă, în cadrul concurenţei acerbe dintre marile firme producătoare de armament şi muniţii, încă în 1902, când firma franceză „Schneider” a încercat să vândă guvernului brazilian tunuri de 75 mm, agenţii firmei germane „Krupp”, nu numai că şi-au informat patronul asupra concurenţei, dar, în baza instrucţiilor pe care le-au primit, au şi sabotat acţiunile „suratei” cu care se aflau în concurenţă. Cu o zi înainte de o demonstraţie în poligon, organizată de „Schneider”, cei de la „Krupp” au incendiat depozitele în care se aflau proiectilele pregătite pentru a-i convinge pe brazilieni de superioritatea armamentului francez. Acţiuni vădite de spionaj şi sabotaj au fost organizate şi între marii neguţători de arme; reţeaua constituită în acest scop de fostul comerciant Basil Zaharoff a devenit de temut în întreaga lume. Cu prilejul unei demonstraţii de la Viena, când urmau să fie reliefate caracteristicile tehnico-tactice ale unei mitraliere negociată spre vânzare de concurenţă, agenţii lui Zaharoff pur şi simplu au defectat exemplarul adus în scopul arătat, întreaga prezentare transformându-se într-un fiasco.

Anii primului război mondial au marcat o intensificare a activităţii oficinelor de spionaj în toate domeniile, cu deosebire în cel al creaţiei tehnico-ştiinţifice ce putea fi adaptată scopurilor

militare. Sub „tirul” acţiunilor informative desfăşurate de serviciile secrete a căzut şi o importantă noutate a unui inventator român. Este vorba de cârma de ghidare a dirijabilelor „Zeppelin”, concepută de mecanicul Dumitru Popescu, originar din comuna Tiseşti, din fostul judeţ Muscel.

În primii ani ai războiului, dirijabilele germane au stârnit uimirea, dar şi groaza trupelor inamice. Serviciile secrete, îndeosebi cele din S.U.A., Marea Britanie şi Franţa, erau interesate să obţină informaţii cât mai veridice despre aliajul folosit în construcţia dirijabilelor, locul unde se produc, cum sunt dirijate, precum şi multe alte date care, folosite judicios, puteau să anihileze puterea lor pe câmpurile de luptă. Fireşte, multe dintre aceste secrete s-au aflat pe parcurs, acţiunea culminând cu capturarea unui astfel de aparat, în octombrie 1917, pe teritoriul Franţei, când s-au întocmit numeroase studii. Prea puţini cunoşteau, însă, că ghidarea dirijabilelor încorporează un crâmpei de inteligenţă românească. Încă în 1905, Dumitru Popescu, în vârstă pe atunci de 38 de ani, a plecat la Viena pentru a-şi încerca norocul în brevetarea invenţiei sale. Era însoţit de un austriac, un oarecare Schwank, care s-a oferit să-l ajute. În urma eforturilor susţinute ale inventatorului, a demonstraţiilor pe care le-a făcut, invenţia a fost brevetată. Imediat după aceasta, reprezentantul

de la Viena al firmei „Zeppelin” s-a oferit s-o cumpere. La o nouă încercare, însă, reprezentantul „Zeppelin”-ului a găsit motive să amâne cumpărarea, determinându-l astfel pe inventatorul român să continue lucrul pentru perfecţionarea dispozitivului său. Între timp, austriacul Schwank, intrat în relaţii „amicale” cu Heinrich Birenbach, unul dintre cunoscuţii agenţi ai firmei „Zeppelin”, căuta să intre în posesia unor noi date despre intenţiile inventatorului român şi posibilităţile de îmbunătăţire a cârmei de ghidare a dirijabilelor., Desigur, Dumitru Popescu a intuit „jocul” şi a căutat să nu mai dezvăluie nimic din preocupările sale. Întâmplarea a făcut, însă, ca, la începutul lunii noiembrie 1905, inventatorul român să-şi găsească sfârşitul în urma exploziei în aer a unui motor cu care efectua experienţe pe un dirijabil. Printre primii ajunşi la locul unde a fost transportat cadavrul lui Dumitru Popescu a fost spionul Birenbach, care a sustras caietul cu toate însemnările secrete ale compatriotului nostru.

Având în vedere interesul deosebit pe care îl prezenta cârma de ghidare pentru „Zeppelin”, urmărirea asiduă a inventatorului pentru a-i stabili intenţiile şi preocupările, faptul că un agent reprezentativ al firmei a ajuns primul la locul accidentului, însoţind permanent cadavrul, de la care a şi sustras însemnările de interes, putem trage concluzia că întreaga acţiune – inclusiv explozia – a fost premeditată. Dacă, prin absurd,

am admite ipoteza că accidentul a fost o tragedie a sorţii, atunci trebuie să avem în vedere neapărat şi ipoteza că tergiversarea cumpărării invenţiei de către „Zeppelin” a urmărit tocmai sustragerea ei pe orice cale, astfel că acţiunea de spionaj pusă la cale nu poate fi contestată.

Imediat după război, goana pentru perfecţionarea tehnologiilor vechi şi punerea la punct a altora, necunoscute, dezvoltarea economică, în general, au căpătat valenţe noi. Concomitent, oficinele secrete şi-au concentrat atenţia spre satisfacerea dorinţelor şi intereselor marelui capital, spre obţinerea în secret de date despre produse şi procese tehnologice ce ar putea să asigure supremaţia pe diverse pieţe. Sub acoperirea unor vizite amicale de cooperare şi: schimb de experienţă, motivate de nevoia progresului şi redresării economiilor naţionale, zeci şi sute de agenţi secreţi au început să mişune prin marile centre industriale ale lumii. Se cunosc nenumărate situaţii în care serviciile secrete, din dorinţa de a fi primele care intră în posesia unor date despre noutăţi utile, au acţionat aproape deschis, fără scrupule. Intre altele, amintim cererea insistentă a unui grup de excursionişti din Japonia, care a solicitat să viziteze mai multe uzine din Germania. Cererea fiind acceptată, excursioniştii în cauză au rugat să li se dea explicaţii cât mai ample. Împărţiţi pe specialităţi, „turiştii” japonezi au savurat detaliile pe care le-

au dat unii tehnicieni, mai ales, după ce acestora le-au fost puse diverse întrebări ce obligau la răspunsuri clare, formulate la obiect. Multe dintre întrebările puse au avut alura curiozităţii. Acolo unde instalaţiile sau procesele tehnologice păreau deosebite, unii dintre „excursionişti” declanşau minuscule aparate fotografice, prevăzute cu obiective puternice. Întâmplarea a făcut ca trucul să nu reziste peste tot la fel. Specialiştii din unele întreprinderi germane au sesizat „jocul” şi, continuând explicaţiile, i-au trecut pe „turişti” prin „saloane de primire” în care erau emanate raze „X”. Imaginile luate, cu abilitate şi discreţie, erau distruse tot... discret şi sigur. Dar, tot în acea perioadă – de după primul război mondial – studenţi japonezi, aflaţi în Marea Britanie, bine instruiţi, au fotografiat şi reţinut în memorie diverse instalaţii de fabricat whisky scoţian. La nici peste doi ani de la întoarcerea în ţara lor, în Japonia se fabrica whisky de aceeaşi calitate. Avea însă un element diferit: preţul. A fost vândut doar cu jumătate de preţ pe pieţele tradiţionale engleze din India.

Spionajul economic nu s-a oprit, însă, numai la noile tehnologii din industrie, la noutăţile ce se aflau în lucru în diverse laboratoare. Aservit complet concurenţei, făcând jocul patronilor dornici de profituri cât mai mari, spionajul, la rândul său, i-a slujit pe toţi cei care au plătit mai mult. Aşa se explică că el a cucerit domenii pe

care altă dată le neglija, printre care industria şi desfacerea produselor cosmetice, a lumânărilor, a fructelor citrice; până tind şi moda pentru femei a devenit un obiectiv deosebit al concurenţei şi, implicit, al oficinelor secrete. În acest sens ne-a reţinut atenţia cazul francezei Claire Vernier, cunoscută la vremea ei ca o mare creatoare de modă, dar dovedită şi ca o spioană abilă. Vom reda un fragment din acest caz, aşa cum l-au descris I. Păcurariu şi G. Constantin în volumul „Războiul patronilor”: „… Primită cu multă încredere şi admiraţie în toate casele de modă, Claire a profitat de fiecare ocazie pentru a-şi face noua meserie, de spioană, înregistrând şi apoi reproducând din memorie cele mai bune modele realizate de casele de modă pe care le vizita. Nimeni nu se ferea să-i arate tot ce avea mai bun în colecţie, piesele cele mai preţioase, rochiile cele mai complicate… Folosind acest procedeu, Claire a putut să-şi desfăşoare activitatea de spionaj un timp destul de îndelungat… După un timp, însă, patroanele acestor case de modă au observat că la casa de modă unde lucra Claire erau produse unele modele asemănătoare celor confecţionate de ele. Din acest moment, bănuiala a început să încolţească în mintea acestora şi neîncrederea a luat locul admiraţiei din trecut. Cu toate acestea, spioana nu a putut fi prinsă niciodată, deoarece Claire nu lucra cu aparat de fotografiat, ci doar cu memoria vizuală, care înregistra cu precizie

detaliile modelelor asupra cărora îşi arunca privirea în treacăt…”[3].

Desigur, exemplele ar putea continua, dar cum nu intenţionăm să elaborăm o istorie a spionajului economic ne abţinem, permiţându-ne doar să arătăm că, în toate cazurile, s-au folosit metode ascunse, rafinate. De la simpla observare-memorare sau exploatarea unor palavragii naivi şi până la ingenioasele microaparate de fotografiat, ascunse în locuri cât mai puţin bănuite, toate au avut rolul ca în mod subtil să concentreze informaţii secrete, cât mai preţioase, destinate concurenţei.

Perioada dintre cele două războaie mondiale – ca şi din timpul desfăşurării celui de-al doilea război mondial – se caracterizează printr-o intensificare a spionajului economic. Asistăm, după cum afirmă mai mulţi specialişti în materie, la apogeul confruntărilor făţişe dintre marile oficine secrete. De altfel, este bine cunoscut faptul că, nu de puţine ori, înseşi acţiunile de cooperare dintre marile firme capitaliste erau, în fapt, moduri abile de obţinere a unor informaţii de interes. În 1940, când în întreprinderile franceze au pătruns comisiile de armistiţiu germane, s-a constatat că acestea, în ciuda unor restricţii, cunoşteau tot ce s-a realizat în economia Franţei în perioada anilor 1918 – 1939. Multe asemenea

3 I, Păcurariu şi G. Constantin. Războiul patronilor, Editura militară, Bucureşti, 1976. p. 57.

informaţii au fost centralizate de serviciile de spionaj naziste în baza chestionarelor pe care le completaseră industriaşii francezi, la cererea celor germani, sub pretextul bunei cooperări. S.U.A., la rându-le, au acţionat pe un plan larg pentru obţinerea de licenţe străine şi de noutăţi tehnico-economice din domenii diverse. Numai prin intermediul reprezentanţilor firmei „International Telephone and Telegraph" (I.T.T.), S.U.A. au intrat în posesia multor date politice, economice şi chiar militare. Furtul, prin metode specifice spionajului economic, a fost practicat şi de firme capitaliste din celelalte state, fără excepţie, unele dintre asemenea acţiuni încheindu-se prin adevărate acte de scandal care au depăşit frontierele naţionale. Între acestea s-a aflat şi cazul cunoscut sub denumirea de „Afacerea Škoda", care a afectat şi ţara noastră. Se ştie, la 17 martie 1930, emisarul uzinelor „Škoda" la Bucureşti, austriacul Bruno Szeletzky, prin coruperea unor persoane competente, a determinat guvernul român să se angajeze cu plata unei sume de aproximativ un miliard şi jumătate de lei mai mult, pentru achiziţionarea de armament, faţă de cheltuielile ce s-ar fi făcut pentru procurarea aceluiaşi armament din Iugoslavia. La aceasta s-au adăugat şi pierderile de un miliard şi şapte sute de milioane de lei, concretizate în lipsa de comenzi către industria autohtonă. În martie 1933, când autorităţile române au efectuat o percheziţie la

domiciliul reprezentantului uzinelor „Škoda”, asupra acestuia s-au descoperit numeroase documente secrete, multe dintre ele cifrate, dovedindu-se astfel că stimatul de până atunci domn Szeletzky a desfăşurat o intensă activitate informativă împotriva intereselor economice şi militare ale României.

Cu o deosebită virulenţă au acţionat împotriva ţării noastre serviciile de informaţii hitleriste. Practicând spionajul total, oficinele secrete ale Germaniei naziste au penetrat în România sute de agenţi, pentru a culege date complexe despre toate sectoarele vieţii social-politice, militare şi economice. La acea vreme, agenţii hitlerişti au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a supune interesele noastre planurilor cotropitoare ale dictatorului fascist german. Nu au ezitat să încerce recrutarea unor oameni din toate categoriile sociale, scop în care au folosit şantajul, corupţia, presiunile morale, minciuna, constrângerea, flatarea ori satisfacerea unor vanităţi. În acest mod, serviciile secrete germane au reuşit să afle în 1939 despre faptul că producţia de petrol a României ajunsese la 8.500.000 tone, iar în 1940 despre capacitatea rezervoarelor de ulei mineral, producţia unor rafinării, date despre unele planuri geologice, ca şi alte informaţii economice cu caracter confidenţial. Toate aceste date au fost folosite de guvernanţii nazişti, ca şi de patronatul aservit lor,

în presiunile pe care le-au exercitat asupra României.

Subordonând spionajul economic intereselor politice şi militare de cotropire, serviciile secrete hitleriste au adunat şi centralizat permanent date despre producţia din România, ca şi din alte ţări, a energiei electrice, a gazului metan, despre reţelele de transport urban, modul de aprovizionare cu apă a marilor oraşe, a diverselor întreprinderi, solicitând tot timpul şi multe alte date de interes. Este de remarcat, însă, faptul că serviciile române de contraspionaj au sesizat din timp caracterul agresiv şi total al spionajului hitlerist şi, nu de puţine ori, au informat organele guvernamentale despre scopurile pe care le au acţiunile agenţilor germani. Fără a încerca să acordăm – la modul general – titluri de merit organelor de contrainformaţii ale României burghezo-moşiereşti, se impune să arătăm că acestea au interceptat numeroase rapoarte ale agenturii secrete hitleriste şi, în baza lor, au întocmit studii şi au făcut propuneri realiste guvernului. Într-un astfel de studiu, întocmit în cursul anului 1940, între altele se arăta: „… Dacă Germania, aşa cum istoria a înregistrat evoluţia sistemelor de expansiune a diferitelor state, va înţelege să promoveze expansiunea economică şi hegemonia politică şi, deci, stăpânirea noastră, România să pregătească din vreme barajul care să se opună forţei brutale a cotropitorului… Dacă

pericolul nu va putea fi înlăturat prin mijloace obişnuite, ar fi cazul, poate, ca un număr important de persoane să fie trimise în străinătate, în Franţa, Anglia, Italia, Iugoslavia, Turcia şi, eventual, Polonia, ca să dea alarmă asupra pericolului german... Până atunci este necesar ca, în ţară, să se înceapă imediat o acţiune puternică de dezvoltare a spiritului patriotic, a iubirii de ţară, a formării sufletelor pentru sacrificii, a dezvoltării spiritului de încredere în puterea de viaţă a naţiunii române..."[4]. Se ştie, guvernanţii români ai timpului nu au ascultat de asemenea raţionamente.

Sfârşitul celui de-al doilea război mondial a evidenţiat multe faţete ale celor ce au profitat de noutăţile din domeniile economice. Pe de o parte, se aflau trusturile şi serviciile secrete naziste, care jefuiseră totul din statele pe unde trecuseră agenţii lor, iar, pe de altă parte, erau statele învingătoare, care au avut latitudinea să aleagă şi să se înfrupte din informaţiile gata culese, selectate şi centralizate de către învinsul lor. Fireşte, au fost găsite şi secrete ce au aparţinut în exclusivitate firmelor germane. Ca urmare, „marii capitalişti din ţările învingătoare au realizat averi fabuloase de pe urma achiziţionării secretelor de fabricaţie germane. Au fost introduse în producţie noi procese tehnologice, permiţând economisirea

4 Revista Pentru patrie, nr. 1/1983.

combustibililor şi a materiilor prime…”[5].

După cel de-al doilea război mondial, lupta din cadrul concurenţei economice a devenit şi mai crâncenă, spionajul economic luând proporţii nemaiîntâlnite. Componentele lui au depăşit cu mult vechile elemente subordonate conceptului de *spionaj industrial* – expresie frecvent folosită pe atunci –, iar mijloacele, formele şi metodele de realizare au fost adaptate total revoluţiei tehnico-ştiinţifice a lumii contemporane.

Pentru a putea discerne mai bine rolul concurenţei şi, implicit, al spionajului economic, în raport cu interesele urmărite de marele capital, nu putem trece cu vederea peste faptul că imediat după cel de-al doilea – război mondial, după instaurarea puterii populare în mai multe state din estul Europei, oficinele secrete ale ţărilor capitaliste şi-au îndreptat atenţia, în primul rând, pentru a provoca în această zonă geografică haosul economic, dezordinea în marile imitaţi industriale, dezorientarea maselor, sabotarea producţiei. În ţara noastră, de exemplu, pe primul plan s-au situat acţiunile de spionaj şi sabotaj în domeniul producţiei de petrol. În acest scop, încă din septembrie 1944, au sosit la Bucureşti, sub diferite acoperiri – dar sub oblăduirea misiunilor militare ale unor puteri capitaliste –, diverşi funcţionari şi cadre de conducere ale fostelor societăţi petroliere din România. Ulterior, în

5* î.Movanu. Op. dt, p. 35,

cursul lunii mai 1945, reprezentanţii fostelor societăţi „Româno Americană”, „Astra Română”, „Steaua Română” şi „Unirea” s-au constituit într-un comitet special de subminare a producţiei petroliere, pe care tău, intitulat „Management Committee”. Cu alte cuvinte, foştii acţionari, concurenţii de odinioară, s-au întrunit şi organizat pentru un alt scop, cel de a ne submina producţia şi construcţia vieţii noi, folosindu-se de acelaşi instrument pe care cândva l-au folosit unii împotriva altora, respectiv, spionajul economic. În afara acţiunilor de culegere şi transmitere de date secrete, concretizate în expedierea către serviciile de spionaj a unor note, rapoarte şi situaţii statistice despre producţia de petrol şi prospecţiunile geologice, „comitetul” amintit a organizat scăderea producţiei, forarea la adâncimi mici pentru a putea motiva lipsa de ţiţei, tergiversarea refacerii rafinăriilor. Acţiuni asemănătoare au fost organizate de oficinele secrete şi în alte ramuri ale economiei naţionale şi care au vizat cu precădere industria metalurgică, cea carboniferă, unele ramuri ale agriculturii, comerţul şi altele. Vigilenţa maselor populare, conduse de încercatul nostru partid comunist, orientarea şi profesionalitatea organelor chemate să curme asemenea acţiuni îndreptate împotriva statului au dejucat intenţiile patronatului şi serviciilor de spionaj. Aceasta nu înseamnă, după cum vom constata pe parcurs, că oficinele secrete

au renunţat la intenţiile de a executa „misiuni de informare” împotriva ţării noastre şi, cu atât mai mult, de a-şi întinde „tentaculele” spre multe alte state cu scopul de a descoperi şi cunoaşte – prin intermediul unor reţele specializate – secretele economice ale concurenţei, deopotrivă ale „amicilor” şi prezumtivilor adversari din domeniul concepţiei, producţiei şi desfacerii mărfurilor.

În întreaga perioadă postbelică, ca şi în trecutul apropiat, oficinele aservite spionajului economic şi-au concentrat atenţia spre acţiuni de natură să satisfacă ambiţiile – ca şi capriciile – patronatului, să se infiltreze în locuri şi medii de unde să sustragă noutăţi ce ar putea să asigure concurenţei avansul scontat şi, implicit, profitul. Tocmai de aceea, spre deosebire de alte perioade, spionajul economic a fost – şi continuă să fie – antrenat nu numai să găsească ceva nou, cât, mai ales, să afle din timp dacă concurenţa – „rivalul” patronului – nu a descoperit ceva mai bun, mai nou, care într-un anume timp ar propulsa-o în fruntea competiţiei industriale, comerciale ori financiare. Recrudescenţa spionajului în conjunctura economică a anilor de după 1960 – şi chiar mai târziu – a dat de gândit, implicit firmelor care îl practică. „Spionajul economic contemporan este aproape sinonim cu decadenţa – sublinia „The Times” –, deoarece furtul de documente ori de prototipuri şi proiecte, atentatele, şantajele, crimele ne fac să considerăm că spionajul clasic

este mult depăşit, iar celebra spioană Mata Ilari a devenit o «simpatică secretară» într-o uzină şi «serveşte», dacă i se oferă, orice!” În cele ce urmează, ne vom referi tocmai la asemenea aspecte contemporane, în care vom regăsi, fireşte, concepţiile şi acţiunile păstrate cu stricteţe în avanposturile acestor „fronturi nevăzute”.

Acţiuni ofensive şi… obiective concrete

Spionajul economic – ca instrument specializat al concurenţei economice şi ca mod de manifestare agresivă a acesteia –, de la formele sale de început şi până în zilele noastre, a urmărit şi continuă să urmărească obţinerea a ceea ce un stat, o comunitate sau o persoană păstrează în secret. Se înţelege, este vorba de un secret de natură economică, care, obţinut pe diverse căi, poate fi folosit în scopul obţinerii de mari profituri. Cu alte cuvinte, spionajul economic este, în esenţă, un instrument specializat, care, prin datele confidenţiale pe care le obţine, implică violarea drepturilor proprietăţii şi folosirea acestor drepturi în scopul subminării fostului sau foştilor proprietari, în aceste condiţii, spionajul economic, în concepţia celor care îl practică în zilele noastre, „… nu înseamnă numai furtul unei invenţii sau al unui nou procedeu de fabricaţie. El cuprinde ansamblul unui secret al întreprinderii, fie că aparţine domeniului comercial, contabil, financiar sau chiar particular. În acest joc al rivalităţii industriale moderne, orice lovitură, capabilă să

zdruncine concurentul, este permisă, dacă nu chiar recomandată”. Deci, în concepţia modernă, spionajul economic este instrumentul căruia nu trebuie să-i scape nimic din ceea ce poate fi în favoarea concurenţei, ba, mai mult, să ştie că orice lovitură ce ar putea zdruncina concurentul „este permisă” şi chiar „recomandată”.[6]

Se poate sesiza cu uşurinţă, din concepţia menţionată, că obiectivele spionajului economic contemporan nu mai corespund cu cele din alte etape ale dezvoltării social-economice. Ele implică o orientare mult mai complexă asupra scopurilor concrete şi totalitare. Acest gen de spionaj a devenit prioritar pentru că „societatea de azi depinde în mare parte de activitatea industrială şi, deci, este firesc ca accentul să se deplaseze de la spionajul politic şi militar la cel economic” 2. Tocmai de aceea, se impune a se avea în vedere că astăzi „... obiectivele s-au schimbat, trecându-se de la dispunerea trupelor, a armelor de foc, a fortăreţelor etc. la secretele industriale de diferite tipuri, la informaţii în legătură cu maşini şi utilaje, concepţii, formule” 3. Dacă avem în vedere că asemenea informaţii economice servesc, implicit, la dezvoltarea armelor militare, atât de sofisticate în anii noştri, că în fapt multe date strict economice şi ştiinţifice sunt folosite în domenii militare moderne, vom putea înţelege şi mai bine conceptul contemporan de spionaj economic,

6 Science et Avenir, nr. 270, august 1969.

aspectul *totalitar* al activităţii acestuia şi periculozitatea pe care o reprezintă. Acesta este şi motivul pentru care, după cum se exprima un expert occidental în materie, spionajul economic „nu poate fi făcut oricum, stăpânit de hazard, de întâmplare. Culegerea de informaţii economice trebuie să se facă ofensiv, permanent, să se urmărească obiective cât mai concrete”[7].

Şi nici nu se poate altfel – sublinia secretarul Asociaţiei britanice pentru securitatea industriei, la o sesiune de referate intitulată „Spionajul şi oamenii de afaceri” – având în vedere tocmai „complexitatea generală a vieţii, caracterul internaţional al afacerilor moderne şi ritmul accelerat al schimbărilor tehnologice”[8]. El a menţionat, în acelaşi context, că viteza rapidă a progresului „creează nevoia înfiinţării unor servicii secrete profesionale”, precizând că „o armă a informării secrete este spionajul, care astăzi este folosit din ce în ce mai mult”. Iată, deci, un adevăr crud, dar real, recunoscut de înşişi reprezentanţii hunii de afaceri din Occident, oameni care, în fapt, încurajează şi subordonează practicile spionajului economic modern.

Nevoii de informare completă şi complexă i se adaugă, după cum se constată, agresivitatea oficinelor secrete, care fac totul cu răbdare şi

---

7 Afirmaţie făcută public la o întîtnire a unui grup de oameni de afaceri din California.

8 Declaraţia a fost publicată şi de uaele reviste engleze.

discernământ pentru a intra în posesia informaţiilor dorite. Subaprecierea şi *agresivităţii* spionajului economic atrage, fără îndoială, căderea în „plasa” întinsă cu multă abilitate de către profesioniştii acţiunilor din umbră. Unele concluzii cu privire la unde a dus ori unde poate duce neglijenţa în păstrarea şi manipularea documentelor şi datelor secrete se pot desprinde şi din cazurile pe care le vom prezenta.

Astfel, într-o împrejurare, proiectul noului produs industrial era aşteptat ca un lucru ce nu putea fi amânat. Acesta a fost şi motivul pentru care conducerea firmei a devenit, la un moment dat, foarte insistentă, interesând-o – prin subaprecierea nevoii de a apăra noul – doar proiectul şi mai puţin condiţiile în care este elaborat. Proiectantul, un tânăr specialist, dornic de afirmare, a promis că îl va definitiva la timp. Întâmplarea a făcut să fie nevoit, pentru rezolvarea unor nevoi familiale, să se deplaseze într-o altă localitate. Şi atunci, au intervenit „binevoitorii”, respectiv, agenţii firmei concurente, între care se aflau şi pretinşi „amici” ai tânărului proiectant. A fost sfătuit să ia proiectul cu el şi să-l revadă în tren. Proiectantul şi-a luat toate măsurile de rigoare, cumpărând chiar şi bilete pentru toate locurile din compartiment. Trenul, odată pus în mişcare, i-a lăsat impresia că nimeni şi nimic nu-l pot perturba, că există ambianţa necesară creaţiei tehnice şi în acele condiţii destul

de precare. „Când este voinţă se poate face orice!”; aceasta i-a fost deviza sub care, imediat după ieşirea trenului din staţia de plecare, proiectantul a desfăcut valiza, a scos maldărul de hârtii şi a întins documentele pe fotoliile din compartiment, reflectând asupra unor calcule. Din când în când a făcut şi unele însemnări, urmând ca ulterior să revină asupra lor. A fost, însă, suficient un moment de „răgaz”. Nu departe de destinaţie, după câteva sute de kilometri parcurşi, tânărul proiectant şi-a strâns hârtiile, le-a împachetat în valiză, într-o ordine doar de el ştiută, a încuiat uşa compartimentului şi a plecat până la bar. Fireşte, când s-a întors nu a sesizat nimic deosebit. Abia mai târziu, deschizând valiza, a rămas stupefiat. Documentele referitoare la proiect i-au fost înlocuite cu hârtii lipsite de valoare. La o cercetare atentă, a sesizat că de fapt valiza i-a fost schimbată cu o alta foarte asemănătoare. Cercetările nu au putut elucida „misterul” dispariţiei proiectului, astfel că a fost nevoie de o perioadă îndelungată pentru a putea fi refăcut. Între timp, însă, firma concurentă a ieşit cu produsul pe piaţă, pretinzând că a lucrat după un proiect propriu. Cum dovezi asupra furtului nu existau, firma iniţiatoare a proiectului nu a putut ridica niciun fel de pretenţii.

Asemănător s-au petrecut faptele şi într-un alt caz, cu deosebirea că agenţii firmei concurente nu au efectuat un schimb de valize. Profitând de

lipsa din compartimentul vagonului a autorului unui proiect mult râvnit, agenţii în cauză au fotografiat principalele elemente din câteva documente esenţiale în care erau interesaţi. La întoarcerea în vagon, autorul proiectului a sesizat că hârtiile sale sunt puţin răvăşite. Bănuiala vagă pe care o încercase s-a confirmat abia când firma concurentă a lansat o reclamă zgomotoasă pentru noul produs creat.

După cum uşor se poate deduce, obiectivul urmărit de firmele rivale, în cazurile menţionate, a fost *sustragerea* proiectelor considerate secrete. Fără îndoială că pentru aceasta s-au făcut studii anticipate asupra posibilităţilor de a se acţiona, s-au urmărit detalii referitoare la proiectanţii în cauză, la condiţiile în care călătoresc, la obiceiurile pe care le au cu prilejul unor călătorii cu trenul, la documentele ce le au asupra lor şi, nu în ultimă instanţă, la spiritul lor de vigilenţă dovedit în diverse împrejurări.

Întrebat, într-o împrejurare, dacă sustragerile şi, respectiv, furturile de documente, uneori brutale, sunt frecvente în spionajul economic, un expert de la „Intelligence Service” a zâmbit. „Fără îndoială, furtul nu este exclus, a răspuns acesta. Dar, la ce folos?” A explicat apoi că „... informaţiile pot fi găsite mai uşor printre notiţele celor neglijenţi în păstrarea secretelor sau chiar în documentele ce conţin date confidenţiale şi sunt ţinute în locuri accesibile, inclusiv pentru ochi

indiscreţi”. Fără îndoială, opinia expertului are la bază adevăruri cunoscute. Furtul brutal presupune risc, lasă bănuieli, el însemnând – de cele mai multe ori – o expunere la neprevăzut, pe când însuşirea unor secrete de interes ca efect al neglijenţei celor care le păstrează – şi care au obligaţii în acest sens –, ori ca urmare a pălăvrăgelii acestora sau a vinderii de către ei – deci, prin trădarea secretelor – este, după cum menţiona publicaţia franceză „Science et Avenir”, „… cu totul altceva”. Deci, exploatarea lipsei de vigilenţă a unor oameni ce au obligaţii să păstreze secretele economice, folosirea unor împrejurări favorabile, incitarea la trădare a altora sunt situaţii preferate, prin care, firește, alături de furtul brutal, ordinar, ca şi de celelalte metode, spionajul urmăreşte scopuri clare, la obiect, asigurând – pentru atingerea acestora – desfăşurarea unor acţiuni în conformitate cu legile stricte ale conspirativităţii.

În contextul arătat, se cuvine să menţionăm că spionajul economic – ca orice altă activitate socială – este practicat de unii oameni, dar, spre deosebire de alte activităţi obişnuite, este îndreptat împotriva altor oameni. Deşi el are ca obiect sustragerea şi folosirea secretelor, obiectivul principal şi imediat – în ciuda „spionajului electronic”, de care se face caz în ultimii ani – este interpelarea şi folosirea, într-un fel sau altul, ale deţinătorilor de secrete. Aceasta

este şi cauza pentru care oficinele secrete studiază cu minuţiozitate, înainte de toate, oamenii posibil a fi acostaţi, exploataţi, ademeniţi, folosiţi sau chiar recrutaţi pentru a colabora organizat cu ele. Deşi asupra acestei probleme vom mai reveni, fiind deosebit de importantă pentru subiectul abordat, se cuvine să arătăm că serviciile secrete obişnuiesc să studieze din timp persoanele deţinătoare de secrete. În dosare speciale, nu de puţine ori codificate şi păstrate în marile computere, se găsesc „nu doar fişa cu datele de identificare, de stare civilă, fişa profesională, fişa familială, neamurile, prietenii, duşmanii, fişa studiilor, ci, mai ales, fişele care particularizează, dezvăluie structura spirituală, sistemul acela de valori atât de labile şi totuşi atât de caracteristice, care individualizează, care fac din fiecare pământean un unicat: înclinaţiile şi năravurile, pasiunile, gusturile, tabieturile, activitatea şi gradul de influenţare, simţămintele, ce-i place mai mult, ce nu-i place deloc, ce iubeşte, ce urăşte, ce proferă, ce ascunde etc.”[9]. Toate aceste elemente, bine cunoscute, pot contura breşele posibile prin care se pot Introduce agenţii oficinelor secrete. Simpla informaţie despre un cetăţean, deţinător de secrete, că are pasiunea braconajului de căprioare a făcut posibilă apropierea faţă de el a unui agent interesat care,

---

9 Olimpian Ungherea. *Spovedania unui spion*, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1982, p. 43 – 44.

după trei participări comune la vânătoare clandestină, l-a şantajat să-i comunice unele date confidenţiale, ameninţându-l că, altfel, îl reclamă organelor de stat pentru faptele comise prin încălcarea legii. Într-un alt caz, drept obiect al şantajului împotriva unui deţinător de secrete l-a constituit un fapt de adulter. În ambele cazuri, cei în cauză erau cunoscuţi în societate ca oameni integri, cu bună reputaţie şi ţineau mult ca faptele lor să nu se afle.

Viaţa ne-a oferit, însă, multe alte exemple din care rezultă că, pentru a-şi îndeplini obiectivele concrete propuse, oficinele secrete scormonesc trecutul şi prezentul oamenilor de care sunt interesaţi, fac promisiuni – cum vom vedea şi din alte cazuri – în legătură cu pretinse posibilităţi de viitor, iar de cele mai multe ori studiile despre persoane se fac chiar şi prin exploatarea unor naivi. Pentru că, aşa cum bine arăta un cunoscut confrate scriitor, „… naivul îşi dă drumul la gură. De unde să ştie bicisnicul de el că pentru spionajul modern producţia de jucării, cea de cărămizi sau şosete bărbăteşti, producţia de postavuri şi piele, reţelele de comunicaţii, reţelele energetice, stabilitatea sau fluctuaţia preţurilor sunt la fel de importante ca şi producţia de tancuri sau rachete balistice? O discuţie nevinovată, o bârfă oarecare despre calităţile, sau defectele, sau necazurile unui inginer, ale unui specialist, ofiţer, tehnician sau om politic, administrator sau medic,

funcţionar public sau economist poate constitui punctul de plecare într-un amplu proces de recrutare, de corupere, de şantaj are – atunci când se impune declanşarea unei astfel de acţiuni. Spionul modern este interesat deopotrivă de relaţiile de muncă într-un anumit sector social, de animozităţile născute acolo, grupurile formale sau informale ce se ciocnesc acolo, de cercetările făcute în secţia cutare, de nivelul tehnic al unei întreprinderi economice, de cerinţele stringente, presante ale unui mare combinat chimic, de tonusul psihic ai unor persoane într-un anumit moment, de comentariile ce se fac pe marginea unui eveniment politic, ca şi de mişcările de trupe ale ţării, producţia de grâu, producţia de avioane, de televizoare, capacitatea de asfaltare a drumurilor, capacitatea de mobilizare rapidă a oamenilor.

Sunt suficiente câteva observaţii măgulitoare despre inteligenţă, despre cultură şi memorie, despre bogatele – cunoştinţe şi naivul – marele anonim – se transformă într-o inepuizabilă sursă de informaţii”[10]. Desigur, este vorba de naivul lipsit de spirit de vigilenţă, lăudăros, înclinat mereu spre pălăvrăgeală, dornic de flatare, incapabil să-şi evalueze singur calităţile şi să-şi frâneze tentaţia de a se afirma ca atotştiutor.

Din cele menţionate mai sus, nu trebuie să se tragă concluzia că agentul spionajului economic se

---

10 Olimpian Ungherea, Op. cit., p. 41.

mulţumeşte cu un amalgam de date pe care nu le discerne. Dimpotrivă, toate informaţiile, indiferent de sursa din care provin, sunt fişate cu multă grijă pe priorităţi, în raport de obiectivele concrete ce sunt urmărite. Nicăieri, în lumea spionajului economic, nu se adună date la întâmplare, un fel de „toate pentru toţi”, de cele mai multe ori urmărindu-se cu asiduitate clarificarea până la capăt a unui scop foarte concret. „În general – a declarat un agent al unei oficine secrete de spionaj economic –, operaţiile noastre au drept scop culegerea de date despre o anume companie (deci, nu despre oricare, ci despre o *anume*, nominalizată – *N.A.*), interesând: ce produse noi au intrat în fabricaţie, ce îşi planifică pentru viitor, ce potenţial are, ce investiţii face sau probabil va face”. Se înţelege, în raport de scop şi de condiţiile concrete de acţiune, serviciile de spionaj adoptă metoda pe care o apreciază cea mai eficace. Dar, să urmărim şi unele cazuri concrete ce pot confirma asemenea opinii.

— Declaraţia a fost făcută unui reporter al publicaţiei *Observer*, în care a şi apărut.

Încercările de recrutare a unei persoane-cheie dintr-o cunoscută firmă franceză au dat greş. Compania concurentă a fost pusă astfel într-o situaţie dificilă. Măsurile de asigurare a secretelor şi, îndeosebi, atitudinea loială a salariaţilor au făcut din firma vizată de spionajul economic un fel de loc inexpugnabil. Şi totuşi… La

un moment dat, conducerea firmei a sesizat că unele secrete importante nu început să se „scurgă”. Era greu de presupus că la mijloc poate fi vorba de o trădare. Primele cercetări, testele efectuate, paza severă impusă nu au dus la niciun fel de concluzii pertinente. În această situaţie, s-a apelat la un expert în materie de contraspionaj economic. Şi pentru C1 cercetarea s-a dovedit migăloasă, mai ales că nu existau niciun fel de date care să indice aşa-zisul capăt de început ni firului. Explicaţia a venit mult mai târziu, când s-a stabilit că în întreprindere circula, de două ori pe an, fără o evidenţă clară, un document important, destinat specialiştilor; în cuprinsul lucrării erau prezentate detalii ale unor noi patente, inclusiv date despre producţia de viitor cu precizări tehnice ce vizau noutăţile din laboratoare, preţuri de cost posibile şi alte asemenea informaţii. Din lipsă de prevedere şi, fireşte, de vigilenţă, un exemplar al lucrării a fost găsit, neasigurat, în holul întreprinderii, la îndemâna oricărui vizitator. Instituirea unui regim secret asupra tuturor exemplarelor şi a unui control strict asupra circulaţiei acestora, ca şi a altor lucrări secrete, a oprit „hemoragia” informaţiilor din această întreprindere. Fireşte, se poate pune întrebarea de ce oare ani în şir publicaţia respectivă nu a interesat pe nimeni şi, subit, a devenit obiectul acţiunii unei oficine secrete? Experţii au tras concluzia – şi e lesne de înţeles – că:

a) Firma franceză în cauză a devenit competitivă:

b) Firma a intrat în atenţia concurenţei.

c) Oficina secretă a găsit calea cea mai directă, neriscantă şi, probabil, necostisitoare de a intra în posesia secretelor de interes.

d) Spionajul economic a devenit totalitar şi mult mai agresiv, nescăpându-i din vedere asemenea ocazii.

Agresivitatea spionajului economic se explică nu numai prin nevoia, devenită totalitară, de a intra în posesia noului, dar şi datorită măsurilor adoptate în întreaga lume pentru apărarea secretelor economice. Spre deosebire de alte perioade, în majoritatea ţărilor au apărut reglementări severe de apărare a secretelor, a patentelor, a oricăror noutăţi. Tocmai de aceea, menţiona un cercetător în publicaţia engleză „Works Management”, se observă că astăzi „... firme renumite folosesc metode agresive, uneori invadatoare, pentru a obţine informaţii despre firmele concurente. Astfel de metode ar fi fost de neconceput acum zece sau cincisprezece ani în urmă”.

Acte de genul celor prezentate – ca şi altele asemănătoare – se pot întâmpla, uneori, chiar repeta, nu numai din neglijenţa deţinătorilor de secrete, ci şi a faptului că mai există încă suficiente locuri în care măsurile de apărare sunt formale ori insuficiente. Pe această temă, în

întreaga lume, se discută foarte mult, dar se face încă puţin. Referindu-se la asemenea aspecte, devenite îngrijorătoare, un cunoscut cercetător în materie arăta că, „... atunci când se evocă problemele privind securitatea întreprinderilor se are în vedere, de cele mai multe ori, protecţia bunurilor, a persoanelor, însă foarte rar apărarea secretelor industriale, a invenţiilor, care sunt bunurile cele mai preţioase din întreprindere. Conducătorii de întreprinderi nu-şi dau prea bine seama de pericolul pe care îl prezintă nepăsarea lor, lăsând acces liber oricui la secretele lor, inclusiv concurenţei”[11]. Situaţia – cum am mai amintit – este de natură să îngrijoreze, întrucât, dată fiind ofensiva largă şi precizarea riguroasă a obiectivelor cu care se lucrează astăzi în spionajul economic, unii conducători de întreprinderi şi colaboratorii lor apropiaţi, alţi deţinători de secrete economice, datorită lipsei de vigilenţă pe care o manifestă, „... nici nu-şi dau seama că sunt atacaţi: abia la un moment dat observă că vânzările lor au scăzut, că un anumit produs nou nu are priză şi că un oarecare concurent lansează pe piaţă un produs asemănător”[12].

Dezvoltarea şi proliferarea spionajului economic au devenit în ultimii ani componente esenţiale ale modului de viaţă şi de existenţă a marilor firme capitaliste. În cele mai multe state

11 L . Berlot, în Revue de la Securité, Paris, nr. 46, aprilie 1969.
12 Idem.

occidentale, se consideră că „... succesul unei întreprinderi depinde astăzi nu numai de cantitatea şi calitatea produselor lansate pe piaţă şi vândute la un preţ cât mai competitiv, ci şi de modul cum patronii ştiu să-şi organizeze serviciile proprii de informaţii, pentru a cunoaşte ce se întâmplă în «casa» concurentului”[13]. Acesta este şi motivul pentru care spionajul economic a devenit din ce în ce mai mult o plagă în continuă răspândire şi nicidecum o simplă himeră, creată – după opinia unor neavizaţi – de imaginaţia unor scriitori de romane poliţiste. Deşi nu există statistici demne de încredere prin care să se poată demonstra, comparativ cu alte perioade, proporţiile sporite ale spionajului în acest domeniu, sunt suficiente date şi fapte care atestă că fenomenul – după cum nota şi publicaţia nord-americană „Electronics” – se află într-o continuă creştere. În aceeaşi idee, un publicist francez menţiona, în revista „Science et Avenir”, că proliferarea spionajului în cadrul concurenţei economice este sumbră şi provoacă îngrijorare, deoarece „dezvoltarea tehnicii moderne va face din spionajul economic unul dintre angrenajele esenţiale ale luptei pentru dominaţia industrială şi pentru cucerirea pieţelor mondiale”. Fără îndoială, asemenea opinii – care se constituie în concluzii ale unor fapte contemporane din acest domeniu – au în vedere scopurile urmărite de marile trusturi,

13 I. Păcurariu, G. Constantin. Op. cit., p. 5.

pentru a căror îndeplinire adoptă, în raport de împrejurări, metode şi procedee ale căror fantezie pare să nu aibe limite. Vom lăsa la latitudinea cititorului, în cele ce urmează, câteva asemenea realităţi, pentru a putea reflecta şi concluziona asupra lor. Aşadar, să urmărim faptele…

Un producător de materiale prefabricate pentru construcţii din Marea Britanie s-a hotărât să afle planurile unui concurent al său de pe continent. Multe din încercările sale „paşnice” – pentru realizarea scopului urmărit – au eşuat. În aceste condiţii, producătorul în cauză a ajuns la concluzia că singura soluţie care îi mai rămâne este organizarea unei acţiuni ofensive, din umbră, bine conspirată şi care, pe cât posibil, să ducă la cunoaşterea cât mai amănunţită a concurentului. După o studiere minuţioasă a „obiceiurilor casei”, a modului în care sunt trataţi musafirii, a posibilităţilor pe care le oferă eventuala pălăvrăgeală a celor din conducerea firmei de pe continent şi a lipsei de vigilenţă pe care o dovedesc în diverse împrejurări, producătorul din Marea Britanie a hotărât un plan concret de operare. Dar, iată ce a declarat şeful grupei de agenţi implicaţi în această acţiune: „Am înfiinţat (fireşte, *fictiv* – ALA.) o companie de teleconstrucţii şi ne-am recomandat drept clienţii firmei continentale respective. Am aranjat ca să trimitem un grup de trei persoane ca să viziteze uzina şi să trateze afaceri. Acolo, ne-au dat un

însoţitor, au răspuns la întrebările noastre şi apoi *ne-au oferit câte o cafea în biroul lor de proiectări* (subl. ns.), unde am discutat probleme de afaceri. Ne-au lăsat chiar şi *singuri în birou* (!). suficient timp pentru a fotografia tot ce se vedea acolo. Informaţiile pe care le-am obţinut în acea zi au permis firmei britanice să ia un start bun şi, din câte ştiu, ea a tras toate foloasele din această afacere"[14].

Uneori, cazurile sunt şi mai complexe, în raport direct cu obiectivele urmărite şi, bineînţeles, cu măsurile luate de viitoarea victimă pentru apărarea secretelor proprii vizate de concurenţă. „Războiul din umbră", cum mai este supranumit spionajul, este cu atât mai crâncen cu cât se desfăşoară – fie „acasă", fie pe terţe pieţe – între marii titani ai unor industrii de vârf. Între acestea poate fi amintit şi cazul cunoscut sub denumirea de „Operaţiunea Pengem". În speţă, este vorba de cunoscuta firmă americană I.B.M., care deţine circa 58% din piaţa mondială de structuri generale pentru marile computere şi vechea sa concurentă, firma „Hitachi" din Japonia. Oricum, „bătălia" dintre I.B.M. şi firmele concurente din Japonia, Europa occidentală şi chiar de pe continentul american a devenit – în ultimii zece – doisprezece ani –, tot mai dură. Lupta pentru cucerirea pieţei pe care o deţine firma I.B.M. a determinat multe firme concurente

14 Declaraţie făcută ziarului The Observer, în aprilie 1976.

să obţină, în secret, date cât mai complexe despre noile structuri pentru computere, în scopul de a-şi putea menţine competitivitatea propriilor produse. În aceste împrejurări, „duelul informaţional” – cum a fost denumită acţiunea de către un reprezentant al F.B.I. – dintre I.B.M. şi „Hitachi” este vechi şi din ce în ce mai insistent, mai agresiv.

„Achiziţionarea” de informaţii secrete de la I.B.M. este o practică veche şi obişnuită a unor firme japoneze, fapt pe care, însă, I.B.M. l-a aflat abia în august 1981, prin intermediul unor persoane de la o firmă comercială condusă de foşti angajaţi ai I.B.M. Pentru a se convinge, firma americană a solicitat sprijinul F.B.I, acţionând, totodată, şi pe cont propriu. Aşa s-a născut, la un moment dat, un nou „comerciant”, pe nume Garretson, reprezentantul „firmei comerciale” (desigur, firmă fantomă – *N.A.*), denumită „Glenmar”. În realitate, Garretsen era agent al F.B.I. şi, conform unui plan bine gândit, a fost trimis în „vilegiatură” la Las Vegas. Aici s-a întâlnit pentru „tratative” cu Kenji Hayoshi, reprezentantul oficial al firmei „Hitachi”. Obişnuitul om de afaceri japonez nu s-a mulţumit cu discuţii sterile şi lipsite de sens. Om practic, conform unui obicei mai vechi, japonezul a atacat direct: i-a cerut lui Garretson ca, în schimbul sumei de o sută de mii de dolari (!), să-i furnizeze informaţii despre unele produse noi, realizate de

I.B.M., chiar cu riscul, dacă se impune, ca o parte dintre aceste date să fie... furate. „Tratativele" dintre cei doi au fost organizate şi s-au desfăşurat în mai multe „reprize". F.B.I. a avut grijă ca toate aceste „întrevederi" cu partea japoneză să fie înregistrate pe videocasete, iar „Hitachi", prevăzătoare, a impus ca discuţia să aibă de la început, ca obiect, probleme de mare importanţă, să-l determine pe american să promită cât mai mult (discuţii, desigur imprimate pe benzi magnetice – *N.A.*) şi să accepte ca plăţile pentru informaţii să nu fie făcute direct, în zile sau locuri prestabilite, pentru a evita un eventual flagrant. Pentru a „cumpăra" cât mai multe date de la partea adversă, „tratativele" s-au prelungit neaşteptat de mult. De altfel, faptele au demonstrat o luptă acerbă, reciprocă, după informaţii. S-a ajuns până acolo, încât firma japoneză i-a propus lui Garretson s-o sprijine în recrutarea de „consultanţi" pentru ea, din rândul celor care la I.B.M. se află în preajma pensionării (deci oameni cu multă experienţă – *N.A.*), oferind pentru aceasta câte 40.000 de dolari pe lună fiecărui viitor „consultant" (a se citi agent – *N.A.*) şi alţi 525.000 dolari pentru finalizarea aranjamentelor în legătură cu această operaţiune.

După cum se vede, în lumea concurenţei acerbe şi a goanei după profit maxim, *corupţia* prin mijlocirea banilor, pregătirea de documente cu ajutorul cărora să se poată *şantaja* în anume

împrejurări, ca şi alte asemenea „metode” au devenit primordiale.

Potrivit precizărilor revistei „Newsweek”, care a publicat unele detalii despre „războiul” dintre cele două firme, „ostilităţile” dintre ele continuă. Adevăraţii traficanţi de secrete de la I.B.M. şi „Hitachi” încă nu au fost descoperiţi în totalitate sau, chiar dacă au fost identificaţi, în lumea marelui capital se preferă să nu se vorbească prea mult şi foarte concret despre spionajul economic. Poate este şi firesc, dacă toţi marii magnaţi îl practică. Despre cine şi împotriva cui să se vorbească? Referindu-se la această situaţie, revista „Science et Avenir” remarca că „o firmă americană, victima unei tentative de spionaj, nu poate să sesizeze poliţia, fără a compromite firma şi a pierde încrederea acţionarilor. Firma trebuie să arate un optimism permanent pentru ca să nu se deterioreze cursul acţiunilor sale la bursă, trebuie să treacă sub tăcere neajunsurile şi să se străduiască să elimine spionii…” Bineînţeles că tot sub tăcere sunt trecute şi rezultatele informative ale marilor firme, nimeni şi niciodată nu a recunoscut, nici în cele mai intime întâlniri ale consiliilor de administraţie, fapte din care s-ar putea trage concluzia că un produs nou, o piaţă nouă, un proiect deosebit sau alte asemănătoare au fost „câştigate” graţie spionajului economic. Foarte rar, atunci când, totuşi, unii „spioni industriali” ajung în faţa tribunalelor, procesele

acestora se judecă cu uşile închise, publicitatea este evitată, iar firmele interesate, uneori, prin personalităţi influente, intervin pentru clasarea cauzei. Dar câţi „spioni industriali” ajung în faţa justiţiei? Spionajul economic este considerat un fel de domeniu „indescifrabil”. Specialişti competenţi din S.U.A. şi R.F. Germania consideră că, la un caz descoperit, rămân alte 50 neidentificate ori despre care se refuză a se vorbi. Deşi se pare că proporţia include o anume eroare sau poate chiar o oarecare intenţie în scopul de a se da importanţă problemei, ea are, fără îndoială, şi un miez de adevăr. Între anii 1967 – 1976, organele procuraturii din Elveţia au implicat 94 de persoane în cazuri suspecte de spionaj economic. Dintre acestea, justiţia a achitat 68, motivându-se lipsa de probe materiale acuzatoare, cele mai multe având la bază faptul că firmele păgubite nu au recunoscut că au fost jefuite datorită spionajului economic practicat de concurenţă. Sunt destule situaţii în care firmele vinovate pentru producerea daunelor prin practicarea spionajului economic plătesc despăgubiri numai ca să renunţe la confruntarea agentului, respectiv, a agenţilor proprii cu justiţia. Şi tot în scopul de a ocoli publicitatea, sunt numeroase cazuri când conducătorii firmelor, victime ale spionajului economic, refuză orice precizare. Un director al unui mare concern american, după ce l-a demascat pe un spion al unei firme concurente, a

refuzat să facă până şi cele mai neînsemnate referiri, fiindu-i frică să nu se compromită. „Când eşti spionat – a spus el, justificându-şi atitudinea – înseamnă că eşti spionat şi în viaţa privată, aşa că cine ştie ce s-a mai stabilit şi despre mine?” Această concepţie domină asupra multor conducători de firme, considerându-se, totodată, că spionajul economic, datorită agresivităţii şi a modului concret în care operează, are o influenţă negativă şi asupra psihicului unor oameni, de – oarece, aşa cum afirma scriitorul american Vance Packard; el „ucide viaţa particulară şi ameninţă grav bazele societăţii americane”.

„Moralitatea” marilor afaceri

Abordând problema „moralităţii” marilor afaceri, nu putem să trecem cu vederea peste imoralitatea ce se desprinde din însăşi esenţa relaţiilor marii producţii capitaliste şi a „metamorfozelor” prin care trece orice marfă ca să aducă profit maxim. Amintim aceasta întrucât, după cum bine se ştie, subiectul muncii productive, respectiv, muncitorul, nu numai că nu se poate amesteca în marile afaceri ale capitalului, dar, de cele mai multe ori, este străin de tot ce este dincolo de partea oficială a locului strict de muncă pe care îl are, este departe de marile subterfugii utilizate de patronat pentru obţinerea unor câştiguri fabuloase. Producătorul de bunuri

materiale este doar un simplu creator de marfă aducătoare de profit şi nicidecum un participant la afacerile organizate de patronat, aşa cum încearcă să mai motiveze unii dintre susţinătorii aşa-zisului „capitalism popular”. Chiar şi în condiţiile moderne – prin folosirea ultimelor creaţii ale ştiinţei şi tehnicii – ori chiar şi în situaţia obţinerii unor profituri fabuloase, ca urmare a sustragerii unor informaţii economice importante, muncitorul de rând nu este avantajat, nu obţine cote-părţi pentru că a realizat o marfă mai bună şi mai ieftină şi, firește, nu are nici cel puţin satisfacţia rezultatelor muncii proprii. Avem, deci, în vedere o înstrăinare vădită, pentru că în lumea marelui capital „începând, dar şi terminând cu activitatea de producţie, toate fenomenele concură pentru ca activitatea umană să fie înstrăinată”, astfel că inclusiv subterfugiile concurenţei capitaliste – din care nu putem exclude practicile spionajului economic – demonstrează că „toate iniţiativele societăţii, structura generală a acesteia şi funcţionalitatea sa specifică se subordonează cerinţelor legilor, care sunt rezultatul faptului că un grup social deţine şi utilizează în propriul interes mijloacele materiale cu care societatea produce”[15].

În condiţiile arătate, „morala” este cea bine cunoscută, respectiv, frustrarea producătorului de bunuri, exploatarea lui. Dezvoltând acest aspect,

15 Idem, p. 26.

însă, s-ar putea crede că, spre deosebire de mediul nemijlocit al muncitorimii – unde în afara forţei de muncă altă „marfă” nu există –, în lumea marilor afaceri, reprezentată de vârfurile oligarhiei industriale, comerciale şi financiare, moralitatea ar putea fi alta, chipurile mai „elevată”. Pentru a-i înţelege conţinutul, se impune să arătăm că afacerile – în cadrul concurenţei – pornesc, de regulă, de la aşa-zisa informare competitivă, de la nevoia firească de a sonda şi a afla cerinţele pieţei, preferinţele şi nevoile clientelei, preţurile practicate, întreaga problemă fiind condusă după legile cererii şi ofertei. De altfel, în materie de producţie-comerţ, aşa cum se exprima şi publicaţia americană „Chemical Engieneering”, „informarea precisă, la zi, competitivă, reprezintă o materie primă vitală pentru deciziile conducerii”. Ceea ce rămâne, însă, esenţial şi practic din teoria informării competitive este cum anume se face şi ce scopuri concrete urmăreşte. Ce fel de „moralitate” în materie de afaceri, de informare competitivă – se întreba revista amintită – poate fi cea în care un „cercetător”, deghizat ca „inspector în probleme de incendiu”, se strecoară într-o mare uzină chimică pentru a culege discret informaţii de interes, pretinse competitive? Se cunosc situaţii în care, tot din motive de „informare competitivă”, asupra unor mari întreprinderi, concurenţa a făcut investigaţii din avion, luând probe de gaze pentru

a descifra, astfel, anumite formule folosite în procesul de producţie. Şi tot în acelaşi scop, oficine specializate ale firmelor concurente au executat filme şi fotografii de la mare înălţime, lăsând impresia că nu sunt interesate cu nimic despre întreprinderea în cauză. Plasarea unor agenţi în firmele „rivale 1, „tragerea de limbă" a unor salariaţi a acestora, instigarea la trădare, iată doar câteva aspecte ale moralităţii din acest domeniu!

Asemenea practici înlocuiesc sau completează discuţiile şi înţelegerile reciproce pentru rentabilizarea unor firme sau produse, iar competiţia pentru creşterea continuă a calităţii produselor vechi sau de impunere pe piaţă a unor produse noi, mai ieftine şi mai bune, cu calităţi superioare, multifuncţionale, se desfăşoară, de regulă, prin folosirea prioritară a metodelor specifice spionajului economic. Nu de puţine ori, după obţinerea unor asemenea informaţii, „tratativele" se duc ca între escroci. De exemplu, la un târg internaţional, reprezentantul unei firme a insistat să cumpere neapărat un utilaj absolut nou. Era vorba, deci, de o premieră pe plan mondial, la care, fireşte, vânzătorul ţinea foarte mult. După mai multe runde de negocieri şi numeroase probe, s-a hotărât încheierea contractului. Spre surprinderea producătorului-vânzător, cumpărătorul, după ce a devenit sigur că i-a înlăturat pe alţi concurenţi, s-a opus preţului

negociat iniţial, oferind un altul cu totul derizoriu. Vânzătorul a încercat să protesteze, dar reprezentantul firmei cumpărătoare a avut grijă ca acest moment să nu „transpire”; l-a invitat pe vânzător într-un birou separat şi i-a demonstrat că deţine „planurile intime” ale noului produs. „Ştiţi, a declarat cumpărătorul, noi avem nevoie doar de cinci mii de bucăţi şi nu vrem să instalăm o linie nouă ca să fabricăm acest utilaj. Dacă nu-l vindeţi în condiţiile cerute, îl vom fabrica noi doar peste două-trei săptămâni şi îl vom vinde la jumătate din preţul pe care vi l-am oferit. Aşa că, alegeţi!… [16] Nu credem că mai e cazul să comentăm acest fapt. Cumpărătorul, respectiv, firma concurentă, bazându-se pe Informaţii reale, obţinute în secret şi bine verificate, a urmărit înlăturarea categorică de pe piaţă a firmei considerate rivale şi, dacă avem în vedere că producţia până la acea dată a noului utilaj se limitase doar la cele cinci mii de bucăţi, vom observa intenţia clară de a determina firma producătoare să se declare falimentară.

Într-un alt caz, o societate petrochimică din S.U.A.; după ce a aflat de un nou proces tehnologic pus la punct de o firmă concurentă, a făcut tot ce a fost posibil să „infiltreze” în acea firmă un agent propriu, bineînţeles, specialist competent, pentru a studia amănunţit noul proces.

---

16 I. Păcurariu şi G. Constantin redau un caz similar in Războiul patronilor (Editura militară, Bucureşti, 1976, p. 73 - 74), cu excepţia faptului că aici este vorba de 2 000 de maşini. Oricum, practica este cunoscută şi a fost aplicată în numeroase cazuri.

Agentul în cauză s-a angajat ca salariat efectiv al firmei ce folosea noul proces tehnologic, dar încasa cotă-parte de venit şi de la societatea concurentă. Ulterior, după stabilirea tuturor detaliilor de interes, agentul a revenit la societatea care i-a încredinţat acea „misiune”. Procedee asemănătoare a folosit şi o societate producătoare de ciment din Marea Britanie, dornică să afle unele date de interes de la o firmă concurentă.

Asemenea exemple, care sunt destul de multe în lumea marilor afaceri capitaliste, au condus la concluzia – susţinută de publicaţia „Harvard Business Review” – că, în anii noştri, „creşterea spionajului economic indică o scădere a moralităţii în afaceri”. De altfel, aceeaşi revistă, cu prilejul unei anchete efectuată în rândul unui grup numeros de oameni de afaceri, a stabilit că „moralitatea” cu care se acţionează în materie de „informare competitivă” este mult „prea precară”; 12% dintre participanţii la anchetă au recunoscut că au obţinut toate datele de interes prin angajarea unor salariaţi ai concurenţei, păstrând discreţie în jurul acestor fapte, iar 5% au precizat că ei au obţinut astfel de date prin alte activităţi secrete.

Comentând asemenea fapte, cercetătorul american H. Smith, cu prilejul susţinerii unei conferinţe pe tema „Informaţia competitivă şi concurenţa”, se întreba: „De fapt, ce este moral în

practica de remunerare a salariatului unui concurent, pentru ca acesta să comunice date de interes?” sau de ce „moralitatea” a scăzut până acolo încât „… sunt angajate persoane pentru a instala sisteme de ascultare la firme concurente ori pentru a folosi, în aceleaşi scopuri, corupţia, şantajul şi alte asemenea metode?”. Fireşte, nu este singurul cercetător în materie îngrijorat de asemenea practici contemporane şi care se ridică împotriva unei astfel de „moralităţi”. A.R. Labine, un alt cunoscut cercetător american, în cadrul unei reuniuni a oamenilor de afaceri, preciza că sunt tot mai dese şi mai multe cazurile în care, în cadrul concurenţei, imoralitatea predomină, cauza fiind tocmai „metodele specifice spionajului economic ce sunt tot mai mult folosite pentru a culege informaţiile competitive vitale”.

Într-o lume plină de contraste şi de contradicţii dintre cele mai diverse, într-un mediu oligarhic ca cel al elementelor ce domină marile afaceri din lumea capitalului, părerile obiective despre morală şi moralitate par să facă parte din categoria celor lipsite de interes sau chiar a… necunoscutelor. Acolo concurenţa ştie că trebuie să rupă orice bariere ale cinstei şi omeniei numai pentru a câştiga, a câştiga cât mai mult, iar concepţia care predomină este aceea că „a spiona reprezintă mijlocul cu cele mai multe şanse, pentru e firmă, de a se dezvolta într-un timp

minim”[17].

Ce anume interesează, ce trebuie să se înţeleagă prin informaţii competitive, s-a răspuns – în parte – şi prin cele menţionate până acum. Se cuvine totuşi a remarca faptul că, în condiţiile contemporane, spionajul economic are interes să nu-i scape nimic din orice domeniu ce poate aduce profit deosebit. Informaţiile referitoare la produsele noi, căutate şi apreciate pe piaţă, invenţiile şi inovaţiile din toate sferele producţiei, datele cu privire la noile procese de fabricaţie de mare randament sunt căutate în aceeaşi măsură ca şi datele despre noi pieţe rentabile de desfacere, despre crearea unor grupuri şi uniuni mixte de proiectare şi producţie, sucursale ale acestora sau ale altor firme, date despre creşterea participanţilor (state, grupe de state, firme ori persoane particulare) la capitalul unor societăţi, planurile de lansare a unor noi produse şi modul în care se intenţionează a se face publicitate în jurul lor, opiniile unor personalităţi competente despre anumite firme ori produse etc. Dacă avem în vedere că în zilele noastre „extinderea spionajului în spaţiul cosmic, precum şi în adâncul mărilor şi oceanelor este strâns legată atât de identificarea, în general, a unor zăcăminte de materii prime şi resurse energetice existente pe glob, cât şi de evaluarea resurselor inamicului

17 După publicaţia *L’Usine Nouvelle*.

potenţial”[18], vom putea, desigur, înţelege mai bine interesele largi ale spionajului economic şi, de aici, caracterul său totalitar. Singurii care se prefac că nu înţeleg subterfugiile concurenţei şi ale spionajului economic sunt înşişi promotorii şi organizatorii unor asemenea metode şi practici pretinse „morale”. H. Smith, despre care am amintit mai sus, cu prilejul unei conferinţe susţinute în faţa unui grup numeros de industriaşi şi comercianţi, a declarat deschis şi acuzator: „… Deşi veţi înţelege perfect aspectele urâte legate de spionajul economic, veţi tăgădui categoric că aţi avea fie şi cel mai mic contact cu persoane care practică spionajul, ca şi cu metodele de spionaj folosite, în ciuda faptului că fiecare caută să aibă informaţii, fiecare ştie că toţi ceilalţi fac la fel”[19].

Dincolo de unele opinii şi aspecte menţionate în acest capitol, care, firește, exprimă realitatea acţiunilor din umbră organizate de concurenţă, să pătrundem, totuşi, prin uşile ferecate şi supravegheate electronic ale aşa-ziselor „case mari” din lumea impunătoarelor vânzări şi cumpărări pentru a constata „moralitatea” acestor afaceri şi în alte cazuri concrete sau, cum se exprima un publicist francez, să vedem cum se naşte, uneori, profitul.

O societate de cercetări geologice din S.U.A.

---

18 I. Mocanu. Op. cit, p. 7.

19 După publicaţia Mecanographie-Informatique.

s-a arătat interesată în realizarea unor mari câştiguri, punându-se la dispoziţia unor firme dispuse să exploateze zone petrolifere mai puţin cunoscute, câmpuri aurifere sau care ascund minerale utile, mult căutate. Publicitatea susţinută de societatea în cauză a atras atenţia multor consilii de administraţie interesate şi, astfel, reprezentanţii societăţii geologice nu mai pridideau să ducă tratative cu zeci de firme, adăugând sau anulând permanent mai multe zerouri în calculele preliminare referitoare la profit. Ba, mai mult, garantând calitatea şi exactitatea lucrărilor, societatea respectivă îşi oferea serviciile în condiţii mai avantajoase decât altele similare, fapt ce i-a atras popularitate. Descoperirile ei au apărut, la un moment dat, chiar spectaculoase, având în vedere că, deşi nouă, cu mai puţină experienţă în materie, cu un personal mult mai redus comparativ cu altele, a reuşit să intre prima în posesia unor date despre subsolul bogat al unor zone. Lucrurile s-au perpetuat până ce un funcţionar al băncii – care finanţa investiţiile societăţii geologice respective – a sesizat o curiozitate: pe statele de plată ale societăţii în cauză nu figura niciun… geolog. Nu puţini au fost cei care s-au întrebat cum este posibil ca o societate geologică să funcţioneze fără geologi? Neregula a apărut flagrantă şi efectiv scandaloasă. Întrebat, directorul societăţii s-a eschivat să răspundă clar, menţionând în treacăt

că la mijloc este o altă… afacere. Se înţelege, au apărut suspiciuni. S-au pus zeci de probleme, între care frica de evaziune fiscală, atât de frecventă în lumea marelui capital, a fost capul de afiş pentru declanşarea unor investigaţii mult mai minuţioase. Ameninţat de conducerea băncii că riscă să nu mai fie finanţat, directorul societăţii a fost nevoit să se explice: „Avem – a spus el – câţiva geologi de mare reputaţie, dar care sunt angajaţii altor societăţi, bineînţeles, concurente!” „Adică, cum?” a insistat reprezentantul băncii. „Foarte simplu, a precizat directorul, echipa de geologi folosită de noi ne costă, în total, doar câte 500 – 600 de dolari pe lună. Altfel, dacă i-am angaja efectiv, fiecare dintre aceşti geologi ne-ar costa cel puţin de zece ori mai mult. Diferenţa intră în buzunarul nostru…”

Din nefericire, cazul de mai sus nu este singurul din culisele marilor afaceri, cunoscute ori mai puţin cunoscute în lumea marelui business. Aşa cum s-a mai amintit pe parcurs, există suficiente oficine specializate, create de miliardarii lumii, care ştiu să facă şi să desfacă afacerile lor în umbra profiturilor antecalculate. Nu hazardul i-a dus, de exemplu, pe doi pretinşi „specialişti” americani în Scoţia pentru a angaja, chipurile, ingineri şi alţi buni profesionişti în fabricarea unor detergenţi. Tocmai atunci, scoţienii lansaseră o nouă marcă de detergenţi, a căror calitate a devenit repede cunoscută.

Promiţând câştiguri fabuloase, posturi de conducere şi supraveghere, cei doi „specialişti” (a se citi „agenţi” – *N.A.*) au cerut mai multor interlocutori păreri în legătură cu modul în care concep un eventual produs similar american, în cazul în care ei, specialişti de reputaţie şi cu asemenea „perspective”, acceptă oferta lor. Pentru cei dornici doar de un câştig uşor şi care nu au meditat asupra urmărilor gestului lor, reclama momitoare a reprezentanţilor americani a fost suficientă: le-au pus pe „tavă” detalii confidenţiale ale conţinutului procesului de fabricaţie a detergenţilor scoţieni, precum şi numeroase opinii – cu caracter tehnic – de îmbunătăţire a acestora. Cu timpul, „Agenţia de plasare” înfiinţată de cei doi americani – firmă fantomă la adăpostul căreia şi-au desfăşurat activitatea – a dispărut cu desăvârşire, fără să i se mai poată da de urmă, iar mai târziu piaţa a fost inundată cu un nou detergent, aproximativ de aceeaşi calitate, dar fabricat sub licenţa unei reputate firme americane.

Metode similare celei menţionate sunt frecvent folosite în lumea spionajului economic. Se cunosc şi alte situaţii în care firme interesate în a obţine, în secret, unele date creează „întreprinderi” şi „instituţii” fantomă, ce „oferă” – prin mica publicitate, în ziare, reviste sau alte mijloace – posturi de înaltă specialitate şi cu retribuţii tentante. În acest scop, în anumite zone

sau localităţi vizate, firmele deschid „oficii de plasare”, pretinse „birouri de schimb”, de „consultaţii tehnice” etc., cu directori, secretare şi alte cadre special pregătite în atragerea persoanelor care prezintă interes. Specialiştii care răspund ofertelor sunt interogaţi despre munca lor, despre ceea ce au lucrat la alte firme, despre noutăţile din domeniul lor – sau similar – de activitate, fiind puşi în situaţia de a face precizări referitoare la numeroase fapte şi date, cunoscute de ei, dar nedestinate publicităţii ori chiar secrete. Ulterior, prin poştă, telefon sau alte mijloace li se comunică celor în cauză că nu au fost angajaţi (motive se găsesc!), iar pe parcurs „oficiul de plasare”... dispare. Nu de puţine ori, în modul arătat se efectuează completarea şi verificarea unor date disparate. Descriind un asemenea caz. În volumul său „Spovedania unui spion”, autorul îşi determină personajul principal, Horia Velican, să se destăinuie astfel: „... eu eram şeful proaspetei sucursale din Haarlem, a renumitei agenţii publicitare «Sommer şi fiii». Ne-am instalat, eu şi secretara mea pistruiată, cu gambele ei superbe, am dereticat încolo şi-ncoace prin încăperi, le-am verificat, tăcuţi şi meticuloşi, în vederea detectării unor eventuale şi nedorite microfoane... A doua zi, într-unul dintre cele mai populare ziare ale oraşului, la obişnuita rubrică de publicitate, a apărut următorul anunţ: Angajăm urgent director tehnic la compania de vopsele şi

coloranţi sintetici «Orlando and Co. Ltd.». După care urma numărul de telefon al agenţiei noastre. N-am aşteptat prea mult. Secretara n-avea altceva de făcut decât să planifice solicitanţii, la termene diferite, cu maximum de amabilitate. Făbricuţa de emailuri şi vopsele din Haarlem avea cinci ingineri chimişti… ce au luat cu asalt telefonul agenţiei. Secretara i-a invitat, pe rând, cu tact şi bunăvoinţă… Discuţiile le-am purtat eu. Ore întregi de discuţii… Capcanele unei conversaţii confortabile sunt nebănuite… Am discutat cu fiecare dintre cei cinci ingineri chimişti, am făcut exact aceeaşi promisiune fiecăruia, că are toate şansele pentru funcţia de director tehnic, dar că problema angajării este de competenţa Consiliului de administraţie… şi că i se va comunica rezultatul acasă, desigur, la momentul oportun. Dispuneam de cinci note informative; fiecare luate separat, doi bani nu valorau. Toate la un loc – o avere… Agenţia de publicitate „Sommer şi fiii” a dispărut peste noapte, secretara a dispărut şi ea… Şi nu după multă vreme, pe un alt meridian al Terrei, un alt producător chimist avea să împânzească piaţa cu un nou sortiment de vopsea extrem de rezistentă la corozivi industriali” Dincolo de elementele descriptive ale acestui caz, faptul în sine demonstrează posibilitatea relativ lesnicioasă a unor astfel de întâmplări. Aşa cum arătam, însă, fantezia oficinelor secrete pare, uneori, fără margini…

Într-o lume în care totul se vinde şi se cumpără, în care înseşi ideile sunt puse la licitaţie, alături de mărfuri de orice fel, nu ne mai poate mira existenţa unor afaceri de culise în care se pun la cale mari profituri antecalculate. E şi firesc, încerca să justifice Agenţia „France Presse”, întrucât azi, într-o lume atât de pestriţă, „cum să te menţii bogat printre capcanele fiscului, vâltorile inflaţiei, nesiguranţa investiţiilor?…” Şi atunci, mascarea mijloacelor de îmbogăţire sau de menţinere a bogăţiilor a intrat, în lumea marelui capital, în firea lucrurilor. Chiar dacă pentru aceasta sunt folosite prioritar mijloace şi metode condamnate de opinia publică – cum sunt cele specifice spionajului economic – şi care ţin mai mult de criminalitate şi nicidecum de… afaceri oneste. Asemenea „metode” se menţin şi, fireşte, proliferează, deoarece în condiţiile contemporane, mai mult ca oricând, lupta de concurenţă antrenează pe toţi împotriva tuturor, iar faptul este cu atât mai adevărat cu cât caracterul naţional al grupurilor financiar-industriale se pierde tot mai mult, majoritatea lor devenind adevărate conglomerate internaţionale, a căror unică deviză este profitul. Unul dintre elementele importante ale puterii acestor grupuri îl constituie avansul tehnologic în diferite domenii, avans pe care concurenţii încearcă să şi-l smulgă reciproc. Tocmai această împrejurare face ca spionajul, pirateria industrială practicată când cu subtilitate,

când în forme ce excelează prin cinism şi brutalitate să devină o armă indispensabilă a luptei de concurenţă” 5.

Fără îndoială, efortul pentru obţinerea unei priorităţi indiscutabile în domeniul tehnologiilor faţă de concurenţă este motivaţia marelui capital pentru încurajarea practicilor spionajului economic. Cauza trebuie căutată, însă, în conţinutul şi esenţa societăţii care promovează asemenea practici, în goana pe orice cale pentru obţinerea profitului maxim, care a devenit însuşi sensul moral al vieţii reprezentanţilor marelui capital şi, nu în ultimă instanţă, în actuala ordine internaţională, susţinută şi promovată de acelaşi mare capital, care favorizează – dacă nu chiar incită – la o concurenţă acerbă şi, deci, implicit, la practicarea „pirateriei” în domeniul noutăţilor economice. Supunem atenţiei cele menţionate, întrucât, uneori, faptele apar cu atât mai ciudate, mai greu de înţeles, cu cât chiar înţelegerile „paşnice” dintre unele firme se „metamorfozează”, devenind suspecte şi antagonice. Să urmărim şi un astfel de caz…

Într-o împrejurare, conducerea unei fabrici de lactate din Noua Zeelandă a fost sesizată că un salariat al ei a comunicat unei firme din Australia reţetarul unor produse noi. Gestul a părut paradoxal, poate nu atât pentru faptul de a se fi transmis unele date confidenţiale unei firme concurente, cât, mai ales, pentru că între cele

două firme existau înţelegeri de afaceri ce vizau tocmai schimbul unor produse şi informaţii de interes. Desigur, s-a pus întrebarea ce rost are să se transmită date confidenţiale în secret atâta timp cât există un protocol semnat pentru efectuarea oficială a schimbului de informaţii? Investigaţiile au scos la iveală un fapt neprevăzut: autorul transmiterii reţetarului era un cetăţean australian, angajat în Noua Zeelandă prin acţiunea unei oficine secrete – folosită de firma australiană – cu scopul de a verifica… sinceritatea partenerilor neozeelandezi. Acest caz ridică şi un alt aspect, deloc derizoriu în cadrul marilor afaceri, respectiv, cel exprimat de un industriaş englez, care, intrigat de asemenea practici, se întreba: „În cine oare poţi să mai ai încredere, dacă, dincolo de înţelegerile convenite, eşti nevoit să suspectezi tot timpul şi să verifici atât partenerul, cât şi concurentul?”. Iată deci faţetele reale ale „moralităţii” marilor afaceri, promovate de concurenţă! în practică, problema este împinsă şi mai departe. Potrivit opiniei industriaşului englez amintit, „moralitatea” în materie de concurenţă obligă asigurarea oricăror secrete economice, faţă de orice persoane, indiferent dacă îl reprezintă pe partener sau efectiv pe concurent. Această opinie a devenit, de altfel, unul dintre principiile de apărare a secretelor economice, a cărui subapreciere generează, uneori, consecinţe mai mult decât păgubitoare. Susţinând această

părere, publicaţia „Mecanographie-Informatique” preciza că o întreprindere care cheltuieşte, de exemplu, 250.000 de dolari pentru studii asupra produselor şi a pieţei, spre a stabili dacă este momentul să lanseze rujul de buze „galben”, poate că nu-şi dă seama că această sumă reprezintă o investiţie care îi va permite să fie în fruntea competiţiei doar şase luni, nu mai mult, dacă nu ştie să-şi apere secretele. A trata cu uşurinţă astfel de studii, a le lăsa neprotejate, în aşa fel încât un concurent fără scrupule să aibă acces la ele, constituie o neglijenţă majoră, întrucât, concurentul se va găsi imediat într-o situaţie competitivă, economisind, în fapt, 250.003 de dolari. Şi aceasta, menţiona revista amintită, „se întâmplă zilnic 1. Foarte des, rezultatele unor studii de valoare – ce reprezintă mii ori chiar milioane de dolari – sunt „trădate”, potrivit aceleiaşi publicaţii, printr-o comunicare interioară, în cadrul întreprinderii sau printr-un gest al secretarei ori al altei funcţionare care, intenţionat ori datorită bunei dispoziţii „aruncă” vorbe necontrolate la telefon, la o petrecere sau, pur şi simplu, azvârle copii ale unor documente importante în coşul de hârtii.

Neîncrederea şi tentaţia permanentă de lichidare a concurentului iau, uneori – fireşte, în cadrul „moralei” ce domină concurenţa economică –, forme ale unor lupte ascuţite, transformându-se într-un adevărat „război al patronilor”. Nu de

puţine ori, „războiul” se dovedeşte crud şi distructiv, încheindu-se, ca orice război, cu învingători şi victime. Între multe alte cazuri de acest fel, amintim pe cel al unei firme din S.U.A., care, cu sprijinul unor specialişti competenţi, a reuşit să descopere un procedeu, inedit de vopsire a blănurilor. Noutatea se concretiza în aceea că procedeul a dus la o mai mare rezistenţă a blănurilor la spălare şi curăţire, precum şi la menţinerea în condiţii optime a culorilor. Pentru a asigura prosperitatea firmei, proprietarul ei s-a asociat cu un „amic”, deţinător al unei mari averi, dar care, din păcate, nutrea cu totul alte idei, alte simţăminte. Cu timpul, noul asociat, convingându-se că debuşeurile pe cont propriu ar putea să-i aducă un venit mult mai mare şi, deci, să-i rotunjească şi mai mult averea, cu sprijinul unei reţele restrânse, alcătuită din oameni a căror încredere a cumpărat-o tot pe bani şi pe promisiuni de „mare perspectivă”, a introdus în vopsele substanţe ce au avut ca efect degrade, rea blănurilor. În plus, a subvenţionat o publicitate compromiţătoare împotriva fostului proprietar, după care, < îi partea sa de acţiuni, şi-a deschis o nouă întreprindere cu acelaşi profil

După cum uşor se poate constata, spionajul economic operează în toate sferele marilor afaceri, iar diversitatea mijloacelor şi metodelor pe care le foloseşte îl demască, în orice ipostază, ca pe o unealtă ipocrită şi ofensivă a concurenţei

economice. În aceste condiţii, spionajul economic nu poate fi disociat de sistemul economic capitalist, metodele şi efectele lui nu pot fi studiate separat, el având la bază însăşi „morala” societăţii care îl promovează, viciile proprii marelui capital. De aceea, nu de puţine ori, implicaţiile lui sunt cu totul deosebite „în cele mai diverse domenii, cu efecte, adeseori, dificil de descoperit” 6. Acesta este şi motivul pentru care deviza general acceptată în probleme de apărare a secretelor economice – şi nu numai a acestora – este *prevenirea*, iar relaţia cu purtătorii de secrete este *verificarea*. Fireşte, *verificarea* nu pledează pentru întronarea *suspiciunii*, lipsa de încredere în cei din jur este poate mult mai periculoasă – şi evident inumană. Înţelegând, însă, nevoia verificării în cadrul măsurilor de prevenire a scurgerii de secrete, astăzi, în majoritatea covârşitoare a firmelor ce se respectă, se încearcă a se inocula concepţia că nimeni nu trebuie să *se* supere pentru faptul că este verificat dacă poate deveni un bun păstrător al secretelor ce îi sunt încredinţate sau cu care intră în contact. Lipsa verificărilor impuse pentru cunoaşterea personalului care lucrează cu documente secrete ori are acces la ele, încrederea „oarbă” în unii oameni care par docili şi sunt calificaţi de unii – poate din anumite interese – „buni funcţionari”, fără ca la bază să existe o verificare prealabilă competentă, este o practică ce se dovedeşte

dăunătoare capitalistului. Iată şi un caz care ilustrează o astfel de opinie.

Conducerea unei firme belgiene era gata să lanseze pe piaţă un nou produs, când, prin intermediul unui „binevoitor” vest-german, a aflat că o firmă din R.F. Germania este pregătită să încredinţeze comerţului un produs similar, mult mai ieftin, în legătură cu care a lansat o mare campanie publicitară. Vestea a produs derută, dar, în acelaşi timp, a determinat conducerea firmei belgiene să întreprindă o anchetă pentru a se edifica asupra celor întâmplate. Nu mică a fost surpriza când s-a aflat că un fost funcţionar, recunoscut ca fiind foarte docil, a fost cel care a vândut secretele firmei belgiene unor reprezentanţi ai celei vest-germane. Docilitatea i-a fost interpretată drept atitudine loială şi, fără nicio verificare prealabilă, deci, fără să fie cunoscut, funcţionarul în cauză a fost trecut printre cei care aveau prioritate să studieze toate documentele secrete ale firmei, inclusiv cele referitoare la noile proiecte. Abia târziu, după ce funcţionarul respectiv, din motive de „prudenţă”, demisionase, s-a stabilit că el avea o viaţă particulară dubioasă şi că, dintr-un aventurier, firma îl transformase într-un fel de „erou” propriu, datorită bunăvoinţei unui cadru din conducerea firmei care îl şi recomandase. Tot datorită „bunăvoinţei”, funcţionarul în cauză a efectuat mai multe călătorii în R.F. Germania, particulare şi

în interes de serviciu, împrejurări în care a fost atras, prin corupere, de firma interesată să afle proiectul noului produs belgian.

Se înţelege, în lumea marilor afaceri cazul de mai sus nu este o excepţie. Dincolo de morala lui, însă, rămâne acea nevoie stringentă de apărare a noului, de cunoaştere a celor cărora le sunt încredinţate ideile şi creaţiile deosebite ale minţii omeneşti care, de cele mai multe ori, presupun trudă şi multă, chiar foarte multă, pasiune. De ce nu s-ar putea depune acelaşi efort şi pentru apărarea acestor creaţii? Iată o întrebare care frământă astăzi, deopotrivă, întreaga lume ştiinţifică, tehnico-economică şi pe cei desemnaţi anume să le apere.

Spionajul şi... „exodul creierelor”.

Spre deosebire de alte perioade istorice, astăzi trăim într-o epocă a ştiinţei, care, la rându-i, este implicată direct în evoluţia tuturor fenomenelor sociale. De fapt, ştiinţa, în condiţiile contemporane, se dovedeşte a fi un „motor social” şi, în acelaşi timp, o veritabilă forţă de producţie, dar care, „pe teritoriul relaţiilor capitaliste este o «inovaţie» pusă exclusiv în slujba maximalizării profitului”. Concluzia este firească, întrucât „dacă regele neîncoronat al producţiei este randamentul pentru creşterea masei capitalului, atunci celelalte fenomene care îl însoţesc devin marginale şi deci

neesenţiale” 2. Deci, cum uşor se poate deduce, ştiinţa, ca şi slujitorii ei, în condiţiile dominaţiei capitalului, ale concurenţei acerbe, se subordonează scopurilor urmărite de acel „rege neîncoronat al producţiei”, devenind, din păcate, o marfă supusă aceloraşi reguli morale ce domină şi marile afaceri. Este adevărat, „marfa” la care ne referim este de un fel deosebit, se susţine prin idei novatoare ce pot revoluţiona domenii foarte diverse ale cunoaşterii, inclusiv – sau chiar prioritar – în cele ale producţiei materiale. Tocmai de aceea, marele capital a avut grijă să nu-i scape un asemenea important sector al activităţii umane, înfiinţând şi servicii de informaţii specializate în probleme de ştiinţă, al căror scop unic este ca, în numele profitului maxim, să adune[20] şi să folosească sumumul de idei noi din orice domeniu. Se înţelege că aceste oficine, în iureşul căutărilor de noutăţi, concentrează forţe special destinate să sustragă idei, atât din ramuri de vârf ale cercetării contemporane fundamentale, cât şi din domenii ale cercetării destinate satisfacerii nevoilor efectiv tehnice, respectiv, ale producţiei. Cum exponenţii ideilor tehnice sunt oamenii de ştiinţă, specialiştii din diferite domenii în care se impune o înaltă calificare şi, în general, forţă de muncă înalt calificată, aceştia au intrat de multă vreme şi în viziunea spionajului economic. De aici nu trebuie să tragem concluzia – care desigur ar fi eronată –,

20 Idem, p. 89.

că serviciile secrete ar fi efectiv organizatoare ale fenomenului „scurgerii de competenţe”, cum mai e supranumit cel al „furtului creierelor”, dar, după cum vom constata pe parcurs, nici nu sunt străine de acestea. Se ştie, capitalismul actual „a extins – prin interdependenţa economiilor naţionale în cadrul sistemului capitalist, prin caracterul universal al ştiinţei – mişcarea forţei de muncă la nivel internaţional… în spaţiul acestui sistem migraţia forţei de muncă, implicit a oamenilor de ştiinţă, a atins cotele uriaşe de azi” 3. La acest lucru au contribuit, fără îndoială, existenţa marilor societăţi transnaţionale, concentrarea imensă a capitalului în acest domeniu*, o anume propagandă a ţărilor ce se autodenumesc ale „tuturor posibilităţilor”, marile decalaje în dezvoltarea social-economică, ca şi multe alte cauze politice, sociale şi economice ce nu fac obiectul analizei noastre. Oricum, însă, racolarea specialiştilor face parte dintr-o campanie bine organizată, cu preponderenţă politică, a marilor monopoluri şi nicidecum nu este o acţiune, subordonată strict economic, a unei anume ţări sau companii. Amintim în acest sens faptul, îndeobşte cunoscut, că astăzi se vorbeşte tot mai insistent şi pe bună dreptate că „societăţile multinaţionale fac din racolajul inteligenţei străine

o adevărată instituţie”[2122].

Fără îndoială, afectând grav interesele naţionale ale multor popoare, practicile cercurilor imperialiste de ademenire a specialiştilor, a oamenilor cu înaltă calificare, constituie o gravă încălcare a principiilor legalităţii şi eticii în relaţiile internaţionale, un amestec flagrant în treburile interne ale altor state. Fidele politicii imperialiste, cercurilor guvernante şi monopolurilor cărora li se subordonează, serviciile secrete urmăresc – prin forme şi metode specifice – perpetuarea relaţiilor de dominaţie în lume şi acapararea, în folosul statelor capitaliste dezvoltate – sau al unor firme din cadrul acestora –, atât a principalelor resurse materiale, cât şi a unei forţe de muncă capabilă să dea randament şi profit maxim. Tocmai de aceea se cuvine să menţionăm că serviciile secrete nu sunt deloc străine de faptul că „brain-drain”-ul constituie „unul dintre principalele şi cel mai important curent al migraţiei de cadre cu pregătire superioară, fiind caracterizat în principal prin aceea că are loc dinspre ţările în curs de dezvoltare spre ţările dezvoltate. Acest proces are drept urmare, în primul rând, accentuarea

---

21 Dumitru Lepădatu. Op. cit., p. 98 - 99.

* în S.U.A., 300 mari companii consumă 93% din cheltuielile de cercetare pentru producţie (După Capitalismul. Economia şi criza sistemului, Editura politică. Bucureşti, 1981, p. 158).

22 I. Şerbănescu. Corporaţiile internaţionale, Editura politică, Bucureşti, 1973, p. 108.

concentrării de specialişti în ţările dezvoltate, ceea ce contribuie la adâncirea decalajului şi creşterea dependenţei ţărilor în curs de dezvoltare de acestea”[23], şi care conduce la o concluzie demnă de luat în seamă, respectiv, la aceea că „pentru ţările în curs de dezvoltare, deposedarea de specialişti constituie una din formele cele mai subtile şi primejdioase de jefuire a bogăţiilor lor, deoarece şi în acest fel sunt menţinute în stare de subdezvoltare”, mai ales că „... fluxul migrator are în componenţa sa, în principal, specialişti din ramurile care sunt supuse cel mai puternic efectului dezvoltării ştiinţei şi tehnologiei”[24]. Fără să intrăm în prea multe date statistice şi demonstrative, amintim doar că numai în perioada anilor 1949 – 1965, în S.U.A. s-au concentrat 372.000 de cadre cu pregătire superioară, reprezentând 16, 9% din totalul persoanelor imigrate, faţă de numai 2, 6% în perioada anilor 1907 – 1923. Ca urmare, numai în perioada 1949 – 1961, S.U.A. au economisit circa patru miliarde dolari pentru pregătirea de specialişti[25]. Dacă avem în vedere că în anii noştri, potrivit unui sociolog american, capitalismul s-a transformat

23 Dr. Paul Ştefănescu. Brain-drain - exodul creierelor, Editura politică, Bucureşti, 1982, p. 81 - 82.

24 Idem.

25 După The Immigration of Scientists and Engineer to the United States 1949 - 1961, în Journal of Political Economy, august 1962, p. 370.

7 Plaschke H. La fuite des cerveaux, în L’économie du tiers monde, nr. 16, 1977, p. 16.

într-o „maşină de fabricat dolari”, nu putem evita a aminti că şi „materia primă” pentru această „maşină”, în numele profitului maxim, trebuie achiziţionată cât mai ieftin şi cât mai repede, iar această „materie primă” are în componenţa ei, înainte de toate, elementul om. Cifrele au atins cote aproape incredibile şi tind să crească. În S.U.A., de exemplu, în 1965 erau 28.790 specialişti în ştiinţe tehnice din totalul imigranţilor, iar în 1970 cifra lor crescuse la 39.200. În Marea Britanie, în perioada anilor 1964 – 1972, din totalul imigranţilor, 54.705 erau ingineri, fără a mai aminti şi de alte categorii. În Canada, anual intră circa 7.000 persoane cu pregătire superioară. Oricum, în timp ce majoritatea ţărilor în curs de dezvoltare resimt o acută lipsă de specialişti, într-un singur deceniu (1970 – 1980), statele industrializate occidentale au racolat peste 300.000 cercetători. Câţi dintre aceştia au fost racolaţi de serviciile secrete? Imposibil de răspuns. Am arătat şi mai sus, nu astfel de oficine se ocupă cu organizarea acestei vaste probleme, dar ele – cum vom constata şi din exemplele de mai jos – sunt efectiv înhămate la carul ce perpetuează o asemenea stare de fapt, conştiente şi profitoare de condiţiile noastre contemporane în care „... structura inegală a diviziunii tehnologice internaţionale a muncii este cea care tinde să producă exodul creierelor, iar acest exod, la rândul său, reproduce această structură inegală.

Exodul creierelor întăreşte şi, deci, perpetuează dependenţa tehnologică a ţărilor slab dezvoltate, consecinţă probabil mult mai importantă decât transferul de venituri generat de acest exod". În astfel de condiţii, mâna de lucru străină a devenit „o marfă la fel de preţioasă ca petrolul şi cerealele[26], iar ca o consecinţă a unei asemenea practici constatăm că „prin furtul de inteligenţă, ţările sărace au fost şi mai mult sărăcite, iar cele bogate au acumulat tot mai multă bogăţie"[27].

Fireşte, cele de mai sus nu reprezintă decât o sumară introducere a cititorului în vasta problemă a „exodului creierelor", motivată în fel şi chip de susţinătorii fenomenului. Indiferent, însă, de motivaţii, se impune să remarcăm că atunci când interesele capitalului reclamă racolarea unor anumiţi specialişti, din anumite domenii, orice teoretizare a problemei rămâne în umbră. Serviciile secrete fac totul pentru a satisface gustul şi nevoia patronilor care lansează comanda. Iar pentru aceasta, ca un fapt esenţial, demn de reţinut, este că întreaga operaţiune începe cu... colectarea de informaţii despre cel sau cei vizaţi. În aceste condiţii intră în acţiune oficine secrete anume destinate, compartimente specializate ale acestora sau doar anumiţi oameni desemnaţi, care au obligaţia de a identifica şi studia specialistul vizat, a aduna despre el date ce ar putea să-l pună

26 După International Herald Tribune,

27 După publicaţia Jeune Afrique.

în dependenţă de puteri şi, respectiv, de firme străine şi de a găsi modalităţi concrete de a-l determina să-şi trădeze ţara, să lucreze pentru un alt patron. În procesul studiului, serviciile de spionaj au în vedere, pe lângă strângerea datelor de interes, şi influenţarea specialistului în cauză, inocularea încrederii că numai în străinătate se va afirma, se va specializa, că va deveni „cineva” faţă de ce este în prezent. Iată, spre exemplu, după epuizarea măsurilor de studiu şi influenţare, unui specialist – cu care agentul oficinei secrete s-a „împrietenit” – i s-a spus deschis: „Aici, domnule, sunteţi un mare neînţeles. Nu sunteţi apreciat la valoarea dumneavoastră. La noi veţi atinge cuhnea creaţiei şi a personalităţii dumneavoastră!” într-o altă situaţie, după ce agentul i-a vorbit asemănător, specialistului i-au fost solicitate, în scris – chipurile, pentru probă – detalii ale unei invenţii personale şi, treptat, informaţii despre cercetările complexe din institutul în care lucra. După o perioadă de timp, într-o discuţie avută cu un trimis special al serviciului de informaţii respectiv şi care îl seconda pe agentul care a făcut „studiul” iniţial despre el, specialistul a fost din nou „lămurit” asupra „avantajelor” din străinătate, spunându-i-se deschis că dacă nu acceptă să-şi părăsească ţara se va da în vileag, în faţa autorităţilor, întreaga sa activitate de… dezvăluire a secretelor din institut. Deci, şantaj în toată puterea

cuvântului!

Dacă nici această „metodă” nu rezistă sunt şi situaţii când „placa” se schimbă, ca în cazul următor.

În aprilie 1970, la Boston – S.U.A., s-a organizat o mare întrunire ştiinţifică la care au participat peste 4.000 de oameni de ştiinţă. În plină desfăşurare a reuniunii, unul dintre savanţi, intrigat de subterfugiile şi practicile serviciilor secrete şi ale celor care le susţin activitatea, s-a ridicat, afirmând public: „O organizaţie a vrut să mă cumpere. Mi s-a oferit un preţ important, dar nu mă las cumpărat!…”

Desigur, faptul nu este nici izolat şi nici singular, el aflându-se curent în practica serviciilor secrete, deşi cu greu s-ar putea răspunde în câte cazuri asemănătoare rezultatul a fost altul, respectiv, de acceptare a ofertei. Ridicăm astfel problema, întrucât, de regulă, oficinele secrete, reprezentanţii lor, riscă foarte rar şi numai atunci, când sunt la ananghie. În rest, ştiu să pregătească atacul cu foarte multă minuţiozitate, ştiu să exploateze orice fisuri din gândirea, comportarea şi doleanţele interlocutorului vizat pentru racolare, fac oferte meticulos judecate şi le prezintă astfel încât victima să cedeze. Într-un caz, în care o firmă străină era interesată în racolarea unui specialist, agentul trimis să-l studieze a stabilit că cel în cauză refuza să lucreze în laboratoare mici, unele cu piese şi instalaţii

unicat, că îşi exprimase dorinţa să-şi experimenteze ideile în mod direct într-o secţie de producţie a unei mari uzine, că dorea să locuiască singur într-o vilă retrasă şi să aibă depusă la o bancă o sumă mare de bani, ca un fel de aconto pentru… ideile sale. Firma la care lucra nu putea să-i satisfacă asemenea cerinţe şi care, în condiţiile concrete din acea localitate, semănau a fi mai mult capricii personale decât nevoi. Se înţelege că serviciului de spionaj care îl avea în atenţie nu puteau să-i scape astfel de amănunte. Prin intermediul firmei interesate, specialistul a fost invitat de mai multe ori în străinătate. În dorinţele şi iluziile sale a fost „hrănit cu linguriţa”, prezentându-i-se pe rând locuri de mare atracţie, dar şi de mare interes pentru meseria sa. După o oarecare familiarizare, specialistul a avut ocazia să lectureze chiar şi publicaţiile „secrete” (noi pentru el, dar foarte vechi pentru editor), ale unui institut de mare reputaţie, dovadă – spuneau interlocutorii săi – a încrederii de care se bucura acolo. Cu timpul, i s-au prezentat laboratoare şi secţii de producţie de înaltă specialitate, apoi i s-a oferit o vilă somptuoasă pe malul unui lac. Văzând că este „curtat” şi i se fac asemenea oferte, specialistul a mers chiar el mai departe, solicitând să i se depună în bancă o sumă de bani. Tocmai acest lucru s-a aşteptat. Afacerea s-a încheiat repede, reprezentantul firmei, secondat de cel al oficinei de informaţii care l-a studiat şi atras, l-a

atenţionat că va avea suma numai dacă le cedează ultima invenţie şi renunţă să se mai întoarcă în ţară. Cum condiţiile erau efectiv pregătite, iar specialistul suficient „îndopat” cu ceea ce îi va oferi perspectiva „luminoasă” de acolo, contractul s-a semnat imediat.

În acest context, se impune să subliniem că serviciile secrete care acţionează în domeniile economice nu se limitează numai la racolarea specialiştilor din ramuri strict tehnice – fizicieni, electronişti, chimişti etc. –, aria acestora extinzându-se în ultimii ani şi spre alte domenii ce se pot interfera cu cele tehnice. Mai mult decât atât, compartimente specializate ale serviciilor secrete au în vedere şi racolarea de „... specialişti în marketing, cunoscători al situaţiei economice din ţările vest-europene, oameni cu experienţă îndelungată într-un anumit domeniu economic, organizatori ai producţiei cu idei noi. Se urmăreşte, mai ales, racolarea oamenilor formaţi de întreprinderile concurente care cunosc situaţia şi stilul de acţiune ale acestor întreprinderi”[28]. Nu întâmplător, aşa cum am exemplificat în unul dintre capitolele anterioare, firma japoneză „Hitachi” era dispusă să plătească câte 40.000 dolari fiecărui „consultant” ce ar putea să provină de la cunoscutul concern american I.B.M. Şi tot nu întâmplător, într-un alt caz, o mare întreprindere engleză s-a dovedit interesată în atragerea şi

28 I. Mocanu. Op. cit., p. 93.

angajarea unui olandez, bun specialist în probleme de marketing, pentru a putea fi folosit apoi în vânzarea produselor acestei firme pe piaţa Olandei. Într-o altă situaţie, o firmă belgiană, în schimbul unor informaţii utile pe care le-a primit de la un specialist italian, a promis acestuia din urmă o mare sumă de bani – pe care urma s-o depună la o bancă – cu condiţia să-i aducă planul detaliat al unui nou produs ce urma să fie lansat pe piaţă. Italianul a pus şi el o condiţie, respectiv, de a i se oferi în Belgia, la firma care îl solicita, un post mult mai bun decât cel pe care îl are. După ce înţelegerea a fost încheiată, semnarea contractului a devenit o simplă formalitate. Uneori, lucrurile merg până acolo, încât sunt racolate persoane din preajma unor specialişti, care cunosc sau pot intra în posesia unor noutăţi tehnice deosebite, oficinele organizatoare ale unor asemenea acţiuni fiind dispuse să aibă grijă şi ulterior, în străinătate, de ele. Bineînţeles, numai în perioada cât le mai pot fi de folos. Este cunoscut în acest sens cazul unei „logodnice” de profesie, care, racolată de un agent străin – sub pretextul unei viitoare căsătorii –, a reuşit să subtilizeze din locuinţa unui specialist părţi importante ale proiectului unui nou produs pe care l-a predat unei firme străine interesate, după ce aceasta din urmă i-a oferit… găzduire în străinătate. Ulterior, constatând că „logodnica” respectivă nu poate fi utilă şi în alte asemenea

acţiuni, firma a concediat-o fără niciun fel de discuţii.

Exemple de felul celor arătate se mai pot da. Se cuvine să amintim, însă, că în anii noştri, în condiţiile când schimbul de valori tehnico-ştiinţifice şi, în general, economice nu se limitează numai la un anume perimetru geografic, ar fi ireal să credem că tendinţa de racolare a specialiştilor cu experienţă în anumite domenii prioritare sau care deţin secrete utile unor concerne capitaliste se închide strict între frontierele statelor capitaliste. După cum s-a văzut, serviciile de informaţii pătrund chiar şi în limitele teritoriale ale statelor în curs de dezvoltare, atunci când este vorba de racolarea unor specialişti în interesele concurenţei şi, deci, ale profitului. Statele socialiste – deci, şi ţara noastră – intră şi ele în sfera de acţiune a serviciilor secrete, uneori – din motive politice, economice sau militare –, chiar prioritar.

Se ştie, dezvoltarea impetuoasă a ştiinţei şi tehnicii din statele socialiste, noutăţile absolute ce apar în aceste teritorii în domenii din ce în ce mai diverse, mai ales, în tehnica de vârf, au determinat, nu o dată, serviciile de spionaj ale statelor capitaliste să-şi îndrepte atenţia spre a afla cât mai multe detalii despre ceea ce este nou ori a subtiliza, până la brevetare, asemenea noutăţi. În acelaşi timp, ele acţionează asiduu pentru atragerea specialiştilor, folosind pentru

aceasta nu numai metodele de influenţare prin canalele obişnuite ale propagandei, dar şi o anume *reţea* special pregătită în asemenea scopuri. Nu de puţine ori, agenţii plătiţi pentru racolarea de specialişti, concomitent cu studierea celor vizaţi, cu atragerea acestora la o colaborare secretă, îi instigă direct, prin promisiuni şi pretinse asigurări, să-şi părăsească ţara pentru a lucra în favoarea unor firme străine. Între alte cazuri, vom aminti pe cel al inginerului energetician Andrei G., de la un institut din Bucureşti, care, orbit de mirajul unei vieţi uşoare, fără efort, a căutat amiciţia unor străini, organizând cu aceştia întâlniri în afara cadrului legal. Încâlcind deliberat orice reguli cunoscute şi recunoscute – aplicate şi de străini în ţara lor – de a efectua asemenea întâlniri doar în sala de tratative şi de a limita relaţiile la cele normale, conforme tradiţiei şi reputaţiei ospitalităţii româneşti, Andrei G. a fugit tocmai de asemenea întrevederi. A încurajat, însă, întâlnirile dosnice, aşa cum îl „învăţa* agentul ce reuşise să intre în relaţii cu el, nu lipsite de un anume interes nedeclarat la început. „Străinul era atent faţă de mine – a declarat mai târziu Andrei G. –, îmi făcea mici cadouri, m-a plimbat cu maşina la Snagov şi în alte locuri de agrement şi mi-a câştigat încrederea. Deci micile cadouri şi plimbările în locuri de agrement l-au făcut pe Andrei G. să cadă pradă unor interese urmărite de străin. Cu ce preţ oare? Pentru a răspunde,

spicuim din declaraţia dată la timpul respectiv chiar de Andrei G., în care arăta: „La insistenţele şi indicaţiile străinului, am propus unor persoane care lucrează în cercetare să-şi valorifice lucrările cu caracter de noutate la o firmă din afara hotarelor ţării noastre. Am făcut acest lucru tentat de beneficiile ce ar putea să decurgă din aşa ceva… * Iată deci faţeta reală a scopului pentru care Andrei G. întreţinea relaţii cu străinul în afara cadrului legal. Este aproape greu să mai credem că astăzi, în condiţiile în care introducerea progresului tehnic în toate sectoarele economiei noastre a devenit un imperativ social, la care concură toţi oamenii muncii, să mai întâlnim specimene care, în schimbul unor cadouri, să-şi poată vinde conştiinţa. Şi totuşi, contrar aşteptărilor, asemenea uscături se mai întâlnesc. E drept, din ce în ce mai rar şi tot mai puţine. Este de neînţeles, însă, cum a putut crede Andrei G. că astăzi, când se desfăşoară o luptă acerbă pentru cunoaşterea şi aplicarea noului, străinul – aşa după cum pretindea Andrei G. într-o declaraţie – părea dezinteresat. Dimpotrivă, acesta a ştiut să cultive o asemenea „amiciţie”, creând un cadru propice, după cum însuşi Andrei G. a declarat, „… de a stârni în mine dorinţa de a avea bani depuşi la o bancă în străinătate şi, mai mult decât atât, să ajung, chiar eu în lumea mirajelor descrise de el, care mi-ar oferi noi posibilităţi de realizare”. Pentru ca cititorul să-şi dea seama şi mai bine de

interesele urmărite de străin, de procedeele pe care acesta le folosea, amintim că în numeroase împrejurări i-a promis inginerului român că acolo, afară, îl aşteaptă o situaţie deosebită, că firma sa este dispusă să-i dea o funcţie de conducere, că acolo îl aşteaptă surprize dintre cele mai plăcute, dar că până atunci… Da, până atunci, aşa cum singur afirma Andrei G., „străinul mi-a spus că cel mai indicat este ca lucrările de cercetare să le trimit în străinătate, la firma sa, sub formă de microfilm”. Iată, deci, evoluţia relaţiilor pretinse „nevinovate” şi scopul direct şi foarte clar urmărit de cel venit să împartă „mici cadouri”, promisiuni şi scurte „plimbări de agrement”. Sigur, niciuna dintre lucrările vizate de străin nu a ajuns în afara hotarelor ţării, mai ales, că cei de la care Andrei G. a solicitat asemenea documente au intuit scopurile reale ce se urmăresc, au sesizat conducerea institutului, barând astfel calea trădării. Pus în faţa faptelor, Andrei G. şi-a dat seama de mocirla în care intrase. „Înţeleg, a recunoscut el, devenisem un trepăduş al unor interese străine, iar întâmplarea dovedeşte că «*nu* tot ce străluceşte este aur»”.

Dincolo de cazul menţionat mai sus, evident izolat în contextul vieţii noastre sociale, al eticii promovate de statul nostru, se impune să arătăm că, din nefericire, furtul de idei, „cumpărarea de conştiinţe” şi determinarea unor specialişti de a-şi părăsi ţara nu sunt noi în societatea modernă.

Aceasta nu înseamnă că în toate cazurile oficinele secrete, după ce îşi realizează scopul urmărit, se ţin şi de cuvânt. Din multitudinea de exemple de acest fel, oferite de viaţă, amintim pe cel al unui specialist dintr-un institut de cercetări din S.U.A., venit acolo pentru că a fost asigurat de glasul unei „sirene” (a se citi „agentă-recrutoare”) că va putea deveni un mare boss al unui important „imperiu ştiinţific”. La început, i s-a pus condiţia să rezolve, prioritar, o problemă tehnică deosebită în care era interesat institutul în cauză. I s-a făgăduit că după aceasta va fi sprijinit conform promisiunilor ce i-au fost făcute. Dând curs îndemnului, specialistul a făcut eforturi deosebite pentru a se ţine de cuvânt, prezentând cu mult înainte de termen realizarea solicitată. După aceasta, însă, pe un ton politicos, i s-a comunicat că… serviciile sale nu nu-i sunt utile.

Deşi sunt destul de multe situaţii în care specialiştii ajunşi în străinătate, momiţi de serviciile secrete, nu se realizează conform aspiraţiilor pe care le au şi promisiunilor pe care le-au crezut (se ştie, în statele capitaliste sunt destui „şomeri cu diplomă” autohtoni, ca şi nenumăraţi imigranţi ce împărtăşesc aceeaşi soartă), agenţii recrutori au grijă să folosească, în acţiunile lor de racolare, exemple în care „eroii” lor au la dispoziţie tot ce au visat. Fireşte, unii dintre cei ce ajung pe căile rătăcite ale meleagurilor străine, prin forţa unor împrejurări,

ajung să se afirme, devin cunoscuţi, apreciaţi, chiar recomandaţi ca specialişti de mare reputaţie. Dar câţi dintre specialiştii imigranţi ating asemenea culmi?...

Racolarea de specialişti nu este un procedeu nou pentru serviciile secrete. Deşi nu dorim să revenim asupra unor amănunte istorice, se cuvine să menţionăm că acest gen de acţiuni au vizat întotdeauna marile probleme economice ale timpului. De exemplu, în jurul anului 1880, Anglia a fost cea care şi-a reorganizat întregul sistem informativ şi a înfiinţat, între alte organisme, un serviciu de spionaj care acţiona, cu prioritate, în Ţările de Jos, fiindu-i teamă de ascensiunea economică a Olandei. Mai târziu, însă, serviciul respectiv şi-a întins „tentaculele" în multe alte state cu scopul de a racola idei noi şi forţă de muncă proaspătă. Şantajul, promisiunile de tot felul, încercările de ademenire a unor specialişti pentru a-şi părăsi ţara erau şi pe atunci „metode" specifice de activitate. De altfel, secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea au cunoscut nenumărate cazuri de atragere în alte ţări a specialiştilor afirmaţi în statele lor de origine, iar, prin intermediul unor oficine specializate, asemenea „metode" au devenit aproape sacralizate odată cu dezvoltarea societăţii capitaliste. „Furia" spionajului economic s-a manifestat în toată goliciunea sa, îndeosebi atunci când, aşa după cum afirma un cercetător, „... piaţa producătorului s-a transformat, în

principiu, în toate domeniile, în piaţa cumpărătorului", cu alte cuvinte când concurenţa a devenit deosebit de acerbă. Sunt bine cunoscute în acest sens acţiunile patronilor oţelăriilor engleze, care, în plin secol al XVIII-lea au atras meşteri germani şi francezi cu ajutorul cărora au îmbunătăţit calitatea produselor proprii. Ulterior, nevoia de cadre specializate a crescut uluitor de repede, iar ţări ca S.U.A., Germania, Franţa, Marea Britanie, Canada, Japonia, Australia etc. au ştiut să-şi îndrepte eforturile ca, în afara migrării obişnuite spre ele a unor specialişti, să şi-i atragă pe cei de care aveau o anume nevoie. Se cunoaşte, că şi în situaţia unor stări de beligeranţă, asemenea tentative nu au lipsit. În timpul, dar mai ales imediat după încetarea ostilităţilor din cel de-al doilea război mondial, „goana aliaţilor după inginerii şi constructorii germani ai V-2[29]… ofertele atrăgătoare făcute foarte recenţilor inamici, care îi căutau spre a-i recruta şi a-i aduce în propriile ţări, sunt semnificative".[30] Tot semnificativ rămâne şi faptul că serviciile secrete ale S.U.A., Marii Britanii şi Franţei au instituit, într-o perioadă, o reală concurenţă în a-i racola pe creatorii rachetei V-2, iar americanii „pe lângă o

---

29 Cunoscuta rachetă V-2 creată de specialiştii germani în frunte cu von Braun.

30 Victor Débuchy. *Strania istorie a armelor secrete germane*, Editura politică, Bucureşti, 1983, p. 10.

sumă ademenitoare, le ofereau locuinţă în hoteluri luxoase”[31].

Acţiunea s-a încheiat abia după acceptarea celor o sută de cercetători, în frunte cu von Braun, de a pleca în S.U.A., după ce, bineînţeles, au fost ridicate, în condiţii secrete – în urma unor minuţioase investigaţii pentru a le stabili ascunzătoarea – cele… 14 tone de materiale ce reprezentau arhivele rachetei V-2. Sunt şi situaţii în care, nereuşind racolarea, oficinele secrete trec la lichidarea fizică a celui vizat. Dar, să urmărim un asemenea caz.

Scandalul aparent din holul hotelului „Méridien” din Paris fusese provocat, în acea dimineaţă, de ţipetele îngrozite ale unei cameriste. Vaietele ei au atras îmbulzeala a zeci de oameni, mulţi dintre ei venind din curiozitatea de a vedea zăcând un cadavru într-un lac de sânge. Poliţia abia reuşise să pătrundă printre zeci de curioşi. Surpriza părea să fie de „zile mari”. Cel ucis nu era un oricine; actele demonstrau că era unul dintre specialiştii arabi în fizică nucleară, un om care, deşi avea doar 48 de ani, devenise un apreciat savant. Suma de bani şi unele bunuri pe care le deţinea asupra lui au dus iniţial la concluzia că în speţă ar putea fi vorba de jaf. O cercetare mai atentă însă a exclus această ipoteză. Nu i se luaseră niciun fel de bunuri şi nici din suma de bani. Misterul asasinatului a început să

31 *Idem*, p. 300.

se destrame abia în momentul când anchetatorii şi-au dat seama că omul de ştiinţă nu mai avea asupra lui niciun fel de documente referitoare la o anume cercetare – despre care se cunoştea în parte –, iar mai târziu, parcă special pentru a confirma concluzia anchetei, un post de radio străin, pe un ton de satisfacţie, a anunţat trecerea în nefiinţă a savantului. De altfel, suprimarea acestui personaj a fost precedată, doar cu un an mai devreme, de detonarea containerelor metalice a doi reactori nucleari ce urmau să fie trimişi din Franţa într-o ţară orientală, acţiune organizată de aceeaşi oficină secretă. După cum se constată, „bătălia conspiratorilor", cum denumise Winston Churchill activităţile secrete ale serviciilor de spionaj, nu este întotdeauna „paşnică" şi „mută". Ucigaşii plătiţi din rândul unor reţele profesioniste, care dispun şi de diverse ramificaţii clandestine, au partea lor de contribuţie în realizarea unor astfel de scopuri.

A existat o perioadă când savanţii, cercetătorii şi creatorii, în general, erau consideraţi, cum arăta un publicist francez, drept „spirite pure", nişte oameni „detaşaţi de legăturile cu lumea exterioară", nişte visători incorigibili, interesaţi doar de lucrările lor. Viaţa a demonstrat că lucrurile nu stau nici pe departe aşa. Ca oricare dintre noi, ei sunt oameni integraţi efectiv în societatea în care trăiesc şi muncesc, împărtăşesc aspiraţiile sociale ale naţiunii din care fac parte,

se bucură de stima şi preţuirea celor din jur şi, ca orice creator, dovedesc, desigur, un deosebit interes pentru a valorifica noul pe care îl creează. E drept, ca în orice alte medii, există şi aici „păcate" nedorite, respectiv, stări de nemulţumire ale unora, invidii ale altora, mai apar interese egoiste, meschine, precum şi alte tare morale. Sigur, cei din categoria celor cu „păcate" sunt puţini, dar tocmai „punctele slabe" ale unor asemenea oameni sunt studiate şi folosite cu multă atenţie de serviciile secrete. „Dacă vii la noi, cu o asemenea lucrare, devii milionar", îi sugeră un agent-recrutor unui specialist, cunoscut ca avar şi, în acelaşi timp, nerăbdător să-şi vadă lucrarea publicată, chiar fără avizele ştiinţifice de rigoare. Într-un alt caz, un agent-recrutor a exploatat dorinţa unui specialist de a experimenta, cât mai repede, o invenţie personală, în legătură cu care – în mod real sau nu – arăta că cei chemaţi să avizeze tărăgănează să se pronunţe şi nu-i dau posibilitatea să se afirme plenar. Au fost şi situaţii în care „sirenele" false ale oficinelor secrete au încercat racolarea prin a promite interlocutorilor realizarea unor doleanţe – cunoscute în prealabil – cum ar fi facilitarea ajungerii lor la medici de mare reputaţie pentru tratarea unor maladii, procurarea de medicamente, de substanţe deosebite pentru continuarea şi aprofundarea unor cercetări, toate însoţite de promisiunea acordării de locuinţe confortabile şi a unor

venituri băneşti deosebite. „Lămurirea” prin promisiuni, prin mită, prin satisfacerea unor ambiţii sunt „metode” frecvent folosite, coborâte îndeosebi în rândul unor specialişti lipsiţi de patriotism, pentru că astăzi, aşa cum arăta un cercetător francez, „... savantul a devenit marfa cea mai preţioasă; se cumpără, se vinde şi eventual se schimbă, iar câteodată este şi răpit”.

Spre deosebire de perioade istorice mai vechi, racolarea unor persoane ce prezintă interes nu se mai face strict „acasă” sau numai în deplasare peste hotare. „Metodele” sunt îmbinate şi nu de puţine ori procesul de cunoaştere al personalităţii unora începe chiar în foaierele unor săli în care sunt organizate reuniuni sau congrese ştiinţifice internaţionale. La un asemenea congres, desfăşurat la Paris, a fost cunoscut un specialist dintr-o ţară arabă, încurajat să spună cât mai multe despre el şi colegi, despre preocupările sale personale. Mai târziu a fost recontactat de alte „sirene” care i-au vorbit despre „mirajul” condiţiilor ce i se pot acorda în străinătate pentru a se afirma. Asemenea procedee de exploatare a cercetătorilor, de „tragere de limbă” sunt frecvente. Uneori, dacă nu întotdeauna, chiar victimele facilitează acest lucru. Semnificativă este în acest sens afirmaţia unui „vânător de secrete”, care a precizat: „Prezentându-mă în numele unei reputate instituţii de cercetări, am constatat că străinii sunt înclinaţi să-mi ceară

păreri despre munca lor, despre rezultatele pe care le obţin. Unii aşteaptă să fie flataţi, alţii să le apreciez obiectiv munca. Din discuţiile cu ei am dedus nenumărate idei şi fapte noi pe care abia reuşesc să le fişez”. Situaţia este cu atât mai complexă cu cât asemenea „vânători”, ca şi unii dintre recrutorii de „materie cenuşie” sunt şi ei specialişti reali, cunoscuţi şi recunoscuţi, dar care, din motive doar de ei ştiute, s-au lăsat atraşi în afacerile tenebroase ale unor oficine secrete.

Astăzi, spionajul ştiinţific, ca şi cel economic au în spatele lor savanţi, cercetători şi specialişti în diverse ramuri distincte, cel puţin egali în pregătire cu cei pe care intenţionează să-i racoleze. Potrivit unor date, devenite publice, numai N.S.A. (Consiliul de securitate al S.U.A.) are încadraţi efectiv numeroşi savanţi, folosindu-se, totodată, de consilieri şi aşa-zişi corespondenţi, competenţi să-şi dea părerea despre utilitatea unor cercetări sau preocupări ale „colegilor” din alte ţări, dar şi să dea „sfaturi” în probleme ce presupun cunoştinţe temeinice în domenii ca matematica, electronica, telecomunicaţiile, fizica nucleară şi altele. Până şi informaţiile din domeniul ficţiunii ştiinţifice sau tehnico-ştiinţifice sunt tratate cu toată seriozitatea, studiate, aprofundate. Cineva chiar se întreba: „Dacă ar fi lansată versiunea că un oarecare ins ar deţine secretul inversării curgerii unor fluvii de la vărsare spre izvoare, ar stârni oare interesul unor

oficine secrete?” Răspunsul nu a întârziat să fie dat pozitiv. Sigur, problemele trebuie privite şi analizate cu discernământul necesar. „Gogoşile” nu pot fi înghiţite oricum, dar aceasta nu înseamnă că serviciile de spionaj resping ficţiunea ştiinţifică. Viaţa a oferit şi în acest caz destule exemple, cunoscând că, multe proiecte tehnice, la începuturi, au apărut doar ca nişte iluzii. A fost aproape incredibil, nota cercetătorul şi scriitorul francez Jacques Bergier, când „... în timpul celui de-al doilea război mondial, un specialist în zoologie a descoperit metoda cea mai eficace de luptă contra submarinelor”. În aceste condiţii, se înţelege, spionajul acordă atenţie oricăror amănunte demne a fi cercetate şi minuţios verificate. Ideile utile, interesante, sunt catalogate pe ramuri tehnice sau ştiinţifice după care, în raport de nevoi şi de gradul de importanţă, sunt puse în lucru, prin reţele speciale sau, pur şi simplu, rămân în evidenţă, în memoria computerelor, ca „idei utile”, posibil să prezinte interes în anumite situaţii, într-o perspectivă mai apropiată sau mai îndepărtată.

După cum se constată, amestecul serviciilor de spionaj într-o paletă foarte diversă a noutăţilor şi de aici în racolarea de savanţi, cercetători şi diverşi specialişti nu reprezintă o himeră şi nicio situaţie născută din fabulaţia unor autori de aventuri scrise. Metodologia folosită este diversă, subtilă şi se aplică de la caz la caz, de fiecare dată

având în vedere particularităţile respective. Pentru o mai bună edificare, vom reda ceva mai pe larg un caz autohton, din care, sperăm, se vor putea trage concluzii referitoare la unele procedee.

Inginerul Radu Roşianu încă nu se dezmeticise bine din somn, când Katty, recepţionera de serviciu a hotelului „Greenhill”, dădu buzna peste el.

— Domnule inginer, domnule inginer, dormiţi? întrebă ea tare, parcă făcându-şi curaj.

— Ei uite că nu mai dorm, răspunse nervos.

Dar ce, în hotelul acesta nu se doarme? Cât o fi ceasul? se întrebă el căscând.

— O, nu, domnul meu, nu vă supăraţi! La noi a fost poliţia... Noi suntem un hotel serios, cu reputaţie!... De ce vă ţineţi de prostii? (!). Poliţia... turuia cu un reproş abia mascat recepţionera hotelului.

— Cine? se trezi de-a binelea Radu.

— Poliţia din lagărul de transfugi, domnule... Au venit... Aveau mandat... Au ridicat toate lucrurile colegului dumneavoastră...

Roşianu se ridică în capul oaselor şi aprinse veioza. Îşi privi îndelung ceasul de la mină. Abia trecuse de patru dimineaţa. Se uită mai atent la recepţioneră. Întrebă calm.

— Vreţi să spuneţi că inginerul Mircea Vasiliu, colegul meu, nu se mai află în cameră?

Doamna Katty, uluită, vexată, speriată, încerca să găsească cuvinte potrivite pentru a explica o situaţie bizară, nemaipomenită la hotelul „Greenhill”, unde lucra de peste zece ani.

— Colegul meu nu se mai află în cameră? întrebă din nou Roşianu, bântuit de nişte gânduri negre, urâte.

— Nu domnule, răspunse prompt recepţioneră. Nu se mai află. Aseară, după ce v-aţi culcat, domnul inginer Mircea Vasiliu s-a dus în oraş. În hol, îl aştepta o blondă. Au plecat. N-au mai revenit... Apoi, spre dimineaţă, dacă se poate spune că acum e dimineaţă, a apărut poliţia lagărului de transfugi, i-a ridicat bagajele şi... Şi gaia... Am vrut să întreb de domnul Vasiliu, dar am fost repezită... Şi apoi, e colegul dumneavoastră, domnule? Ăştia din lagăr sunt nişte tipi încuiaţi fi periculoşi, domnule... Aşa scriu ziarele despre ei...

Radu Roşianu sări din pat. Murmură surprins.

— Mircea, oraşul, o blondă, lagărul de transfugi... Ei drăcie! Cobor şi eu imediat, doamnă Katty, cobor imediat!...

În ciuda ştirii neaşteptate, inginerul Roşianu rămase pironit în mijlocul camerei. După plecarea recepţionerei, stătu câteva clipe nemişcat, cu sentimentul acut că se întâmplă ceva grav, foarte grav. Se frecă puternic la ochi şi, tresărind, hotărî să se îmbrace. Era pentru a cincea oară în voiaj,

pe meleaguri străine, cu treburi profesionale, dar niciodată nu s-a simţit atât de stingher ca acum. Încă nu ştiu ce să facă; îmbrăcat, stătea în faţa oglinzii şi se întreba dacă să se ducă sau nu la poliţie. „Ce voi realiza oare?” exclamă, fără să vrea, cu voce tare. Ştia că Mircea Vasiliu era o fire nestatornică, un tip cam orgolios, dar nu l-a putut suspecta niciodată de trădare. Erau colegi de serviciu. Se cunoşteau de mult. „Oare ce s-a întâmplat?” continua Roşianu să se frământe. Trecuseră doar două luni de cină călătoriseră împreună într-o altă ţară occidentală. Acolo – îşi reaminti Roşianu –, la firma „Grünfabrik”, o duduie blondă, platinată, îi dăduse târcoale lui Mircea. Zicea că este economistă. Dar de atunci, de nu s-au întâmplat? Şirul gândurilor devenea alunecos. „Unde şi când am greşit?” se întreba Roşianu, încercând să găsească un răspuns cât de cât plauzibil. Zbârnâitul telefonului îl smulse din noianul întrebărilor.

— Sunt Gina, frumosule, îţi mai aminteşti? auzi în receptor o voce îndepărtată, languroasă.

— Cine?

— Gina, domnule Radu, fosta logodnică a lui Mircea Vasiliu!

— Bine, dar...

— Hai, lasă fandoselile! îl întrerupse vocea. Ce faci? Te-ai sculat, nene? Te pregăteşti să iei viaţa în coarne?

Roşianu rămase perplex. Bâigui, revenindu-şi

cu greu.

— Bine, adică... desigur bine. Dar cu ime ce A pe aici?

— Sunt bine, sunt sănătoasă, am vechime, sunt de vreo câţiva ani buni pe aici! ciripi strengăreşte Gina.

— Eu te ştiam prin Australia, continuă Roşianu ceva mai hotărât.

— Ai fost informat greşit, Radule, îl întrerupse brusc Gina. Aş vrea să ne vedem, eşti de acord?

— Dar Mircea unde este, ce-i cu el? se interesă pripit inginerul.

— Lasă asta, o să discutăm altă dată. Te aştept la nouă, la Café-bar „Fredy”... Şi Gina închise telefonul repede, mult prea repede.

Pentru inginerul Radu Roşianu, Gina Grigorescu nu era un personaj enigmatic. O cunoştea de mult, o ştia înclinată spre aventură, parvenire şi bani... Acasă, în România, avea un post bun de cercetătoare la aceeaşi întreprindere unde lucrau el şi Mircea. Trăia însă cu impresia că este o „nerealizată”, deşi abia părăsise băncile facultăţii. Nu înţelegea că realizările în viaţă depind numai de ea, de pasiunea cu care munceşte, de calitatea muncii pe care o face. Mai târziu, l-a cunoscut pe Vasiliu, s-au împrietenit, s-au logodit. Mircea a cooptat-o într-un colectiv de cercetare, din care făcea parte şi Radu, colectiv ce se preocupa pe atunci de elaborarea unui nou

agregat, premieră mondială în domeniul industriei chimice. Gina Grigorescu s-a implicat tot mai profund în noile cercetări, era activă, avea idei originale, se făcuse remarcată de toată lumea. Agregatul chimic se afla aproape de finalizare. Cine şi-ar fi închipuit pe atunci ce gânduri ascunse bântuiau prin capul Ginei? Trimisă în străinătate, în interes de serviciu, Gina a refuzat să se mai întoarcă în patrie.

Timpul se apropia grăbit de ora stabilită pentru întâlnire. Roşianu îmbrăcă paltonul, îşi trase pe frunte căciula de blană şi ieşi repede în forfota străzii. În faţă, doar la câţiva metri, îi atrase atenţia turla unei biserici vechi, încărcată de zăpada afinată, proaspăt căzută peste noapte. Strălucea în soare ca un imens bulgăre de argint, aşezat parcă anume să orienteze calea unor naufragiaţi solitari ori, poate, să-i îndemne la meditaţii nostalgice. Fulgi mari de nea continuau să cadă rar şi molcom, amintindu-i lui Roşianu de iernile copilăriei sale, petrecute într-un sat de munte, aproape de depresiunile Domelor. Câteva limuzine trecură nepăsătoare pe lângă el; la un colţ de stradă, de pe un afiş, îi zâmbi o celebră vedetă de cinema. Se opri. Peste drum, se afla cunoscutul Café-bar „Fredy".

— Mă bucur că te revăd! îl întâmpină Gina chiar la intrare. Avem o masă rezervată. Te rog, urmează-mă!

Roşianu păşi neîncrezător. Se aşeză la colţul

unei mese, într-o încăpere mică, intimă, luminată cu discreţie.

— Te ascult, Gina... Cred că e ceasul să te explici!...

— De ce te grăbeşti? Vrei să ştii amănunte despre Vasiliu, nu?

— Bineînţeles. Chiar şi despre tine, preciză Roşianu. Sper că nu despre altceva vrei să-mi vorbeşti...

— Ai răbdare câteva clipe... Aşteptăm un musafir, o cunoştinţă mai veche...

— O capcană? replică iute, zâmbind subţire inginerul Roşianu.

— Nu Radule, îi întoarse surâsul Gina. Şi chiar de-ar fi, ştiu cu un cazi tu aşa uşor în capcanele femeilor...

Musafirul neaşteptat nu era altcineva decât blonda platinată pe care o mai văzuse, cu două luni în urmă, la firma „Grünfabrik" şi care, încă de atunci, era interesată să-l cunoască îndeaproape pe Mircea Vasiliu.

Gina Grigorescu făcu prezentările cu aplomb şi brutalitate.

— Domnişoara Gretty, spuse tare Gina de parcă ar mai fi trebuit să audă cineva. Lucrează ca specialistă la o companie de spionaj economic...

— Ce?... Cum?... întrebă precipitat Radu.

— Exact ceea ce cum auzit, răspunse Gretty în locul Ginei. Vreau să lămurim lucrurile de la bun început.

Roşianu încercă să se ridice de la masă.

— Abţine-le! interveni Gina, fix. Altă soluţie nu ai decât să mă ajuţi: Nu te pripi! Gândeşte-te bine!

— Ştii că Gina este coautoarea unui nou tip de agregat în industria chimică, da? continuă Gretty.

— Bineînţeles, răspunse inginerul cu o tentă de curiozitate. Şi ce-i cu povestea asta?

— O să înţelegi imediat, strecură Gina

— Domnişoara Gina Grigorescu, prin libera sa opţiune, a continuat Gretty, a rămas aici…

— Pe dracu'! scăpă Roşianu, libera opţiune, nu?

— De ce te grăbeşti? îl apostrofă Gina.

— Oricum, continuă Gretty, a rămas! Ei bine, rămânând, ne-a vândut toate informaţiile pe care le deţinea referitoare la agregatul acela. A încasat o avere, e mulţumită, e fericită, explica străina persuasiv, aproape şoptit. Apoi adăugă tranşant: Ar putea fi şi mai fericită, toţi am putea fi mai fericiţi dacă şi dumneavoastră, domnule inginer Radu Roşianu, ne-aţi vinde partea de informaţii pe care o deţineţi despre acelaşi agregat. Ştiţi, aţi putea rămâne aici şi…

— O invitaţie la trădare? întrebă Radu sec.

— Spuneţi-i cum doriţi, continuă Gretty, dar, iată, Mircea a acceptat să-şi vândă partea lui de contribuţie. Ştiţi, nu putem realiza agregatul dacă nu ne reunim forţele. Aşadar, acceptaţi şi

dumneavoastră! Veţi avei, aici, singur sau împreună cu amicii dumneavoastră, un palat al ştiinţelor tehnice, în exclusivitate pentru cercetări, o asistenţă aleasă, veţi face carieră şi avere.

— Mi s-a părut că sunteţi mai isteaţă, domnişoară Gretty. Aveam altă impresie despre combatanţii din serviciile secrete, dar asta e cu totul altceva. Spuneţi-mi, vă rog, drept cine mă credeţi? Un trădător ordinar? Un vânzător de ţară?

— De ce foloseşti cuvinte mari?... interveni Gina.

— Lasă, o întrerupse Gretty. Nu credem nimic, continuă ea. Ştim că sunteţi un bun cercetător care îşi poate găsi aici un loc de onoare. Dumneavoastră vorbiţi cam în termenii unei propagande, unei anume vigilenţe despre care, sigur, nu sunteţi străin. Poate v-au şi spus la plecare din ţară cum să vă comportaţi... Prostii, domnule inginer. Pierdeţi aici un loc de mare onoare.

— Propagandă? Onoare? întrebă sacadat Roşianu. A fi patriot înseamnă propagandă? Trădarea este o onoare?

— Nu, n-o lua aşa! interveni Gina. Aici nu este vorba de a răsturna nişte valori. Fii rezonabil, Radule şi gândeşte-te ceva mai practic.

— Lasă, continuă Gretty, fără să dea atenţie mirării inginerului şi intervenţiei făcută de Gina.

Eu am răbdare, foarte multă răbdare. Poate vă hotărâţi totuşi!

Inginerul Roşianu se gârbovi dintr-odată, rămânând meditativ. Într-un târziu, răspunse încet, rar:

— Bine... Să mă gândesc!... Unde e Mircea?

— În lagărul de transfugi, preciză Gina.

— E o simplă formalitate, interveni Gretty. În cazul dumneavoastră am putea evita această cale.

În încăpere se aşternu o linişte grea, apăsătoare. Fiecare îşi imagina că se află în faţa unei table imense de şah pe care, printr-un joc al hazardului, figurile se amestecaseră şi nimeni încă nu putea să conceapă o nouă formulă de atac.

— Eşti fericită, Gina? sparse Roşianu liniştea.

Întrebarea rămase fără răspuns. Inginerul sorbi ultima picătură din cafeaua tare şi izbucni, aproape sacadat:

— Pe mâine, tot la aceeaşi oră!

Frământat, tulburat, inginerul Radu Roşianu îşi aprinse o ţigară şi porni hai-hui pe străzile înguste, întortocheate. Nu-l mai interesa nimic. O singură enigmă mai voia să dezlege. Cum a dispărut Mircea Vasiliu?

Ajunse la poarta lagărului. Fulgi mari şi rari de zăpadă continuau să cadă nepăsători, năpădind pământul şi barăcile cenuşii. Clădirile joase şi lungi, construite din panouri de lemn şi carton asfaltat, cu acoperişurile aproape plate şi ferestrele mici, mohorâte, fără perdele, acele case

ciudate, cu garduri înalte şi porţi din fier forjat, dincolo de care se aciuaseră, atraşi, vârâţi, ademeniţi, oameni rătăciţi de patrie şi de toţi ai lor, îi provocară lui Radu o repulsie viscerală. În poartă, gardianul îi zâmbi rece, superior. Roşianu se apropie hotărât.

— Vreau să discut cu compatriotul meu Vasiliu, îi comunică inginerul pe un ton aproape oficial.

Gardianul îşi încruntă sprincenele, îl măsură de câteva ori din priviri şi, în cele din urmă, chemă un superior Acesta dădu din umeri şi-i spuse că aprobările, în asemenea scopuri, se dau greu, că abia după perioada de „carantină" s-ar putea să se aprobe o întrevedere sau... „dacă domnul se internează la noi, atunci situaţia se schimbă!"

— Pe dolari, se poate? întrebă Roşianu, făcându-i semn cu ochiul.

Ofiţerul lagărului zâmbi complice, se înclină uşor şi-i şopti:

— Fie, dar numai pentru câteva minute!

— Ssst, suntem ascultaţi! Aici şi pereţii au urechi! izbucni Mircea Vasiliu, când dădu cu ochii de Roşianu într-o încăpere mică, întunecoasă, din baraca porţii.

— Asta aşa, în loc de bună ziua, nu? surâse trist Roşianu.

— Nu vreau decât să te previn, Radule! răspunse Vasiliu cu ochii înecaţi în lacrimi. Cu

orice risc, însă, îţi voi spune totul.

— De aceea am şi venit. Te ascult. Şi mai lasă dracului riscul ăsta, suntem doar prieteni, nu? se burzului Roşianu, uşor enervat.

— Desigur. Iată adevărul, Radule. Am iubit-o pe Gina. Chiar şi după ce a fugit, ne-am scris, ştiam scopurile. Credeam că e o rătăcită, dar s-a dovedit ordinară. Ne-a trădat, deşi nimeni nu i-a dat importanţă. Gretty a determinat-o! Apoi, a făcut şi continuă să facă trotuarul. Gretty i-a promis sprijin şi bani numai dacă îi predă rezultatele, informaţiile despre întregul agregat. E munca noastră, înţelegi? Nu se poate irosi în zadar! Ea ştie doar o părticică, iar patronii ei nu se mulţumesc cu atât... Eu nu vreau să trădez! Ajută-mă să ies de aici, să ajungem acasă.

Roşianu răsuflă liniştit.

— Ei bine, Mircea, dar cum ai ajuns aici? se interesă apoi inginerul, vădit uluit.

— Un vis urât, Radule. Un vis nenorocit... M-am întâlnit cu Gina şi cu Gretty la Café-bar „Fredy”. Revederea a fost exuberantă. Am servit coniac franţuzesc şi cafea braziliană Apoi... apoi, parcă cineva mi-a luat minţile. Nu-mi reamintesc decât că râdeam tot timpul. Ca un timp. Apoi, parcă am scris ceva. Am fost de acord cu tot ce mi-au cerut ele. Îmi amintesc că mai târziu am plecat cu un taxi... Dimineaţa, m-am trezit aici, în lagăr... Te rog, Radule, anunţă Ambasada României, ajută-mă! Vreau să merg acasă!...

Ruşinea şi plata greşelii va fi a mea, dar acasă, acolo între ai mei, le voi suporta mai uşor!

A doua zi, inginerul Radu Roşianu se trezi vesel şi optimist. Demersurile sale la autorităţi, inclusiv prin conducerea firmei la care venise oficial, apoi vizita la ambasadă, păreau să dea roade... Era hotărât ca întregul sistem-capcană de la café-bar să funcţioneze ireproşabil.

Gretty şi Gina îl primiră cât se poate de bine dispuse. Radu se arătă gata să le accepte oferta.

— Nu am nimic împotrivă, spuse la un moment dat inginerul, dar aş dori rotunjirea sumei, adică mai aproape de suta de mii de dolari şi un cont în Elveţia... Cer prea mult? se interesă el candid.

— Nu-ţi prea sunt boii acasă, domnule inginer, răspunse flegmatic Gretty. Eşti nebun?

— Nu discutăm între escroci, doamnă, şi nu admit să tratăm în asemenea termeni. Dacă doriţi aşa, bine, dacă nu...

— Fie! îl întrerupse prompt Gretty. E în regulă... Deci sunt de acord. Fii însă atent, domnule Radu, angajamentul dumitale este înregistrat şi oricând avem dovada... dacă eventual te răzgândeşti!

— Şi eu o am, interveni Roşianu, clipind repede cu ochii mijiţi.

— Nu înţeleg... se alarmă brusc domnişoara Gretty.

— Simplu. Aseară am revăzut-o pe Gina.

Fireşte, pleda pentru scopurile dumitale, dar mi-a arătat şi câteva calcule, câteva formule microfilmate, dintre cele smulse de la Vasiliu, după ce i-aţi administrat în coniac acea substanţă de anihilare a voinţei. I le-am luat, sunt la mine. Apoi, acum, aici, am sesizat când mi-aţi strecurat în cafea şi mie o pastilă... euforizantă. O vom supune analizei unui laborator specializat. După cum vedeţi, mă folosesc chiar de mijloacele voastre...

— Domnule, cum îndrăzneşti? se încruntă Gretty, încercând să-şi strecoare mâna în poşetă.

— Fii liniştită, domnişoară. Poliţia te caută de multă vreme pentru spionaj economic. Se află la uşă. Aşteaptă doar semnul meu...

Cazul, după cum se constată, s-a încheiat fericit. Desigur, datorită orientării, patriotismului şi simţului practic dovedit de specialistul român. Nu putem încheia analiza cazului, fără a aminti de situaţia limită şi riscurile oficinei secrete reprezentată de Gretty.

Fireşte, cel mai adesea cazurile de spionaj economic, de racolare a unor specialişti, se încheie prin elucidarea până la capăt a unui fapt concret, individualizat, urmărit asiduu pentru o completă şi competentă clarificare. Spre stupefacţia unor curioşi, însă, menţionăm că multe asemenea situaţii nu se desfăşoară neapărat spectaculos, adică se consumă fără arme cu

amortizoare de zgomot, fără grenade lacrimogene sau demonstraţii de jiu-jitsu. Suntem, cu alte cuvinte, într-o eră „paşnică” a spionajului? Se pare că se poate răspunde afirmativ, deşi sunt destule situaţii în care violenţa îşi mai spune cuvântul. Din această cauză, persistă încă, ici-colo, tendinţa, desigur naivă, să se creadă că „vânătorii de secrete”, agenţii-recrutori şi racolorii de „materie cenuşie” sunt oameni aparte, chiar cu o anume configuraţie a fizionomiei, că pe „spion îl recunoşti de la distanţă”, că secretele ar trebui păstrate – cum afirma, glumind, un amic scriitor –, doar în faţa Celor „cu joben şi baston”. Nu credem că este cazul să demonstrăm lipsa de sens a unor asemenea păreri.

Reţele profesioniste

Fără îndoială, din lectura capitolelor anterioare, cititorul a putut constata că spionajul economic a depăşit de multă vreme limitele unor „aventuri” comise de diletanţi şi, în raport de scopurile precise pe care le are în vedere, foloseşte mijloace şi metode complexe, de cele mai multe ori bine fundamentate ştiinţific. În asemenea condiţii, se înţelege, cercurile politice şi cele economice din Occident, încurajând „fronturile invizibile” organizate de oficinele secrete, pun o bază deosebită pe folosirea unor profesionişti versaţi, a unor oameni, organe şi organisme perfecţionate ce sunt cu totul aservite marelui capital. Chiar şi în cazul folosirii – în mod temporar – a unor agenţi ocazionali, aceştia din urmă sunt instruiţi şi dirijaţi îndeaproape de profesionişti în „arta informaţiilor”. Nici nu se poate altfel, menţiona într-o împrejurare revista „Paris Match”, deoarece adâncirea crizei economice, îngustând pieţele, ascute la maximum confruntările, iar acest fapt impune, după opinia aceleiaşi publicaţii, utilizarea unor procedee deosebite şi, mai ales, a unor oameni bine pregătiţi, specializaţi, profilaţi pe domenii în care să se asigure „… o pătrundere curajoasă, oportună şi victorioasă”. Se pare că, dată fiind importanţa acţiunilor întreprinse de oficinele secrete, chiar şi în trecutul mai îndepărtat se punea mare preţ pe

„arta” profesioniştilor, operaţiunile mai importante nefiind lăsate pe mâna oricui.

Încă în antichitate, „păcălirea” adversarilor era un „favor” de care se bucurau numai oamenii ingenioşi şi profilaţi pe o asemenea ocupaţie. La Delfi, de pildă, sub masca răspunsurilor enigmatice ale preotesei Pitia – despre care în mod public se discuta că ar avea viziuni profetice ale zeului Apolo –, se transmiteau, prin spioni profesionişti, mesaje adresate unor persoane interesate… Hannibal, temutul adversar al Romei, a ieşit de multe ori victorios datorită pătrunderii în tabăra inamicului a unui corp masiv de „profesionişti” în culegerea de informaţii. Spre deosebire, însă, de trecut, odată cu perfecţionarea relaţiilor umane, cu triumful ştiinţei şi tehnicii, cu adâncirea crizelor, contradicţiilor şi concurenţei capitaliste, profesionalitatea din acest domeniu a cunoscut noi valenţe.

„Nu mai avem nevoie – afirma W. Colby, fost director al C.I.A. – de spionul care numără vagoanele trenurilor… Sarcinile lui s-au schimbat şi vizează mai mult aspectele politice, economice, sociologice şi ştiinţifice”. Cu alte cuvinte, calităţile şi pregătirea profesionistului angajat în reţeaua spionajului nu mai pot fi cele cunoscute cu veacuri sau cu decenii în urmă. „Nu avem nevoie de James Bond sau de un alt aventurier de genul său”, arăta Iser Harel, fost şef al serviciului de informaţii din Israel. Aşadar, profesioniştii spionajului, inclusiv al

celui economic, chiar dacă nu sunt „James Bond”, sunt ei oameni perfecţi, cu anume calităţi deosebite? Ştiu ei întotdeauna să apropie ori să respingă omul în raport de anumite interese? Deşi mulţi mai au reţineri în a răspunde prompt la asemenea întrebări, se impune să precizăm că în niciun caz spionii nu sunt superoameni. Desigur, ei posedă o anume pregătire profilată pentru a şti să profite de naivitatea, de neatenţia, interesele ori lipsa de vigilenţă ale persoanelor pe care le vizează şi cu care intră în contact, acţionând în spiritul scopurilor dictate de oficina căreia i se subordonează. Deşi agenţii reţelelor profesioniste trebuie, după cum se exprima scriitorul german Winfried Ludecke „... să aibă talentul unui comediant, capabil să înfrunte situaţiile cele mai periculoase cu siguranţă şi sânge rece”, nu întotdeauna sunt impenetrabili şi, nici într-un caz, nu sunt – aşa cum îi aureolează o anume propagandă interesată – infailibili, de neînvins. De cele mai multe ori succesele lor se datorează gravelor greşeli ale victimelor, încălcării de către acestea a unor norme obligatorii. Spre edificare vom prezenta un caz în care a acţionat o asemenea „profesionistă”, rămânând ca cititorii să tragă singuri concluzii

La conducerea serviciului secret de informaţii economice era mare vâlvă. Nu se găsea omul potrivit care să pătrundă în tainele urnei noi

instalaţii de hidrochinonă (substanţă folosită ca revelator fotografic). Firma producătoare a instalaţiei o trecut tot timpul sub tăcere noutatea, iar relaţiile cu ea erau oarecum limitate. Totuşi, se impunea „mişcarea" acţiunii! Ce era de făcut? S-a apelat la pregătirea specialiştilor, la abilitatea, tupeul şi ingeniozitatea lor. Serviciul secret intrase impas greu de depăşit, până ce una dintre angajate se hotărî salveze situaţia. Ea îşi aminti că, într-o împrejurare mai veche, într-un anturaj destul de eterogen, a cunoscut-o pe secretara directorului firmei în care se experimenta instalaţia în cauză. Motivul, însă, părea minor. Nu exista un temei serios de care să poată profita pentru a ajunge la secretele instalaţiei. Şi totuşi... Reamintindu-şi de vechea cunoştinţă, spioana i-a dat un telefon şi, invocând lipsa de timp, a rugat-o s-o primească în biroul ei doar pentru citera clipe, ca s-o revadă. Secretara, o amabilă şi cu mult bun simţ, nu a refuzat-o. De altfel, era şi dificil de rezistat insistenţelor languroase ale spioanei. În cuvinte simple, reprezentanta serviciului secret i-a îndrugat o întreagă poveste referitoare la absenţa ei din oraş în perioada de când s-au cunoscut, arălindu-i că a fost plecată mult timp peste hotare şi, din „prietenie", i-a oferit drept cadou câte va nimicuri: două-trei rujuri de buze franţuzeşti, lacuri de unghii aduse, chipurile, din Italia, câteva flacoane de şampon, trei sticluţe cu parfum fin şi nelipsiţii... ciorapi indeşirabili. Bucuria secretarei,

altfel o fată modestă şi dintr-o familie săracă, era deosebită; cadoul „picase” exact pe preferinţele ei şi într-un moment când mărcile produselor respective nu se găseau pe piaţă. Spioana însă ştia şi un alt amănunt: secretara urma să facă o vizită unei persoane importante şi nu dispunea de un cadou adecvat. Peste câteva zile, cele două femei s-au reîntâlnit tot în biroul secretarei. De această dată, „musafira”, tot apropiată, tot languroasă, i-a cerut „prietenei” sale să-i aranjeze o întâlnire confidenţială cu directorul firmei. „Fireşte, nu acasă, aici la birou”, preciză ea. Totul a decurs neaşteptat de simplu. Oacheşa secretară i-a vorbit elogios directorului de „prietena” sa, motivând că aceasta este interesată într-o problemă personală pe care o poate rezolva doar el, directorul. Totul a fost motivat, deci, cât se poate de omeneşte. Chiar spioana a înghiţit în sec recomandarea, mirându-se de „perspicacitatea” secretarei cu care nu stabilise asemenea amănunte.

La intrarea în cabinetul directorului, spioana s-a hotărât să nu menajeze niciun fel de sensibilităţi. Aşadar, politicoasă, a trecut direct la atac:

— Sâni salariata agenţiei de publicitate pe care o folosiţi şi dumneavoastră.

— Ne bucură, i-a răspuns calm directorul. Veniţi cam rar pe la noi, dar sper că azi nu despre publicitate vom discuta.

— Nu, sigur că nu, a precizat spioana, aproape precipitat. Aş vrea doar să aflu, direct de la dumneavoastră, câte ceva despre noua instalaţie... Ştiţi, e ultima dumneavoastră creaţie.

Directorul făcu ochii mari. Încă nu ştia ce să creadă. După un moment de ezitare, îi spuse totuşi:

— Deocamdată e secretă, nu vă înţeleg!

Pentru oficina secretă, primul răspuns de interes era dat. Instalaţia deci există! A fost confirmată de cel mai autentic reprezentant al firmei. Omul din faţa spioanei, după primul schimb de cuvinte, a lăsat convingerea că... „nu ştie să joace tare". Atacul început trebuia continuat:

— Nu vă faceţi griji, şopti spioana amical. Vă daţi seama, dacă aveam intenţii subtile nu vă întrebam aşa, direct. E doar o simplă şi nevinovată documentare anticipată. Sau poate o... curiozitate feminină! V-aţi plâns cândva că agenţia de publicitate nu vă dă atenţie!

Directorul căzu pe gânduri. Se fâstâci.

— O să mă întrebaţi de unde ştiu? continuă să turuie spioana. Dar astăzi, domnule director, ce mai poate fi secret?

— Mă faci să zâmbesc, îi spuse directorul într-un târziu, dar nu te pot refuza.

Directorul firmei şi-a dat seama că a confirmat existenţa instalaţiei şi, apoi, i-au trecut multe gânduri negre, nefiind străin, cel puţin din

cele auzite şi citite, de spionajul electronic, de multe alte canale prin care s-ar fi putut „scurge” secretul său. A alungat asemenea „umbre”, neputând să creadă că o astfel de fată frumoasă, manierată, bine pregătită, cum e cea pe care a primit-o la insistenţa secretarei, ar putea fi bănuită. A mai privit-o o dată, surprinzând-o zâmbind ca un copil nevinovat, ceea ce i-a reamintit de vedeta unui teatru parizian cu care petrecuse, înainte cu vreo doi ani, într-un hotel de pe pământul însorit al Californiei.

— Bine, fie, conchise directorul. Dar ştii, e numai pentru dumneata!

Se părea că scopul va fi atins, deşi erau încă multe obstacole. Ajunsă la locul instalaţiei, însoţită – din motive de securitate şi nu numai de protocol – de un delegat al conducerii firmei, „musafira” nu i-a permis tehnicianului ce se afla de faţă să-i descrie detaliile. Spre surprinderea celor prezenţi, care păreau că o suspectează, spioana nu schiţă niciun gest că ar vrea să fotografieze instalaţia ori că ar dori să întocmească schiţe, să-şi facă notiţe sau să stabilească înţelegeri confidenţiale cu vreunul dintre însoţitori.

— Vreau să-mi încerc perspicacitatea, motivă ea, zâmbind cochet.

Cu răbdare, a „pipăit” fiecare subansamblu nou, necunoscut de ea, nescăpându-i niciun detaliu interesant. Profesionistă şi în branşa

proiectării de instalaţii pentru industria chimică, spioanei respective nu i-a fost prea greu să reţină datele esenţiale care o interesau. La sfârşit, tehnicianul a fost rugat să-i dea doar câteva mici explicaţii, considerate neesenţiale.

— Avem şi cartea tehnică, dacă doriţi! îi sugeră tehnicianul.

— Cum să nu, chiar vă rog dacă se poate! îi răspunse „musafira" pe un ton apropiat.

Tehnicianul a rămas puţin pe gânduri când i-a luminat un exemplar după cartea tehnică, ştiind că nu are o asemenea dezlegare. Schimbă o privire interogativă cu delegatul conducerii firmei ce părea plictisit şi neatent, după care, pe un ton politicos, atrase atenţia:

— Ştiţi, deocamdată e secretă!

— A, ştiu! a răspuns spioana hotărât. Nu-ţi face probleme, dar nici nu vreau să-ţi fac greutăţi, a menţionat ea, restituindu-i cartea tehnică.

Târziu, după câteva săptămâni, conducerea firmei s-a sesizat că unele date despre noua instalaţie au „transpirat". Mai mult decât atât, directorul aflase de începerea unei campanii de publicitate a unei instalaţii similare ce urma să fie lansată pe piaţă de o altă firmă, concurentă.

— Se poate, tocmai dumneavoastră? i-a reproşat directorul care proiectase primul instalaţia, în discuţia pe care a avut-o cu şeful agenţiei de publicitate.

— E o greşeală, domnule, a răspuns acesta

din urmă, intrigat de acuzaţie. La noi nu a lucrat niciodată domnişoara Mary Perez.

De Mary Perez, nume sub care s-a prezentat spioana, nu auzise nimeni. Şi nici nu a mai întâlnit-o nimeni dintre cei care o cunoscuseră. Chiar şi secretara a rămas descumpănită, neştiind ce să creadă. Desigur, spioana opera cu nume de împrumut şi, după îndeplinirea „misiunii", oficina în cauză a mutat-o la o altă filială.

Folosirea femeilor de către oficinele secrete, se ştie, este o practică veche. Deşi nu în orice acţiune şi în orice împrejurare se face uz de calităţile unor asemenea femei, se pare că „metoda" a reînviat şi mai mult în ultimii ani. Un reprezentant al unei oficine americane de spionaj economic, referindu-se tocmai la asemenea procedee, a răspuns unui reporter curios: „... Dumneavoastră ştiţi că în America afacerile sunt dure; există multă concurenţă. Noi avem femei a căror unică sarcină este să-i ajute pe clienţi să încheie afaceri. Aceste «business-girls» pot, astfel datorită farmecului lor, să uşureze vânzarea unui calculator sau a unui avion". Deci, nu numai în culegerea de date secrete acţionează profesioniştii acestor oficine – bărbaţi şi femei –, ci şi în operaţiuni de vânzare-cumpărare unde, după cum se vede, pot avea succes. Oricum, terenul preferat al serviciilor secrete rămâne cel pe care se confruntă noutăţile, deoarece, în numele

profitului, „informaţiile economice culese de spioni aduc mari beneficii patronilor firmei pentru care lucrează, întrucât, fiind la curent cu descoperirile şi experienţele ce au loc în altă parte, ei evită să repete pe cele care nu au dat niciun rezultat, au posibilitatea să-şi îndrepte capitalurile spre cele mai rentabile” 1.

În acest vast domeniu al spionajului economic, „surprize” de felul celor arătate până acum sunt destul de frecvente, iar ele nu ar putea să aibă loc fără ca reţelele profesioniste să nu profite de gravele greşeli ale victimelor. Fireşte, aceste reţele au şi unele calităţi de care se folosesc. Nu dorim să insistăm prea mult asupra individului-spion, dar nici nu am vrea să trecem peste o „rarisimă” caracterizare a spionului profesionist, pe care o face Horia Velican, personajul principal al romanului „Spovedania unui spion”[32] în meditaţia sa interioară, el arată cu multă claritate: „... Zadarnic îl veţi căuta în lumina marilor bulevarde, pe străzi, în ganguri, la recepţii, noaptea prin birouri secrete, ziua pe lângă unităţi militare, filmând, fotografiind, înregistrând benzi magnetice... Un spion veritabil este exact opusul acestuia, un spion care se respectă e cel mai cuminte om din lume, cel mai cenuşiu, cel mai nebăgat în seamă, e modest, afişează o inteligenţă medie, e răbdător, săritor la necazul altuia, iertător şi cumpătat., care ştie să

32 I. Păcurariu, G. Constantin. Op. cit., p. 72 - 73.

se retragă la timp dintr-o discuţie, dintr-un conflict, dintr-un anturaj, ştie când să critice şi când să-şi facă autocritica, se comportă cu tact, are o mască pentru fiece împrejurare, se fereşte de animozităţi personale ca dracu' de tămâie, îşi ascunde magistral iritarea, preferinţele, prejudecăţile, vanitatea, indignarea şi tocmai pentru că spionul dispune de o uriaşă mobilitate spirituală, tenacitate, cultură, fiind deopotrivă prudent şi curajos, tocmai pentru că este un fin observator, un bun psiholog, spirit pătrunzător, tocmai pentru că are o robusteţe intelectuală neobişnuită, o memorie exersată şi o extraordinară capacitate de a se preface, tocmai pentru acestea toate, şi încă multe altele, a fost inventat contraspionul, vânătorul de spioni".

Sigur, de aceea a fost „inventat" contraspionul, care trebuie să dispună cel puţin de aceleaşi calităţi, dacă nu chiar de mai multe. Cititorul a înţeles, fireşte, că rândurile de mai sus sunt pagini de roman. Acceptându-le, în principiu, nu înseamnă că le împărtăşim întru totul; nu orice spion, nu oricare dintre ei posedă, fără excepţie, toate aceste calităţi, deşi nici nu pot fi subapreciaţi, în sensul că le-ar lipsi multe dintre ele. Cert este faptul că spionul este, sub aspectul comportamentului exterior, un om obişnuit, investit însă cu sarcini să înşele, să mintă, să fure, să compromită – desigur, prin anumite procedee învăţate – şi care, în momentul când trece la

acţiune se metamorfozează după cum cer împrejurările: devine brutal, cinic, ameninţător” 3. Caracterizarea este valabilă, în principiu, pentru orice spion, indiferent cărei oficine aparţine, deşi trebuie să admitem că mulţi dintre ei au şi suficiente lipsuri, datorită cărora fac şi greşeli. Tocmai de aceea, a judeca în bloc reţelele profesioniste din acest domeniu ar fi o mare greşeală. În nevăzuta „bătălie a inteligenţelor”, fiecare parte este pregătită să învingă aşa-zisa perfecţiune a părţii adverse, prin isteţime, prin exploatarea eventualelor greşeli, ca şi a tarelor morale pe care, le au persoanele angajate pe aceste „fronturi”. Pornind de la asemenea considerente, reţelele de spionaj sunt studiate separat, fiind luate în scamă scopurile ce se urmăresc, posibilităţile concrete de acţiune, calităţile şi neîmplinirile fiecărui individ, acţionându-se, în apărare, în raport cu rezultatele unor asemenea studii complexe. Regula de aur, însă, în apărare, chiar şi în cazul unei cunoaşteri potenţiale a inamicului, nu este suspiciunea, nu urmărirea unor probabilităţi, a unor aparenţe nesemnificative, nu căutarea unor oameni cu astfel de calităţi reale sau nu, ci închiderea oricăror posibilităţi de pătrundere a spionilor – şi agenţilor creaţi de ei – în intimitatea secretelor. Prin secrete, însă, după opinia noastră, nu trebuie înţelese numai cele din conţinutul unor documente ce au regim special de circulaţie şi manipulare, ci

şi cele care ţin de conceperea unor noutăţi neredactate încă, de proiectele care, aplicate, pot constitui valori şi o mândrie naţională, de noutăţile ştiinţifice, tehnice, comerciale, financiare sau de altă natură economică, ale căror purtători pot şi trebuie să-şi dea seama că sunt confidenţiale. În aceste condiţii, vigilenţa nu mai poate fi o „expresie propagandistică", cum o denumesc unii pretinşi „teoreticieni" ai serviciilor secrete, ci o *însuşire*, *o* atitudine şi o calitate morală impusă de viaţă, un mod de comportare ce reclamă, în ultimă instanţă, apărarea economiei naţionale, a independenţei şi suveranităţii statului.

Din cele arătate mai sus se desprinde cu claritate faptul că reţelele profesioniste sunt concentrate fie în serviciile guvernamentale, fie în cele ale unor trusturi ori chiar în organizaţii strict particulare. Este un fapt necontestat că astăzi „... concurenţa industrială dintre furnizori, dorinţa de a şti ce fac cercetătorii altor ţări, ce fac alţi producători, alţi financiari, alţi comercianţi, a provocat asemenea opoziţii de interese, încât spionajul economic a devenit preocuparea multor mii de oameni şi organizaţii particulare sau de stat"[33] C.I.A., de exemplu, are un compartiment special de „război economic", iar din 1981, mai ales, se ocupă şi de multe aşa-zise „activităţi speciale". Din suma imensă pe care o are la dispoziţie, o parte importantă este rezervată

33 Dr. Paul Rönitz. Op. cit., p. 32.

cumpărării de informaţii economice, ca şi apărării, pe teritoriul S.U.A., a tehnologiilor de vârf. Cadrele sale – un aparat cu multe zeci de mii de oameni, cu consilieri, agenţi şi personal numeros angajat în companii şi firme controlate de C.I.A. –, minuţios pregătite, sunt direct implicate în angrenajul administraţiei americane, urmărind îndeplinirea scopurilor hegemonice ale acesteia. Mai mult ca oricând, C.I.A. este efectiv antrenată şi în practicarea spionajului economic, în menţinerea actualei ordini economice, vădit inechitabile, astfel că ea face parte, cum arăta un publicist „... din artileria grea, în lupta surdă pentru hegemonie, pentru racolarea de savanţi, pentru câştigarea de aliaţi – de durată sau efemeri – şi, implicit, pentru «rotunjirea» sferelor de influenţă”[34].

Cum lucrează, însă, C.I.A. pentru a-şi realiza scopurile? Fireşte, în secret! Aici nu e vorba de asigurarea secretului existenţei ei sau al mijloacelor şi metodelor folosite unele aspecte fiind „consiliate” chiar de această oficină – pentru câştigarea popularităţii – în transpunerea lor pe ecran sau popularizarea prin alte mijloace mass-media. Secrete rămân, desigur, „... cazurile concrete în care se folosesc astfel de metode şi mijloace, victimele potenţiale, acţiunile puse la cale, precum şi o gamă largă de alte «elemente sensibile» pe care C.I.A. le ţine în secret cu

34 Idem.

gelozie, ocrotindu-le cu reguli draconice”.

De altfel, regula acestui serviciu de informaţii, ca şi a altora se bazează pe o veche concepţie a lui Allan Dulles, fost director al C.I.A., care arăta: „Faptul că există un serviciu de informaţii bine pus la punct... constituie una dintre cele mai eficace arme, prin care un inamic probabil poate fi determinat să-şi piardă pofta de a ataca. De aceea, faptul că o asemenea armă de luptă poate fi creată, nu numai că nu trebuie ţinut în secret, ci, dimpotrivă, trebuie făcut bine cunoscut... Problema informaţiilor nu trebuie să rămână şi să constituie un subiect tabu”. Acesta este şi motivul pentru care unele „rezultate-bombă” ale C.I.A., unele metode „spectaculoase”, inclusiv pretinsele eşecuri – multe dintre ele „fabricate” de specialişti ai C.I.A. în probleme de influenţare a opiniei publice prin mijloacele mass-media –, sunt date publicităţii, exploatate în rubrici de senzaţie ale unor agenţii de presă şi mari cotidiane. Uneori, o asemenea publicitate este organizată tocmai pentru a abate atenţia de la scopurile urmărite de C.I.A. sau de la eşecurile reale pe care le are.

Dincolo de opiniile şi practicile la care ne-am referit mai sus, rămân faptele ce atestă imoralitatea procedeelor folosite pentru a-i jecmăni pe concurenţi şi «parteneri». Indiferent de motivaţii, de «învelişuri», uneori sclipitoare, faptele sunt de natură să scandalizeze, să

alarmeze şi, în faţa evidenţei, să se autocondamne. În acest „război” sunt antrenaţi pe mapamond, după unele date publicate, peste patru milioane şi jumătate de agenţi, reprezentând cele mai variate domenii de activitate, dintre care o bună parte sunt aserviţi oficinelor specializate în informaţii economice. Deşi cifra este relativă, existând opinii că ea este completată de mulţi alţi „amatori”, ne putem totuşi imagina ce imensă „armată” este sustrasă scopurilor paşnice şi serveşte, de cele mai multe ori, în mod subversiv, agresiunea, adversitatea, neînţelegerile. Numai S.U.A., după cum au menţionat unele publicaţii, au folosit ca agenţi, în cursul anului 1981, peste două sute de mii de persoane – din care 120.000 de „profesionişti” răspândiţi în 90 de ţări [35]–, alocând pentru întreţinerea oficinelor secrete în care lucrează aceştia mai mult de 12, 5 miliarde dolari. Peste un miliard de dolari ar fi reprezentat cota alocată executării de către S.U.A. a spionajului economic prin mijloace electronice. Cum arătam, întregul joc al cifrelor este relativ, mai ales, când este vorba de servicii secrete, dar el demonstrează că sume foarte mari se sustrag controlului public şi se adaugă – pentru că multe scopuri coincid – cheltuielilor uriaşe ce se fac în dementa cursă a înarmărilor, subordonate dorinţei de dominaţie.

Revenind la „moralitatea” acţiunilor întreprinse în cadrul unor asemenea activităţi, nu

35 După revista italiană Panorama.

putem trece cu vederea nici peste faptul că, în unele împrejurări, atunci când interesele lor coincid, oficinele secrete îşi dau mâna, intonând pe aceeaşi voce „refrene” comune. De pildă, aşa cum remarca revista „Paris Match”, la Hamburg, în R.F. Germania, reprezentanţi ai serviciilor americane, britanice şi franceze se întrec cu mare zel în chestionarea marinarilor din Est, practică extinsă şi în alte zone împotriva cetăţenilor din aceste teritorii. Alteori, pe acelaşi teritoriu, dar în poziţie de adversari, mişună sub diverse acoperiri profesioniştii mai multor reţele secrete. Tot „Paris Match” preciza că, într-o împrejurare, în R.F. Germania se aflau... 20.000 de agenţi secreţi yejliţi, din S.U.A., Anglia, Franţa şi Orientul Mijlociu şi pejatru a obţine profitul scop tat, se spionau reciproc. Së înţelege, revista amintită a operat cu o cifră ce reprezenta numărul de agenţi, care, dintr-un motiv sau altul, a devenit cunoscut autorităţilor. Câţi însă continuau să lucreze în clandestinitate?... Nu puţine împrejurări au fost gând pe teritoriul statelor capitaliste, specialişti din diverse domenii, deţinători de secrete, au fost contactaţi de profesioniştii unor asemenea reţelesub acoperiri cu totul nevinovate. Unele au avut rolul realizării unor simple cunoaşteri, a schimbării câtorva cuvinte amabile şi, eventual, a cărţilor de vizită Ulterior, aceiaşi sau alţi asemenea profesionişti au avut grijă să reia contactul, să transmită «salutări», poate şi o

oarecare atenţie, târând victima, treptat, în labirintul pregătit din vreme de oficina interesată.

Uneori, serviciile secrete guvernamentale „conştiente de ambiţiile patronatului, de legea profitului care îi împinge pe toţi împotriva tuturor, în scopul de a nu se compromite în „probleme mărunte", lasă iniţiativa, la latitudinea conducerii firmelor, marilor trusturi cu care, în alte împrejurări, cooperează îndeaproape. Acesta este şi motivul – fireşte, unul dintre ele – pentru care spionajul economic profesionist este practicat în ultimii ani de tot mai multe grupuri financiar-bancare, companii comerciale, de tot mai numeroase trusturi şi firme industriale, fie prin intermediul unor servicii de informaţi proprii, fie prin profesioniştii oficinelor înregistrate ca... „societăţi, particulare". Numărul acestora a crescut proporţional cu interesele capitalului, cu setea de a prospera prin subtilizarea şi folosirea secretelor altora, pentru lichidarea unor concurenţi mai mici şi anihilarea activităţii celor mai mari. Dacă între cele două războaie mondiale, de exemplu, în S.U.A. erau înregistrate circa o mie de agenţii profesioniste profilate pe spionaj economic – îndeosebi, industrial –, astăzi numărul lor este considerabil mai mare. Se discută tot mai deschis despre funcţionarea în S.U.A., Anglia, Franţa, R.F. Germania, Italia, Japonia şi alte state a unor agenţii particulare de spionaj economic, care rivalizează cu cele guvernamentale. Se fac

afirmaţii că numai în S.U.A. ar funcţiona circa cinci mii[36] asemenea oficine, în Franţa – peste o mie, şi exemplele ar putea continua. În afara acestor oficine, însă, cum ar fi „Rand Corporation”, în S.U.A., şi multe altele, se semnalează prezenţa unor „colegii” sau chiar secţii universitare ce se ocupă de cercetări şi care se dovedesc a fi, după unii autori occidentali, incursiuni erudite în domeniul spionajului. Ceea ce atrage atenţia este dotarea deosebită a acestor „societăţi”, unele dintre ele asumându-şi şi rolul de apărătoare – prin contract cu unele firme – a secretului economic, deci – potrivit unor versiuni oficiale –, îndeplinesc şi acţiuni de contraspionaj economic. Între acestea, societatea „Pinkerton”, din S.U.A., este cunoscută că dispune de 27.060 angajaţi, are un capital ce a depăşit 120.000 milioane dolari şi ocupă, pentru probleme administrative şi laboratoare specializate, nu mai puţin de o sută de încăperi (birouri). După unele date, peste 400 de întreprinderi reprezintă clientela obişnuită a acestei oficine. Nu vom insista şi asupra altora, întrucât între ele există multe asemănări. Ceea ce le deosebeşte, însă, este *specializarea*, profilul economic în care

36 Şi aici cifrele trebuie considerate ca fiind relative, deşi par credibile. La ele, s-ar putea adăuga şi numeroasele birouri ale detectivilor particular care, în ultimii ani, participă la acţiuni ale spionajului economic.

acţionează, ca şi modul de acţiune. De exemplu, există oficine profilate pe industria aeronautică, a autovehiculelor, industria chimică, cea de fabricare a mătăsii sau de prelucrare superioară a pieilor şi blănurilor etc. Alte asemenea oficine au doar secţii specializate pentru anumite profiluri sau se ocupă strict, de exemplu, de racolarea specialiştilor din diferite ţări. Există şi astfel de „societăţi”, care au rolul doar de a-şi plasa propriii agenţi în firmele concurenţei pentru a subtiliza secrete de interes. Ziarul „Los Angeles Times”[37] atrăgea atenţia că „în industria automobilelor operează una dintre cele mai importante organizaţii de spionaj existente în afara organelor guvernamentale. Conducătorii acestei organizaţii cunosc ce au pe planşetele lor proiectanţii tuturor firmelor importante, în perspectiva următorilor doi-trei ani”.

Deşi în legătură cu ultima afirmaţie avem rezerve (niciodată nu se poate şti totul de peste tot), concluzia se impune a fi reţinută. Se ştie, în toată lumea se caută soluţii noi pentru reducerea consumului de benzina, folosirea altor tipuri de carburanţi, a energiei electrice, asigurarea unui grad sporit de securitate a pasagerilor. Acesta este şi motivul pentru care firmele producătoare de autovehicule şi-au luat nenumărate măsuri de protecţie, dar şi de aflare a noutăţilor pe care concurenţa le are în atenţie. Este cunoscut cazul

37 Numărul din 1 mai 1960.

când un model nou de autoturism, realizat de firma „General Motors”, a fost fotografiat de o oficină secretă a concurenţei dintr-un elicopter, fapt ce a dus ulterior la contramăsuri energice, între care supravegherea spaţiului aerian de deasupra uzinei constructoare şi lansarea unor perdele dense de fum. În zona pistelor de încercare, în timpul când acestea – erau utilizate.

Referindu-ne ta „specializarea” activităţilor acestor reţele profesioniste, aşa cum am mai amintit, unele dintre ele se ocupă cu recrutarea unor persoane ce pot fi „plasate” în firmele concurenţei, fireşte, sub motive plauzibile şi în posturi importante. Potrivit publicaţiei engleze „People”, agenţia „Spies incorporated” racolează ingineri şi tehnicieni, bine pregătiţi, indiferent de profilul pregătirii lor pe care, după o instruire prealabilă, îi „strecoară” în posturi cheie ce pot fi găsite în întreprinderile concurente. Ziarul menţiona că „agenţii firmei părăsesc locul de muncă la câţiva ani după ce şi-au îndeplinit misiunea, ceea ce le creează şi un fel de – «alibi» şi le dă posibilitatea să-şi continue activitatea în alt loc”. Uneori, agenţii plasaţi în acest mod pe posturi rămân câţiva ani şi după încheierea „misiunii”. Timpul rămânerii „la post” este în raport de cel în care concurenţa reuşeşte să subtilizeze secretul dorit şi de „motivaţia” pe care agentul o are pentru retragerea sa. În lipsa unor măsuri ferme pentru apărarea secretului propriu,

acest „joc” de plasare a agenţilor concurenţei pare „simplu” şi constituie o adevărată surpriză. Nimeni, de exemplu, nu a putut învinui de la început spionajul economic de apariţia pe piaţa americană a superzahărului sintetic „Sugarol”. Abia mai târziu s-a aflat că „bătălia” pentru obţinerea formulei acestui produs s-a desfăşurat „paşnic”, dar cu rezultate sigure, fiind trecută prin filtrul răbdării, ca şi al analizelor competente al unei oficine secrete. Un chimist din cunoscutele laboratoare „Abbott” din Chicago – nimeni nu confirmă dacă într-adevăr este chimist şi are post stabil în aceste laboratoare – s-a angajat cu recomandări şi acte legale în laboratoarele ce erau împuternicite să fabrice zahărul sintetic... „Sacaryl”. După ce a aflat în detaliu formula acestuia, ca şi secretele procesului de fabricaţie, „cercetătorul” respectiv, sub un motiv plauzibil, şi-a dat demisia. Totul a apărut firesc; un salariat oarecare a demisionat. La numai 30 de zile, însă, a apărut o reclamă zgomotoasă prin care cumpărătorii erau îndemnaţi să cumpere superzahărul „Sugarol” ce prezenta, de fapt, aceeaşi compoziţie chimică. Abia atunci s-a pus întrebarea cine şi cum l-a încadrat pe „cercetătorul” demisionar. Dar, ca şi în multe alte cazuri asemănătoare, întrebarea a rămas fără răspuns.

Procedeele pentru realizarea unor scopuri de felul celor amintite sunt discrete şi diverse, dar

rezultatele, din lipsa de atenţie şi de măsuri adecvate ale victimei, se soldează de obicei în favoarea oficinei secrete. De cele mai multe ori, aşa cum am mai arătat, în ciuda asigurărilor de amiciţie, de cooperare, de conlucrare, în pofida unor acorduri comune, chiar de înţelegere şi loialitate declarate, firmele rămân fidele practicilor secrete pentru a cunoaşte intenţiile şi planurile ce nu au fost discutate public. Niciunul dintre concurenţi nu-şi pune problema ca în legătură cu înţelegerile realizate teoretic să afirme, aşa cum spunea Faust, eroul lui Goethe: „Am schimbat destule vorbe, lăsaţi-mă, în sfârşit, să văd şi fapte…” Fiecare dintre ei ştie că nu poate, că nu e bine să intre – nici prin aluzie – în „teritoriul” altei activităţi decât al celei oficiale şi aceasta, din cauză că, fiecare face la fel. Spionomania, suspiciunea, dar mai ales practicarea efectivă a spionajului economic au devenit moduri de a exista în cadrul concurenţei economice capitaliste, care se soldează, după cum bine se ştie, cu învingerea celor slabi şi câştigarea de profituri fabuloase de către cei puternici.

Astăzi părerile sunt unanime în ceea ce priveşte faptul că ţării? occidentale „… au păşit practic, în acelaşi timp, în cea mai lungă recesiune din perioada postbelică” sau, cum sublinia revista americană „The Time”, „… recesiunea se dovedeşte a fi o dramă de mai lungă durată şi mai tragică decât s-a crezut iniţial”. În aceste condiţii,

se ştie, nu sunt puţine ţări capitaliste dezvoltate care încearcă să iasă din propriile lor greutăţi economice pe seama alter state, îndeosebi, a celor în curs de dezvoltare. Între alte practici ce vizează depăşirea momentelor grele provocate de criză se află, fără îndoială, politica dobânzilor fără precedent, supraevaluarea dolarului american ce a determinat deprecierea valutelor naţionale ale altor state, ca şi politica economică protecţionistă desfăşurată de ţările dezvoltate. Am amintit doar de aceste trei elemente, apreciate de economişti şi experţi ca fiind foarte actuale şi importante, la care am adăuga, fără teama că am putea greşi, şi recrudescenţa spionajului economic. Faptul că se discută mai puţin despre acest ultim element nu înseamnă că el nu există ci, dimpotrivă, discuţiile sunt anihilate din cauza modului secret de acţiune. Încercările de ieşire din situaţiile de criză au fost însoţite întotdeauna de tentativele de acaparare de pieţe noi, de cunoaşterea unor noi surse de materii prime, de punerea la dispoziţia cumpărătorilor a unor produse noi, cât mai competitive, iar toate acestea, în concepţia concurenţei capitaliste, presupun, înainte de toate, o bună cunoaştere a situaţiei economice în care se află firmele „rivale”, inclusiv cele de peste hotare. Această problemă este astăzi teoretizată în fel şi chip, încercându-se justificarea, în fapt, a spionajului economic. „Informaţia – se preciza într-un volum apărut nu de mult la New York –

este baza cunoaşterii, iar cunoaşterea este cheia puterii…” Desigur, dicton nevinovat, la prima vedere, dacă în contextul în care este prezentat nu ar milita ca, pentru obţinerea acestei „chei”, spionajului să i se dea latitudinea să acţioneze în prima linie a combatanţilor pentru… „descoperirea noutăţilor”. Unii merg şi mai departe, Încurajând proliferarea oficinelor secrete, aşa cum a menţionat într-un discurs chiar secretarul Asociaţiei britanice pentru securitatea industriei, precizând că astăzi nevoia acută de progres „creează nevoia înfiinţării unor servicii de informaţii profesioniste”, de parcă ar fi mult prea puţine. Ne aflăm, după cum se vede, în faţa unor motivaţii care vor să justifice continuarea spionajului, în ciuda condamnării lui tot mai vehemente de către toţi cei care doresc asigurarea progresului prin pace şi înţelegere, prin abolirea unor practici condamnate de istorie. Din păcate, motivaţiile lor sunt urmate de măsuri practice. De la furtul ordinar de secrete economice şi până la folosirea sateliţilor-spion, care prin sisteme speciale fixează zone de interes, toate sunt încurajate şi subvenţionate corespunzător. Referindu-se la acest gen de însuşire a unor date importante, un fost expert la „Intelligence Service” arăta că „sateliţii îndeplinesc o muncă extraordinară; ei sunt echipaţi cu aparate de fotografiat prevăzute cu obiective puternice, unele pot repera detalii de 30 cm de la o altitudine de

100 km, altele pot depista uşor locurile de amplasare a unor uzine subterane”, desigur, prin aprecierea diferenţelor de temperatură faţă de solul din împrejurimi. În timpul executării acestor „observaţii”, pe lângă informaţiile militar-strategice, nu sunt scăpate din vedere nici datele de interes economic. Dacă asemenea „atribuţii” intră, de regulă, în atenţia serviciilor secrete guvernamentale, nici oficinele particulare sau cele aparţinând marilor firme nu stau în expectativă. În afara noului pe care încearcă să-l „achiziţioneze”, prin sustragerea secretelor, ele şi-au concentrat atenţia în ultimii ani şi în analiza datelor din care să se poată trage concluzii şi hotărî asupra momentului când şi cum trebuie să se plaseze o anume marfă pe piaţă, dacă se impune ori nu să se avanseze fonduri în realizarea unui produs nou, urmărindu-se întotdeauna obţinerea profitului maxim. Pentru atingerea unor asemenea scopuri, profesioniştii acestor oficine, aşa după cum vom constata şi din alte cazuri pe care le vom analiza pe parcurs, nu se limitează numai la recrutarea unor agenţi ori la sustragerea efectivă de date şi informaţii secrete, dar se preocupă şi de exploatarea unor studii economice ce emană de la firmele concurente, de analiza atentă şi exploatarea – în folosul firmelor ce i-au angajat – a anunţurilor publicitare de lansare a unor produse, de ofertele ce se fac pentru angajarea unor specialişti, de exploatarea concluziilor ce rezultă

din întrunirile pe profil economic. Cu ajutorul unor sume de bani, incluse în „fondurile de documentare”, ei achiziţionează publicaţiile firmelor concurente, ca şi întreaga presă ce abordează probleme economice. Pe baza studiilor pe care le întocmesc, ei orientează activitatea firmelor în slujba cărora se află.

Am arătat pe parcurs că marile oficine secrete se ocupă, între altele, şi de deturnarea unor conştiinţe, de racolarea specialiştilor. În condiţiile crizei care a cuprins şi cele mai sensibile sfere morale ale capitalului, în ultimii ani, au luat fiinţă şi acţionează aşa-zise „societăţi anonime”, ce dispun de reţele profesioniste, profilate strict pe racolarea de „creiere” şi care se pun la dispoziţia unor firme ce le adresează… comenzi ferme. În sensul celor arătate, amintim de aşa-zisa societate „Carriers incorporated”, iniţiată în S.U.A. de William A. Douglass, care, începând cu 1963, a recrutat mii de specialişti pentru diverse firme aflate în concurenţă. Deviza sa a fost şi a rămas: „Lucrez pentru cine mă plăteşte mai mult!” Folosind anunţuri publicitare, contactul direct cu cei vizaţi după un studiu prealabil, ca şi oferta unor contracte avantajoase, „societatea” lui Douglass a reuşit, numai cu prilejul unei singure deplasări la Londra, să ademenească… 1.400 de specialişti în electronică, aeronautică, chimie şi altele, pentru 30 de firme americane. Această oficină este cunoscută că şi-a creat, în ultimii ani,

filiale proprii şi acţionează în Marea Britanie, Suedia, Franţa, Olanda şi alte state. Orientarea agenţilor ce depind de ea este din ce în ce mai diversă şi vizează racolarea specialiştilor din industrii de vârf, nefiind neglijaţi, mai ales, cei din domeniul echipamentelor nucleare, al ordinatoarelor, cei din tehnica navigaţiei aeriene sau a aparatelor de radiolocaţie, precum şi din alte sectoare, unde cu preponderenţă se urmăreşte introducerea noului pentru anihilarea concurenţei şi obţinerea profitului maxim. Deci, şi în acest caz, întreaga activitate este subordonată scopurilor urmărite de concurenţă.

Există, din păcate, chiar şi într-un domeniu ca „racolarea du creiere” o concurenţă proprie între reţelele profesioniste ale oficinelor secrete, dictată de aceleaşi interese ale profitului. Aşadar, sunt multe alte asemenea oficine, înfiinţate sub masca unor „firme” şi „societăţi” particulare, care oferă şi ele firmelor interesate „creiere”, pretinzând că „sunt de mai bună calitate”, iar niţele, concomitent cu întreprinderea de acţiuni în asemenea scopuri, încearcă să recupereze specialiştii din ţările proprii căzuţi în mrejele ofertelor străine. Sunt cunoscute astfel de „firme” britanice, cu filiale în mai multe oraşe mari din S.U.A. şi Canada, care încearcă să-i recupereze pe unii imigranţi şi, în acelaşi timp, să recruteze tineri specialişti dispuşi să lucreze în Europa. Important de remarcat, în sensul celor arătate,

este faptul că oficinele ce se ocupă cu racolarea de „creiere” nu se limitează la zona în care au declarat că „operează”, căutând permanent lărgirea sferei proprii de influenţă şi acţiune, ca şi încheierea, tot în numele asigurării profitului, de noi contracte, cu alte firme, pentru procurarea de... „creiere”.

În contextul problemei abordate, este important, credem, să menţionăm remarca mai multor publicişti, ca şi a unor experţi străini, potrivit căreia în materie de spionaj economic asistăm la formarea unor reţele profesioniste tot mai specializate pe compartimente distincte. În ultimul timp, se discută insistent despre acţiuni ale unor reţele profilate pe comerţul exterior, pe finanţe sau, pur şi simplu, pe căutarea de clienţi interesaţi să cumpere noutăţi tehnico-ştiinţifice sustrase. De altfel, se ştie, în Elveţia operează o întreagă filieră profesionistă profilată pe obţinerea în secret de date referitoare la clienţii băncilor din această ţară, conturile lor, sumele depuse, clauzele stabilite etc. Nu de puţine ori, agenţii acestei reţele sunt curtaţi chiar şi de reprezentanţi oficiali ai unor guverne, interesaţi să afle cine sunt concetăţenii care şi-au depus averile în străinătate şi se sustrag, astfel, să plătească impozitele ori să se achite de alte obligaţii legale. De asemenea, au devenit aproape de notorietate publică sediile unor aşa-zise „birouri de schimb” ce ascund în umbră o întreagă

reţea specializată în traficarea informaţiilor economice. În S.U.A., dar şi în Europa – la Düsseldorf sau Berlinul occidental, la Amsterdam sau Stockholm, la Zürich sau Geneva – s-au aciuat asemenea „consultanţi” şi „comercianţi”, dispuşi oricând – în baza unor înţelegeri – să „vândă” date complexe despre procese tehnologice noi, despre unele produse sau chiar idei noi, toate subtilizate prin metode specifice spionajului economic. Se pare că se găsesc şi clienţi suficienţi, care oferă sume fabuloase pe asemenea noutăţi, din moment ce, un asemenea „consultant”, din Berlinul occidental, a afirmat într-o împrejurare că: „Nu ne e teamă, «marfă» să fie, clienţi avem!”

Nu dorim să insistăm mai mult pe existenţa reţelelor profesioniste, cititorul a înţeles, desigur, deosebirea esenţială dintre posibilii amatori din spionajul economic şi agenţii profesionişti. De asemenea, nu insistăm mai mult nici asupra „moralităţii” componenţilor din aceste reţele şi a celor ce stau în spatele lor. Pentru a completa doar concluzia cititorului, vom consemna declaraţia lui Wilmont Gumming, „boss”-ul unei vechi oficine private de spionaj economic din S.U.A., fondată încă în 1927, şi care a organizat efectiv, după propriile sale mărturii, peste 27.800 acţiuni. Referindu-se la acestea, încă în 1961, arăta: „Am fost folosit de către... 15 dintre cele mai mari societăţi industriale din această ţară. Dacă latura morală nu le-a deranjat pe acestea, de ce m-ar fi

deranjat pe mine?” Prompt, clar şi la obiect. Comentariile, credem, sunt de prisos.

Astăzi, în condiţiile ofensivei continue a spionajului economic, situaţia acestor reţele pare destul de complexă, întrucât, după cum se exprima un industriaş britanic, „nu ştii cine te fură mai mult: profesionistul sau amatorul”. De aceea, ocupându-ne de reţelele profesioniste se impune să subliniem şi faptul că acestea acordă o importanţă tot mai mare aşa-zişilor amatori, oamenilor racolaţi din „inima” unor firme pe care, printr-o apropiere şi instruire ce se vrea constantă, încearcă să-i profesionalizeze. De cele mai multe ori, însă, „profesionalizarea” amatorilor se limitează strict la problematica curentă ce urmează să fie rezolvată în interesul reţelei efectiv profesioniste. De exemplu, un funcţionar corupt dintr-o uzină din Marea Britanie a fost instruit doar asupra modului în care să sustragă lista preţurilor de cost ale unor produse noi, iar într-un alt caz, salariatul unei societăţi vest-germane de export a fost ademenit de un spion profesionist şi instruit asupra modului în care să se întâlnească periodic cu el pentru a-l informa asupra preţurilor practicate de firma vizată pe pieţele externe. De regulă, relaţia cu „amatorii” este limitată, deşi, în raport de scop şi împrejurări, ea poate fi şi de mai lungă durată. Desigur sunt şi situaţii în care o asemenea „relaţie” întreruptă este reluată, în alte împrejurări, în aceleaşi scopuri, de înşelare şi de

sustragere a unor informaţii economice secrete. Un tehnician al unei firme franceze, de pildă, a fost abandonat de profesionistul care l-a „stors” de informaţii pe motiv că... nu mai este util. Ulterior, peste circa doi ani, tehnicianul în cauză – fiind mutat să „dea o mână de ajutor” la o staţie-pilot pentru încercarea unui nou tip de motor – a fost repede găsit de profesionistul care şi-a „reamintit” de el.

Spionajul şi tehnica modernă

Se ştie, în veacul nostru atât de frământat, spiritul umanist al multor descoperiri ştiinţifice a fost – nu de puţine ori – deturnat de la scopurile iniţiale, în direcţia creării ori perfecţionării unor arme tot mai sofisticate, precum şi pentru crearea unor mijloace tehnice speciale în favoarea unor mari oficine de spionaj. Mult prea puţine creaţii ale geniului uman au trecut neobservate, mai ales, în ultimii ani, din partea specialiştilor aflaţi în „laboratoarele morţii”, ca şi a celor care, prin înşelăciune, încearcă să intre în posesia marilor secrete. Unde s-a ajuns nu este greu de intuit, dacă ar fi să dăm crezare revistei „Sciences et Avenir”, care menţiona că „dacă revoluţia electronicii oferă astăzi posibilitatea să se atingă luna, ea a permis, de asemenea, ca bariera secretului să fie definitiv înlăturată”. Unii merg şi mai departe cu concluziile, exagerând sau nu, prin

a arăta că sateliţii folosiţi în scop de spionaj pot transmite imagini atât de clare, încât cercetătorul fotografiei poate cu uşurinţa să-şi dea seama dacă bărbaţii surprinşi în obiectiv sunt sau nu… bărbieriţi. Mai mult, un cercetător francez, impresionat de o anume literatură care împarte cu dărnicie asemenea „noutăţi”, dar şi de realităţile constatate de el, remarca că oficinele secrete dispun de un întreg arsenal de aparatură ultramodernă, destinată ascultării, transmiterii mesajelor, interceptării convorbirilor, fixării imaginilor şi că se vorbeşte tot mai insistent despre existenţa unor aparate foarte sensibile capabile să repereze cu uşurinţă chiar o ţigară aprinsă, plasată… într-un crater lunar.

Desigur, opiniile de mai sus, pe cât de optimiste pentru „vânătorii de secrete”, pe atât sunt de provocatoare şi mobilizatoare pentru cei investiţi cu răspunderea de a apăra secretele prin interceptarea şi anihilarea mijloacelor moderne de care dispune „spionajul economic”. De unde au plecat şi până la ce punct de evoluţie au ajuns astăzi asemenea aparate este greu de precizat. Pe această temă se mai fac încă destule exagerări şi speculaţii, clar, oricum, mutaţiile au fost şi continuă să fie rapide. Un fost expert la „Intelligence Service”[38], impresionat el însuşi de ofensiva „spionajului electronic”, preciza că „avem impresia că de la interceptarea convorbirilor prin

38 Serviciul de informaţii britanic.

mijloace simple şi până la spionajul prin sateliţi distanţa este doar de un pas, deşi scopul este acelaşi: dezvăluirea secretelor”. Cu toate că pentru fiecare dintre aceste „arme” s-a descoperit şi „antidotul”, inclusiv redutabila armă antisatelit – mult discutata rază laser, capabilă să distrugă ori să deterioreze aparatura sateliţilor –, ele nu pot fi subapreciate ori neluate în seamă. Existenţa şi periculozitatea lor au fost confirmate. Zeci sau sute de tipuri de instalaţii sofisticate, de la aparatele electronice în miniatură, ascunse în obiecte şi locuri care să nu atragă atenţia, până la sateliţii-spioni, fac parte din arsenalul serviciilor secrete. Sateliţi de tipul „Agena Thor”, „Agena Atlas”, „ERTSA”, „Titan 3-B” sau „Super-Samos”[39], ultimul fiind o întreagă platformă de supraveghere de la mare altitudine, realizează o „observare” atentă prin sisteme speciale de fixare pe peliculă a unor imagini de interes ce sunt transmise la „centru” prin fascicule luminoase sau capsule detaşabile.

Cursa pentru nou şi în acest domeniu, se înţelege, nu putea lăsa în expectativă oficinele profilate pe spionaj economic. Astăzi, sateliţii-spioni, cei care îi folosesc, au în vedere nu numai culegerea de date militare, strategice, dar şi de informaţii de mare interes economic cum sunt „... previziunile asupra recoltelor de cereale,

39 In ultimul timp se vorbeşte de generaţii noi de sateliţi, mai perfecţionate, inclusiv de navete spaţiale folosite în scopuri militare

identificarea a noi zăcăminte de petrol şi minereuri, amplasarea instalaţiilor ce explorează bogăţiile platoului continental al mărilor şi oceanelor, coordonatele, dimensiunile şi fotografiile amănunţite ale marilor întreprinderi şi obiective economice şi multe altele”[40] Până şi aparatul folosit pe nava spaţială „Apollo-9” pentru fotografierea suprafeţei Lunii a fost subordonat nevoilor spionajului economic, cunoscându-se că „modelul său adaptat cercetării geologice terestre poate identifica zăcămintele de minereu, zonele poluate ale atmosferei şi natura agenţilor poluanţi, bancurile de peşte, indiferent de adâncimea la care se află sub apă etc. Fotografiile se pot realiza de la bordul unui avion obişnuit”[41]. Şi ca o culme a cinismului, propriu de altfel creatorilor şi fabricanţilor din domeniul „industriei spionajului”, subliniem că firma care a pus în vânzare aparatura amintită a menţionat în prospectul ei că „îşi declină orice răspundere pentru eventuala folosire în scopuri de spionaj a acestei noutăţi tehnice”[42]!

Dată fiind tehnicizarea posibilităţilor de culegere a informaţiilor de interes economic – şi nu numai economic –, în rândul „armatelor” folosite de serviciile secrete se întâlnesc pe lângă racolorii de agenţi şi, deci, alături de

40 I. Mocanu. Op. cit., p. 120.
41 I. Mocanu. Op. cit., p. 121.
42 I. Mocanu. Op. cit., p. 121.

„profesioniştii” în şantaj sau corupere, destui *spioni-specialişti* în electronică, *experţi* în telecomunicaţii sau alte ştiinţe tehnice. Cu alte cuvinte, în spatele „cohortelor” de agenţi, aflaţi „în teren”, se află mulţi alţii care lucrează atât pentru fixarea informaţiilor şi conservarea lor prin mijloace tehnice, cât, mai ales, pentru „citirea” acestora de pe pelicule fotografice ori alte asemenea mijloace şi aprecierea valorii lor. Circulă tot mai multe păreri, potrivit cărora, oficinele secrete dispun astăzi de mai mulţi specialişti capabili să analizeze valoarea informaţiilor utile şi să ajungă la concluzii, decât de cei care sunt amplasaţi în… teren. Uneori, în raport de nevoi, ambele calităţi sunt însumate de aceleaşi persoane. Spre deosebire de altă dată, preciza un cercetător american, astăzi există spioni care, „deşi aparent exercită în bune condiţii meserii de cultivatori ori bucătari, experţi în antropometrie sau ţesători, machiori ori fotografi, sunt cu toţii specializaţi în… arta travestiului”.

Disponibilităţile cele mai mari în folosirea tehnicii moderne o au, desigur, serviciile guvernamentale. Aceasta nu înseamnă că oficinele private sau cele ale marilor trusturi şi companii nu dispun de aparatură adecvată scopurilor pe care le urmăresc. Deşi în ultimii ani, din motive de prudenţă, presa occidentală a publicat mai rar cazuri de utilizarea electronicii de către aceste servicii sau chiar de particulari, se ştie că

perioada anilor 1960 – 1970 a constituit o adevărată invazie publicistică pe o asemenea iernă. La acea vreme, în S.U.A., 22 de firme produceau efectiv aparatură electronică pentru beneficiari diverşi. În legătură cu care îşi făceau o mare reclamă. În anii 1968 – 1969, piaţa de desfacere a „industriei spionajului” a fost extinsă, astfel că în acel timp numai în R.F. Germania au fost vândute peste 20 de mii de minimicrofoane cu emiţătoare adecvate.

Reducerea publicităţii pe această temă în Occident nu a dus la stagnarea producerii sau comerţului cu materiale ce... „aud şi văd tot”. În anii din urmă, în condiţiile adâncirii tot mai profunde a fenomenelor de criză, alături de industria destinată cursei furibunde a înarmărilor, prosperă şi cea destinată spionajului. Din păcate, spre deosebire de orice altă activitate economică, producţia din domeniul aparaturii destinată serviciilor secrete are implicaţii psihosociale nedorite în viaţa celor mai largi categorii de cetăţeni. Fără a abandona tema majoră pe care o analizăm, respectiv, spionajul ca instrument al concurenţei capitaliste contemporane, se impune să subliniem că activitatea detectivilor particulari, a oficinelor private la care ne-am referit, ca şi industria ce le furnizează tehnica pe care o folosesc au creat o stare de spionomanie greu de descris. Teama de a fi oricând ascultat, de a crede în posibilitatea unei urmăriri permanente prin

sistemele microteleviziunii, de a-ţi vedea copiii manipulând sisteme moderne de interceptare ce se vând la tarabă, te poate duce, după cum conchidea „Sunday Times”, la „o gravă surescitare nervoasă, la o teamă continuă, provocată de fabricanţii unor sisteme draconice de spionaj”. Dincolo de asemenea păreri stau, desigur, faptele.

Doar cu puţini ani în urmă se putea vorbi – şi aceasta numai în rândul unor specialişti – de un ac pentru cravată, care, în fapt, suplinea funcţiile unei antene de emisie, de un aparat de fotografiat mascat în carcasa unei brichete, ca şi de multe alte „nimicuri” asemănătoare, care, astăzi, după cum preciza „Daily Mail”, au inundat piaţa occidentală. Schiţe, planşe, detalii ale unor asemenea aparate de emisie-recepţie sunt redate chiar şi în diverse mijloace de publicitate, fapt ce face ca montarea lor să nu mai ridice niciun fel de probleme. Piese disparate se pot găsi în diverse magazine obişnuite, iar cei care nu pot să-şi procure materialele necesare au posibilitatea să închirieze asemenea mijloace, aşa cum ar împrumuta, contra cost şi pe timp limitat, orice obiect destinat practicării turismului. „Suntem oare în faţa liberalizării ori scăpării de sub control a spionajului?” se întreba un comerciant vest-german, după ce a constatat că în întreprinderea sa mai mulţi salariaţi îşi procuraseră asemenea „jucării”. Lucrurile au ajuns departe, era de părere ziarul amintit mai sus, comentând faptul că

unul dintre redactorii săi a putut să cumpere un microemiţător, mai mic decât o cutie de chibrituri, după care a aflat de la furnizor că, dacă doreşte, îi poate închiria, cu 20 lire pe săptămână, aparate asemănătoare încorporate în stilouri, călimări, broşe, pudriere etc. „Este o industrie de scandal”, era de părere o altă publicaţie occidentală, referindu-se la modul de valorificare a unor asemenea aparate, care, după opinia aceleiaşi publicaţii, „trebuie să aibă un caracter confidenţial şi o arie de folosire bine reglementată”.

Cum şi de ce se întâmplă asemenea lucruri într-o lume ce se consideră civilizată şi care vrea să fie lipsită de angoase şi suspiciuni, nimeni nu se pronunţă. „Fiecare poate hotărî asupra producţiei proprii”, afirma vicepreşedintele societăţii americane „Mosler Research Products”, unde se fabrică exclusiv aparate electronice destinate activităţii de spionaj şi care menţiona că… nu mai produce doar pentru agenţii secreţi americani, ci şi pentru clientela obişnuită care îl solicită. Cu alte cuvinte, instalaţii şi aparate, care altă dată erau utilizate în scopuri bine determinate, deşi secrete şi nu întotdeauna îndeplineau ţeluri onorabile, astăzi pot fi puse la dispoziţia hoţilor, spărgătorilor, escrocilor şi, de ce nu, la dispoziţia teroriştilor şi spionilor de tot felul.

Concurenţa acerbă, specifică lumii capitaliste, nu a ocolit nici acest sector al

producţiei private. Începând cu cercetarea, continuând cu producţia şi încheind cu profitul, toate stau sub semnul unei posibile acaparări de către alte firme, care, prin inventivitate sau furt pot produce o altă noutate de interes pentru a masca mai bine componentele electronice produse. Ca urmare a concurenţei şi în numele profitului, în ultimii ani au apărut în S.U.A. circa 40 de societăţi – faţă de 20 din perioada de după 1960 –, care prosperă de pe urma comercializării unor astfel de aparate micro şi care, pentru a obţine priorităţi în desfacere, îşi etalează fără jenă, aidoma tarabelor pe care se vând fructele sau legumele, reclame ale aparaturii de interceptare şi ascultare pe care o produc.

Fără îndoială, orice creaţie, inclusiv cea tehnică, are la bază o anume fantezie şi, mai ales, un anume scop. Se pare că, după cum preciza „Der Spiegel", fantezia creatorilor de aparate minielectronice depăşeşte normalul, dar, mai ales, necesarul şi utilul, elemente indispensabile unei producţii decente, obişnuite. Aşa-zisa „modă" domină şi în acest sector interesele firmelor specializate, ideile creatorilor, ale celor care organizează reclama şi comercializarea unor asemenea aparate. Ce alt scop pot avea oare, în afara celui al profitului, reclamele pe care le face Societatea „Micro Comunications Corporation" din Culver City (California), în legătură cu ultima „modă" creată, respectiv, o servietă ce

disimulează un magnetofon? Fantezia pentru disimularea unor obiecte nu se opreşte aici. Aceeaşi societate, ca şi altele fac publicitate asiduă eficacităţii unor aparate, ce pot fi plasate în încuietoarea uşii, încorporate în brăţări, încuietori de mape, în ceasuri etc „şi care pot fi, la cerere, microemiţătoare sau microreceptoare. Este interesant de reţinut faptul că în spatele unor asemenea realizări stau, de regulă, oameni cu pregătire şi prestigiu în materie, electronişti de valoare, care. În condiţiile actualei crize economice, fie că nu găsesc alt loc de muncă, fie că sunt dornici să profite de interesul cu care este căutată şi cumpărată această „marfă" aducătoare de profit.

„Dacă tehnica şi toate realizările din acest domeniu nu sunt de condamnat – nota revista „L'Express" –, nu pot fi trecute cu vederea reclama deşănţată şi practicile de folosire în scop particular a acestor aparate". Asemenea practici duc, după cum sublinia şi „Stern-Magazine", la dezvoltarea „miracolului spionomaniei", la înflorirea businessului în acest domeniu. Înainte de a prezenta şi unele urmări nedorite ale acestei activităţi aducătoare de mare profit, lăsăm cititorii să intuiască ce consecinţe morale, pe plan personal şi chiar familial, pot avea cei ce dau curs unor reclame cum sunt: „Cu 200 de dolari puteţi cumpăra un tablou în care este încorporat un emiţător pentru mari distanţe" sau „Oferim poşete

care «uitate» au darul de a fi înregistrat discuţiile purtate în lipsa dumneavoastră”. Iată, deci, aspecte ale „libertăţii individului”, ale „drepturilor omului” în lumea capitalului. Dreptul de a fi exploatat în folosul capitalului, spionat, şantajat cu mijloace moderne surâde la fiece pas.

Spectaculosul din aceste afaceri, care şi în unele state capitaliste se fac în afara legii, a dat naştere la îngrijorare. „Ploşniţele”, cum sunt denumite în R.F. Germania aceste miniaparate, au invadat sedii ale unor firme industriale şi comerciale, birourile unor ministere, casele unor oameni. Şi astfel, pretinsul „miracol al spionomaniei” continuă spre satisfacţia celor ce profită de pe urma sa, dar şi spre groaza omului de rând, care a început să-şi piardă încrederea că mai poate păstra micile sale secrete. Uneori, „metoda” coboară până la situaţii ridicole. În R.F. Germania, de exemplu, un cetăţean s-a adresat poliţiei din Köln, reclamând că a făcut rost de o „ploşniţă” pentru a intercepta o întâlnire dintre soţia sa şi un amant. Întâmplător, aparatul nu a funcţionat la timpul dorit şi, astfel, cel în cauză a pierdut dovada unei împrejurări pe care nu ştia dacă o va reîntâlni. Supărat, a denunţat cazul, cu rugămintea… „să fie prins escrocul care i-a vândut un aparat stricat şi l-a înşelat”. Cercetările, însă, nu au dus la clarificarea problemei.

Împotriva spionomaniei, a folosirii într-un mod degradant şi penibil a realizărilor din

domeniul microelectronicii, a încălcării drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti individuale se ridică tot mai multe organizaţii obşteşti şi profesionale din toate statele capitaliste. Din păcate, însă, măsurile luate de autorităţi rămân simple paleative, neputincioase a eradica răul. Şi aceasta, se înţelege, din cauză că încălcarea libertăţilor individuale, faptul de a te afla la cheremul celor avuţi şi puternici ţin de însăşi esenţa societăţii care încurajează idei şi practici de genul celor arătate.

Diversificarea gamei aparaturii bazată pe microelectronică a creat, după cum uşor se constată, o obsesie faţă de spectrul spionajului şi al negoţului cu informaţii secrete. Arsenalul spionului s-a îmbogăţit, numeric şi calitativ, deşi el nu a ajuns încă să încorporeze automobilul lui James Bond, care „alergând cu o viteză de 250 km pe oră, lasă în urmă cuie şi împroaşcă pe asfalt un lichid alunecos pentru a întinde astfel capcane-surpriză în faţa urmăritorilor”. Dincolo însă de ficţiunea prezentă în romanele de spionaj şi cave – cu excepţia unora din ultimii «ni – urmăresc doar senzaţionalul, viaţa a demonstrat că în materie de spionaj economic microelectronica este tot mai des folosită. „Pentru a înţelege ce se petrece, nota cunoscutul cercetător şi scriitor francez J. Berg iar, trebuie mai întâi să realizăm rapiditatea cu care se schimbă industria sub influenţa progresului tehnic. Marile afaceri de azi sunt

bazate pe produse care nu figurau în vocabularul existent în 1945: cuvintele navă cosmică, satelit artificial, tranzistor, diodă-tunel, pilule anticoncepţionale – toate acestea nu existau. Fiecare dintre ele corespunde unei industrii ale cărei cifre de afaceri se exprimă în zeci de milioane sau miliarde. Procesul continuă, şi industria este din ce în ce mai mult bazată pe cercetarea ştiinţifică... Şi e mare tentaţia de a profita de cercetările altuia, de a-i fura, dacă nu amănuntul complet al procedeelor sale, ceea ce ar fi dificil, măcar ideile.

Sunt *miliarde de câştigat* (subl. ns. – *N.A.*) dintr-o asemenea activitate şi nu trebuie să ne mirăm că ea există nu numai între ţări adverse, dar şi între state prietene şi chiar în interiorul hotarelor unui stat". Iată, deci, că *miliardele* sunt tentaţia despre care, în condiţiile concurenţei acerbe, se crede că nu are bariere. Şi tot ispita acestor miliarde este promotoarea folosirii metodelor pe care le analizăm. Mai mult, profesioniştii oficinelor de spionaj economic sunt tot mai interesaţi în a realiza o tot mai adâncă mascare a aparatelor pe care le folosesc. Ascunderea lor în lămpi de plafon, sub scaune sau sub mese, aşezarea unui microemiţător într-un frumos buchet de flori sunt considerate de acum metode învechite. Şi cum asemenea aparate nu sunt destinate naivilor, oamenilor cu totul nepricepuţi, e firesc ca şi căutările din acest

domeniu să fie permanente. Într-un caz, de exemplu, prezentat de revista „Sciences et Avenir”, o firmă americană a descoperit că în birourile şi laboratoarele ei au fost plasate microemiţătoare. Înlăturându-le, a crezut că a scăpat de spionii concurenţi, dar, după o altă perioadă, a constatat că există o… scurgere de informaţii. La un alt control minuţios, specialiştii firmei au descoperit că alături de microfoanele metalice, ce au putut fi detectate, au fost instalate şi microfoane din plastic şi ceramică, nedetectabile la acea vreme. Într-un alt caz, reprezentantul unei firme, venit pentru „tratative” la conducerea unui trust, purta – fără să ştie – un microfon-emiţător, instalat de concurenţă într-un… pantof. În hotelul în care era cazat, camerista – aflată în slujba concurenţei –, cu ajutorul unui ac, întrerupea seara circuitul electric pentru a se economisi bateriile, iar dimineaţa îl refăcea. Fireşte, înainte ca cel în cauză să părăsească definitiv hotelul, camerista a avut grijă să scoată complet aparatul. Fantezia şi posibilităţile din acest domeniu par nelimitate, deşi specialiştii nu sunt de aceeaşi părere. Există întotdeauna limite de ordin tehnic sau chiar moral, unele impuse de împrejurări, altele create, sub forma unor mari greutăţi, chiar de concurenţa care veghează asupra unor oameni pentru a-i apăra de acţiunile spionajului economic. Sunt situaţii când unii specialişti sunt efectiv însoţiţi de reprezentanţi ai

organismelor de contraspionaj economic ale unor firme. Iată, de exemplu, în urma unui scurtcircuit, personalul hotelului a înlocuit becul electric dintr-o cameră în care locuiau doi delegaţi ai unei firme concurente celei ce îşi avea sediul în oraşul respectiv. Operaţiunea a fost simplă şi nu putea să dea de bănuit. Numai că, unul dintre cei doi delegaţi era şi el profesionist în „arta informaţiilor" economice. A sesizat existenţa unui corp străin în interiorul becului, nu mai mare decât... un bob de orez. Ştia prea bine că era un microfon.

Referindu-se la apărarea secretelor în faţa agresiunii spionajului economic prin mijloace electronice, un specialist în materie îi sfătuia pe cei care îşi desfăşoară activitatea în sectoare economice importante prin a arăta că „... trebuie să înţelegeţi foarte bine că microfoanele nu pot să audă ceea ce nu se spune"[43]. Problemele de interes trebuie discutate numai în locurile destinate special acestor scopuri, după ce s-au luat măsurile de securitate ce se impun. Acelaşi specialist era de părere că accesul spre aceste locuri trebuie limitat, iar orice salariat străin de firmă, care ajunge în preajma sălilor de consiliu şi a incintelor de interes, poate deveni un posibil suspect. Concluzia sa are, desigur, un suport real, dacă avem în vedere interesul pe care îl manifestă profesioniştii oficinelor secrete faţă de asemenea

43 După publicaţia „Mécanographie Informatique".

încăperi. Să urmărim un astfel de caz…

Într-o împrejurare, un agent al unei oficine secrete, sub pretextul că trebuie să discute neapărat cu unul dintre directorii adjuncţi ai „firmei cooperante” în realizarea unui produs, s-a prezentat la acesta din urmă doar eu câteva clipe înainte de începerea unei şedinţe de consiliu, apreciată ca importantă prin hotărârile ce urmau să fie luate. Agentul a intrat politicos în cabinetul directorului adjunct şi a aflat de la secretară exact ceea ce dorea: directorul plecase spre sala de consiliu. În această împrejurare, agentul s-a îndreptat repede spre locul în care plecase directorul, l-a lăsat pe acesta să intre, iar apoi, tot politicos, a pătruns în sală, prezentându-i directorului în cauză un plic, chipurile urgent. Firește, aici amabilităţile s-au manifestat reciproc, dar, la plecare, din grabă, agentul „a uitat” pe un dulap un obiect personal.

Şi-a adus aminte de el abia în poartă şi s-a întors dar… şedinţa de consiliu începuse. Salariatul angajat să asigure securitatea sălii l-a rugat să nu tulbure lucrările şi să revină. La revenire, însă, ştirile nu mai erau îmbucurătoare pentru agent. Cei competenţi au descoperit, în obiectul personal „uitat”, o întreagă instalaţie de captare şi transmitere la distanţă a discuţiilor din consiliu pe care, bineînţeles, au demontat-o. Curios e faptul – altfel, frecvent în lumea concurenţei capitaliste – că niciuna dintre părţi nu

a făcut niciun fel de reproş. Fiecare şi-a văzut de propriile treburi de parcă nu s-a întâmplat nimic.

Problema apărării secretelor faţă de posibilităţile tehnice pe care le au oficinele secrete este complexă şi presupune multe măsuri de prevedere. Se cunosc cazuri din S.U.A., Marea Britanie, Franţa şi Japonia în care concurenţa a provocat mici incendii la firme „adversare" şi, în procesul stingerii acestora, agenţi special instruiţi, profitând de deruta momentului, au pătruns şi au plasat aparatură tehnică în locuri de interes. De asemenea, se cunosc şi situaţii în care asemenea aparate, îndeosebi, de transmitere, au fost încorporate în diverse obiecte de uz personal şi făcute cadou unor purtători de secrete economice, unor oameni din anturajul apropiat acestora sau care urmau să participe la reuniuni importante cu caracter închis.

După cum se constată, diversificarea şi disimularea mijloacelor tehnice moderne folosite de oficinele secrete sunt scopuri urmărite permanent de conducerile acestora. Astăzi se ştie, după cum preciza „Revue de la Securité" *, că există „... microfoane emiţătoare care cântăresc mai puţin de un gram, unele nici nu pot fi reperate cu ochiul liber, ce sunt conectate la retransmiţătoare de dimensiunea unei cutii de chibrituri, capabile să transmită semnale la distanţe mari... Se cunoaşte cazul când o conferinţă a conducerii unei firme, ţinută în

Anglia, a fost ascultată în Belgia”. În aceeaşi idee, revista „Newsweek” menţiona că se fac eforturi pentru a se crea şi alte dispozitive secrete, între cave şi unul capabil să înregistreze de la distanţă impulsurile unei maşini electrice de dactilografiat pe care apoi să le „traducă” în cuvinte şi fraze complete.

A nu ţine cont de asemenea amănunte, de posibilităţile tot mai perfecţionate ale spionajului economic, înseamnă a dezarma în faţa ofensivei sale şi a-i accepta resemnaţi interesele. Există, din păcate, şi asemenea atitudini credule, ca să nu le denumim altfel. În 1965, firma „Hazel Bishop” din S.U.A., reputată printre producătorii de cosmetice, a refuzat să creadă în „poveştile” despre spionajul economic. Peste 15 luni, însă, ca urmare a „spionării electronice” a fost nevoită să dea faliment, trecând sub controlul unuia dintre cei mai feroci concurenţi. A fost suficient, preciza revista „Sciences et Avenir”, care a prezentat în detaliu întregul caz, ca lipsa de prevedere şi de luare a unor măsuri adecvate să anunţe că”... întreprinderea «Hazel Bishop» a murit de anemie” şi că „firma a fost lovită de o «hemoragie» copleşitoare, aceea a secretului industrial şi comercial”. Datorită supravegherii electronice, toate noutăţile firmei au fost cunoscute anticipat de concurenţă, ajungându-se până acolo încât aceasta din urmă să plaseze pe piaţă produse comerciale cu aceeaşi compoziţie, cu aceeaşi

denumire, cu acelaşi ambalaj, folosindu-se efectiv şi de campania publicitară pe care o subvenţiona „adversară”. Pierderile firmei spionate au fost de 30 milioane dolari, iar concurentul, printr-un joc abil organizat cu ajutorul unui profesionist în spionaj economic, a devenit miliardar.

Dacă am limita tehnica modernă din domeniul spionajului economic doar la sateliţi şi, îndeosebi, la microelectronică, am subaprecia multe alte mijloace frecvent folosite. Între acestea merită să amintim de tehnica fotografică şi filmările executate în mod acoperit. Nu puţine planuri, instalaţii, formule ori documente întregi au ajuns pe masa concurenţei prin intermediul microfotografiei[44], ştiindu-se, de exemplu, că pe un film de 16 mm se pot înregistra nu mai puţin de zece mii de documente. Firește, în asemenea condiţii, predarea şi transportul informaţiei nu ridică probleme deosebite. Mai mult decât atât, fotografiile realizate prin tehnica micropunctului pot fi şi mai mult conspirate; sunt opinii că o pagină de ziar se poate concentra într-un spaţiu de mărimea unei gămălii de ac. În sfârşit, deşi lista e susceptibilă şi de alte completăm, pot fi amintite camerele miniaturale de luat vederi, cinematografice şi de televiziune. Între alte exemple este cunoscut cazul unui inginer japonez a cărui mirare nu a fost prea mică în momentul

44 Tehnica este cunoscuta încă din 1870. din perioada asedierii Parisului, cînd oficialităţile poştale franceze transmiteau astfel de mesaje în afara capitalei cu ajutorul porumbeilor călători.

când, după developarea unui film dintr-un aparat foto ce era montat în exteriorul laboratorului său – pentru a-i asigura securitatea –, a descoperit pe o fotografie pe reprezentantul concurenţei ce manipula seara, în apropierea ferestrei, înspre interiorul laboratorului, o minicameră de televiziune ce funcţiona cu raze infraroşii. Exemplul, după cum se vede, evidenţiază şi alte elemente tehnice moderne pe care spionajul economic le caută şi le foloseşte.

Cele menţionate în acest capitol nu trebuie să nască „stări de alarmă” ori să credem că în faţa spionajului economic nu sunt mijloace suficiente de apărare. Până a trata separat problema apărării, am precizat cele de mai sus poate şi ca urmare a faptului că există păreri potrivit cărora... nu mai trebuie să primim niciun fel de cadouri de la necunoscuţi. Fireşte, interpretarea este eronată. Nu se impune, de exemplu, să se refuze cadourile primite chiar de la parteneri străini în condiţiile când acestea sunt date şi însuşite conform celor prevăzute de lege. De asemenea, lectura despre realităţi de felul celor menţionate, în cazul cititorilor neavizaţi, nu trebuie să nască stări de teamă, de suspiciune. De altfel, întreaga lucrare are doar scopul de a-l edifica pe cititor asupra agresivităţii oficinelor secrete, asupra unor mijloace de care dispun acestea şi, edificându-l, să-şi dea singur seama de nevoia stringentă de a apăra secretele sale profesionale, economice, care

sunt ale noastre, ale tuturor. Desigur, nu am vrea să se înţeleagă nici că am pleda astfel, spre finalul capitolului nostru, pentru o eventuală dezarmare în faţa agresivităţii spionajului economic, ci pentru a crea o atitudine civică corespunzătoare, de responsabilitate, colectivă şi individuală, ştiind că agenţii oficinelor, secrete nu pot fi descoperiţi strigând „hoţii!”, că ei nu operează ca nişte infractori de rând şi că, în sprijinul „apărătorilor secretelor noastre economice – care sunt înşişi oamenii muncii din aceste sectoare – există organe specializate ale statului pe care se pot baza. Se înţelege, însă, că activitatea organelor specializate din acest domeniu – nobilă şi necesară – nu se poate realiza eficient fără sprijinul larg al maselor, care, aşa cum am amintit, sunt apărătoare reale ale secretelor muncii lor.

În condiţiile contemporane, evidenţa şi analiza informaţiilor nu pot fi efectuate în afara informaticii, care, după cum se ştie, este ştiinţa prelucrării datelor prin intermediul sistemelor automate de calcul. De altfel, explozia informaţională, element specific revoluţiei tehnico-economice pe care o parcurgem, face imposibilă studierea şi selectarea datelor esenţiale ce se publică pe mapamond. Numai în 1968, de exemplu, se apreciază că au fost publicate circa 66 milioane pagini cu diverse date tehnice importante, fapt ce ar necesita unui om, numai pentru lectură, un timp de… 511 ani. De atunci,

însă, în fiecare an s-au adăugat – şi continuă să se adauge – multe alte pagini de larg interes.

În consens cu dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii, oficinele secrete şi-au luat şi ele măsuri de a facilita selectarea informaţiilor utile cu ajutorul calculatorului, dar, în acelaşi timp, au prevăzut între obiectivele urmărite şi de a intra în posesia unor informaţii secrete, înmagazinate în computerele marilor firme, a institutelor şi laboratoarelor de cercetări pe care le au în atenţie. Analizând, deci, tehnica modernă de care dispun şi se folosesc serviciile secrete, nu putem trece peste aceste elemente importante ale contemporaneităţii.

Dacă la început, pentru oficinele secrete, înmagazinarea datelor pe calculator ridica uncie probleme (se formulau contestaţii de către elemente conservatoare care nu aveau încredere în această noutate absolută. – *N.A.*), în ultimul timp, computerul a devenit unealta obişnuită a acestora. Astăzi, se cunoaşte, de pildă, că N.S.A.[45] foloseşte o mare varietate de calculatoare pentru înmagazinarea şi prelucrarea datelor pe care le obţine de la centrele din subordine. C.I.A. dispune, de asemenea, de calculatoare, având la dispoziţie, după cum se exprima un publicist, „o adevărată bibliotecă electronică”. Ordinatorul Serviciului de informaţii al Marii Britanii, după unele date

45 Este vorba de Agenţia naţională de securitate a S.U.A., cei mai important organ de spionaj electronic al acestei ţări. A nu se confunda cu N.A.S.A.

publicate, poate realiza peste o sută de mii de operaţii pe secundă, iar cele ale oficinelor secrete ale R.F. Germania şi Franţei pot analiza selectiv, cu o mare rapiditate, informaţii diverse pe domenii de interes prioritar.

Fără îndoială că pentru a înmagazina date utile în calculatoarele proprii, acţiunea principală a oficinelor secrete este de a intra în posesia informaţiilor pe care le caută. Şi pentru aceasta, în afara metodelor de care am amintit – ca şi a altora pe care le vom descrie pe parcurs –, ele nu se abţin nici de la acţiuni ce vizează „jefuirea" computerelor ce aparţin firmelor concurente. Din numeroasele exemple pe care le avem la îndemână, amintim cazul companiei americane „Pacific Telephone and Telegraph". Conducerea acesteia, aflând că a intrat în atenţia unui agent interesat să obţină date din memoria calculatorului ei, a luat măsuri severe de pază a incintei unde se afla computerul, ca şi de codificare severă a modului de a se intra în contact cu maşina. În aceste condiţii, după studierea mai multor variante de pătrundere, agentul a ales-o pe cea mai plauzibilă; s-a prezentat la sediul întreprinderii în numele unui client serios, ştiind că nu va putea fi refuzat. Luând deci alura beneficiarului, agentul a reuşit să intre în incinta clădirii şi a memorat diverse elemente pe care le considera utile. A doua zi, a revenit pentru a se autoverifica. A constatat,

astfel, că terminalele calculatorului utilizează telefoane cu claviatură şi nu cu disc, cum a văzut în alte locuri. Apoi, din discuţiile purtate cu operatori şi alţi salariaţi, a stabilit parola utilizată pentru acea săptămână. Cunoscând aceste două elemente, cu un aparat telefonic cu claviatură, instalat în apartamentul său, agentul a putut să obţină toate datele de care era interesat. Într-un alt caz, în urma deconspirării unor indicii de folosire a calculatorului, s-au sustras din memoria acestuia coordonatele unei zone de explorări geologice, aflate în atenţia unei companii vest-germane.

Se cunoaşte că astăzi, pentru protejarea memoriei calculatoarelor, s-au introdus coduri ce se schimbă foarte des. De asemenea, s-au instituit restricţii de intrare în birourile operatorilor, ale programatorilor, ale celor care operează fişe perforate, s-au introdus sisteme de alarmă, de televiziune cu circuit închis şi multe alte măsuri de asigurare a securităţii datelor implementate în memoria computerelor. De regulă, chiar în programele unor ordinatoare s-au introdus sisteme ingenioase de asigurare a securităţii lor, ajungându-se până acolo, încât orice informaţie să fie furnizată în dublu exemplar, unul fiind transmis direct proprietarului, pentru ca astfel să-şi dea seama cine a fost solicitantul. Oficinele secrete, însă, nu s-au descurajat. Ele acţionează asiduu pentru coruperea programatorilor, a operatorilor,

a altor persoane ce au acces ori cunosc detalii în legătură cu datele înmagazinate. Într-un caz, unul dintre operatori, corupt de un profesionist al unei asemenea oficine, a ajuns până acolo încât a înstrăinat originale şi copii de pe fişe magnetice ca şi cantităţi mari de bandă de la firma la care lucra.

Sunt şi situaţii în care serviciile secrete depun eforturi disperate pentru a afla noutăţile pe care le rezervă noile generaţii de computere. Fireşte, pentru a le cunoaşte şi opera apoi cu mai multă uşurinţă sau, pur şi simplu, pentru a vinde secretul unei alte firme constructoare de asemenea echipamente. Între altele, amintim cazul lui Jim A., agentul unui serviciu secret, care a reuşit să intre în posesia unui dosar ce conţinea modelul unui ordinator dintr-o generaţie necunoscută. Era deci un proiect. Studiindu-l, şi-a dat seama că îi lipseşte un element esenţial; unul dintre circuite era insuficient de explicat. Orice încercare de a obţine detalii despre acest circuit a fost zadarnică. Revăzând şi schema aşezării circuitelor, întreaga problemă părea că s-a încurcat şi mai mult. Jim A. nu reuşea să le aşeze într-o ordine logică. Singura soluţie a fost să pătrundă în firma constructoare de computere, prin angajare, la recomandarea unui „amic” al directorului comercial. Desigur, găsirea „amicului”, coruperea şi instruirea lui, apoi angajarea şi pătrunderea agentului în locurile

cheie în care era interesat este cu totul o altă problemă asupra căreia nu vom insista. Ea a cerut cheltuieli suplimentare ca şi folosirea oricăror fisuri din sistemul de apărare a secretelor firmei constructoare de computere, între care lipsa de vigilenţă a celor care l-au „ajutat” s-a situat pe primul loc. Oricum, ajuns la locul de interes, operaţiunea agentului, deşi complexă, i s-a a părut simplă: în timp, a îndepărtat pe rând straturile componente ale circuitelor, fotocopiind, sub microscop, suprafaţa fiecărui strat. Ulterior, fotografiile au fost folosite pentru producerea aceloraşi circuite integrate de către firma în interesul căreia agentul lucra. Bineînţeles, după ce agentul şi-a încasat dolarii.

Devalizarea computerelor ridică probleme complexe şi pe „fronturile nevăzute” din domeniul finanţelor, situaţia alarmantă de aici fiind denumită de mulţi publicişti drept... „războiul finanţelor”. Există opinii potrivit cărora, în ţările industrializate din Occident, escrocheriile, erorile de utilizare sau cele de concepţie, reale ori „aranjate” de oficine interesate, vor costa anual până în 1988 între 15 şi 30 miliarde de franci francezi, fraudele şi sabotajele urmând să reprezinte 9, 8%, adică între 1, 5 şi 3 miliarde de franci. Iată, deci, că lipsa de discreţie, a măsurilor de securitate în acest important domeniu, escrocheria de toate genurile, introdusă chiar şi în sistemele informatice, vor afecta ţările capitaliste

europene, până la sfârşitul secolului, conform unor calcule anticipate, cu 45 miliarde dolari. Faptele par să nu se oprească aici, dacă avem în vedere că până la începutul anului 1984, în S.U.A. s-au înregistrat peste 470 asemenea „spargeri”, însumând drept daune aduse societăţilor americane circa 400 milioane de dolari. Din păcate, nu numai în S.U.A. proliferează acest gen de criminalitate. În Suedia, se discută că de la începuturile introducerii informaticii şi până în 1984 au fost înregistrate 35 asemenea „spargeri”, în Marea Britanie – 23, în R.F. Germania – 21, nefiind scutite nici marile companii financiare din Franţa, Japonia şi alte state. Multe dintre ele nu denunţă, însă, asemenea evenimente pentru a nu pierde încrederea clienţilor, din ţară sau chiar de peste hotare.

Deşi este foarte greu a demonstra, de exemplu, în câte cazuri furtul din computere a fost executat de criminali notorii şi în câte de serviciile secrete ale unor firme interesate, se impune să precizăm că mijloacele moderne pentru a da lovituri economice eficace nu le deţin decât cele din urmă. În aceeaşi idee, este cazul să subliniem din nou că în asemenea pretinse „nevoi”, oficinele secrete nu evită folosirea unor reprezentanţi ai lumii interlope pentru a masca loviturile pe care le organizează şi le conduc nemijlocit. Situaţia a devenit atât de îngrijorătoare, încât în S.U.A., de exemplu, se discută despre „*computer crime*”

(fărădelegi cu ajutorul computerelor), care cuprind – în afara furturilor şi daunelor minore –, cazuri importante de sabotare a concurenţei şi de acţiuni vădite ale spionajului economic. „Security Pacific Naţional Bank" din Los Angeles s-a „trezit" la un moment dat cu o lipsă de zece milioane de dolari, sumă transferată în contul unor firme sau chiar al unor particulari de către un individ care, cunoscând codul, a dat dispoziţii computerului de la un telefon public. O firmă americană, tot din Los Angeles, prin intermediul computerului folosit în mod fraudulos, a reuşit să sustragă din depozitul unei mari uzine mai multe materiale de care era interesată, toate în valoare de 800.000 dolari. Începutul unor asemenea „lovituri" se pare că a avut loc în vara anului 1982, când o bancă din California – S.U.A. a fost jefuită de două milioane de dolari, după care au urmat „devalizarea" unei întreprinderi din Franţa – unde s-a înregistrat o pierdere de 21 milioane franci –, alte asemenea atacuri în Japonia şi R.F. Germania, care au creat prejudicii de 120 milioane yeni şi, respectiv, nouă milioane mărci, ca şi multe altele.

Loviturile serviciilor secrete economice merg până la suprimarea concurenţei, în situaţia când celelalte „metode" se dovedesc ineficiente. Nu credem că se impune a aduce şi alte dovezi în sprijinul acestei afirmaţii, dacă avem în vedere că, numai în ultimii trei ani, sistemul electronic de informaţii al F.B.I. a luat în evidenţă peste o sută

de incendieri intenţionate pentru… „profit şi sărăcirea concurenţei.”

În „jocurile” iniţiate de oficinele secrete, care, acţionează în cadrul concurenţei economice capitaliste, nu sunt străine nici „familiile” Mafiei. Sunt date suficiente din care rezultă că amestecul Mafiei în „războiul economic”, folosirea de către ea a oficinelor secrete sau crearea de către Mafie a unor asemenea „birouri specializate” au devenit practici curente. Deşi modul de acţiune nu diferă de al celorlalte servicii secrete, „răfuielile” din final poartă amprenta mafiotă. La New York, de exemplu, după ce poliţia a reuşit să identifice un grup organizat ce sustrăgea valori, prin „înşelarea” computerelor concurenţei, unul dintre membrii marcanţi ai grupului a fost ucis cu rafale de pistol mitralieră, într-un binecunoscut stil mafiot. Într-un alt caz, directorul firmei „Chemical Control Corp” din Elizabeth, statul New Jersey – S.U.A., William Carracino, a reuşit să restabilească oarecum situaţia financiară precară a firmei, ajunsă în prag de faliment, cu ajutorul unor reprezentanţi ai lumii interlope şi, îndeosebi, ai Mafiei. Bineînţeles, furându-i şi înşelându-i pe alţii, inclusiv cu ajutorul sistemelor tehnice moderne. Desigur Mafia a intervenit într-un moment considerat util, când, conform informaţiilor pe care le poseda, proprietarul nu putea să refuze „sprijinul”. După o perioadă de timp, când W. Carracino se credea stăpân pe

situaţie, Mafia s-a hotărât să preia conducerea uzinei. Constatând că nu reuşeşte să-şi realizeze scopul în mod paşnic, un membru marcant de la „Cosa Nostra" l-a urmărit într-o zi pe Carracino şi, surprinzându-l în garaj, l-a întrebat direct, arătându-i pistolul: „Glontele ăsta îl vrei acum sau mai târziu?" A doua zi Carracino a cedat fotoliul său directorial...

Omul rămâne baza!

Nu de puţine ori sociologii, ca şi alţi cercetători din domeniul ştiinţelor, au atras atenţia că economia capitalistă, în forma pe care o cunoaştem, este rezultanta acţiunilor legilor obiective care îi stau la bază. „Proprietatea privată, ca expresie materială, rezumată a muncii înstrăinate" 1, este o realitate incontestabilă a societăţii capitaliste, fapt ce face ca omul, în orice postură s-ar afla, să nu fie altceva decât un „... instrument, o unealtă vie... de produs mărfuri şi plus valoare"[46]. Acest lucru este valabil şi în cazul în care vorbim de ceea ce se întâmplă în culisele spionajului economic, chiar şi în condiţiile în care electronica şi alte cuceriri ale tehnicii moderne au completat mijloacele de acţiune ale oficinelor secrete, întreaga tehnică de care dispun serviciile secrete, întreaga societate capitalistă

46 D. Ghişe. Dimensiuni umane, Editura Mihai Eminescu, Bucureşti, 1979, p. 21.

contemporană nu slujesc omul şi interesele lui, ci adâncesc tot mai mult „divorţul” dintre capitalism şi umanism, fapt ilustrat permanent şi prin aceea că „imperativele private ale producţiei capitaliste nu dispar nici atunci când unealta de producţie a devenit automatul”[47]. Fireşte, raportul dintre om şi societatea capitalistă, în condiţiile perfecţionării tehnicii în favoarea capitalului, ale unei concurenţe acerbe, a înregistrat valenţe noi, dar nu în favoarea omului de rând, a maselor largi, ci în cea a profitului urmărit de marele capital faţă de care voinţa individuală se consideră lipsită de valoare. Paradoxal este faptul că, tocmai într-un asemenea stadiu de dezvoltare şi perfecţionare ale mijloacelor tehnice, omul este manipulat în fel şi chip pentru a aduce capitalului profituri noi, inclusiv prin practicarea spionajului economic. Esenţial, deci, rămâne faptul că dincolo de toate mijloacele ştiinţifice şi tehnice pe care le folosesc serviciile secrete rămâne omul, nevoia de a i se folosi inteligenţa, cultura, puterea lui de pătrundere şi penetrare în locuri şi medii de interes. Setea de a cunoaşte cât mai multe include neapărat o activitate umană, nevoia de a se folosi întregul sistem al simţurilor proprii omului, puterea sa de analiză şi de decizie, calităţi ce depăşesc orice instalaţii şi aparate tehnice, oricât de sofisticate ar fi acestea. De aceea, indiferent de ce ar putea înregistra şi transmite un aparat

47 Dumitru Lepădatu. Op. cit., p. 26.

tehnic instalat pe un satelit-spion, indiferent ce s-ar putea asculta pe canalele unor staţii de emisie ascunse, oficinele secrete pun tot mai multă bază pe atragerea şi folosirea oamenilor care pot verifica, confirma şi completa date în conţinutul cărora tehnica nu poate pătrunde. Conştient de acest lucru, însuşi amiralul Turner, unul dintre binecunoscuţii foşti şefi ai C.I.A., arăta că astăzi, „cu cât, se obţin mai multe informaţii de la sursele tehnice, cu atât se doreşte cunoaşterea mai multor intenţii şi se recurge la factorul uman spre a le descoperi şi verifica, a le stabili veridicitatea şi valorifica integral”. Iată, deci, justificarea nevoii de a se folosi chiar mai mulţi oameni decât în alte perioade – date fiind posibilităţile de obţinere a mai multor informaţii prin mijloace tehnice – şi de aici, prin accepţie, concluziile ce se pot desprinde pentru apărarea secretelor economice.

Purtătorii, păstrătorii şi manipulatorii de secrete nu trebuie să uite că oficinele secrete din domeniile economice, aplicând tactica spionajului total, se „agaţă” de orice posibilitate pentru a intra în graţiile marelui capital şi a-i aduce profitul scontat, fapt ce le face să nu ignore – aşa cum afirma francezul J. Bergier – că „un magazioner, un tehnician însărcinat cu transmiterea comenzilor de materiale, o telefonistă etc. pot avea informaţii interesante de transmis şi pot poseda idei foarte preţioase asupra celor ce se petrec în centrul respectiv de cercetare ştiinţifică,

chiar dacă nu posedă niciun fel de cunoştinţe ştiinţifice”. De aceea, problema compartimentării muncii s-a pus în ultimii ani cu tot mai multă acuitate, firmele militând pentru ca fiecare salariat să cunoască noul doar atât cât îi este necesar, în strictă conformitate cu competenţele sale profesionale.

Faptul că omul rămâne baza întregii activităţi desfăşurate de serviciile secrete este dovedit şi de intensificarea metodelor „clasice” folosite de ele. Între acestea, furtul ordinar, racolarea prin corupţie şi şantaj, ca şi înşelătoriile de tot felul ocupă locuri prioritare, chiar şi în epoca sateliţilor şi navelor cosmice, înaintea mijloacelor tehnice moderne. Cele din urmă sunt considerate doar „mina prelungită a spionului” şi nicidecum baza activităţii sale. De exemplu, cu toată diversitatea posibilităţilor de a se putea stabili detalii în legătură cu o noutate la care lucra un savant francez, oficine secrete interesate – profitând de faptul că a fost invitat în S.U.A., la o reuniune internaţională – i-au furat de trei ori bagajele, între care şi servieta cu documente personale. Desigur, nimeni nu ştie dacă servieta savantului a fost sustrasă de agenţi americani ori ai altei naţiuni, dar aceasta nu credem că mai are vreo importanţă. De altfel, merită a menţiona aici că numărul servietelor dispărute, schimbate sau deschise în mod misterios la asemenea întâlniri este destul de mare, ca să nu mai amintim de

furtul unor idei şi lucrări ce au un regim confidenţial. În afară de aceasta, circulă tot mai multe opinii, potrivit cărora datele obţinute pe diverse căi, inclusiv tehnice, nu pot aduce profitul aşteptat dacă nu este adus omul potrivit ca să le aplice. De aceea, deşi „... există numeroase posibilităţi de a pune în practică cele aflate, există şi pericolul permanent de a se omite unele detalii. Acest lucru este evitat dacă cel care este pus să le aplice este însuşi cel care le-a practicat la vechea întreprindere. Cu alte cuvinte, nu se mai sustrag secretele, ci omul care le manipulează. I se schimbă doar locul şi patronul”[48]. După cum uşor se constată, apucăturile hrăpăreţe ale concurenţei au depăşit faza de a căuta şi sustrage doar ideile, dorind cu tot dinadinsul să-l aibă alături şi pe purtătorul de idei, pentru a-l folosi, bineînţeles, doar atât cât poate aduce profit.

Cele de mai sus nu se vor o pledoarie asupra faptului că serviciile secrete s-ar fi „plictisit” de atâtea mijloace tehnice proprii şi că ar renunţa la folosirea lor. Dimpotrivă, considerându-le un auxiliar tot mai necesar şi pe care îl perfecţionează continuu, ele nu pot renunţa sub niciun motiv la elementul om. Ele ştiu că doar omul, cu toate resursele pe care i le conferă personalitatea, poate, în interesul lor, să mintă, să înşele, să devină „mieluşel” ori cinic, să se

48 Practici imperialiste de jaf şi exploatare - Furtul creierelor, Editura politica, Bucureşti, 1982, p. 55.

deghizeze, să fure, să nu neglijeze nimic din ceea ce îi poate oferi viaţa politică, ştiinţifică ori economică. Pentru cunoaşterea unor asemenea caractere de oameni, pentru verificarea lor – deci, a reţelei proprii –, pentru a afla date de interes, desigur, este folosită şi tehnica modernă. Nu însă în afara omului şi nu înaintea lui.

Cu privire la importanţa pe care serviciile secrete o dau elementului om, este semnificativă şi părerea unuia dintre foştii miniştri ai apărării din S.U.A., care arăta că, „nici cel mai bun satelit nu poate să fotografieze intenţii”. Aşadar, planurile concurenţei, în concepţia acestor oficine, trebuie cunoscute încă în faza de *intenţie*. Chiar şi ulterior, nu întotdeauna secretele sunt neapărat „jefuite” prin „metode tehnice”, unele fiind divulgate din simplă neatenţie sau chiar din subaprecierea terminologiei pe care o folosesc unii purtători de secrete în relaţiile particulare pe care le au. Astăzi se ştie, de pildă, că secretul fabricării uiei teribile arme, respectiv, al bombei cu hidrogen, a „transpirat” dintr-o crasă neatenţie şi lăudăroşenie. Unul dintre cercetători, care lucra la construirea bombei, era obsedat de cuvântul „hidrogen”, interzis de autorităţi să se folosească în discuţiile curente, ca şi în comunicările oficiale sau confidenţiale. Orice altă expresie care putea s-o înlocuiască pe cea de hidrogen era admisă şi trecută cu vederea. Şi atunci, cercetătorul, dându-şi importanţă, dorind în felul său să păstreze în

secret expresia abolită, dar şi obsedat de ea, i-a destăinuit unei persoane apropiate că el nu mai lucrează la acea groaznică bombă ce foloseşte uraniu. „Dar la ce?” îl întrebă interlocutorul. „Ei, la ce? – răspunse cercetătorul plictisit. Nu pot să-ţi spun care este elementul utilizat aici, dar să ştii că acesta, combinat cu oxigenul, dă apa”. A fost suficient ca secretul să nu mai fie… secret Alteori, lucrurile se petrec şi mai simplu. Un cercetător englez din domeniul chimiei, la o întrunire cu mai mulţi specialişti pe acelaşi profil, a ţinut să se afle opinia sa în legătură cu aplicarea unei noi tehnologii la firma unde lucra. Se înţelege, tehnologia respectivă, având un caracter de noutate, a fost sortită – în cadrul concurenţei – unui eşec total. Într-o altă situaţie, a fost suficient ca secretara directorului firmei să răspundă la un apel telefonic şi să comunice – fără să cunoască intenţiile celui de la capătul celălalt al firului – că directorul este plecat la Bruxelles. Pentru oficina secretă interesată era de fapt o confirmare că directorul plecase pentru a prezenta modelul unei noi instalaţii, o noutate în materie, din care puteau să rezulte profituri mari. În aceste condiţii, oficina în cauză a luat măsuri pentru a sabota înţelegerile, oferind în final firmei de la Bruxelles un alt model, mai ieftin şi cu aceeaşi eficienţă.

Dacă modul de obţinere a unor date prin *exploatarea palavragiilor*, a purtătorilor de secrete, care vor să-şi dea neapărat importanţă –

prin a explica oricui noutăţile pe care le deţin şi nu au răbdare să le fie recunoscute meritele pe cale oficială – este relativ simplu şi căutat permanent, în aceeaşi măsură, oficinele secrete acordă importanţă *observării*, respectiv, *constatărilor personale* ale profesionişţilor de care dispun. Metoda, deşi veche, poate chiar „antică”, a fost adaptată permanent scopurilor concurenţei. Dacă în alte perioade ea s-a limitat – cum am mai menţionat – la „numărarea vagoanelor unui tren”, cu timpul a fost îndreptată spre alte zone şi locuri de interes, dovedindu-se astfel, cum afirma cercetătorul francez Louis Bérlot, că „spionul economic este, în primul rând, un observator atent al mediului în care trebuie să lucreze”. Desigur, observă persoanele şi le selectează pe cele ce ar putea să le exploateze în interesul său, clar şi locurile şi lucrurile ce îi pot fi utile. Nu credem că poate să scape din „observarea” atentă a unui spion economic schiţa unui motor sau a unei maşini, cu parametri noi de funcţionare, pe care ar putea s-o întâlnească în biroul unui director, care neglijent ar pune-o pe masa sa de lucru în timpul unei convorbiri cu reprezentanţii concurenţei. Fireşte, ulterior, pentru ca s-o obţină, agentul respectiv va fi nevoit să îmbine perspicacitatea unor oameni recrutaţi de el cu posibilităţile tehnice moderne. De altfel, exemple de acest fel sunt suficiente. Unele se referă la probleme de mare importanţă economică şi chiar

militară. În 1952, de pildă, fără călătoria unui asemenea fin observator în Africa, S.U.A. nu ar fi cunoscut că acolo se găsesc zăcăminte de zirconiu, metal strict necesar pe atunci construirii primului submarin atomic american. De aici se deduce, desigur, că omul folosit pentru o asemenea observare şi investigare a noutăţilor nu mai poate fi acelaşi cu cel care... „număra vagoanele”, dar în practica spionajului total declanşat de oficinele secrete, nu este exclus nici omul care, ajutat de minicalculator sau de aparate tehnice de observare şi calcul de la distanţă, ar putea şi azi, în anumite împrejurări, să... numere vagoane.

Din cele arătate se poate trage concluzia că spionajul economic îmbină mijloacele tehnice cu cele „clasice”, căutând orice fisură – sau creând fisuri – pentru a intra în posesia secretelor de care este interesat. El acţionează, de regulă, cu răbdare şi mare atenţie sau, aşa cum se exprima un industriaş britanic, „... aidoma unei cârtiţe sau viermelui care sapă sub pământ”, uneori chiar sfidând riscurile, numai pentru a fi util concurenţei. Metodele „clasice”, însă, cum uşor se poate intui, nu sunt tabu, nu se folosesc izolat, ci îmbinându-le, ştiind că ele nu au „nimic fantastic în conţinutul lor şi pot fi oricând suprapuse; corupţia cu furtul, frauda cu şantajul ori violarea încăperilor”. Nu este prea greu, de exemplu, afirma un industriaş francez, să inviţi un

cercetător al concurenţei, să-i oferi un dejun la care să discuţi despre munca lui şi a colegilor, apoi, altă dată să-i oferi o maşină de reprodus schiţe după care tânjeşte, apoi să petreci cu el o duminică plăcută şi, când consideri potrivi să-i ceri noutatea de interes, să i-o cumperi ori să-l şantajezi ca s-o cedeze. Iată deci metodele „oneste” şi „morale”.

— După Sciences et Avenir.

ce se practică în cadrul concurenţei capitaliste; Atragerea prin procedee „umane” este urmată de un întreg proces dezumanizant, pentru că, nota un publicist străin, după atenţiile acordate, vine şi „contrapartida” sau aşa-zisul „schimb de servicii”, prin a furniza informaţii secrete firmei-spion. Dacă *corupţia* se numără printre metodele de bază, *frauda* este tot mai des folosită în acest domeniu al acţiunilor secrete. Nu o dată agenţi versaţi ai unor firme-spion au prezentat autorizaţii false de acces într-un domeniu secret, au iniţiat negocieri fictive cu posesorii unor asemenea secrete, antrenând, divulgarea totală sau parţială a acestora. Au fost şi situaţii când astfel de agenţi, într-un stadiu avansat al „tratativelor”, au solicitat să vadă modul de funcţionare al agregatului ori instalaţiei ce prezenta elemente de noutate după care, găsind aşa-zise „motive plauzibile”, au rupt „tratativele”. Atunci când nu pot pătrunde până în zona de interes, agenţii respectivi caută alte

soluţii „salvatoare”; De exemplu, un grup de cineaşti s-a hotărât să realizeze un reportaj cinematografic într-o mare uzină producătoare de aliaje superioare. Deoarece compoziţia aliajului era păstrată în cel mai desăvârşit secret, s-a ajuns la concluzia că realizarea unui film de scurt metraj, prin care să fie evidenţiate preocupările unor ingineri şi tehnicieni în modernizarea producţiei, nu poate afecta situaţia uzinei. Dimpotrivă, conducerea uzinei, care interzisese accesul în zonă chiar şi a unei firme ce voia să cumpere patentul, a apreciat că filmul i-ar putea aduce mai multă popularitate în sensul dorit, respectiv, că se ocupă de promovarea noului în producţie. Ca urmare, filmarea a fost aprobată, cu condiţia ca echipa care realizează filmul să fie supravegheată. Echipa de cineaşti avea, însă, cu totul alte scopuri. În timp ce doi-trei „reporteri”, bine supravegheaţi, filmau de zor, luând cadre din cele mai ciudate poziţii, iar inginerii şi tehnicienii – eroi ai reportajului – se străduiau să fie cât mai binevoitori, alţi doi-trei membri ai echipei de „cineaşti” au furat şi ascuns în servietele lor masive mai multe mostre de aliaj. Supravegherea a fost organizată strict asupra celor care au filmat efectiv ceilalţi, plictisiţi, au fost lăsaţi să facă… o scurtă plimbare. Se înţelege, mostrele erau rezervate unei firme concurente care, în schimbul unei sume fabuloase de bani, a intrat în posesia lor. Şi nu mică a fost mirarea uzinei păgubite când

a aflat că aliajul creat de ea, în urma unor cercetări minuţioase şi de lungă durată, este folosit cu mult succes de firma concurentă. Alarmat, un membru al conducerii uzinei a dat telefon la studioul de filme pentru a reclama situaţia. „Noi nu am delegat la dumneavoastră niciun fel de cineaşti”, a fost răspunsul studioului.

Dacă am limita metodele spionajului economic doar la cele amintite mai sus, am fi, desigur, departe de realitate. Metoda supranumită, în Occident, drept „calul troian” este şi ea folosită, independent sau în combinare cu altele. Pentru a o înţelege, amintim o împrejurare din Franţa, în care, un agent al unei firme concurente a pătruns în uzina vizată, prezentându-se drept profesor al grupului de elevi ce abia intrase – cu aprobare – să viziteze câteva secţii. După pătrundere, falsul „profesor” a „rătăcit” prin întreprindere, alăturându-se apoi, la teşire, grupului de elevi. Într-un alt caz, un agent a ajuns până acolo, încât, după ce a pătruns la direcţie sub o acoperire oficială, profitând că la ieşire nu este însoţit, s-a schimbat la vestiar în salopeta pe care o avea în servietă şi s-a deplasat liniştit, cu diverse scule adecvate în mână, în staţia-pilot a întreprinderii. După ce a observat ceea ce a urmărit, s-a schimbat din nou şi a ieşit în postură de om onorabil.

Cele menţionate evidenţiază, fără nevoia de a mai fi comentate, la ce situaţii grave poate să

conducă lipsa unor măsuri ferme de apărare a secretelor. Aşa cum am mai arătat, oficinele secrete profită de orice fisură, de orice „verigă” ce nu este suficient de bine prinsă în „lanţul” măsurilor de securitate ale firmelor. Iată, de exemplu, un alt caz, de fapt o acţiune ce a fost realizată doar cu titlu de experiment. Un agent versat din domeniul spionajului economic a vrut să demonstreze poliţiei elveţiene că, în ciuda unor măsuri restrictive, poate intra şi scoate dintr-o mare întreprindere documente de interes. Ca urmare, întreprinderea în cauză a fost anunţată să-şi ia măsuri de precauţie. Totul s-a desfăşurat, după cum se exprimase mai târziu unul dintre directorii adjuncţi ai întreprinderii, sub deviza „care pe care...”

Întreprinderea în care s-a operat este o mare uzină chimică, o construcţie masivă prevăzută cu 500 de ferestre bine asigurate. Paznici, bine instruiţi, legitimau orice vizitator, pe care îl semnalau, apoi, însoţitoarelor răspândite pe toate holurile interioare. Practic, nimeni nu putea să scape supravegherii instituite. Clădirea părea o redută inexpugnabilă, fapt pentru care agentul a şi fost sfătuit să nu mai încerce. El miza, însă, pe faptul că, peste câteva zile de la declanşarea acţiunii, toate măsurile luate vor fi considerate doar lucruri de rutină, sperând astfel în scăderea vigilenţei celor cu care va intra în contact. Dorea cu orice preţ să folosească acest factor psihologic.

Deşi experienţa şi intuiţia l-au ajutat, agentul a fost nevoit să recunoască faptul că pe undeva s-a înşelat în aprecierea situaţiei reale. După ce a ajuns în preajma uzinei, şi-a dat seama cu uşurinţă că nu poate să pătrundă oficial Orice legitimaţie falsă putea uşor să-l demaşte. Atunci a căutat altă soluţie. Sala rezervată cazanelor centralei termice avea o intrare secundară, nepăzită, căreia nu i se dădea atenţie. A pătruns prin această încăpere, fără niciun impediment. Apoi, amestecându-se printre mulţi alţi vizitatori, a fost luat în primire de însoţitoarele de pe holuri, care, cu multă amabilitate, l-au condus prin încăperile pe care le-a solicitat. Nu găsea însă obiectul mult căutat. Nu avea cum să dovedească „isteţimea" sa şi „slăbiciunile" uzinei. Agentul a perseverat totuşi… Târziu, aflându-se pe unul din culoare, i-a surâs succesul. A rugat-o pe însoţitoare să-i cheme un taxi. Amabilă, aceasta a plecat repede să facă comanda, timp în care agentul a sustras, de pe o masă, un caiet cu numerele de telefon ale unor colaboratori apropiaţi ai uzinei, ale căror nume erai: considerate… relaţia nevăzută a întreprinderii. Contactarea directă a acestora de către concurenţă în vederea atragerii lor, discreditării, şantajării ori chiar a recrutării în interesul altor firme rămăsese, de acum, o problemă de timp. Primul pas greu ai oficinei secrete se realizase, experimentul a fost încununat de succes.

Despre dispariţia caietului nu a fost sesizat nimeni, nici chiar poliţia nu a fost alertată în mod oficial. S-a apreciat că este jenant a reclama „pierderea” unui caiet, neînregistrat şi cotat, deci, ca nefiind secret, aflat în afara oricăror rigori şi în acest caz, doar un reprezentant al conducerii uzinei, comentând mai târziu cele petrecute, a afirmat că „uneori preţul unor asemenea amănunte scăpate, poate fi foarte mare”.

Referindu-ne la rolul omului aservit cauzei oficinelor secrete, se impune să menţionăm că el păstrează, prin metodele pe care le foloseşte, amprenta indispensabilă luptei de concurenţă din zilele noastre. Inteligenţa şi subtilitatea, cinismul şi brutalitatea sunt „arme” cu care operează permanent, chiar şi atunci când declară mieros că vrea să fie cel mai apropiat prieten. Tocmai de aceea, agenţii oficinelor secrete caută amiciţia purtătorilor de secrete, a relaţiilor lor apropiate, interferând nu de puţine ori scopuri: foarte diverse. Aşa cum am menţionat şi la începutul lucrării noastre, spionajul economic nu poate fi tratat în mod izolat, îngust, fără a se ţine seama de faptul că datele şi informaţiile obţinute sunt estimate şi sub aspectul posibilităţii de a fi folosite în domeniul militar, ştiinţific sau în oricare altul. În legătură cu orice produs, instalaţie sau maşină nouă, marii magnaţi îşi pun, de obicei, întrebarea, în ce scopuri ar putea o noutate să fie folosită mai bine pentru a aduce un profit cât mai mare. Şi

dacă profitul poate fi mai mare în abominabila cursă a înarmărilor, ei nu ezită să o predea industriei armamentului. Să urmărim scopul şi, îndeosebi, „metodele paşnice” folosite într-o astfel de acţiune.

Când delegatul unei mari firme industriale s-a prezentat la uzina concurentă, pentru a propune cooperarea în realizarea unui produs, el a avut în vedere un „zvon”, în fapt, o informaţie vagă despre un aliaj pretabil să fie folosit în construcţia unei arme. Orice încercare de verificare a „zvonului” a dat greş. Singura soluţie, considerată sigură, era pătrunderea delegatului (în realitate agent al unei oficine de informaţii, angajat „să intre” în secretele firmei „rivale”) în incinta uzinei, fapt ce părea imposibil datorită măsurilor de securitate ce au fost luate pe parcurs. Propunerea de cooperare în realizarea unui produs banal, dar cu o largă piaţă de desfacere, a fost acceptată destul de repede. Conducerea uzinei în cauză era gata să refuze, dar teama de a nu crea şi adânci suspiciunile în legătură cu fabricarea noului aliaj a făcut-o să treacă cu vederea vechile neînţelegeri cu concurentul. Eforturile „delegatului” însă nu se concentrau spre contractul de cooperare. Scopul lui, după cum s-a arătat, era cu totul altul. După un *studiu* atent, realizat printr-o lungă *observare* şi *cunoaştere* a oamenilor, a ajuns la concluzia că întreaga operaţiune ar putea fi realizată numai printr-o… „femeie fatală”. Aşadar, a pornit la drum

cu declaraţii amoroase adresate… secretarei directorului general. Săgeţile acestui pretins „Cupidon”, chiar dacă s-au frânt la început de refuzul celei în cauză, până la urmă au nimerit ţinta.

Trecută de 35 de ani, zâmbitoarea Any – cum îi plăcea secretarei să i se spună – visa o căsnicie fericită, alături de un bărbat chipeş, manierat, elegant, cu alură de sportiv şi cu… bani mulţi. La prima vedere, „delegatul”, devenit logodnic, întrunea asemenea calităţi, aşa că viitoarea căsnicie mai depindea, la un moment dat, doar de formalităţile de la oficiul stării civile şi ceremonia din biserică. Pentru secretară, toate acestea erau nişte vise plăcute, dar pentru el, cel în rol de logodnic, erau simple… metode. Întrebată de „aliajul-minune”, cum denumiseră cei doi îndrăgostiţi „marfa” căutată, ea s-a confesat că urmează să dactilografieze un studiu detaliat despre acesta. A fost suficient. „Logodnicul” i-a destăinuit că pentru vila la care visează amândoi şi pe care intenţionează s-o cumpere cât mai repede nu-i ajung banii. „I-am putea câştiga uşor” şi-a dat el părerea. „Cum?” a întrebat ea. Şi el i-a explicat soluţia: să vândă împreună o copie după studiul privind „aliajul-minune”, pe care ea urma să-l dactilografieze. „Nu se poate, a replicat secretara, cine dă atâţia bani pe o asemenea hârtie?” A doua zi, „logodnicul” i-a găsit client. Era chiar şeful său din oficiul de informaţii al

firmei pe care o reprezenta.

După aranjarea tranzacţiei – şi după încasarea sumei de către „logodnic” – căsătoria proiectată s-a desfăcut din cauza… nepotrivirii de caracter.

Dincolo de ceea ce pentru unii cititori este „spectaculos”, din exemplele folosite în această lucrare, rămâne esenţial faptul că, subordonând cuceririle ştiinţei şi tehnicii, marele capital face orice pentru ca prin mijlocirea factorului om – pe care îl exploatează – să concentreze profitul. De altfel, însăşi concurenţa economică este un mod efectiv – chiar unul dintre cele mai antrenante – de acumulare a profitului, iar spionajul economic, ca instrument al ei, poate fi considerat o oglindă, fidelă a sumumului de mijloace, metode şi procedee pe care le foloseşte. Unde duce acest lucru nu este greu de intuit, clacă avem în vedere marile pierderi financiare ale unor firme ce nu ştiu ori nu pot să se apere, fapt ce face ca unele dintre ele să ajungă la faliment, bineînţeles, în favoarea concurenţei. Numai în S.U.A., după cum arăta un reprezentant al „*American Management Asociation*”[49], datorită spionajului economic firmele pierd, în fiecare an, cu mult peste două miliarde de dolari. Industria engleză înregistrează din aceeaşi cauză pierderi anuale între 110 – 500 milioane lire sterline şi exemplele ar putea continua. La acestea se adaugă pierderile

49 Asociaţia americană pentru problemele de conducere.

financiare datorate furturilor din marile trusturi, considerate ca inevitabile. În Marea Britanie se apreciază că sume ce reprezintă 5% din cifra de afaceri – realizată în industrie – se fură datorită insecurităţii întreprinderilor şi instalaţiilor. Majoritatea celor care au studiat fenomenul au ajuns la concluzia că „secretul" acestor pierderi, care creează un adevărat dezechilibru financiar al firmelor, se datorează divulgării, într-un fel sau altul, a temelor de cercetare, a proiectelor unor noi produse, a planurilor de marketing, a calculelor referitoare la preţuri. Şi cum pierderile intră, de regulă, în conturile bancare ale firmelor „rivale", se înţelege că la acest pol se înregistrează bogăţiile. Dacă la aceste bogăţii am aduna pierderile mari pe care le suportă ţările în curs de dezvoltare, datorită tot spionajului practicat de firmele occidentale, vom putea avea imaginea completă a procedeelor „morale" folosite de marele capital, în epoca în care dezvoltarea liberă şi independentă, fără oprelişti, ar trebui să fie deviza tuturor celor care proclamă şi pretind că au în vedere progresul umanităţii.

Fără îndoială că toate succesele marilor firme angajate în lupta pentru înlăturarea concurenţei celor „mici" se datorează şi numărului mare de oameni care lucrează în secret, pentru ele, reţelelor pe care le „întind", uneori chiar şi peste hotarele naţionale, pentru ca profitul obţinut să fie mărit din ce în ce mai mult. Atacul de bază, după

cum se constată, se execută prin asemenea reţele, estimându-se că ... în S.U.A., Japonia şi Anglia acţionează circa 200.000 de profesionişti, în Franţa, cifra se apreciază la 35.000[50], iar în R.F. Germania la 15.000. La aceste cifre trebuie avut în vedere că „spionii economici de ocazie, neprofesionişti[51], sunt mult mai numeroşi" 5.

În condiţiile luptei – concurenţiale, conducerile firmelor sunt confruntate nu numai eu teama înregistrării unor eşecuri financiare, ci şi cu spectrul pierderii hegemoniei în cadrul ramurii economice. Din acest punct de vedere sunt cunoscute destule exemple din trecutul mai mult sau mai puţin îndepărtat, şi frica de a nu se „repeta istoria" domină conducerile unor firme. Americanii, de exemplu, nu pot să uite că în secolul al XIX-lea au fost primii care au dat cauciucului o nouă utilizare, folosindu-l la fabricarea pneurilor... Era o materie primă ce nu putea fi la îndemâna oricui, chiar şi în condiţiile când procedeele de fabricaţie ar fi fost furate. Faptul însă a trezit invidia unor europeni, iar englezii, aducând – seminţe de hevea din Brazilia, şi-au creat plantaţii proprii în coloniile lor, depăşind posibilităţile de care dispuneau S.U.A. pentru fabricarea acestui produs. Firmele din Marea Britanie au pierdut şi ele în decursul anilor

50 Din unele publicaţii rezultă că cifra depăşeşte 8® 000.

51 E vorba de „amatorii" racolaţi gi care se află sub -tutela profesioniştilor.

6 Dr, Paul Rönitz. Op. cit, p. 38,

hegemonia unor ramuri importante în favoarea unor firme concurente din alte state, iar exemplele şi aici ar putea continua. Proliferarea unor industrii noi în alte ţări, imitând tehnologia şi producţia unor firme cu tradiţie, îngrijorează patronatul care învinuieşte spionajul economic de mijlocirea unor astfel de „transferuri" neautorizate. Aceasta este şi cauza pentru care se apreciază că, în ultimii ani, „victima spionajului economic nu mai este ameninţată să piardă numai un anumit contract sau o anumită «formulă» –, ci chiar întreaga întreprindere şi, treptat, poate chiar întreaga ramură"[52]. Orientarea conducerilor din marile corporaţii nu se limitează numai la *noutăţile din unele firme*, ci la *firmele ce produc noutăţi*, în întregimea lor, culegând, prin mijlocirea oficinelor secrete, date despre cine deţine acţiunile, unde locuiesc aceştia, valoarea acţiunilor, cât depinde fiecare dintre acţionari de firma respectivă, afacerile lor din trecut, resentimentele pe care le au faţă de conducerea firmei, slăbiciunile personale ale celor din conducerea firmei, atitudinea probabilă a fiecărui acţionar şi a conducerii firmei la primul semn al tentativei de acaparare"[53]. Ca urmare, cantitatea şi calitatea informaţiilor, a căror nevoie este resimţită de serviciile de informaţii ce operează în domeniile economice, sunt incomparabile cu cele

52 După International Management

53 Idem*

din alte perioade.

Problema deţinerii sau cuceririi hegemoniei în unele ramuri economice se menţine în actualitate, îndeosebi, în rândul marilor societăţi multinaţionale. De altfel, aceste societăţi de profiluri şi mărimi diverse, sunt cele care astăzi vor să domine sursele de materii prime „producţia” şi desfacerea unor produse, fapt ce nu se poate realiza fără acea pretinsă „informare competitivă” şi care, în cadrul concurenţei, se „traduce” prin *spionaj economic*. Nu mai departe decât în Namibia, în cadrul societăţii „Rössing Uraniu Ltd.”, funcţionează o complicată reţea a acţionarilor străini, care, în ciuda sărăciei maselor din această ţară, îşi împarte anual peste 400 milioane de dolari. Investigarea zonei a început în 1966, când compania „Rio Tinto Zinc”, cu sediul la Londra –, a iniţiat studii geologice: şi geofizice. În 1970, s-au pus bazele societăţii multinaţionale la care compania amintită participă cu 46, 5%, „International Development Corporation” din Republica Africa de Sud cu 13, 2% şi alte firme din Canada, Africa de Sud şi Europa occidentală cu restul. Conform unor hotărâri ale Organizaţiei Naţiunilor Unite, orice vânzare a uraniului namibian, până la obţinerea independenţei ţării, este interzisă, societăţile ce exploatează zăcământul urmând să-l folosească în interes propriu. Ca urmare, orice vehicule, nave sau containere surprinse că transportă uraniu din

Namibia sunt pasibile a fi confiscate. Aşa se întâmplă oare? Faptele demonstrează că o întreagă reţea profesionistă, corespunzător remunerată, acţionează din umbră pentru exploatarea şi folosirea uraniului în alte condiţii şi nu aşa cum s-a impus. Societatea „Anglo-American Corporation”, de pildă, prospectează uraniu în Namibia şi îl prelucrează în Africa de Sud, participând, contrar tuturor interdicţiilor internaţionale, la expansiunea complexului militar-industrial al Africii de Sud. Opunându-se intereselor altor acţionari, Societatea „Nufcor”, aflată sub tutela guvernului sud-african, prin reţeaua ei acţionează pentru ridicarea preţurilor pe piaţa mondială, iar „Rio Tinto”, în dorinţa unei îmbogăţiri rapide şi a înlăturării concurenţei a vândut importante cantităţi de uraniu sub preţul oficial, respectiv, cu 48 – 55 dolari pe kilogram, în loc de 77 – 78 dolari pe kilogram, cum oscilează preţurile la principalele burse. Mai mult decât atât, printre acţionari au început să se numere societăţi şi persoane mai puţin cunoscute. Au ajuns aici oare printr-un joc al hazardului? „Norocul” i-a adus în faţa unor asemenea bogăţii, fără să fi investigat posibilităţile de pătrundere printr-o reţea bine instruită şi dirijată? La insistenţele unui corespondent de presă francez, care şi-a manifestat curiozitatea să afle cine sunt acţionarii de la „Rössing Uraniu Ltd.”, purtătorul de cuvânt al societăţii a răspuns sec: „Acţionarii

doresc să rămână anonimi!” Din păcate, în spatele maşinaţiilor şi profitului pe care îl obţin cei ce se folosesc de uraniul extras din această mină – considerată cea mai mare din lume – se află munca plină de riscuri şi condiţiile de viaţă mizere ale celor 3.000 de salariaţi; 900 albi şi 2.100 negri şi metişi, ultimii fiind cei care lucrează efectiv în mină. Ca să ne putem imagina situaţia de acolo, vom reda un fragment din comentariul unui corespondent al Agenţiei „France Presse”, care a vizitat acea „grotă” aducătoare de profit acţionarilor şi de moarte salariaţilor lor: „Peisajul este lunar; cât vezi cu ochii nu sunt decât piscuri aride, vâlcele bătute de soare, pietre încinse. Greu de imaginat un mediu mai ostil omului. Singurele vietăţi ale acestor locuri sunt şopârlele nisipurilor, scorpionii şi păianjenii de toate felurile, mai mult sau mai puţin mortali”.

Problematica vastă pe care o ridică şi o implică spionajul economic a creat – şi creează încă – numeroase dileme. Cea mai frecventă este determinată de contradicţia perpetuă dintre nevoia de a avea – şi, deci, a vehicula – cât mai multe informaţii importante pentru a ajunge sau a te menţine în fruntea competiţiei economice contemporane şi obligativitatea de a asigura secretul lor. Evident, producţia modernă cere informarea cât mai largă a personalului, fapt care, în cea mai mare măsură, se realizează datorită unor factori ce au, în acest scop, sarcini bine

stabilite. Cea de-a doua problemă implică, însă, în afara respectării normelor juridice şi administrative instituite, numeroase aspecte de conştiinţă individuală. Iar final, deci – înţelegând aceasta prioritar şi nu în cele din urmă –, tot la raporturile umane ajungem. Orice tentativă a spionajului economic se loveşte neapărat de conştiinţa Umană, care poate ceda sau – cum se întâmplă de cele mai multe ori – poate bara calea oficinei interesate să pătrundă în secretele unei firme. Uneori, purtătorii de secrete se pot „trezi" în iureşul „jocului" ofensiv – în aparenţă aproape insesizabil –, aranjat foarte bine de „regizori" pricepuţi în „arta informaţiilor", în împrejurări când, aflându-se chiar departe de ţară, se fac asupra lor presiuni materiale şi psihologice, inclusiv cu ajutorul unor mijloace tehnice. Desigur, în asemenea situaţii, conştiinţele curate, oneste, cinstite, ataşate cauzei la care au aderat, locului de muncă şi profesiei, patriei faţă de care au răspunderi imense, nu pot să cedeze ceea ce au de apărat, respectiv, secretele lor profesionale ori de stat. Exemplele folosite, prin care s-a consemnat „victoria" unor oficine secrete şi care nu sunt excepţii în lumea spionajului economic, nu trebuie să ne ducă la concluzia că aceste servicii obţin peste tot numai succese. Există încă, din păcate, în străinătate – dar şi în ţara noastră – autori care, prin exemplele ce le folosesc, prezintă spionajul ca pe ceva infailibil, ca un „bolid" care, nolens,

volens, are posibilităţi să pătrundă oricum şi oriunde. E drept, în asemenea cărţi, filme, reportaje, note etc „Bătălia” este câştigată în final de alţi pretinşi „infailibili”, respectiv, detectivii sau reprezentanţii „vânătorilor de spioni”, care sunt corecţi şi drepţi, nu au voie… să râdă, să se plimbe, să glumească, să se ţină de „fuste” decât strict… „în interes de serviciu”. Nu dorim să analizăm acum şi aici asemenea aspecte, dar, oricum, trebuie să se reţină faptul că spionajul se loveşte şi, de multe ori, nu poate trece peste barierele ce îi sunt întinse; una dintre ele, cea mai puternică, fiind *conştiinţa umană*. Nu se poate vorbi, deci, de spionaj şi de apărarea secretelor în afara conştiinţei. În această idee, vom prezenta un alt caz din care se va putea urmări ceva mai în detaliu acţiunea oficinei secrete, cât şi atitudinea celui care intrase în atenţia ei.

Când inginerul Ionel Baciu s-a trezit invitat la un coctail organizat de conducerea firmei, a refuzat să creadă că acea întâlnire protocolară şi aparent inofensivă avea cu totul alte scopuri. Cele câteva persoane, alese parcă special pentru întâlnire, l-au primit cu multă amabilitate, iar frumoasa şi neîntrecută în graţii Isabella, fiica patronului, i-a făcut onoarea de a-i rezerva locul chiar lângă ea. Era toată numai zâmbet. Faţa rotundă, cu un ten fin, bine întreţinut, avea expresia unei mulţumiri interioare, nemărturisite. Părul blond, mătăsos, părea să contrasteze cu

ochii verzi, jucăuşi, care îl priveau pe inginerul român cu o semnificaţie aparte. „Ce-o fi cu ea?” se întrebă Baciu la un moment dat, rămânând uşor dus pe gânduri.

— Nu vă simţiţi bine? interveni Anny-Isabella.

— A a, nu! răspunse Baciu, ştiţi convorbirile cu reprezentanţii dumneavoastră m-au cam obosit.

— Deh, îşi dădu părerea un consilier al firmei care stătea alături, afacerile sunt obositoare, uneori presupun eforturi, dar au partea lor frumoasă!

— E şi firesc, acceptă Baciu oarecum absent.

Un chelner, îmbrăcat în livrea albastră, de epocă, apărut pe neaşteptate în faţa inginerului român şi fiicei patronului, întrerupse discuţia. Tava argintată, ticsită cu pahare de cristal fin, umplute cu licori ademenitoare, era plimbată de la un invitat la altul.

— Domnii mei, întrerupse Anny-Isabella clipa de tăcere. Salutăm în mijlocul nostru pe cel mai autentic reprezentant al unei reputate firme cu care cooperăm.

„Pe dracu’!” gândi Baciu, nedând atenţie introducerii lungi, măgulitoare, dar destul de plicticoase, pe care o debita fiica patronului. El ştia bine că se afla pentru a patra sau a cincea oară la sediul acelei firme şi nu înţelegea de ce, aşa deodată, atâta fast, dar, mai ales, de ce atâta tărăgănare în vinderea unor motoare cu care, în principiu, conducerea firmei s-a declarat de acord.

„Cuiul Pepelea”, cum denumise Baciu întreaga tergiversare, era preţul, la care nu se prea înţelegeau.

— Şi acum să toastăm pentru prietenul nostru, inginerul Ionel, auzi Baciu ca prin vis ultimele cuvinte ale Isabellei, spuse frumos, cu o voce aleasă, de clopoţel.

Luat aproape prin surprindere, cu gândurile duse în altă parte, Ionel Baciu ridică ca un automat cupa de şampanie, încercând să zâmbească pe sub mustaţa stufoasă, neagră. Privirea i se opri în ochii Isabellei, gata parcă s-o întrebe: „Ce vrei domnişoară?” Se răzgândi. Lumea era veselă şi Baciu nu voia să supere pe nimeni, îşi plimbă privirea de la unul la altul, încercând să nu-i scape întrebările care curgeau ca un potop revărsat din senin. Fiecare întrebare se născuse parcă dintr-o meditaţie profundă, dintr-o cunoaştere a unor situaţii ce trecuseră prin „mina” interlocutorilor şi ţintea ceva. „Oare ce vor de la mine?” se întrebă şi inginerul în sinea lui, răspunzând calm şi cât mai amabil care nu-l slăbeau.

— Mă bucur că sunteţi foarte prolifici, şuşoti la un moment dat unul dintre consilierii firmei. Sper că nu suntem singurii dintre furnizorii dumneavoastră? (!)...

— A, de unde? interveni bine dispus un alt invitat, care sesiză că inginerul începu să-şi roadă mustaţa. Domnul Baciu a văzut o lume de... de

motoare şi ne face cinste că ne-a ales tocmai pe noi.

Cocteilul din „sala trofeelor” firmei se terminase târziu. Ionel Baciu păşi în învălmăşeala străzii cu optimist la ceea ce va urma. I s-a promis că, a doua zi, firma va încerca să-şi definitiveze poziţia şi astfel să se încheie un contract.

„Sună a provocare”, gândi Baciu, devenind ceva mai atent la întrebările ce din nou porniseră sala în care, în cea de-a doua zi, începuseră iarăşi tratativele.

— Când am fost la dumneavoastră, reluă o discuţie unul dintre consilieri, am sesizat un anume interes şi pentru furnituri, diverse echipamente secundare, inclusiv pentru unele piese de schimb. De unde le luaţi?

— Ei, chiar aşa, domnule consilier? răspunse Baciu prin întrebare.

— Vai, vă rog să mă scuzaţi, interveni din nou consilierul, ştiţi, nici nu m-am gândit să…

— Am spus eu întotdeauna că eşti isteţ, interveni şi fiica patronului. De oameni ca dumneata aş avea nevoie aici.

— Adică? îngăimă inginerul.

— Simplu, răspunse Anny-Isabella, de ce te faci că nu înţelegi? Te-aş plăti ca pe alţi zece.

— Glumiţi, domnişoară, sunt sigur, răspunse calm inginerul. Poate şi noi am avea nevoie de unii dintre tehnicienii sau chiar comercianţii dumneavoastră, dar învăţând unii de la o lţii

câştigăm, cred, mai mult.

— E doar o părere, spuse în doi peri Anny-Isabella. Valorile la noi sunt concepute altfel.

Ziua trecuse neaşteptat de repede, fără să se înregistreze succese. Inginerul Baciu promisese în gândul că, în următoarea zi, dacă tergiversarea încheierii contractului continuă, va părăsi sala tratativelor şi se va întoarce acasă. Făcuse o scurtă plimbare pe unul dintre marile bulevarde şi privi, aproape fără să vrea, spre discul care, în caleaşca ei de aur, se plimba nepăsătoare prin hăurile cosmice. „Şi luna parcă e alta aici”, gândi Baciu, amintindu-şi de bolta cerească de deasupra ţării sale. Acasă, cerul înstelat îl reconforta. Aici, însă, bolta cerească i se părea rece, distantă. Hotelul care era cazat părea şi el un obiect rece, monumental şi distant, în care, în afara cuvintelor „poftiţi!” şi „mulţumesc” nu a mai putut auzi altceva.

— Cheia, vă rog, de la 208, ceru inginerul la recepţia hotelului, după ce intrase în holul somptuos în care se insinua o muzică ritmată.

Recepţionera, o fată mărunţică, brunetă, ca ochi mari, îl măsură mirată. Nu mai răspunse „poftiţi cum îl obişnuise în ultima vreme. Cu un larg, binevoitoare, i se adresă aproape în şoaptă: „Aveţi musafiri. Vă aşteaptă!”. Baciu nu înţelese. „Musafiri?” întrebă el, parcă pentru a se convinge de ceea ce a auzit. „Da, da, musafiri”, confirmă din nou recepţionera.

Pe Ionel Baciu, vestea nu-l întrista, dar nici nu-l bucură. Puţin dezorientat, urcă spre camera sa, încercând să fie nepăsător.

— Eşti de-a dreptul formidabil, domnule Leon, izbucni inginerul, în momentul când deschise uşa îl zări pe consilierul firmei şi, după câte se părea, protejatul domnişoarei Anny-Isabella.

— Am preferat o întâlnire în doi, domnule inginer, îl întâmpină Leon, binevoitor şi scurt. Afacerile noastre pot progresa.

— Fireşte, de asta şi sunt aici, îl întrerupse Mâine, aşa cum mi s-a promis, vom definitiva totul.

— Te iei după Anny-Isabella? întrebă Leon insinuant. Lucrurile sunt mai complicate decât ţi se par dumitale.

— Nu înţeleg. Cine vrea să le complice?

— Fireşte, nu eu, se scuză Leon. Spune-mi, aşa, amical, continuă el, apropiindu-se de inginer, Isabella ţi-a declarat că te iubeşte?

Inginerul Baciu păli. Nu se aştepta la o asemenea întrebare, pusă de un om în care avea încredere pentru seriozitatea pe care părea că o manifestă în viaţă şi în firma sa. Şi apoi, ce amestec putea să aibă o astfel de poveste cu fondul problemelor pentru care Baciu se afla în străinătate.

— Hai, ce Dumnezeu? insistă Leon. Doar suntem bărbaţi şi poţi conta pe discreţia mea!

— Devii supărător, domnule Leon, izbucni Baciu. De fapt, ce vrei?

— Să fii sincer cu mine, atât doar, răspunse consilierul de parcă nu s-a întâmplat nimic. Ascultă!

Microcasetofonul pe care îl pornise Leon îl făcu pe Baciu să tresară. O voce gingaşă, de clopoţel, cocheta cu cir, era nevăzut. Inginerul o recunoscu. Era vocea tei, suavă ca întotdeauna şi care, trăind parcă momente de supremă fericire, săruta nebuneşte şi zgomotos persoana care îi declara dragoste. Ea îi răspundea fericită, rând clipa cu vorbe copilăreşti, aruncate la întâmplare. „Am spus întotdeauna că eşti isteţ, domnule Baciu răsună, la un moment dat, de pe banda magnetică, afirmaţia domnişoarei Anny-Isabella. Şi apoi, vocea şoptită a ei, pironită parcă în urechea interlocutorului: „Nu că te iubesc!”

Un clinchet scurt şi microcasetofonul se opri. Baciu reaminti de afirmaţia Isabellei, inclusiv de ultima ei „declaraţie” pe care, probabil în glumă, i-o şopti la urechea lui, acolo, în acea seară, în plină desfăşurare a coctailului, dar nu putea să priceapă restul.

— Ei? întrebă Leon, nepăsător.

— Îmi vine să râd, îi aruncă inginerul. Deci, pentru asta aţi organizat coctailul?... Bravo domnilor... Şi acum, ce vrei?

— Nimic, răspunse „consilierul”. Îţi vom trimite banda magnetică acasă, familiei. Şi filmul

care dovedeşte trădarea ta îl vom trimite firmei pe care zici că o reprezinţi, îl vom trimite chiar şi acolo, la voi la securitate.

— Dar asta ce mai e?

Pe peretele alb, imaculat, al camerei, Leon începu să proiecteze un film cu fapte aproape incredibile. Inginerul Ionel Baciu, aflat în cabina liftului principal al firmei, preda unui necunoscut servieta-diplomat cu care venise. Pelicula dădea în vileag o afacere discretă şi bine pusă la punct.

— E doar servieta, încercă Baciu să explice.

— Nu-ţi face griji, şi documentele tale sunt la noi. Aşa că…

— Deci mi-aţi umblat prin bagaje. Le-aţi luat!

— Ce contează, interveni cu sarcasm Leon, important este că sunt la noi… Nu-ţi face singur necazuri.

— De fapt, ce vreţi?

— Două lucruri simple, domnule Baciu. Dacă ne înţelegem, distrugem tot ce este compromiţător şi pleci acasă şi cu un sac de bani, cadouri, cu tot ce vrei… Ori poate rămâi aici!

— Ce vreţi? repetă Baciu întrebarea.

— O listă cu furnizorii care ne concurează şi preţurile practicate de ei şi de voi… Spune-mi limita preţurilor şi eşti om *făcut*!

Atacul frontal i se păru lui Leon că rezultate.

— De fapt, cine eşti dumneata? se răsti inginerul.

— Ei, asta-i acum, domnule Baciu. Trebuie să

trăim, nu?

Ionel Baciu nu răspunse, sufletul lui se adunase un fel de ură amestecată cu scârbă şi nu ştia încă ce să spună.

— După ce joci ca un ageamiu, domnule Leon, continuă inginerul, o compromiţi şi pe fiica patronului. Dumneata i-ai dat rol de îndrăgostită Aiureala aia contrafăcută şi dichisită de voi pe banda magnetică e un vax, continuă Baciu, nervos.

— Nu te juca cu vorbele, îi reproşa Leon. Dar documentele?

— Am avut grijă să puneţi mâna pe nişte hârtii lipsite de valoare. Documentele reale sunt asigurate domnule... spion!

— Bine, dar...

— Niciun „dar”. Te rog să ieşi imediat afară!

În următoarea zi, scaunul prezidenţial din sala tratativelor era ocupat de însuşi directorul firmei. Anny-Isabella şi consilierul ei lipseau.

— Am auzit, dragă domnule Baciu, a început directorul imediat ce îl văzu pe inginerul român, că ai avut ori, mai exact, am avut nişte necazuri.

— Necazuri? se prefăcu inginerul că nu înţelege.

— Am lipsit vreo trei săptămâni şi fiica mea, naivă cum este, a încadrat în acest timp un recomandat de o altă firmă care şi-a redus personalul. Mi-a povestit ea ce fel de „sfetnic” încerca să fie, deşi, să ştii, nu fabrica mea avea nevoie de acele informaţii.

— Nu mă aşteptam, tocmai la dumneavoastră? îl întrerupse Baciu.

— Ştiu, l-am concediat azi dimineaţă, continuă directorul şi am admonestat-o pe Anny-Isabella. Mai ştiu că aseară s-a petrecut ceva neplăcut... îmi pare rău... L-am determinat să-mi spună tot... Vă rog să primiţi scuzele mele!

— Bine, dar cu contractul? se interesă inginerul.

— Nu vă faceţi griji, îl parafăm astăzi!

Din cele prezentate, putem remarca insistenţa cu care s-a acţionat pentru a se afla de la inginerul român date de interes prin „bombardarea" lui, repetată şi în împrejurări diverse, cu întrebări intenţionate şi bine gândite, într-un cadru „regizat" şi propice discuţiilor de tot felul. Alternarea întrebărilor de interes cu altele banale, tergiversarea tratativelor, pregătirea concomitentă a „arsenalului" care să poată sta la baza unei eventuale compromiteri au făcut parte, fără îndoială, dintr-un plan minuţios pregătit de oficina secretă. Nu dorim să analizăm alte aspecte ale modului în care a acţionat „profesionistul" acestei oficine, dar se pare că într-adevăr a profitat de naivitatea fiicei directorului firmei, iar în final a riscat, grăbindu-se probabil să-şi încheie misiunea înainte de sosirea directorului care repudia astfel de metode. Merită să remarcăm, înainte de orice, răbdarea, orientarea, tenacitatea inginerului care a acceptat şi intuit „jocul" şi

scopurile ce se urmăresc, demascând în final procedeele pretinsului „consilier”.

Scopul... nu scuză mijloacele

Mulţi dintre apologeţii concurenţei economice şi goanei după profituri maxime încearcă să justifice activitatea oficinelor secrete prin bine cunoscuta replică machiavelică, potrivit, căreia... scopul scuză mijloacele. Fireşte, dacă scopurile ar fi nobile, suntem siguri că şi mijloacele ar fi asemănătoare, dar eforturile acestor oficine, aşa cum am mai arătat, slujesc interesele agresive ale marelui capital, militând, nu de puţine ori, pentru transformarea rezultatelor unor cercetări paşnice – sustrase – în mijloace potenţiale de distrugere a omului. Sunt suficiente exemple din care rezultă că nenumărate idei ştiinţifice, tehnice sau de altă natură, gândite şi aprofundate în scopuri paşnice, sunt sustrase de serviciile secrete şi puse apoi în slujba cursei înarmărilor, pentru crearea şi perfecţionarea armelor, inclusiv ale celor de distrugere în masă.

Idei utile dezvoltării şi perfecţionării tehnicii moderne sunt astfel deturnate, prin mijlocirea spionajului, şi subordonate unor interese inumane. Uneori este suficient ca un „zvon” să fie credibil şi „profesioniştii” oficinelor secrete intră în acţiune. De exemplu, într-o împrejurare s-a conturat un asemenea „zvon”, aproape incredibil la prima vedere, potrivit căruia s-ar fi găsit soluţia creării şi dirijării unui câmp de forţe capabil ca în raza sa de acţiune să transforme izolatorii în buni

conducători de căldură şi electricitate sau, după dorinţă, invers. După părerea unor specialişti autorizaţi, acest „inversor de paritate”, bazat pe teoria cuantelor, ar fi posibil. Importanţa Ideii sau poate chiar a preocupării în acest domeniu este deosebită: aceasta ar însemna ca la „comandă”, instalaţiile electrice să nu mai funcţioneze în perioade dorite, idee tehnico-ştiinţifică deosebită ce ar putea fi folosită în scopuri exclusiv paşnice. Ideea însă dezvăluie şi posibilitatea de a întrerupe detonatoarele bombelor atomice inamice, dar şi invers, respectiv, de a face imposibilă anihilarea de către inamic a detonatoarelor bombelor vizate. Acest fapt, deşi puţin înţeles încă de foarte mulţi, a determinat multe reţele profesioniste ale serviciilor secrete să intre în posesia cât mai multor amănunte, fiecare luptând să fie prima pentru a smulge întregul secret. Unii agenţi au reproşat, motivând că sunt savanţi, care au negat o asemenea posibilitate şi că versiunea a fost doar „aruncată” pentru a alerta şi a verifica ingeniozitatea unor agenţi Conducătorii unor astfel de servicii, însă, au lăsat informaţia în domeniul credibilului, amintind că şi folosirea energiei termonucleare nu a fost înţeleasă la început decât de foarte puţini specialişti.

După cum am mai amintit, scopurile oficinelor secrete, deşi diverse la pruna vedere, coincid în ceea ce priveşte finalitatea lor, respectiv, acumularea de profituri pentru măreţe

capital Declaraţiile celor interesaţi în menţinerea unei ordini economice inechitabile şi în proliferarea unor asemenea „metode”, prin care concurenţa – deci, inclusiv spionajul economic – ar fi chipurile „o forţă de dezvoltare şi modernizare a economiei”, se lovesc inevitabil de realitatea crudă a faptelor. Iar dacă scopul urmărit, prin însuşi conţinutul lui, este murdar şi inuman, se înţelege că acesta îşi găseşte corespondent fidel în mijloacele, metodele şi procedeele ce sunt folosite. Mai exact, am putea afirma că… la aşa scopuri, aşa mijloace (!) şi, la aşa mijloace, nici nu se pot urmări alte scopuri. Dacă ar fi, însă, să dăm crezare apologeţilor care încurajează proliferarea spionajului economic, atunci se impune să afirmăm categoric că scopul sau scopurile declarate de ei nu pot scuza mijloacele pe care le încurajează. Ce poate fi uman şi acceptabil, de exemplu, din conţinutul planurilor C.I.A. de a „moderniza” aceste mijloace, inclusiv prin… controlarea minţii adversarului? Încercările datează încă din perioada anilor de după 1950 şi au început prin administrarea disimulată de droguri. Fireşte, s-au cheltuit apoi milioane de dolari pentru a face viabilă o substanţă chimică sau biologică capabilă să-l pună pe adversar” în dependenţa spionului, pentru ca acesta să „stoarcă” de la interlocutor orice date de interes. Cu atât mai inuman şi mai detestabil este faptul că asemenea „experimentări” au fost făcute „…

asupra trecătorilor nevinovaţi de pe străzile din New York şi San Francisco 1[54]. Ideile de acest gen – pe care am putea să le numim efectiv criminale – au ajuns până acolo, încât planurile C.I.A. aveau în vedere şi crearea unei substanţe cu ajutorul căreia un individ ar putea să fie determinat ca, în secret şi împotriva voinţei sale, să comită un asasinat. Se-nţelege, asemenea „planuri" nu au putut fi îndeplinite conform dorinţelor, dar ele demonstrează că „... programul C.I.A. de control al minţii reflectă nu numai o boală a unei singure agenţii guvernamentale, ci a unui cuprinzător sector al societăţii"[55].

Pentru „profesionistul" angajat să aplice asemenea mijloace şi metode, care să conducă la atingerea scopurilor urmărite de marele capital, este îngăduită orice „murdărie" din care să scape cu „faţa curată", fără să se compromită, dar neapărat să aducă informaţiile ce îi sunt comandate. Lipsa de scrupule este caracteristică unor asemenea misiţi aflaţi în serviciul unor oficine secrete, deşi, pentru aparenţe, afişează mima omului jovial, mărinimos, gata oricând să vină în ajutor. M. George, de exemplu, plecat din ţară cu mulţi ani înainte, s-a pus la dispoziţia unei asemenea oficine pentru a se căpătui. Nu este greu de înţeles că şefii lui i-au încredinţat, cu

54 După revista Pentru patrie.

55 Aprecierea aparţine ziarului american Washington Post, din 20 august 2277.

prioritate, misiuni pentru a-i acosta pe românii, care, din diverse motive, ajung în ţara în care s-a stabilit. Şi astfel, găsind mereu „motive plauzibile”, cel în cauză acosta foşti compatrioţi, se punea la dispoziţia lor „dezinteresat”, servindu-i în calitate de ghid, de translator, îi trata în acelaşi chip „dezinteresat” cu cafele sau băuturi fine, având însă grijă ca permanent să-i întrebe, să-i iscodească, să-i „stoarcă” de date în care erau interesaţi patronii săi.

Astăzi, spre deosebire de alte perioade, agenţii profesionişti sunt capabili să acţioneze printr-o multitudine de mijloace şi procedee. De exemplu, un asemenea „profesionist”, specialist în construcţii de autoturisme, se prezenta în fiecare dimineaţă la poarta firmei concurente, îmbrăcat în haine de lucru asemănătoare celorlalţi lucrători. Profitând de lipsa de vigilenţă a paznicilor, el pătrundea în uzina „rivală” odată cu schimbul de dimineaţă, căutând, apoi, să se edifice asupra noutăţilor ce-l interesau. Evident, şi-a făcut şi prieteni, dintre care a ales palavragii notorii, capabili să-i confirme elementele de noutate căutate sau prin care să verifice probleme de interes. Într-o altă situaţie, când deghizajul nu a putut face posibilă pătrunderea în întreprindere, oficina secretă a delegat un profesionist al său în… interese oficiale. Şi astfel, una dintre dactilografele preferate ale directorului se trezi invitată de un amabil domn, sosit „în interes de

serviciu” la uzină, la o frumoasă serată. „Vai, nu se poate, tocmai eu?”, întrebă dactilografa când primi invitaţia. „E timpul să acordăm atenţie mai mare femeilor frumoase, chiar dacă nu sunt în consiliul de administraţie”, i-a răspuns politicos domnul. Retrasă la început, exuberantă spre sfârşitul întâlnirii, dactilografa părea măgulită. Ea ştia că domnul John, cel care îi dăduse atâta atenţie, era mult apreciat de toţi cei care îl cunoşteau. În prezenţa industriaşilor, el trecea ca un expert demn de toată lauda pentru seriozitatea sa. „Nu ai vrea să petreci un weekend cu noi?” a întrebat-o el pe dactilografă peste câteva zile. „Cum să vă mulţumesc?” a sărit ea surprinsă, acceptând invitaţia. Soţia lui John, doamna Mirelle, nu i-a reproşat niciodată, deşi ştia că Fany, dactilografa, l-a însoţit pe John şi în alte weekend-uri. Ştia că, aşa cum îi spusese soţul, „afacerile sunt afaceri!” Şi mai mult nu o interesa. Şi câte nu se pot discuta într-o plimbare? Dar într-un weekend? Aşa a aflat „mister John” că se pregăteşte proiectul unui nou produs ţinut deocamdată secret. John nu a forţat nota. Doar după două-trei zile de la aflarea noutăţii i-a făcut cadou frumoasei Fany o scurtă de vizon. Nimeni nu s-a sesizat de acest lucru. Cele câteva complimente, completate de „ce bine îţi vine!” au măgulit-o. Peste alte zile, dactilografa a venit şi cu o căciuliţă de vizon, evident tot un cadou de la acelaşi domn amabil. Şi când lucrurile păreau să-

şi fi împlinit sorocul, John a invitat-o pe Fany la o nouă plimbare. „Ştii, a început el, e timpul să mă ajuţi şi pe mine… Cred că un mantou de vizon nu ţi-ar strica!” „Dar cum vă pot răsplăti?” a întrebat ea curioasă. „Simplu, i-a răspuns John. Îmi dai o copie după proiectul noului produs pe care l-ai dactilografiat aseară sau…” „Sau?” a intervenit Fany. „Sau dăm în vileag «afacerile» unei fete onorabile, concubina directorului şi… agenta unei oficine de spionaj!” a răspuns John, hotărât, aproape de nerecunoscut.

Mult mai târziu, după ce produsul a fost asimilat de concurenţă, s-a aflat că „mister John”, a cărui identitate reală nu s-a mai putut stabili, face parte dintr-o reţea organizată de spionaj economic. Domnişoara Fany, însă, a fost nevoită să recunoască că vizonul ei a costat mult prea scump.

Mijloacele şi metodele de obţinere a profitului, în cadrul concurenţei, se bucură de o mare varietate de forme şi metode specifice. „Se impune – afirma un detectiv particular din S.U.A. – să dispui de o bogată fantezie, ca să poţi îndeplini cerinţele unor firme”. Fantezia bogată, însă, la care se referea detectivul în cauză este folosită nu în scopuri constructive, nu în slujba oamenilor, ci pentru a realiza furtul aducător de profit marelui capital. „Suntem dispuşi să facem orice pentru a câştiga «bătălia»”, afirma un „profesionist” al unei oficine de informaţii, iar „orice” însemna acele

„nobile” mijloace – de corupere, furt, şantaj, sustragere pe alte căi a secretelor concurenţei. Uneori, totul decurge atât de „curat”, opina revista „Chemical Engineering”, încât „victima nu-şi dă seama că a fost jefuită”. Într-adevăr, uneori victima „nu-şi dă seama” pentru că nu a vrut să sesizeze importanţa păstrării secretelor ei, pentru că nu a luat măsuri corespunzătoare de asigurare a secretelor proprii. Într-un caz, de exemplu, o tânără spioană, după mai multe investigaţii, a descoperit că documentele importante ale unei firme, situată printre industriile de vârf, erau dactilografiate la o maşină modernă cu panglică dublă. Conştientă că metoda corupţiei ori şantajului nu va putea da rezultate, s-a hotărât să folosească un truc care, fireşte, i-a reuşit, dar s-a bazat tot pe lipsa de vigilenţă a celor competenţi să asigure secretul. Astfel, ieşind din incinta firmei, spioana respectivă i-a telefonat secretarei particulare a directorului, vorbind în numele serviciului de întreţinere interioară. Pretextând că maşina de scris a secretarei respective nu este luată în evidenţă, că în registrele pe care le are firma nu s-a menţionat seria şi numărul ei de fabricaţie, i-a cerut aceste câteva date simple. Desigur, secretara, la prima vedere, nu avea motive s-o suspecteze pe interlocutoare şi i-a dictat seria şi numărul, precum şi alte date solicitate despre maşina ei de scris. Peste două zile, un alt agent, vorbind în numele

producătorului de maşini de scris a telefonat serviciului personal, comunicându-i că, spre regretul fabricantului, mai multe maşini dactilo – i-a şi dictat câteva serii de fabricaţie – sunt defecte, rugând să verifice dacă are la firmă vreuna dintre ele. Răspunsul a fost cel aşteptat: una dintre serii corespundea cu maşina ce era folosită de secretara directorului. În această situaţie, falsul fabricant de maşini de scris a trimis la firmă, în următoarea zi, dimineaţa, un mecanic pentru a face depanarea. Acordul de acces în întreprindere a fost obţinut foarte repede, telefonic. Se înţelege, „mecanicul depanator”, trimis de „fabricant”, a demontat maşina, a „schimbat” piesa şi, bineînţeles, a schimbat şi cele două panglici de scris, găsind pentru aceasta un motiv plauzibil. Cât a lucrat, nu i-a dat nimeni atenţie, secretara sorbindu-şi cafeluţa pregătită cu multă minuţiozitate. Falsul mecanic a avut însă grijă ca vechile panglici folosite să le pună în servieta sa şi, cu amabilitate, s-a retras din biroul secretarei, care, bine dispusă, i-a şi mulţumit de câteva ori pentru sprijin. Potrivit specialiştilor, pe o asemenea panglică de mătase, sustrasă de „mecanic”, se pot distinge cu uşurinţă urmele clare ale documentelor dactilografiate, îndeosebi ultimele patru „amprente” succesive. Operaţiunea s-a dovedit reuşită, din moment ce concurenţa i-a recompensat pe cei care au iniţiat şi organizat „furtul” cu suma de peste 12.000 lire sterline.

După cum uşor se poate sesiza, mijloacele şi metodele oficinelor secrete sunt adaptate scopului imediat urmărit şi condiţiilor concrete în care urmează să se acţioneze. Aşadar, toate mijloacele folosite – materiale şi umane – sunt proporţionale cu importanţa obiectivului urmărit. Prima grijă mare este *pătrunderea*, care nu întotdeauna reclamă prezenţa fizică a profesionistului în incinta firmei. Ea se poate realiza, cum se întâmplă de cele mai multe ori, prin coruperea purtătorului de secrete, a omului capabil şi competent să furnizeze informaţii de interes. O altă condiţie – şi care constituie „regula de aur" a oricărei oficine ce se respectă – este *verificarea* informaţiei sau informaţiilor noi, mai puţin cunoscute. Aceasta din urmă poate duce fie la infirmarea primei sesizări sau la confirmarea ei. De regulă, confirmarea atrage după – ine şi completarea datelor iniţiale cu alte detalii utile. În concepţia oficinelor secrete – îndeosebi, a celor din domeniul spionajului economic –, predomină ideea că o informaţie izolată nu are valoare decât în funcţie de alţi parametri. De aceea, reţelele profesioniste au obligaţia să asigure un flux continuu de informaţii, cât mai exacte şi cât mai complete. În acelaşi timp, o importanţă deosebită se acordă primelor date, ca şi unor detalii insuficient de clare. Nu poate fi calificată informaţie completă cea care se referă la un produs nou, dar nu are parametri tehnici de

funcţionalitate, preţul de cost, profitul ce se poate realiza şi alte asemenea amănunte. Nu de puţine ori divulgarea, intenţionată sau nu, poate cuprinde doar o latură a secretului, dar care prezintă a mare importanţă. Şi atunci, completarea şi verificarea informaţiei devin sarcini prioritare. În ceea ce priveşte verificarea, se impune să menţionăm că pentru realizarea ei sunt folosite, de regulă, aceleaşi mijloace şi metode. În asemenea împrejurări, însă, profesioniştii oficinelor secrete şi agenţii lor acţionează, uneori, mult mai deschis, merg – cum se spune – „la sigur”, încearcă să exploateze cunoştinţele unor specialişti, dar şi ale unor naivi, fac totul să reconstituie adevărul chiar din fragmente considerate banale. Într-o astfel de situaţie, petrecută în Franţa, un profesionist care aflase de existenţa unui proiect nou a reuşit să se convingă de adevăr după ce, cunoscând câţiva adepţi ai lui Bachus din anturajul proiectantului-şef, i-a condus la mai multe restaurante, exploatându-i în discuţii asupra datelor de interes. Există totuşi destule alte situaţii în care verificarea impune folosirea unui întreg „arsenal” al oficinelor secrete sau, pur şi simplu, fac necesară pătrunderea profesioniştilor în intimitatea cazului. Aşa s-a întâmplat cu un proiect pentru o maşină de ţesut despre care o oficină secretă a aflat vag că ar fi o noutate în materie. Interesul l-a creat discuţia unei rude a proiectantei, purtată într-un autobuz,

care a afirmat că este pe cale a se pune la punct o maşină ce va ţese „mai des, mai subţire, mai elegant şi în timp record”. A lăsat să se înţeleagă că altceva nu ştie, dar că proiectanta este Mary, o nepoată, domiciliată într-un alt oraş. Nu a fost prea greu să se stabilească cine este Mary şi unde anume locuieşte. Apoi… Să lăsăm, însă, cititorul să constate singur ce a urmat.

Harnica şi fermecătoarea Mary nu avea niciun motiv să-l suspecteze pe inginerul Dany, un tânăr chipeş, mereu vesel, care o cunoscuse la o discotecă publică. Dany părea permanent absorbit de tinereţea şi vioiciunea fetei, iar ea era convinsă că tânărul inginer, un recunoscut specialist american din domeniul utilajelor pentru ţesătorii, aşa cum se recomandase Dany, poate deveni un partener ideal de preocupări. Şi nu puţine întâlniri au fost între ei, în care Dany i-a împărtăşit din „secretele” modului de funcţionare a maşinilor clasice pentru ţesătorii. Absolventă proaspătă a unui institut superior de specialitate, Mary încerca să înveţe de la oricine care putea să-i dea detalii semnificative despre maşinile ce o interesau atât de mult. Acest lucru a şi făcut-o ca, la un moment dat, să-i ceară părerea în legătură cu o schiţă pe care tocmai o scosese din incinta firmei în care lucra. „Mă faci curios, Mary, începuse el, văd că ai preocupări deosebite!” „Ştii, îi răspunse Mary, sunt proiectantă în acest domeniu şi încerc să realizez o nouă maşină”. „Nu înţeleg”, se prefăcu

Dany. Şi atunci Mary, considerându-l pe tânărul inginer un prieten bun, deşi abia îl cunoscuse, i-a explicat că ea, în urma unui studiu aprofundat, încearcă să definitiveze, proiectul unei maşini unicat pentru o secţie de produse speciale din mătase. „Bravo”, i-a spus Dany, trecând la o studiere atentă a detaliilor schiţei. Discuţiile despre noile idei ale fetei, despre „maşina unicat” au continuat şi cu prilejul altor întâlniri. Peste câteva zile, însă, Dany nu s-a mai prezentat la o întâlnire cu ea. Mary l-a căutat, intenţionând să-i ceară sprijinul în realizarea câtorva calcule, dar, spre surprinderea ei, a aflat de la o cunoştinţă că „acel tânăr chipeş care îi face curte a fost chemat de urgenţă la firma sa”. Abia atunci şi-a dat seama tânăra proiectantă că ştie foarte puţine lucruri despre viaţa şi munca inginerului căruia îi făcuse atâtea confidenţe. De fapt, el nu-i destăinuise aproape nimic din preocupările sale. Nu-i ştia nici măcar adresa. Peste câteva luni, firma engleză la care lucra Mary a primit oferta de a achiziţiona o maşină nouă. Era mult prea asemănătoare, dacă nu chiar identică, cu cea concepută de Mary, dar care, nefiind încă avizată, nu intrase în producţie de serie.

Fireşte, spionajul economic operează şi pe planul ideilor, mai ales, pe planul ideilor ce pot aduce profit. În acelaşi timp, însă, nu trece peste nimic din ceea ce poate adăuga ceva profitului, iar metodele specifice se aplică, cum arătam, în

raport de condiţiile concrete. Ne vom opri şi la un alt caz, avându-l ca erou tot pe… domnul Dany. Într-o împrejurare, un oarecare domn Alee, i-a oferit unei salariate de la o centrală telefonică câteva sticluţe cu parfum „Chanel”. Sigur, o atenţie nevinovată, un cadou poate lipsit de semnificaţie. Au urmat câteva întâlniri propuse de acest „îndrăgostit” de profesie şi, apoi, din nou un cadou. De această dată, o căciuliţă şi un guler din blană veritabilă. Încet, încet, Alec a început să facă confidenţe. „Ştii, dragă, i-a spus el, în legătură cu colorantul cel nou, ce ştii tu?” „Nimic”, i-a răspuns sincer fata. „Vrei o scurtă frumoasă de vizon?” o îmboldi el. Fata făcu ochii mari, neştiind ce să creadă. „O obţii simplu, preciză el. Asculţi convorbirea de mâine a directorului tău ştiinţific cu centrul de cercetări!” „Atât?” s-a mirat telefonista. „Atât!” a răspuns Alee, precizându-i că va trebui să-i reproducă cele auzite cu cât mai multe amănunte. Întâmplarea a făcut ca Alee să nu fie tocmai inspirat. Într-un bar, unde telefonista încerca să-i redea amănuntele discuţiilor telefonice pe care le-a ascultat, un profesionist, aparţinând unei alte oficine secrete, l-a somat pe Alee, spunându-i: „Dany, te-am prins. Mi-ai furat un secret prea mare ca să te iert şi Dany, alias Alee şi cine ştie ei te alte nume a mai folosit în „profesia” sa, a dispărut. Mult mai târziu, rugat de un publicist să explice substratul unora dintre succesele sale, domnul Dany a răspuns pe

cât de simplu pe atât de clar: „Cinci constat că victima muşcă din momeala plasată, nu o las până nu-mi realizez scopul”.

Interesul concurenţei pentru obţinerea şi ridicarea necontenită ale profitului a îndreptat atenţia serviciilor secrete spre scopuri imediate, cât mai diverse, în parte amintite pe parcursul lucrării noastre. Alături de invenţii sau de procedeele tehnice deosebite, alături de ideile noi din domeniul organizării producţiei şi marketingului, aceste oficine sunt tot mai interesate să obţină „... informaţii confidenţiale cât mai complete asupra partenerului virtual de afaceri... cât şi pentru cunoaşterea situaţiei financiare şi a proiectelor concurenţei”. Morala care stă la baza acestei activităţi, considerată prioritară şi de anvergură, o găsim în aprecierea unui om de afaceri american, care a menţionat într-o discuţie cu asociaţii săi că „lupta dură pentru asigurarea priorităţii pe piaţă a produselor şi, deci, a câştigului, te obligă să-ţi ascuţi permanent armele împotriva concurentului”. Cu armele astfel „ascuţite”, oficinele secrete nu scapă din vedere, sub niciun motiv, temele de cercetare – dintr-o anume firmă sau ramură economică –, datele complexe referitoare la materiile prime (cantitativ şi calitativ, detalii privind locul unde se află, posibilităţi de pătrundere în zonă, de exploatare, mijloace de transport etc.), structura organelor de conducere ale firmelor vizate,

îndeosebi din ramurile de vârf, starea morală a personalului din asemenea unităţi, detalii referitoare la politica de investiţii. Şi pentru a ne da şi mai bine seama de „moralitatea" mijloacelor folosite în asemenea scopuri, amintim că în ciuda restricţii lor oficiale apărute în S.U.A. de a se intercepta convorbirile telefonice, în scopuri de felul celor arătate, în 1965, 39 de milioane de comunicări telefonice au fost ilegal ascultate şi înregistrate de către F.B.I., Direcţia impozitelor, de spioni industriali, detectivi particulari – 1, – un exemplu este edificator: S-a descoperit la New York, în 55 Avenue Est, o instalaţie de ascultare ilegală care supraveghea 60.000 linii telefonice alese la întâmplare: scopul fiind obţinerea informaţiilor de bursă sau aflarea unor secrete utilizabile în scop de şantaj" l. Iată, deci, ce – e află în spatele mult trâmbiţatelor „libertăţi" din lumea capitalului!

Fireşte, faţă de cele arătate pe parcurs, am adăugat mai sus doar un plus de câteva date pentru a completa tabloul cu interesele tot mai diversificate ale concurenţei şi file mijloacelor pe care le foloseşte. Ea are grijă, însă, ca toate aceste date concentrate să le ţină într-o strictă *evidenţă*, organizată de oficinele secrete, compartimentată pe ramuri economice de interes sau chiar pe firme. Asemenea date sunt adunate cu multă grijă, selectate şi compartimentate, uneori, încă din perioada de realizare a unor investiţii. În Salt Lake

City (S.U.A.), după construirea unei uzine ce urma să aplice procedee tehnologice noi, conducerea acesteia şi-a dat seama că multe date confidenţiale „transpiraseră” înainte de inaugurarea oficială a unităţii. Ancheta deschisă a stabilit că în perioada construcţiei, nenumăraţi agenţi ai concurenţei au întreţinut relaţii „amicale” cu salariaţi de pe platformele de instrucţie a noii unităţi, ca şi cu specialişti ce urmau să lucreze efectiv după darea în folosinţă a uzinei. Prin exploatarea palavragiilor din rândul acestora, ca şi prin coruperea unora dintre ei, concurenţa a reuşit să intre în posesia multor date secrete. Asemănător se prezintă şi în alt caz, în care, unul dintre inginerii unei mari uzina aflate în construcţie, participant la o consfătuire, a simţit nevoia să se laude în public despre un nou proces tehnologic pe care îl va aplica el. Dacă din cele prezentate de inginer nu s-au putut desprinde prea multe lucruri noi, în partea ce a urmat, de întrebări şi discuţii, răspunsurile sale au deconspirat total noile procedee la care s-a referit iniţial. De altfel, revista „Chemical Engineering”, referindu-se la asemenea „metode” utilizate de serviciile secrete, menţiona că la astfel de întruniri „uneori, câte o frază întâmplătoare, dintr-o comunicare neinteresantă, poate fi o indicaţie preţioasă pentru concurenţă, iar partea de întrebări şi răspunsuri care urmează este de obicei mai interesantă decât însăşi comunicarea”.

Dacă în multe cazuri, pentru obţinerea sau verificarea datelor iniţiale, este necesară intervenţia profesioniştilor – singuri sau prin intermediul „amatorilor” angajaţi –, mai sunt încă destule situaţii în care, din lipsa de prevedere a victimelor, oficinele în cauză adună informaţii, relativ comod, prin *exploatarea publicaţiilor*. Unii cercetători apreciază că circa 80% dintre informaţiile utile concurenţei, îndeosebi, cele de primă sesizare, dar credibile şi demne de luat în seamă, provin din cărţi tehnico-ştiinţifice, publicaţii oficiale şi de specialitate, din discursuri la congrese şi alte reuniuni ştiinţifice sau economice, internaţionale ori zonale, care, total sau parţial, sunt date publicităţii. Există opinii că în rândul profesioniştilor din serviciile secrete sunt persoane care lucrează ca nişte „ataşaţi de presă” şi centralizează, prin selecţie, toate informaţiile utile ce apar în numeroasele ziare, reviste sau buletine interne care circulă în masă. Munca apare relativ meticuloasă, dacă avem în vedere că ştirile de interes sunt foarte variate şi că, de fapt, sunt selectate nu numai noutăţile tehnice, dar şi date despre ce exponate se găsesc la un târg sau la o expoziţie, la ce preţuri se vând unele produse şi multe altele. Sunt păreri că pe mapamond apar anual circa 75.000 de lucrări de ştiinţă şi tehnică, peste 30.000 de periodice şi peste 300.000 de anunţuri referitoare la brevete şi invenţii, la care se adaugă multe alte ziare şi

publicaţii, toate fiind căutate şi urmărite asiduu de agenţii oficinelor secrete. Sunt destule împrejurări în care o notă ori un reportaj, apărute într-un ziar sau o revistă, pot constitui fie o *informaţie de interes* pentru o astfel de oficină, fie o *confirmare* a altor asemenea date administrate pe parcurs. Studierea perseverentă a presei, în general, şi a celei ştiinţifice, tehnice şi economice, în special, fişarea strictă a noutăţilor, completarea lor prin urmărirea problemei în aceleaşi publicaţii sau prin alte mijloace au devenit şi ele „metode" ale agenţilor serviciilor secrete. Metoda nu este nouă şi am putea aminti aici de americanul Stephen Rundt, care, în memoriile sale de război, arăta că „studierea ziarelor locale italiene şi a altor publicaţii a fost mai folositoare pentru debarcarea de la Anzio decât toate paraşuta jele efectuate de avioane clandestine sau de informaţiile transmise de aparatele de radio din zona inamică". Asemenea exemple nu sunt izolate şi se întâlnesc destul de multe în memorialistica de război a multor autori. Exemple suficiente, însă, se întâlnesc şi azi. Sunt încă destule situaţii în care un simplu pliant prea lăudăros, un articol publicat într-un ziar de provincie în care se aminteşte, în treacăt, despre o noutate nebrevetată, o convorbire cu un specialist publicată într-o revistă în care este „scăpat" un detaliu confidenţial, un exponat cu o prezentare mai largă aşezat undeva într-o expoziţie sau târg comercial scutesc

oficinele secrete de mulţi bani şi de multe căutări. Un simplu articol apărut într-un buletin al unei mari firme engleze, în care s-au „scăpat” câteva mici detalii discutate la o întrunire a conducerii firmei, i-a adus concurenţei beneficii de multe sute de mii lire sterline şi o scurtare de câteva luni a termenului de realizare a unei investiţii. Într-un alt caz, într-un pliant al unui produs ce reprezenta o noutate absolută, din neatenţia comisă prin zelul autorilor de a da cât mai multe amănunte s-au evidenţiat caracteristici ce se impuneau să rămână confidenţiale. Devenite publice, cei interesaţi au putut trage cu uşurinţă concluzii despre rostul produsului şi valoarea sa reală.

Deşi cele menţionate până acum nu pot fi considerate drept o descriere exhaustivă a spionajului economic, subterfugiile şi complicaţiile fiind mult mai numeroase decât cele ce se pot întrevedea din culisele sale, vom încerca să prezentăm, totuşi, schematic, pentru a uşura concluziile cititorului, câteva detalii referitoare la obiectul, compartimentele şi unele aspecte deosebite ce se află în atenţia oficinelor secrete. Astfel:

1. Domenii ce pot face obiectul spionajului economic într-o firmă

Compartimentul:	*Ce anume date ar putea interesa*:
A. Aprovizionare	Furnizorii; date complete despre ei.

	Sursa de materii prime. Preţurile de cumpărare şi rabaturile practicate. Cantitatea cumpărată (pe perioade). Stocurile în depozite şi rezervele existente.
3. Producţie	Procedeele de producţie, organizare, procese tehnologice moderne. Reţete folosite (în chimie şi ramuri similare). Tehnicile noi de lucru, valoarea producţiei, inclusiv a unor produse. Caracteristicile maşinilor şi uneltelor, instrucţiunile de folosire a acestora, randamentul lor. Cantitatea produsă într-un schimb, pe lună, pe an etc. Listele de piese produse, cerinţa economiei faţă de aceste piese, eventualele rebuturi şi cauzele producerii lor.
C. Desfacere	Fişierul clienţilor (relaţii comerciale). Studiile de marketing. Campaniile publicitare. Stocurile din

	depozite (eventual pe perioade şi cauzele). Reţeaua de distribuitori în ţară şi peste hotare. Rabaturile acordate. Cifra de afaceri. Cotele de export Participarea pe piaţă (în procente pe piaţa internă, externă, pe zone).
D Financiar-contabilitate	Documentele de calcul. Bilanţul. Eventualele modificări de capital Lichiditatea.
E. Personal	Pregătirea personalului (pe categorii şi funcţii, tare morale caracteristice). Structura salariilor.
F. Cercetare	Cercetarea în domenii noi, preocupări, fapte. Dezvoltarea de noi produse sau similare. Îmbunătăţirea

	procedeelor existente.
G. Prelucrarea electronică a datelor	Software-ul calculatorului electronic.
II. Compartimentul de păstrare a documentelor secrete	Orice date secrete de interes.

Aşa cum am arătat, aceste domenii pot face obiectul spionajului economic şi nu constituie întotdeauna in corpore obiectul efectiv al unei asemenea activităţi, fiecare compartiment prezentând interes în raport de datele utile pe care le deţine. Analizând, totuşi, schema prezentată vom constata evantaiul larg de probleme ce ar putea sta în atenţia oficinelor secrete şi numărul mare de documente ce se află în spatele lor. De exemplu, reţetele în chimie sau datele referitoare la produsele noi aflate în atenţia cercetătorilor nu se pot limita la o simplă informaţie ce ar putea evidenţia doar o formulă sau un plan. O asemenea viziune îngustă denaturează adevărul despre activitatea spionajului economic şi nu serveşte la concluziile ce se impun pentru apărarea secretelor. Simt nevoia aici să mărturisesc că am citit, nu de mult, o povestire din care rezulta că, după mari confruntări, un spion economic a reuşit să subtilizeze o fiţuică cu o… „formulă magică”. Câte eforturi nu s-au depus, câte inteligenţe nu au intrat în bătălie pentru a preveni folosirea formulei de către adversar! Fireşte, nu dorim să

analizăm „opera”, dar ca să intrăm în domeniul realului, amintim un asemenea caz. În 1977, după declanşarea conflictului în Orientul Apropiat, Franţa a refuzat să mai livreze Israelului avioane supersonice de tip „Mirage”. Ca urmare, spionajul israelian, în schimbul unei sume substanţiale, a reuşit să atragă de partea sa pe cel care, după microfişare, avea obligaţia să distrugă planurile şi schiţele secrete. Profitând de unele încălcări grave ale normelor de apărare a secretelor, cel recrutat a predat... 100.000 de planuri referitoare la procesul de fabricaţie al avionului, peste 40.000 desene ale maşinilor-unelte folosite în procesul de producţie, alte 2000 de desene ale reactorului şi peste 15.000 de documente ce cuprindeau diverse indicaţii tehnice. Sigur, agentul care s-a pus în slujba spionajului a fost descoperit şi condamnat, dar, dincolo de faptul în sine şi fără a subaprecia nevoia efectivă de a apăra orice formulă, orice schiţă (să ne reamintim de modul în care a „transpirat” secretul bombei cu hidrogen), remarcăm „foamea” după cât mai multe date, volumul uriaş, poate hazardat, pe care oficinele secrete sunt în stare să le solicite.

Analizând datele şi informaţiile de care sunt interesate serviciile secrete ce acţionează în cadrul concurenţei, se pot trage unele concluzii şi cu privire la aspectele ce se impun a fi în atenţia conducerilor firmelor, aşa cum rezultă din tabelul următor:

2. Aspecte ce se impun a fi în atenţia conducerilor firmelor

Canalele prin care acţionează oficinele secrete:	*Elementele pe care se bazează*:
A. Agenţii profesionişti, pălăvrăgeală a unor „amatorii” pesalariaţi, tatonarea în care îivederea folosirii a celor recrutează cunoscuţi cu tare aceştia şimorale, inclusiv a celor persoanele necumpătaţi, vanitoşi, ca diverse peşi a neglijenţilor. care le poate folosi ocazional.	Tendinţa de Activitatea unor agenţi infiltraţi sau recrutaţi din incinta firmei. Utilizarea furtului, a mijloacelor tehnice moderne.
B. Prin atragere la colaborare efectivă.	Convingere (bazându-se pe interesele salariatului). Corupere (metodă obişnuită). Şantajul (de regulă, se asociază cu celelalte).
C.	Salariaţii avari şi

Folosirea unorcunoscuţi cu tare persoane cumorale, îndeosebi, din funcţii ce potrândul celor care facilita călătoresc în străinătate. sustragerea Salariaţii din datelor dedomeniul desfacerii, interes. interesaţi în relaţii în afara cadrului legal sau care pot fi corupţi ori şantajaţi?	

Tabloul concluziilor, însă, nu ar putea fi complet dacă nu am menţiona, aşa cum rezultă din tabelul de mai jos, principalele secrete ce sunt căutate cu prioritate de către oficinele secrete. Aşadar, să-l urmărim:

S. Secrete căutate cu prioritate

Ce anume interesează:	*Din ce surse pot fi exploatate*:
A. Structura produselor procedeele fabricaţie, instalaţiile de producţie şi sursele de aprovizionare.	Prin personalul care lucrează în aceste domenii şişi, din diverse motive, se depune la dispoziţia oficinelor secrete. Din documentaţii şiprivind produsele şi deproducţia (planuri, reţete, formule), prototipuri, descrieri de procedee, calculaţii de detaliu.
B.	Purtătorii de secrete

Rezultate lucrărilor cercetare şi dezvoltare, organizarea şi metodele de organizare.	alecare lucrează în aceste dedomenii.	Publicaţii ştiinţifice, congrese, reuniuni şi convorbiri profesionale, diverse documente interne (rapoarte referitoare la experienţa dintr-un anumit domeniu, procese verbale ale unor şedinţe de profil), examinarea prototipurilor.
C. Acţiuni proiectate domeniul marketingului, al personalului şi al finanţelor.	înaceste domenii.	Purtătorii de secrete din
162		Planuri de acţiune şi de măsuri, imprimate şi corespondenţă în care se „scapă” astfel de secrete, convorbiri profesionale cu persoane neautorizate sau în locuri necorespunzătoare, procese verbale din şedinţe pe aceste teme.
D. Situaţia		Purtătorii de

economică	secrete din domeniu. Situaţii contabile periodice, bilanţuri şi bugete, rapoarte de activitate internă şi corespondenţă specială ce cuprind date de interes.
E. Date privind personalul şi detalii organizatorice.	Purtătorii de secrete din acest domeniu. Dosarele de cadre. Discuţiile acoperite despre oameni, luări de referinţe pentru scopuri nebănuite, lecturarea unor contracte de angajare, cunoaşterea din surse diverse a intereselor şi tarelor personale ale unor oameni ce se află în atenţia oficinelor secrete.

Din cele de mai sus, se poate uşor sesiza că în atenţia prioritară a serviciilor secrete se află purtătorii de secrete, cei care iniţiază, lucrează ori au cunoştinţă de documentele în care sunt înscrise secretele de interes. Desigur, aceste servicii nu subapreciază nici documentele în sine,

sustragerea ori fotocopierea lor, dar purtătorul de secrete este considerat un element mai preţios, el poate da şi alte detalii utile, eventual poate fi folosit şi în alte cazuri de interes sau în alte împrejurări. Un alt element ce se poate desprinde este şi acela că spionajul economic, în rapacitatea sa, nu apelează întotdeauna şi neapărat la investigaţii în teren, efectiv într-o uzină sau alta, atât timp cât el poate găsi date centralizate la sediul trustului care subordonează mai multe uzine, fie consulted documente, fie atrăgând pe unii oameni din cadrul trustului respectiv. Referindu-se la acest mod de lucru în cadrul concurenţei, un publicist american, glumind, scria că astăzi se poate găsi petrol şi pe... Wallstreet şi nu neapărat fugărind cohorte de specialişti şi agenţi ai spionajului economic pe câmpuri petrolifere îndepărtate. Se pare că a avut dreptate din moment ce, de exemplu, la sfârşitul anului 1983 – începutul lui 1984, gigantul trust american „Texaco" a renunţat la prospecţiuni şi, după numai două zile de negocieri, a cumpărat pe „confratele" mai mic Getty Oil". Era posibilă oare aranjarea tranzacţiei fără cunoaşterea situaţiei financiare şi a altor amănunte referitoare la cea din urmă? Firește, răspunsul este simplu: nu era posibil. De altfel, acţionând ofensiv în cadrul concurenţei, în ultimii trei-patru ani multe alte concerne americane au investit sume mari de bani pentru cumpărarea unor companii petroliere mai mici,

după ce, bineînţeles, sau edificat asupra multor amănunte din activitatea lor productivă, a personalului, a situaţiei lor economice etc. Mai mult decât atât, în lupta pentru acapararea rezervelor de ţiţei s-au angajat nu numai giganţii petrolieri, dar ş. cei profilaţi pe alte industrii. „Dupont", de exemplu, care de fapt înseamnă chimie, a preluat doar pentru suma de opt miliarde dolari cunoscuta companie „Conoco", iar „United Steel", care înainte de orice înseamnă oţel, pentru suma de 6,6 miliarde dolari, a „înghiţit" compania „Marathon Oil". Iată, deci, un „amestec de competenţe" în cadrul concurenţei, executat tot în numele profitului maxim şi de care, fără îndoială, spionajul economic nu poate fi străin. În acelaşi mod, totalitar, încearcă să se infiltreze şi „multinaţionalele". Nu mai departe decât în Austria, conform unui studiu al Băncii Naţionale din această ţară[56], peste trei mii de firme industriale şi comerciale se află sub control străin. Corporaţiile transnaţionale au pătruns în ramuri industriale, cum sunt electrotehnica, electronica, construcţiile de maşini şi textilă, având o participare de 40 – 60%, precum şi în sfere neproductive, cum sunt asigurările sociale, comerţul, băncile.

Aşa cum s-a mai arătat, scopul şi mijloacele spionajului economic sunt tot mai condamnabile. Cu atât mai mult sunt detestate toate aceste

56 După o ştire apărută în România liberă, din 14 februarie 1984.

mijloace „subterane” de investigare, cu cât, aşa cum menţiona revista „Chemical Engineering”, „… azi nici nu mai ştii cine nu face spionaj economic”, pentru că „dacă îl condamni pe agentul intrus, atunci ce poţi spune despre preşedintele unei societăţi care dă târcoale în elicopter deasupra unei uzine de anhidridă ftalică sau de directorul sectorului de cercetări al unei firme care, aflat la o consfătuire tehnică, încearcă să-l «stoarcă» de informaţii pe salariatul unui concurent…”

Subterfugiile spionajului în domeniul comerţului

Propulsată de caracterul ireversibil al revoluţiei tehnico-ştiinţifice contemporane, adâncirea diviziunii internaţionale a muncii s-a reflectat permanent şi în evoluţia comerţului exterior practicat de toate ţările lumii. Extinderea şi diversificarea schimburilor comerciale între diferitele state ale lumii, stimularea cererii de import şi menţinerea în mod obişnuit a nivelului ridicat al exporturilor nu puteau lăsa concurenţa din acest domeniu în afara scopului pe care îl urmăreşte atât de asiduu, respectiv, realizarea de profituri cât mai mari. În aceste condiţii, se înţelege, intervenţia spionajului economic a fost frecventă.

Deşi astăzi nu se mai operează cu noţiunea de *spionaj comercial*, fiind doar o subramură a celui economic, se impune să subliniem că el a fost practicat din timpuri foarte vechi. Cunoaşterea posibilităţilor pe care le poate oferi „rivalul”, îndepărtarea lui de pe piaţă, atenuarea influenţei sale, înşelarea lui şi a clienţilor, toate în favoarea obţinerii unui profit cât mai mare, au fost obiective pe care le-au urmărit negustorii rapaci imediat după ce au constatat că schimbul de mărfuri, efectuat astfel, poate fi o sursă mare de îmbogăţire. El s-a interferat şi continuă să se interfereze cu *spionajul financiar*, o altă

subramură a celui economic, luând fiinţă ca servicii organizate aproximativ în aceeaşi perioadă. Se pare, după datele documentare de care dispunem, că cele mai vechi oficine organizate pe aceste domenii s-au constituit în secolul al XVI-lea, în Veneţia, unde pe lângă spionajul de stat s-a „născut” şi spionajul particular al marilor case de comerţ. Este bine cunoscută, din acea perioadă, Casa bancară „Fugger”, care, în intenţia „investigării” şi sabotării concurenţei, şi-a creat o reţea proprie de informatori pe care a împânzit-o în multe zone ale Europei.

În epoca modernă, spionajul comercial s-a completat permanent cu cel industrial, şi invers. De exemplu, în perioada dintre cele două războaie mondiale, marile firme germane şi-au trimis în diverse ţări zeci de reprezentanţi, care, între altele, singuri sau prin reţele recrutate, urmau să stabilească numeroase detalii privind producţia întreprinderilor similare sau apropiate ca profil. În afară de aceasta, ei aveau obligaţia să cunoască şi alte aspecte din aceste unităţi, între care situaţia financiar-bancară, pieţele pentru export, clienţii, preţurile practicate, eventualele importuri pe care le fac, cu toate detaliile aferente unei asemenea activităţi. Practica a fost preluată ulterior şi de firme din alte state, astfel că problemele confidenţiale din domeniul comerţului au fost – şi continuă să fie – căutate, de regulă, în acelaşi timp

cu cele industriale şi financiare. Acest gen de informare este practicat, îndeosebi, de societăţile transnaţionale, care, în intenţiile lor de dominare şi realizare a profitului maxim, au tot interesul să cunoască relaţiile economice externe ale concurenţei, alături de cercetare, producţie, investiţii, personal etc. De altfel, în Occident, circulă în ultimii ani tot mai multe opinii, potrivit cărora, pentru multe firme, îndeosebi, pentru cele gigant, piaţa lor internă este prea îngustă şi, ca urmare, îşi orientează eforturile, într-o măsură tot mai mare, spre export. În acest domeniu şi-au orientat activitatea, tot mai intens, şi oficinele secrete, care, în afara activităţilor strict confidenţiale, prin aplicarea metodelor specifice de care am mai amintit, şi-au elaborat şi alte „norme strategice" pe care să le utilizeze pentru a „învinge" concurenţa. Pentru a înţelege ce anume se ascunde în spatele unor asemenea pretinse „norme", amintim că un serviciu secret profilat pe comerţ exterior a indicat profesioniştilor să-i următoarele:

a) Cumpăraţi mostre din produsele concurenţilor spre a le analiza şi căutaţi opinii ale clientelei cu privire la calitatea produselor.

b) Asistaţi la conferinţele publice sau la expoziţiile organizate de concurent pentru a obţine cât mai multe date de interes.

c) Staţi de vorbă, în acelaşi scop, cu cei care transportă, încarcă sau descarcă produsele

concurenţilor, cu vânzătorii şi distribuitorii lor.

d) Căutaţi permanent să obţineţi date referitoare la haremurile de preţuri, la produsele noi şi la acţiunile de lansare a produselor noi.

„Norme" de felul celor arătate sunt însoţite, de regulă, de multe alte indicaţii, făcându-se apel la orientarea practică a agenţilor care lucrează în această problemă, considerată „delicată" şi de... „mare actualitate". Între altele, un accent deosebit se pune pe *informarea operativă* cu privire la slaba funcţionare a serviciilor de livrare din firmele concurente, la viciile vânzătorilor sau la calitatea necorespunzătoare a unor produse ale concurenţei. Se apreciază că asemenea date pot permite să se facă presiuni asupra celor mai buni clienţi ai concurenţei şi astfel să se câştige piaţa. O condiţie de bază pentru reuşită este transmiterea şi exploatarea cu rapiditate ale informaţiilor. De exemplu, într-un caz petrecut în Australia, un agent a reuşit să constate că o firmă concurentă a livrat mai multor beneficiari motoare electrice ale căror rotoare au fost bobinate cu fire mai puţin rezistente faţă de cum se convenise iniţial. Informând cu operativitate oficina în slujba căreia se afla, aceasta a încunoştinţat conducerea firmei – faţă de care avea obligaţii să acţioneze – şi, astfel, într-un timp record, unitatea care a livrat motoarele neconforme înţelegerilor încheiate iniţial a fost înlăturată de pe piaţă în favoarea celeilalte. Desigur, concurenţa profită de

zeci de alte împrejurări pentru a scoate din competiţie orice altă firmă care îi poate minimiza profitul, condiţia principală fiind, aşa cum am mai amintit, informarea promptă, verificată şi, deci, cât mai exactă. Este semnificativ, în acest sens, un caz petrecut în Marea Britanie când, un agent, acţionând în calitate de comis-voiajor, i-a telefonat şefului său – folosind în discuţie expresii convenţionale –, că lucrătorii celui mai mare concurent au declarat o grevă pe o perioadă nedefinită. A fost suficient pentru ca firma interesată, după ce a aflat noutatea, să „plaseze" pe piaţă mai multă marfă, de bună calitate, preluând şi clientela firmei ai cărei lucrători se aflau în grevă. Ulterior, ştiind să profite de împrejurare, acţionând printr-o reclamă continuă şi adecvată situaţiei, această firmă, câştigând un avans mare în vinderea produselor sale, şi-a îmbunătăţit şi condiţia pe piaţă, în detrimentul concurentului său.

Exemple de felul celor arătate mai sus – şi care vin să completeze pe cele date în capitolele anterioare – nu trebuie să ducă la concluzia că „războiul comercial*, desfăşurat sub patronajul serviciilor secrete, este întotdeauna „paşnic". „Ofensiva continuă este o condiţie a câştigului", afirma directorul unei societăţi comerciale din S.U.A. Şi pentru ca „ofensiva" să fie eficientă, multe asemenea societăţi americane – printre iniţiatoare fiind şi firma „American Cyanamid" –

au implementat întreaga aşa-zisă „informare comercială competitivă” pe computere de mare randament. În acest mod, firmele pot analiza cu multă operativitate fluctuaţiile pieţei, întreaga situaţie financiar-comercială a concurenţei, posibilităţile de a pătrunde mai uşor pe noi pieţe, în detrimentul concurenţei, între aceste date se regăsesc, fireşte, şi cele furnizate de oficinele secrete. La firma americană „Procter-Gamble de exemplu, a fost prins un salariat care încerca să vândă societăţii „Colgatte”, pentru suma de 20.000 dolari, un plan detaliat al pieţei elaborat de firma în care lucra, ce urma, fireşte, să fie implementat în computer. Uneori, în numele „ofensivei” de care am amintit, agenţii spionajului comercial cooperează cu cei din domeniul spionajului industrial pentru a compromite concurenţa şi a-i câştiga clientela. Între alte exemple, amintim cazul unui agent, special instruit, care a fost introdus într-o firmă din S.U.A. şi, după ce a studiat cu atenţie procesul tehnologic, a produs o modificare în mecanismul electromecanic al unei piese de mare serie. Din această cauză, potenţialul de desfacere al piesei respective – ce constituia fondul de bază al profitului – a scăzut foarte mult, iar pentru depistarea actului de sabotaj şi de redresare financiară a unităţii au fost necesare alte 18 luni de cercetare, reclamă şi măsuri de influenţare a pieţei, timp de care a profitat urma concurentă

pentru a trece în fruntea competiţiei, într-un alt caz, agentul unei firme concurente, găsind pretinse defecte în calitatea produselor uzinei în care lucra şi deţinea o funcţie de decizie, a tergiversat vinderea acestora, până ce concurentul a plasat pe piaţă produse similare proprii şi a câştigat încrederea unui număr mare de clienţi.

Problema vastă a spionajului economic are, desigur, multiple faţete ce se adaptează conjuncturilor economice în care, periodic, intervin multe modificări. Ele sunt determinate de marile decalaje şi inechităţi existente pe Terra, de instabilitatea financiară, de numeroasele structuri organizatorice şi concepţii în materie de dezvoltare care se confruntă pe plan internaţional, cât şi în interiorul a numeroase ţări. Din această cauză, chiar şi lupta de concurenţă diferă de la o ţară la alta şi de la o zonă la alta. De exemplu, disputa în materie de construcţie a aeronavelor nu este şi nici nu poate fi specifică unor state în curs de dezvoltare, ea limitându-se, deocamdată, între S.U.A. şi unele ţări vest-europene, cea în materie de echipamente pentru calculatoare electronice se poartă, îndeosebi, între S.U.A. şi Japonia, iar exemplele ar putea continua. Aceasta este şi cauza pentru care, în multe situaţii, firmele comerciale adoptă o anume atitudine faţă de partenerii interni şi o altă atitudine faţă de partenerii externi. Frica de concurenţă, de oficinele secrete

care acţionează în acest domeniu i-a determinat pe mulţi industriaşi şi comercianţi americani să fie mai sinceri cu partenerii străini decât cu cei din ţara lor, discutându-se la masa tratativelor mult mai multe amănunte. Fireşte, problema deşi actuală a început să fie considerată de… domeniul trecutului, întrucât s-au găsit destule oficine secrete care au „dezlegat jocul” şi au recrutat reprezentanţi străini care lucrează în favoarea lor.

Cele arătate mai sus atrag atenţia şi asupra altei realităţi, respectiv, a activităţii permanente desfăşurată de firme pentru găsirea unor noi pieţe de desfacere a produselor proprii şi care să fie cât mai departe de interesele concurenţei Situaţia nu este simplă dacă avem în vedere tendinţa fiecărei firme de a-şi lărgi aria de influenţă şi dorinţa nestăvilită de a obţine un profit cât mai mare, folosind pentru realizarea unor asemenea scopuri, inclusiv – dacă nu prioritar – metodele spionajului economic şi instituţiile acestuia.

Pe zi ce trece, suntem tot mai mult în miezul *revoluţii industriale*, într-o perioadă pe care tot mai mulţi experţi o denumesc „noua revoluţie tehnologică” şi care se manifestă, cu insistenţă, prin realizări notabile în domenii noi ca biotehnologia, laserul, inteligenţa artificială, folosirea roboţilor şi a „exploziei” din domeniul comunicaţiilor. Noile tehnologii oferă mari posibilităţi de cooperare internaţională şi de instituţionalizare a unor norme echitabile pentru

toate ţările. Desigur, este timpul să se întreprindă acţiuni concrete pentru cooperare, mai ales că viitorul nu poate fi conceput altfel, decât prin asigurarea progresului pentru toate naţiunile. Marile decalaje de astăzi dovedesc situaţia anacronică la care s-a ajuns datorită lipsei de încredere şi cooperare, de înţelegere şi respect reciproc şi, aşa cum se pronunţă chiar numeroşi specialişti – între care şi Ray Similar, director adjunct al unui institut economic din Austin, statul Texas – S.U.A. –, „… progresul tehnologic al unei ţări este legat de comerţul şi cooperarea cu alte state”. În niciun caz – afirma specialistul amintit – „o piaţă, fie ea regională sau naţională, nu poate fi deplin izolată de ceea ce se întâmplă în alte ţări…”. Fireşte, aşa este, dar, după cum bine se ştie, în pofida unor declaraţii lucide, a unor măsuri paliative, decalajele se menţin în defavoarea statelor în curs de dezvoltare. Criza economică din ultimii ani a produs o şi mai mare instabilitate a relaţiilor valutar-financiare, piaţa fiind lăsată, de cele mai multe ori, la cheremul societăţilor particulare din Occident, aflate în concurenţă. Fuga după profitul maxim, inclusiv prin mijlocirea spionajului economic, a creat oscilaţii din ce în ce mai mari în raporturile valutare, iar afacerile realizate în umbra cererii şi ofertei au condus, totodată, la o creştere excesivă a dobânzilor. În asemenea condiţii, s-ar putea naşte întrebarea dacă perspectiva oferă sau nu speranţa atenuării

activităţii serviciilor secrete în domeniile vieţii economice? La prima vedere, orice răspuns este hazardat, deşi, dacă înţelegerea ar lua locul suspiciunii, dacă cinstea ar înlocui înşelăciunea, dacă loialitatea în afaceri ar învinge neîncrederea şi subterfugiile atunci, firește, ar fi ridicol să se vorbească de spionaj. Cum, însă, regula „de aur” a concurenţei este profitul şi cum, din păcate, acesta se adună inclusiv – sau prioritar – prin spionaj, răspunsul se impune de la sine.

Comentând această alternativă, revista „Works Management” merge şi mai departe cu caracterizarea situaţiei actuale, menţionând că etica în afaceri a devenit o poleială” a necinstei şi incorectitudinii, deoarece „spionajul comercial este în creştere şi provoacă încălcări serioase ale vieţii economice britanice”. Aceeaşi revistă opina şi în legătură cu faptul că epoca pe care o parcurgem, şi care ar putea fi apreciată drept „epoca fuziunilor comerciale”, implică vizite deschise între partenerii de afaceri, dejunuri prieteneşti cu personalul de desfacere, discuţii amicale care să faciliteze complicatele procese de vânzare-cumpărare, împrejurări ce ar putea constitui clemente încurajatoare ale unei cooperări efective, ale înţelegerii, dar care sunt folosite de spionajul economic în cu totul alte scopuri. Comentând asemenea procedee care ar putea conduce la o apropiere între partenerii de afaceri, publicaţia „International Management”

sublinia că ele sunt folosite de agenţii spionajului drept „… şiretlicuri eficiente, în care cumpărătorul fictiv poate reconstitui, după astfel de întâlniri, contul de profit şi pierderi al întreprinderii urmărite, tot aşa de bine ca şi când ar fi avut concursul integral al personalului serviciului financiar al întreprinderii”.

„Şiretlicurile”, cum s-a menţionat mai sus, nu sunt de Loc întâmplătoare. Ca şi în celelalte forme de spionaj economic, în cel comercial, se au în vedere scopuri precise şi se folosesc metode specifice pentru a fi îndeplinite planuri stabilite din timp. „Nu putem rămâne indiferenţi faţă de intenţiile concurenţilor şi trebuie să contracarăm eventualul lor avans pe piaţă”, menţiona directorul unei firme comerciale americane, într-o reuniune a oamenilor de afaceri. Tocmai de aceea, mai mult ca oricând, din rândul salariaţilor concurenţei, preciza un reprezentant al unei oficine secrete, „căutăm pe palavragii, pe cei care iubesc banul, confortul şi nu în ultimă instanţă femeile”. Atraşi sau ameninţaţi cu compromiterea, satisfăcându-le viciile şi capriciile, asemenea persoane sunt puse în situaţia de a furniza informaţii complexe despre ofertele de vânzare-cumpărare, preţuri, clientelă şi alte date. Uneori, sunt exploatate situaţii şi împrejurări aproape nebănuite, în care „metodele” aplicate nu se deosebesc de cele amintite în capitolele anterioare. Să urmărim şi un asemenea caz.

Jané era printre puţinele salariate ale firmei care concentra documentele considerate confidenţiale. Directorul avea o mare încredere în ea. Era serioasă, conştiincioasă în muncă, lipsită de relaţii ce ar fi putut ridica suspiciuni şi, în plus, avea multe necazuri de familie: doi copii minori care cereau o îngrijire permanentă, un tată mutilat de război, un soţ bolnav de inimă şi o mamă vârstnică, de altfel singura care o ajuta în treburile obişnuite ale casei. Avea, însă, o pasiune, înţeleasă şi încurajată de familie, respectiv, tenisul de câmp. Din când în când, îşi permitea să iasă pe terenul de sport, încercând să compenseze necazurile zilnice cu bucuria mişcării în aer liber. Rareori, veneau s-o admire şi cei din familia sa, îndeosebi, copiii. Acolo, pe terenul de sport, a cunoscut-o pe Hanna şi pe prietenul acesteia, Karl. Deveniseră amici şi, uneori, Jané împreună cu Karl făceau câte un dublu mixt în meciuri amicale cu alţi sportivi amatori. Într-o împrejurare, Jané şi Karl au învins un alt dublu mixt, considerat redutabil pe plan local. De bucurie, s-au sărutat. Hanna a venit lângă ei şi i-a felicitat. Faptul a fost de neînsemnat, încât se părea că în afara amatorilor de tenis nu i-a dat nimeni atenţie. Peste câteva zile, Jané a primit un plic confidenţial pe adresa firmei. Înăuntru, surpriză! O fotografie în care a fost surprins momentul sărutului dintre ea şi Karl. Pe spatele fotografiei, un text scurt: „Ori îţi trimitem poza

familiei şi, concomitent, o publicăm într-un ziar local, ori...". Şi aici urma o scurtă explicaţie. Ca să-şi salveze reputaţia, Jané urma să depună într-un loc anume, la o adresă, o listă cu toate preţurile practicate de firmă pentru produsele de export şi o alta cu clienţii externi. Ce putea să facă? Să se destăinuie familiei? Era convinsă că nu va fi crezută, că va fi considerată drept... o alta. Nu putea risca. Să-i spună directorului? Nu-şi putea da seama ce va ieşi. Şi dacă se va considera că este „jocul" ei, că ea, Jané, cu necazurile ei materiale, în schimbul unor sume de bani furnizează, de mai multă vreme, date secrete, iar acum încearcă să găsească o acoperire, o reabilitare? Nu se putea hotărî. Cu prima ocazie, s-a destăinuit prietenilor ei, Hanna şi Karl. Aceştia au râs. „Vezi-ţi de treabă!” a sfătuit-o Hanna. Jané ştia însă că spionajul nu glumeşte dar nu ştia ce să facă. Peste alte trei zile, a primit o telegramă, tot pe adresa firmei. Textul era scurt: „Dacă după amiază nu aduci «marfa», acţionăm conform avertizării de pe fotografie!” Jané nu a mai rezistat. Şi-a adus aminte că unul dintre adjuncţii directorului, care îi cunoştea mai bine situaţia familiară, i-a spus într-o împrejurare ca atunci când are necazuri să vină la el cu încredere. L-a abordat, povestindu-i întreaga păţanie... După acest moment, „jocul” s-a schimbat. Conducerea firmei în care lucra Jané a stabilit, special pentru şantajişti, o listă cu preţurile care îi conveneau,

evident fictivă, ca şi o altă situaţie, tot fictivă, cu pretinşi clienţi din exterior. La ora stabilită, „în acea zi frumoasă şi cât soare plin”, cum povestise Jané mai târziu, ea. s-a dus la locul întâlnirii. Aici o aştepta o altă mare surpriză: după ce a fost primită de un necunoscut, în cameră a intrat... Hanna, care i-a cerut listele solicitate prin avertizarea scrisă pe spatele fotografiei. Fireşte, ulterior, „prietenele” nu s-au mai întâlnit, atât Karl cât şi Hanna, dovediţi a fi agenţii unei oficine de spionaj economic profilată pe comerţ exterior, au părăsit localitatea.

Din exemplul de mai sus se desprind cu uşurinţă nu numai „metodele” folosite de Karl şi Hanna, dar, mai ales, semnificaţia hotărârii lui Jané de a se confia directorului, faptul că acest gest sincer a putut preveni scurgerea unor secrete deosebite în favoarea concurenţei. Simpla sesizare a valorat aici mai mult decât orice alte măsuri profilactice de apărare a secretelor firmei. Desigur, sunt destule situaţii şi împrejurări în care o asemenea hotărâre chibzuită, o atitudine fermă, poate dejuca scopurile unor oficine secrete. Iată în acest sens şi un alt caz.

Schimburile de cuvinte încetară. Fiecare dintre cei prezenţi răsfoia gălăgios mapa din faţa sa, comparând mărfurile şi preţurile practicate pentru ele, posibilităţile de a le vinde şi, respectiv, a le cumpăra cât mai avantajos. Singură, doar „madame Selma”, cum era cunoscută

reprezentanta firmei „O K L”, dădea semne de nerăbdare şi, la prima vedere, lăsa impresia că nu o interesează noianul de hârtii pe care îl avea în faţă. Inginerul Alexandru Cosma sesiză mina indiferentă a Selmei, dar nu o luă în seamă.

Îi spusese ultimul cuvânt cu privire la preţuri şi nu putea ceda. Cunoştea prea bine interesele întreprinderii pe care o reprezenta şi era conştient că orice nesocotinţă ar putea aduce prejudicii.

— Suntem obosiţi, domnii mei, sparse tăcerea „madame Selma”. Ar fi bine să facem o pauză şi să reluăm tratativele mâine.

Atmosfera se învioră. Acceptarea propunerii părea generală, mai puţin a lui Cosma, care, pe un ton politicos, spuse că, dimpotrivă, tratativele ar putea fi continuate.

— Eşti băiat tânăr, domnule Alexandru, continuă „madame Selma”. Mai ai de trăit, domnul meu, şi gustă şi dumneata câte ceva din viaţa de aici…

Seara părea feerică. Barul sclipea în oglinzile de pe pereţii proaspăt tapetaţi, iar luminările de pe colţurile meselor conturau şi clar atmosfera unei lumi ciudate. Un întreg ansamblu interpreta un rock drăcesc, rămânând nepăsător faţă de şi frământările oamenilor. Alexandru Cosma încă nu ştia ce să creadă. Amabilităţile, invitaţiile, petrecerile se ţineau lanţ, deşi tratativele băteau pasul pe loc. Se părea că „madame Selma” este reprezentanta unei instituţii de protocol şi nu o

parteneră de afaceri comerciale. „Ce-o fi vrând?” se întrebă Cosma la un moment dat.

În acea seară, Selma nu a mai venit la bar, aşa cum obişnuia. „Nu se simte prea bine”, îi comunică Cosma împuternicitul ei special. „Dar, vă rog, continuă acesta, cum rămâne cu solicitarea făcută de doamna?” Cosma simţi o transpiraţie rece pe şira spinării. Înţelesese de acuma ce se voia de la el. Încercă, ca întotdeauna, să evite discuţiile care i se păreau penibile sau lipsite de sens. În concepţia sa, nu putea admite înlocuirea mesei tratativelor cu cea de la bar pentru continuarea aceloraşi discuţii, dar nici nu putea să-i refuze pe amfitrioni. „Lăsaţi, răspunse inginerul la un moment dat, îi voi comunica dimineaţă doamnei”.

Camera de la hotel i se păru ceva mai primitoare decât în alte ocazii. O mulţime de flori proaspete în glastre îl făcură, la prima vedere, să zâmbească. Îşi aţinti ochii spre petalele catifelate, dar, fără să vrea, privirea îi alături, pe cele câteva cartuşe de ţigări fine, pe sticlele de băuturi superioare, pe combina muzicală nouă, asemănătoare cu cea din biroul doamnei Selma pe care o apreciase foarte mult. Privi mai atent şi descoperi pe suportul combinei muzicale un bilet, ÎI desfăcu repede, curios, şi citi un scris îngrijit care îl atenţiona politicos: „Domnului Alexandru Cosma, o mică amintire, Selma”. Rămase aproape năuc. „Ei drăcie, şi-a spus inginerul, chiar aşa

politeţe?”. Acum începu să înţeleagă şi mai bine insistenţele cu care se urmăreau în discuţii diverse solicitări ce i se păruseră absurde şi de ce anume timpul se consuma mai mult prin aluzii şi nu se discuta la subiect. „Ce oameni!…”, gândi inginerul şi deschise larg ferestrele camerei, lăsând aerul năvalnic să-i inunde încăperea.

Dimineaţa, „madame Selma” era fericită şi plină de prospeţime şi vigoare. Părea o jună cochetă ce coborâse de pe vârfuri selenare şi încerca acum să străbată cutele sufleteşti ale inginerului.

— Ei, cum te simţi, domnule Alexandru? întrebă „madame”, toată numai zâmbet.

— Ca întotdeauna, foarte bine, răspunse Cosma, fără o altă completare.

„Madame Selma” îl străfulgeră cu privirea.

— Îmi eşti dator cu un răspuns, continuă ea calm. Nu uita că am cheltuit şi sunt dispusă să mai cheltui. Oricât!…

— Aaa! îşi reaminti inginerul. Mă simt îndatorat să vă mulţumesc pentru amabilitate, dar să ştiţi, obiectele dumneavoastră au rămas la hotel. Nu le pot lua.

— Ţi-am cerut o nimica toată, continuă „madame”, uşor iritată. Mă interesează cine mă concurează la firma dumneavoastră şi dacă anul viitor preţurile le veţi menţine la acelaşi nivel?

Inginerul Cosma rămase calm, zâmbind.

— „Madame”, cred că e o neînţelegere. Nu

vreau să vă dau lecţii, dar trebuie să vă amintesc un adevăr elementar: afacerile cele mai bune se fac între parteneri cinstiţi!

— Doar plătesc! ţipă Selma. Oricât!

— Marfa pe care o vreţi dumneavoastră nu se vinde!...

Din cele arătate se desprinde, sperăm, cu uşurinţă, atitudinea demnă a reprezentantului român, dar şi insistenta cu care sunt urmărite unele secrete de interes, metodele folosite, când subtile, cu aluzii voalate şi primiri fastuoase, când directe şi abuzive pentru „cumpărarea conştiinţei” şi determinarea la trădare.

A existat tendinţa ca, atunci când se vorbea de spionajul economic – sau de metodele proprii pe care le foloseşte acesta –, să ne autocalificăm, oarecum, drept intangibili, oameni pentru care noţiunea în sine ar reprezenta ceva abstract, valabilă doar pentru marile firme industriale şi societăţi comerciale din Occident. Fireşte, fenomenul nu este cunoscut la noi, pentru că nu am practicat şi nici nu vom practica o asemenea activitate, dar viaţa dovedeşte că împotriva lui trebuie să ne luăm măsuri corespunzătoare de apărare. Nu putem să nu ţinem cont de faptul că, în condiţiile contemporane, participăm, mai mult ca oricând, la schimbul de valori materiale ale lumii, inclusiv prin contractele pe care le avem cu multe firme străine. Apoi, ştiut este că firmele partenere din lumea capitalului sunt conduse de

legea profitului maxim, fapt ce impune să privim realist lucrurile şi să fim conştienţi că unii reprezentanţi străini au încercat – şi vor mai încerca – să obţină beneficii chiar şi prin mijloace ilegale.

Spionajul economic – deci, inclusiv cel comercial – ar fi, poate, mult prea simplu dacă l-am privi doar ca o confruntare numai între firme capitaliste. În asemenea situaţie, probabil, nici nu ne-ar interesa. Din păcate, aşa cum s-a mai arătat, unele firme capitaliste practică furtul de secrete chiar şi în rândul partenerilor de afaceri din alte state. Nu de puţine ori, agenţii unor servicii de informaţii acţionează sub acoperirea unor pretinşi comercianţi, reprezentanţi de firme sau delegaţi ai acestora, încercând să obţină informaţii din domeniul relaţiilor noastre de comerţ exterior, pentru a acţiona apoi în scopul de a defavoriza partea română şi a compromite interesele statului nostru. Ca să înţelegem mai bine asemenea fapte, vom încerca să privim mai atent asupra celor petrecute, în decursul anilor, în… „curtea noastră”.

În relaţiile pe care statul nostru le dezvoltă cu tot mai multe ţări, numeroşi specialişti – ingineri, economişti, reprezentanţi comerciali – au realizat şi realizează, datorită competenţei şi corectitudinii lor, importante contracte economice, contribuind astfel la dezvoltarea materială a ţării, la îmbogăţirea zestrei noastre economice. Din

păcate, însă, printre aceşti oameni demni de laudă şi mare admiraţie, în decursul timpului s-au strecurat şi persoane certate cu orice norme etice, carierişti şi corupţi, dornici de câştiguri uşoare, care au sfidat prevederile legilor şi ceea ce se înţelege prin bun simţ, divulgând date cu caracter secret. Poate am putea fi întrebaţi de ce redeschidem dosarul acestor cazuri care, la timpul lor, au făcut obiectul unor procese publice. Nu, nu vom încerca să prezentăm fapte de senzaţie şi poate nici cu totul semnificative, ci doar unele elemente ce pot evidenţia cu mai multă pregnanţă câteva aspecte sociale şi morale consemnate în dosarele consultate. Aşadar, cine sunt cei care, cu dezinvoltură şi conştiinţă eclipsată, au ajuns pe pragul trădării intereselor noastre?

— Am crezut că e vorba de o relaţie prietenească, motiva în faţa instanţei Matei G., încercând să pozeze în victimă a naivităţii.

Oare aşa să fie? Nu şi-a dat seama de interesele urmărite de firma străină? Iată, însă, ce a declarat reprezentantul străin audiat în acest caz:

— Mi-am dat seama, încă de la primele întâlniri cu domnul Matei G., că am de-a face cu un om uşor de corupt.

Şi astfel, muşcând din momeala transparentă a unor promisiuni fără acoperire, lăsându-se cumpăraţi cu diverse „atenţii” şi cadouri, infractorii ce au făcut obiectul dosarelor penale la

care ne referim au început, sub aparenţa unei pretinse prietenii, să se întâlnească cu partenerii de afaceri. Unde se întâlneau? Probabil că nu este greu de intuit, dacă avem în vedere pornirile lor spre petreceri interminabile, spre o viaţă uşuratică. Pentru început, locul preferat al întâlnirilor era acolo unde se putea sorbi în voie paharul cu vin. Şi, din vorbă în vorbă, de la un restaurant la altul, discuţiile lor au depăşit temele banale, dând posibilitatea reprezentanţilor străini să intre în posesia unor cifre şi informaţii confidenţiale. Această activitate, vădit infracţională, a lui Matei G., fost merceolog la o întreprindere din Bucureşti, s-a concretizat prin vinderea, fără scrupule, unui comerciant străin a unor date despre concurenţă, informaţii despre contractele ce urmau să se încheie, precum şi alte date importante. Din nefericire, nu era vorba de un naiv, care ar fi căzut pradă unul tip de spion versat, specialist în culegerea de informaţii prin „tragere de limbă”.

— Ai ştiut că aceste informaţii au un caracter secret, că ele puteau fi folosite în dauna intereselor statului nostru? l-a întrebat preşedintele completului de judecată, cu ocazia procesului.

— Da, am ştiut, a recunoscut în proces Matei G.

Punând mai presus de orice propriile interese meschine, acest element imoral şi aventurist

primea, în schimbul „serviciilor” sale, medicamente străine pe care le vindea ia preţ de speculă, îmbrăcăminte şi alte obiecte de uz personal. Dar, vorba proverbului: „ulciorul nu merge de multe ori la apă!” O asemenea activitate trebuia curmată. Şi astfel, Infractorul a fost surprins în momentul în care încerca să transmită „partenerului de afaceri” fotocopia unei note cu caracter secret.

În perioada peregrinărilor în scop de documentare, am răsfoit şi un dosar mai puţin obişnuit, ilustrat cu zeci de fotografii ce reprezentau sutele de obiecte primite în schimbul secretelor furnizate unor firme străine. Am rămas cu impresia că infractorul – Emilian G. – a colectat, la timpul respectiv, un adevărat bazar, în care se găseau pixuri şi ceasuri, aparate fotografice, magnetofoane şi parfumuri, alături de blănuri şi aparate tehnice.

Ajuns pe ultima treaptă a descompunerii morale, Emilian G. a săvârşit un mare număr de fapte ilegale, căutând să obţină, pe seama funcţiei ce o deţinea, câştiguri materiale, prin remunerări nejuste, luare de mită, abuz de încredere în dauna avutului obştesc, comerţ ilicit şi multe altele. Toate acestea, i s-au părut un „mizilic”, după ce şi-a dat seama că vânzarea unor informaţii secrete şi favorizarea unor firme străine îi pot aduce beneficii mult mai mari în comparaţie cu găinăriile (a primit chiar şi găini pentru aprobarea ilegală a

unui transfer!) de până atunci. Şi astfel, mituiţi cu diverse „atenţii”, Emilian G, şi complicii săi au acceptat utilaje inferioare celor prevăzute în contracte, care nu îndeplineau parametrii tehnologici stabiliţi, prezentând greşeli de concepţie şi de construcţie. În cine a lovit activitatea acestora şi, deci, ce implicaţii sociale şi economice poate avea o asemenea activitate, fireşte, se înţelege. Ulterior, însă, cu prilejul contractării de utilaje pentru unele fabrici, cel în cauză a creat condiţii inegale majorităţii firmelor ofertante, netezind calea spre contract doar firmei în slujba căreia se pusese de mai mult timp. Concomitent, el a transmis agentului firmei respective şi informaţii despre necesităţile de import ale unor întreprinderi, despre planurile de reutilare a unor fabrici, despre concurenţă, niveluri de preţuri şi evoluţia unor tratative.

Din cele prezentate pe parcurs s-a putut observa cât de greu, uneori cu câte subterfugii încearcă să pătrundă oficinele secrete pentru a obţine unele date de interes. Şi, comparativ, iată cât de uşor le pot obţine atunci când dau peste elemente lipsite de conştiinţă şi care le... „cântă în strună”. Desigur, faptele ce au rezultat din dosarele amintite au dezvăluit o situaţie fără echivoc. În acele relaţii nu a fost vorba niciun moment de primirea prietenească, sinceră, cu care îi înconjurăm pe toţi vizitatorii străini ce vin la noi cu gânduri bune, nu era vorba nici de

legături amicale, firești și necesare în contextul dezvoltării turismului și a relațiilor statului nostru pe multiple planuri, ci de contacte extraprofesionale și extraprietenești, în scopul vădit al unor tranzacții murdare. Erau relații ce urmăreau câștiguri necinstite, în care se vindeau interesele noastre, în schimbul unor obiecte de nimic. Sunt momeli în fața cărora poți rămâne efectiv stupefiat și nu poți să crezi că este posibil ca asemenea „cadouri" derizorii să îi facă pe unii oameni să alunece pe panta degradării: o pereche de ciorapi de damă, în cazul lui Matei G.; un aparat de făcut maioneză, în cazul lui T. Ion, unul dintre complicii lui Emilian G! Așa stând faptele, ne întrebăm cât de decăzuți moral au putut fi acești oameni, care au cutezat să vândă secrete pe te miri ce? Este o întrebare din care se naște și o nedumerire: cum, după ce criterii de selecție au fost promovați indivizii ce au făcut obiectul acestor dosare penale în posturi de răspundere pentru comerț, pentru economia noastră națională? Sigur, de la acea dată lucrurile s-au schimbat radical în domeniul comerțului nostru exterior, dar considerăm că întrebarea referitoare la cine ne reprezintă interesele ar trebui să stea permanent în fața factorilor de decizie din acest domeniu. Și poate nu numai din acest domeniu!

Așa cum am mai arătat, spionajul economic încearcă să pătrundă în sectoare cât mai diverse și nu „iartă" nicio împrejurare ce l-ar putea favoriza.

Pentru aceasta, uneori cheltuie foarte multă energie şi bani, alteori… Desigur, alteori profită de naivitatea unora dintre purtătorii de secrete şi de tarele lor morale, de interesele lor meschine, de concepţiile lor cosmopolite. Aşa a profitat agentul unei firme străine, care a reuşit să cunoască câteva carenţe morale a doi foşti referenţi de la o întreprindere de comerţ exterior din Bucureşti. Este vorba de o firmă importantă, de un centru în care toţi oamenii muncii au depus – şi continuă să depună – eforturi stăruitoare ca să realizeze producţii competitive la export şi să asigure o bună valorificare a produselor proprii. Tocmai de aceea, tolerarea în mijlocul lor, o perioadă îndelungată, a celor două persoane corupte, care au călcat în picioare propria demnitate şi înalta cinste de a lucra în domeniul comerţului exterior a lăsat în urmă multe întrebări. Persoanele în cauză au primit de la străin, drept cadouri, diverse obiecte, între care ţigări şi băuturi străine, aparate tehnice pe care, în unele împrejurări, nu s-au sfiit să le arate ori chiar să le vândă unor colegi de muncă. Cum se poate explica oare că nimeni nu şi-a pus întrebarea de unde au aceştia atâtea obiecte străine pe care le comercializează? Mai mult, cum a fost posibil în acest caz ca cei doi infractori să avizeze, împotriva oricăror norme legale, fişe tehnice, în scopul încheierii de contracte externe, introducându-le apoi în întreprindere fără ca acestea să fie aprobate de

şefii profesionali competenţi? Nimeni nu s-a sesizat că firma favorizată de cei doi, numai într-un singur an, a primit peste 20 de comenzi, deşi nu era producătoarea directă a unora dintre materialele contractate. Făcând „jocul" firmei străine, profitând de lipsa de vigilenţă a celor din jur, de toleranţa şi îngăduinţa factorilor chemaţi să bareze calea fraudei, infractorii în cauză au reuşit să intre – cu de la sine putere – până şi în sala aparatelor telex pentru a răspunde, fără niciun aviz autorizat, unor firme străine cu precizarea că le refuză oferta de cooperare.

Decăderea morală în acest important sector al economiei s-a oprit, uneori, mult prea târziu. Mai ales, atunci când, din viciu şi nesocotirea intereselor generale, victima a muşcat cu prea multă poftă din momeala întinsă de „parteneri", interesaţi să câştige prin fraudă. Ne referim aici şi la cazul lui Gheorghe S., fost director al unei întreprinderi de comerţ exterior, care, terfelind calitatea de reprezentant al comerţului nostru, încălcând cele mai elementare norme de conduită, a transformat relaţiile sale cu diverşi parteneri străini în afaceri personale. În schimbul unor obiecte de uz personal, al unor ţigări şi băuturi străine, acesta a încheiat, cu firme străine interesate, contracte dezavantajoase pentru noi. Mai mult, instaurând un climat de toleranţă în unitatea pe care o conducea, şi-a permis până într-acolo, încât, în urma călătoriilor efectuate în

străinătate, prin fraudă, minciună, şi ca urmare a mitei pe care şi-a însuşit-o fără jenă de la diverse firme, să depună sume mari de bani la bănci din străinătate. Ne este aproape greu să credem că a îndeplinit funcţia de director el unei întreprinderi un om care, ajuns într-o împrejurare în S.U.A., după ce a cumpărat un aparat de fotografiat cu 470 de dolari, a solicitat patronului să-i dea o factură în valoare de numai… 60 de dolari. Într-o altă împrejurare, întors dintr-o călătorie de 18 zile din S.U.A. şi Canada, la vamă, i-au fost găsite, nedeclarate, ascunse printre bagaje, 86 grame de aur şi plicuri cu valută străină.

Se înţelege, în toate cazurile la care ne-am referit, ca şi în altele asemănătoare, prejudiciile au fost recuperate, iar indivizii respectivi au fost traşi la răspundere penală. Au fost şi situaţii în care oameni cu asemenea tendinţe au fost puşi în discuţia colectivelor în care au muncit, împotriva lor luându-se o atitudine hotărâtă, prevenindu-se astfel scurgerea unor date de interes. Aşa cum am mai menţionat, însă, măsurile luate în ultimii toi cu privire la perfecţionarea activităţii din domeniul comerţului exterior, la creşterea răspunderii lucrătorilor din acest important sector, au eliminat multe din neajunsurile ce pot favoriza fapte de felul celor arătate. Credem, totuşi, că acestea nu scad cu nimic importanţa şi atenţia ce se impun a fi acordate celor întâmplate. Ele s-au petrecut nu în perioade foarte îndepărtate, nu fac

parte din relicvele unui „gen” aparte de spionaj economic; au fost consumate în aceste decenii de înaintare şi consolidare economică a ţării noastre şi, de multe ori, sub ochii celor care aveau datoria morală să-i demaşte pe infractori, să bareze calea trădării. Deşi cazurile sunt izolate şi nu au putut sub niciun motiv să împiedice înaintarea accelerată a ţării noastre pe magistrala progresului economico-social, cele menţionate nu ne pot lăsa nepăsători, iar concluziile se impun de la sine. Aşadar, corupţia şi degradarea indivizilor la care ne-am referit nu pot umbri corectitudinea şi responsabilitatea celor care, în relaţiile cu firmele străine, dau dovadă de patriotism, de o comportare corespunzătoare. În acelaşi timp, însă, trebuie să ţinem cont că în condiţiile înfloririi continue a economiei noastre naţionale, aria relaţiilor tehnice şi comerciale, cum e firesc, se va extinde. În această conjunctură, fără să pornim de la premisa că orice străin vrea să ne „cumpere conştiinţa”, deci, fără să fim suspicioşi şi fără să zdruncinăm încrederea pe care o merită pe deplin personalul din domeniul comerţului exterior, se impune să fim realişti şi, deci, conştienţi că încercări de a „cumpăra” informaţii economice vor mai fi. Tocmai de aceea, tratându-i pe străini cu tradiţionala ospitalitate românească, acordându-le încrederea cuvenită, conducerile întreprinderilor de comerţ exterior, cele care au tangenţă cu astfel de activităţi, factorii educaţionali din cadrul

acestora, toţi oamenii muncii din aceste unităţi au datoria de a crea un climat de înalt patriotism şi severă probitate morală şi profesională, pentru a preveni repetarea unor fapte grave, de genul celor menţionate.

Se ştie – şi nu vom insista – că importul şi exportul sunt ele însele componente clare, indiscutabile ale secretului comercial, în ultimă instanţă, ale secretului de stat. Păstrarea şi apărarea secretului pe orice cale este, înainte de toate, o înaltă problemă de conştiinţă patriotică, constituind – aşa cum se stipulează şi în legislaţia ţării noastre – o datorie sacră a fiecărui cetăţean al ţării. Aceasta presupune întărirea vigilenţei faţă de orice încercare de divulgare, voită sau întâmplătoare, a datelor secrete, combaterea oricăror manifestări de neglijenţă ori uşurinţă în apărarea secretelor, aplicarea consecventă a legilor şi regulamentelor ce privesc activitatea unităţilor noastre economice, relaţiile cu diverse firme şi persoane din străinătate.

Spre deosebire de perioadele trecute, în anii noştri, perversitatea şi subterfugiile spionajului în domeniul comerţului ating cote mult mai mari. Ideea care stă la baza activităţii acestor oficine este aceea că orice şi oricât ai produce, în final, trebuie să vinzi, să ai clienţi, să ai drumul deschis tot timpul spre noi pieţe de desfacere, care să fie cât mai rentabile. Tocmai de aceea, nota publicaţia „Chemical Engineering”, agenţii din

domeniile comerciale nu sunt străini de profilurile specifice comerţului şi că „un agent secret trebuie să deţină unele calificări comerciale efective, ca şi flerul necesar activităţii informaţionale”. Cu alte cuvinte, spionajul din domenii ale comerţului nu reprezintă un „joc al amatorilor”, o activitate întâmplătoare, fără urmări şi lipsită de periculozitate. Daunele materiale şi morale pe care le provoacă, aşa după cum se constată, pot fi uneori destul de mari. Subaprecierea unor mici detalii privind apărarea secretelor poate conduce la crearea unor breşe destul de mari, prin care pot pătrunde profesionişti oficinelor secrete.

Ocultism – secte – spionaj

Fireşte, cititorul s-ar putea întreba ce legătură poate fi între cele trei elemente citate în titlul nostru? Simpla demonstraţie teoretică ar putea să apară hazardată, dacă viaţa nu ne-ar oferi suficiente exemple, demne de analizat. Pentru a le putea discerne, se impune să avem în vedere că spionajul economic a depăşit orice bariere ale bunului simţ. El nu se mai limitează a face jocul concurenţei doar prin atragerea unor persoane avide de bani, a trădătorilor notorii sau a celor care, din alte motive, sunt dispuşi să-şi trădeze patronul în favoarea altui ori altor patroni. Devenind total, el profită de orice împrejurare, de orice situaţie favorabilă, prin care poate să intre în posesia unor date de interes. Aşa se explică de ce oficinele secrete din acest domeniu încearcă să se folosească, în interesul lor, de la persoane cu funcţii de conducere din unele firme până la vânzătorii ambulanţi, care, din întâmplare sau nu, ştiu câte ceva important din activitatea unităţii în care lucrează. Serviciile secrete au învăţat că nu numai directorii ori preşedinţii de societăţi deţin secrete sau alte date utile şi că, în aceeaşi măsură, pot folosi cu succes şi trădătorii din rândul salariaţilor mărunţi sau care, datorită poziţiei lor, pot intra în posesia unor asemenea secrete. Mai mult decât atât, profesioniştii oficinelor secrete nu ezită să folosească în „aventurile”, lor

reprezentanţi ai sectelor religioase, ai ocultismului în general, imigranţi ce trec prin aşa-zisele lagăre de tranzit, alte persoane ce le pot fi ocazional utile. A rezista în cadrul concurenţei capitaliste acerbe, îndeosebi, în condiţiile traversării unor perioade de crize economice, înseamnă a dispune, înainte de orice, de informaţii care să permită câştigarea unui avans faţă de concurenţă sau compromiterea acesteia, iar dacă asemenea oameni deţin astfel de date, atunci e firesc ca oficinele secrete să-şi îndrepte atenţia asupra lor.

Abordarea acestui subiect presupune, credem, şi o altă observaţie. Se ştie, spionajul a fost şi este considerat drept „o luptă dintre inteligenţe", o pretinsă „confruntare între spirite elevate", prinse într-un vârtej al culegerii – prin metode specifice – de informaţii secrete. Aşa cum am mai arătat, odată cu dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii, cu perfecţionarea deghizării voite a unor mijloace şi procedee, susţinătorii furtului de informaţii secrete şi-au denumit îndeletnicirea – aclamată şi îmbrăţişată de unii, condamnată şi hulită de alţii – drept „artă", respectiv, „arta informaţiilor", expresie întâlnită de cititor – între ghilimele – şi în lucrarea noastră. Au fost şi situaţii, e drept fără ecou, când unii adoratori şi practicieni ai spionajului, precipitându-se, au încercat să acrediteze ideea că această activitate, desigur complexă şi, uneori, cu urmări imprevizibile pentru victime, ar fi o… „ştiinţă

aplicată”. Fără îndoială că absolutizarea unor asemenea păreri ar putea da naştere la alte exagerări, nedumeriri şi poate chiar la opinii-surpriză. Şi pentru că însuşi spionajul este cel care operează pe terenul surprizelor, acesta a născut şi naşte încă întrebări şi enigme. Una dintre ele este relaţia, ciudată la prima vedere, dintre acea pretinsă „artă a informaţiilor” şi… ocultism.

Cum s-au împăcat şi se împacă oare „spiritele elevate”, care se bazează pe cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, în „lupta dintre inteligenţe”, cu ocultismul, cu ignoranţa şi obscurantismul cel mai penibil? Subiect contradictoriu, comentat deseori de experţi ca şi de profani în materie, relaţia dintre spionaj şi curentele oculte – sau cu reprezentanţii acestora – s-a dovedit că se menţine din cele mai vechi timpuri. Şi nu de puţine ori, vraci sau vrăjitoare, ghicitori de toate soiurile, până la reprezentanţii de azi ai unor secte religioase, pretinse moderne şi chipurile singurele care „pot aduce fericirea pe pământ”, s-au dovedit a fi slugi plătite, aflate în slujba unor servicii secrete de informaţii sau a unor organizaţii clandestine, anarhice, reacţionare. Documente istorice evidenţiază că spionajul englez, de pildă, a folosit pentru culegerea de informaţii reprezentanţi din diverse curente oculte, încă înainte de perioada reginei Elisabeta I. În timpul domniei acesteia, în cursul numeroaselor

frământări şi lupte dintre catolici şi protestanţi, serviciul de informaţii, în organizarea de-atunci, a recrutat în interese informative proprii zeci de reprezentanţi ai comunităţilor religioase menţionate, dirijându-le activitatea de informare, dar şi de influenţare a coreligionarilor, în scopuri dorite. Au fost folosiţi, însă, şi astrologi care, după ce aflau „tainele din stele”, erau puşi să facă previziuni asupra evoluţiei unor evenimente. Se înţelege, era vorba de evenimentele dictate de autorităţi.

Epoca lui Napoleon Bonaparte este, de asemenea, marcată de curioase relaţii dintre reprezentanţii puterii cu oculţi recunoscuţi, între care, în primul rând, cu astrologi şi ghicitori de toate soiurile. Însuşi temutul Fouché, care se baza pe o informare promptă şi verificată, nu s-a sfiit să-l informeze pe împărat despre „constatările” unor astrologi cu privire la perspectiva câştigării sau pierderii unora dintre războaie. Şi aici, se înţelege, „stelele” şi „duhurile bune" erau întotdeauna în favoarea împăratului.

Deşi pauzele pentru care ocultismul s-a aflat întotdeauna în atenţia serviciilor secrete rămân contradictorii şi neelucidate pe deplin, se ştie, totuşi, că spionajul a avut predilecţie să folosească persoane ce au lăsat impresia noi vieţi retrase, chiar enigmatice, dar care s-au bucurat de o anume influenţă şi relaţii în medii de interes. Nu au fost excluse din rândul celor utile spionajului

nici persoanele descoperite că desfăşoară o anume activitate clandestină în cadrul unor secte religioase neagreate de autorităţi şi care, din motive diverse – în urma şantajului, corupţiei etc. –, s-au pus în slujba profesioniştilor din domeniul informaţiilor secrete. În perioada Inchiziţiei, organele de represiune, în ciuda severităţii pedepselor aplicate celor consideraţi „eretici”, au recrutat şi folosit ne unii dintre aceştia din urmă ca iscoade în rândul diverselor categorii de credincioşi. Se înţelege, în schimbul informaţiilor furnizate, unii dintre asemenea „eretici” au rămas nepedepsiţi, iar alţii au fost convertiţi, în timp, la religia instituţionalizată.

O analiză, chiar sumară, a acestei vaste probleme ne duce la concluzia că informaţiile căutate de serviciile secrete prin intermediul reprezentanţilor ocultismului de tot soiul, deci, informaţiile considerate utile şi necesare prezentau o mare varietate. În 1614, de exemplu, serviciile secrete engleze şi-au concentrat atenţia spre catolicii irlandezi, care au luat parte la acte de opoziţie faţă de prezenţa engleză, în scopul identificării şi deportării acestora. Într-un timp scurt, au fost depistaţi peste şase mii de irlandezi, participanţi la aşa-zise „rebeliuni”. Nu este greu să ne dăm seama că pentru identificarea acestora au fost folosite nenumărate iscoade ale serviciului secret. În Franţa, „noaptea sfântului Bartolomeu” a fost precedată şi urmată de o activitate febrilă a

serviciilor secrete pentru a-i cunoaşte pe toţi cei „eretici”.

În raport de scopuri, în mod firesc, erau căutate şi alte date. De la Pigafetta, biograful lui Columb, care a avut prilejul să-l însoţească pe marele descoperitor al Lumii Noi în toate cele patru călătorii pe care le-a efectuat spre noul continent, ne-au rămas mărturii din care rezultă că atât Curtea regală a Castiliei, cât şi Inchiziţia, prin serviciile lor specializate au fost interesate să afle cât mai multe date despre pământul nou descoperit: zăcămintele de minereuri, modul cum pot fi folosite căile de navigaţie, aspecte ale stării de spirit a localnicilor, stadiul agriculturii. După cum se vede, e vorba de spionaj economic în toată puterea cuvântului! Printre agenţii folosiţi în acest scop s-au aflat şi navigatori recrutaţi din medii oculte.

Odată cu dezvoltarea economică, cu apariţia marilor descoperiri ştiinţifice, furtul secretelor a devenit un fel de a doua îndeletnicire, chiar şi a unor prelaţi. Pare firesc să fie aşa, având în vedere şi situaţia prioritară a poziţiei sociale în care se aflau. Se cunosc cazuri când lideri ai unor culte, recunoscute la acea vreme, şi-au creat servicii secrete proprii (fapt pe care îl fac şi unele secte contemporane), urmărind asiduu evoluţia unor situaţii politice, militare sau economice ori, pur şi simplu, sustragerea unor noutăţi tehnico-ştiinţifice. Astăzi se cunoaşte că, prin asemenea

metode, un preot iezuit francez a adus în Europa, din Orient, secretul fabricării porţelanului, iar prin intermediul a doi călugări misionari a fost adus, din Extremul Orient, secretul creşterii viermilor de mătase. Mult mai târziu, respectiv, în perioada celor două războaie mondiale, ocultismul a reprezentat una dintre pepinierele agenturi –, lor folosite de serviciile secrete.

Relaţia dintre reprezentanţii unor curente şi activităţi oculte cu serviciile secrete nu a fost şi nu este anarhică, întâmplătoare. De regulă, această activitate a avut un caracter organizat şi ofensiv. De exemplu, în perioada celui de-al doilea război mondial, astrologia a avut un rol deosebit în aşa-zisul *război psihologic*, desfăşurat de Marea Britanie, îndeosebi, prin intermediul „Political Warfare Executive" (Sectorul pentru războiul politic). Unul dintre experţii astrologi în materie era Louis de Wolel, fost cetăţean german, care îi cunoştea bine pe astrologii lui Hitler, îndeosebi, pe Karl Krafft, favoritul căpeteniei naziste. Horoscoapele astrologilor britanici erau folosite pentru a contracara propaganda hitleristă, prezicerile fiind, firesc, în favoarea părţii britanice. De altfel, Germania hitleristă a avut o mare predilecţie pentru utilizarea astrologilor, vrăjitorilor şi „prevăzătorilor" de tot felul, inclusiv în materie de spionaj economic. Însuşi Karl Krafft, astrologul favorit a lui Hitler, a „prevăzut", chipurile, dezorganizarea economiilor din statele

atacate de fascişti şi prosperitatea întreprinderilor naziste. Popularizarea unor asemenea „previziuni”, inclusiv a „victoriilor” Wehrmachtului, a determinat autorităţile naziste să constituie un serviciu specializat de ocultism, pe care l-au încorporat în departamentul oficial al propagandei de stat. Astăzi se cunoaşte că multe dintre anunţurile apărute în presa vremii despre „viitoarele victorii ale lui Hitler” au fost „fabricate” de acest serviciu. Acelaşi serviciu, a urmărit reacţia produsă de asemenea „comunicate”, ca şi starea de spirit din rândul populaţiei aflate în teritoriile vremelnic ocupate şi care era efectiv „intoxicată” cu „previziunile" astrologilor şi ale unor „proroci” oculţi, recunoscuţi ca „aşi în ghicirea viitorului”. Serviciile secrete ale Germaniei hitleriste au avut grijă ca, odată cu aplicarea unor asemenea metode, să introducă, în spatele frontului, diverşi misionari sectanţi, să atragă o parte a populaţiei credule de partea lor şi să dirijeze activitatea informativă în favoarea nazismului.

Folosirea întregului arsenal ai ocultismului şi a posibilităţilor de infiltrare a ideilor reacţionare şi, îndeosebi, a celor care ar putea determina pe unii oameni să adopte o atitudine de expectativă faţă de evenimente, prin intermediul sectelor religioase, nu a fost deloc întâmplătoare. Exista o experienţă acumulată de secole şi se cunoştea cert că masele populare, fireşte o parte din ele, aflate

sub influenţa religiei, ar putea adera cu uşurinţă la dogme mistificate de diverşi misionari şi că, aceştia din urmă, promiţându-le o viaţă mai bună, fără griji şi războaie, pot influenţa starea de spirit pe întinse teritorii geografice. Multe asemenea „metode” au constituit „copii” ale celor folosite încă în primul război mondial şi chiar mai înainte, aplicarea lor fiind finanţată şi încurajată de cercurile diriguitoare ale capitalismului. De altfel, aceasta este şi una dintre cauzele – alături de altele de ordin social – prin care se explică faptul cum, prin intermediul capitalului străin şi al misionarilor de tot felul, profitând de înăsprirea condiţiilor sociale din perioada consolidării relaţiilor capitaliste, unele secte au pătruns şi pe teritoriul ţării noastre. Considerându-le drept o bază de lansare a ideilor proprii, a intereselor pe care le urmăreau, serviciile secrete, cercurile capitaliste interesate au supravegheat modul de proliferare a sectelor religioase, activitatea efectivă a lor, profitând de prejudecăţile religioase ale oamenilor, de dorinţa lor de mai bine. Interesate să aplice „principiul” de a dezbina şi stăpâni, conducerile unor secte, aflate la cheremul unor servicii secrete – uneori prin intermediul aşa-ziselor „centrale mondiale sectante” –, au folosit misionari proprii pentru implantarea unor grupări noi, necunoscute în unele locuri.

Astăzi nu mai este niciun secret faptul că grupările religioase continuă să se afle în atenţia

serviciilor tiv spionaj ale marilor puteri capitaliste şi că, însăşi C.I.A., „manifestă o atenţie specială faţă de fenomenele religioase…”[57]. O ofensivă de-a dreptul furibundă au început să desfăşoare serviciile secrete şi diverse organizaţii politice reacţionare, prin intermediul sectelor şi al diverselor grupări oculte, în perioada „războiului rece” de după ultima conflagraţie mondială. În condiţiile crizei politice, economice, sociale şi morale a lumii capitaliste, cercurile interesate şi-au dat seama că metodele vechi de influenţare a conştiinţei oamenilor nu mai corespund noilor scopuri. Şi astfel, nu au întârziat să readucă, pe scena vieţii sociale, practici mistico-religioase şi prejudecăţi perimate, învăluite în aşa-zise „dogme” pseudoştiinţifice, cu ceremonialuri exotice şi canoane iraţionale, toate bine organizate şi conduse pentru a reuşi să prindă în mreje cât mai mulţi aderenţi. Multe dintre asemenea grupări, creata chiar şi în ultimii ani, cu aşa-zise statute internaţionale, cu pretinse conduceri „mondiale”, au scopuri bine definite şi care nu se pot confunda cu tradiţionalele secte religioase şi nici nu pot fi analizate numai prin prisma dogmaticii sectante şi obscurantismului pe care le propagă. Este, un fapt îndeobşte cunoscut că „… există astăzi mii de secte în lume. Unele dintre ele nu au decât o audienţă limitată, dar altele sunt adevărate întreprinderi transnaţionale,

57 După revista Italiană Panorama.

care înrolează în scopuri dintre cele mai obscure, dar nu numai oculte, ci şi cu un abil disimulat caracter politic, economic, oameni de pe toate continentele, transformându-l în instrumente manevrabile atât în zona delincvenţei comune, cât şi în cea care interesează grupările teroriste, serviciile secrete, spionajul industrial şi tot ceea ce constituie tenebrele unei lumi convulsionate”[58].

Participarea unor adepţi din noile secte create în ultimii ani la acţiunile spionajului economic nu mai constituie niciun fel de surpriză, atât timp cât liderii unor asemenea mari grupări au devenit ei înşişi mari industriaşi ori comercianţi, creându-şi în cadrul sectelor servicii proprii de informaţii. Nu mai departe decât secta „Biserica unificării”, aşa după cum preciza cotidianul „New York Times”, într-un număr din martie 1978, a fost pusă la punct, încă din 1961, de directorul serviciului de informaţii sud-coreean şi că, între altele, funcţionează în scopuri certe de spionaj. Dacă avem în vedere că liderul acestei secte, San Myung Moon, este proprietarul a peste 00 de întreprinderi, inclusiv a unor uzine producătoare de armament şi rachete, în care foloseşte munca gratuită a sectanţilor, nu este prea greu să înţelegem că se situează în ierarhia de vârf a spionajului economic. Împotriva cu acţionează în mod deosebit este, de asemenea, simplu de aflat dacă avem în vedere că liderul

58 După revista

sectei şi-a autodeclarat gruparea drept „Federaţia internaţională pentru zdrobirea comunismului”. Pusă la dispoziţia celor mai negre forţe ale reacţiunii, secta încearcă să prolifereze în diverse ţări, ascunzându-se sub multe alte denumiri.

Dar nu numai secta „Biserica unificării” este aservită unor servicii de spionaj şi grupări reacţionare. Şi alte asemenea pretinse secte religioase practică spionajul ori se subordonează intereselor unor astfel de oficine secrete. De exemplu, „Biserica scientologică”, care a ajuns să deţină averi evaluate la peste 140 milioane de dolari, are un serviciu special de informaţii – o secţiune a aşa-zisului „Oficiu de gardieni” –, care are sarcini de a aduna informaţii economice pe care să le vândă la preţuri convenabile, precum şi de a aduna date pe care să le poată folosi pentru coruperea, şantajarea ori chiar răpirea unor persoane sau pentru a putea susţine campanii de compromitere şi ameninţare ale unor persoane şi organisme oficiale pe care nu le agreează. Alte secte religioase create în ultimii ani, între care „Hare Krishna”, „Calea Fericirii”, „Copiii Domnului”, „Centrul luminii divine” etc., sub îndrumarea unor cercuri interesate – de care serviciile secrete nu sunt străine –, încearcă să abată atenţia adepţilor de la marile probleme ale contemporaneităţii, să se amestece în treburile interne ale statelor pe raza cărora pătrund şi să-şi exercite influenţa în medii cât mai diverse, cu

predilecţie în rândul unor tineri intelectuali, da şi în rândul unor naivi pe care îi vor ca masă de manevră.

Fără îndoială, cele de mai sus nu pot reprezenta o analiză a sectelor religioase, scop pe care nici nu îl urmărim să-l realizăm aici şi acum. Ar fi greşit, însă, şi departe de adevăr, dacă am eticheta în bloc şi unilateral sectele religioase, analizând, prin prisma doar a unora dintre ele, toate implicaţiile social-politice ale activităţilor pe care le desfăşoară. Am amintit spre edificare şi în relaţie directă cu subiectul abordat în acest volum, doar câteva dintre ele, ştiindu-se – aşa cum precizam şi într-o altă lucrare – că „sectantismul religios trebuie analizat neapărat şi prin prisma ideologiei pe care o propagă, a interferenţelor pe care de regulă le are cu practicile social-politice, dar, excluzându-l din religie şi punându-l numai pe seama factorului social-politic, am nega un fapt esenţial, respectiv, acela că sectantismul s-a născut în cadrul religiei, este un produs al ei, a avut şi are o importanţă deosebită în evoluţia şi, deci, în istoria religiilor şi o va însoţi atâta timp cât va exista religia” Acest adevăr se impune a fi completat şi prin aceea că, astăzi, asistăm în lumea capitalului la o adevărată degringoladă în rândul adepţilor diverselor culte şi secte, la o dezorientare care niciodată, în trecut, nu s-a făcut atât de resimţită în comunităţile religioase. De acest lucru ştiu să profite şi serviciile secrete şi

să-şi atragă de partea lor persoane influente, îndeosebi, dintre cele aşezate în fruntea sectelor. Situaţia la care s-a ajuns demonstrează şi un alt aspect al problemei, respectiv, faptul că, în lumea capitalului, „epoca de intense frământări, de prăbuşire a valorilor unei perioade, de confuzie, de nesiguranţă, de dificultăţi şi incertitudini materiale, de criză morală, de panică politică devine un teren propice pentru ca sectele să intre într-o centrifugă spirituală în care religia clasică începe să fie din ce în ce mai izolată”[59]. Zeci de mii de oameni ajunşi la saturaţie aşteptând „fericirea” promisă de religiile clasice, văzând că cele promise nu mai vin, căzuţi pradă şomajului, criminalităţii şi altor racile specifice lumii capitalului, aderă la secte în speranţa că aşteptările lor, în sfârşit, se vor împlini. Fireşte, este o nouă formă de înşelare şi de autoînşelare de care profită – cum arătam – şi serviciile secrete. Mai mult ca oricând, în zilele noastre, când lumea capitalistă este sufocată de concurenţă, tind şomajul şi criminalitatea au devenit racile vizibile ale lumii pretinse „a tuturor posibilităţilor”, când criza a cuprins inclusiv sferele ideologiei şi moralei marilor magnaţi, era şi de aşteptat ca procesul de proliferare şi diversificare ale sectelor să continue. Spre deosebire, însă, de alte perioade istorice, noile grupări create, supranumite de unii sociologi

59 Dumitru Lepădatu. Op. cit., p. 220.

drept „secte sălbatice”, prin sloganurile pe care le difuzează şi regulile pe care le impun se dovedesc nu numai anarhice, dar şi aservite unor organizaţii neofasciste, unor oficine de spionaj, fiind promotoare ale unor filosofii şi dogme decadente, de cele mai multe ori făţiş anticomuniste. Ele slujesc, fără îndoială, cauze perimate, antiprogresiste.

Raportul om-societate, privit din perspectiva experienţei de până astăzi a societăţii capitaliste, a avut – şi continuă să aibă – configuraţia pe care a impus-o obţinerea pe orice cale şi în cantităţi cât mai mari a profitului. Concurenţa, în a cărei panoplie se află la loc de cinste spionajul economic, rămâne o „punte” solidă de obţinere a profitului şi, aşa cum s-a mai arătat, ea nu ocoleşte nicio metodă, indiferent cât de inumană ar fi, pentru a câştiga şi, deci, a obţine victoria pe care o aşteaptă. De aceea, cum aminteam la începutul acestui capitol, nu sunt ocolite nici chiar lagărele de tranzit, pe unde, în fuga lor după himere, ajung unii „rătăciţi”, de soartă, de neam şi ţară. Toţi cei care au trecut prin aceste lagăre îşi amintesc cu amărăciune de perioada încărcată de anchete şi interogatorii la care au fost supuşi. „Îi interesa tot; şi despre institutul la care am lucrat, şi despre vecinul meu care este ofiţer, şi despre tata care este un simplu muncitor, şi despre directorul unei uzine cu care colaboram”,

mărturisea Mihai D., din Bucureşti, unul dintre foştii „locatari” ai lagărului de la Traiskirchen. Inginerii, tehnicienii, muncitorii cu înaltă calificare, toate persoanele care au un grad mai ridicat de cunoştinţe tehnico-economice sunt „storşi” până la ultima picătură asupra eventualelor date pe care le deţin despre unităţile în care au lucrat şi care se referă la invenţii şi inovaţii, alte noutăţi aduse proceselor de producţie, despre uzinele din ţară şi din străinătate cu care colaborează, preţurile practicate pe piaţa externă etc. „Este de-a dreptul incredibil, a mărturisit la rându-i Ion C., un alt „rătăcit” care a trecut prin lagărul sus-amintit, cum se insistă în timpul interogatoriilor asupra noutăţilor de ordin economic; toate celelalte probleme rămân subsidiare, aproape neluate în seamă”.

Se pare că trădarea celor ce trec prin aceste lagăre, supranumite şi „inima infernului”, nu este completă şi pe placul celor care le tutelează, respectiv, al serviciilor secrete ale unor state capitaliste „dacă în „bagajul” dezmoşteniţilor de neam şi ţară care ajung pe aici nu se află şi secrete economice. Să urmărim, însă, şi alte, câteva aspecte din interiorul acestor aşa-zise „case de binefacere”, pentru a ne da mai bine seama de cele ce se întâmplă aici şi din rândul căror pretinse „personalităţi” îşi recrutează, uneori, serviciile secrete oameni pentru

rezolvarea, scopurilor pe care le urmăresc.

Căutători în ape tulburi, doritori de senzaţii tari, numeroşi debusolaţi sociali –, trădători notorii, alături de criminali de tot soiul umplu, în mod nefiresc, aceste lagăre de tranzit, răspândite în diverse state occidentale, înfiinţate sub perdeaua – devenită desuetă şi anacronică – a unor aşa-zise... „servicii de caritate pentru emigranţi”. Departe de a sprijini doleanţele celor ce au plecat din propriile ţări, lagărele din Austria (Traiskirchen), Italia (Latina), Turcia, R.F. Germania, S.U.A., ca şi din alte state sunt ele însele „modele” de viaţă pe care le detestă chiar şi cei care au visat să ajungă într-un astfel de „paradis”, unii dintre ei denumindu-le... „instrumente de stors informaţii”. Aşa cum preciza inginerul Virgil T., din Bucureşti, lagărul de la Traiskirchen, de exemplu, „a devenit gazda unei amestecături detestabile de borfaşi, care se dau drept «refugiaţi politici» şi care astfel încearcă să câştige clemenţa şi sprijinul conducerii lagărului...” „Sunt nişte borfaşi, care se dau drept persecutaţi politici”, afirma Grigore N., un fost „pensionar” al unei asemenea „case de binefacere”.

Ştirile despre mizeria specifică din interiorul acestor lagăre, situaţia precară în care se află cei internaţi, cruda realitate a celor ajunşi să lunece pe panta deznădejdii, au depăşit de mult, în pofida restricţiilor impuse de cercurile interesate,

limitele teritoriale ale aşa-numitelor… „punţi spre Eldorado”. Ziarul austriac „Neue Kronen Zeitung”, referindu-se la pretenţia celor internaţi la Traiskirchen că ar fi „refugiaţi politici”, arăta că „… ulterior descoperim că sunt simpli delincvenţi. Aceşti indivizi sunt cei care încearcă să transforme lagărul de transfugi într-un centru al lumii interlope. Paleta delictelor începe cu furturile în bandă, acte de violenţă şi ajunge până la constrângerea şi şantajarea celorlalţi locuitori din lagăr”. Faptele acestor aşa-zişi „refugiaţi” au fost, de nenumărate ori, condamnate public. „Actele bandelor criminale de transfugi (internaţi în lagărul amintit – *N.A.*), scria ziarul „Volkstimme”, sporesc cu o frecvenţă neliniştitoare, creând o situaţie de nesiguranţă în împrejurimi. Jandarmii nu mai pot stăpâni situaţia creată în lagărul suprapopulat. Între cei aflaţi în lagăr se produc, în permanenţă, busculade. Consecinţa tragică a acestei situaţii insuportabile sunt morţii şi răniţii grav”.

Din nefericire, realităţile din lagărul de la Traiskirchen nu reprezintă un unicat. „Am impresia că acolo, în lagărul de la Latina, în apropiere de Roma – arăta Simion A., fost şi el emigrant –, s-au adunat toate scursurile, toate reziduurile sociale de pe mapamond”. Lupta aspră pentru existenţă, înfruntarea anevoioasă a greutăţilor de tot felul, încercarea de a dobândi o situaţie mai bună îi transformă pe internaţii din

aceste lagăre în adevărate brute, urmărite permanent de spectrul neîmplinirilor pe plan social şi moral. Este, de altfel, şi motivul pentru care, cei mai mulţi dintre „pensionarii” lagărelor de tranzit vorbesc despre stările lor deprimante, despre multe alte urmări ce duc, de cele mai multe ori, la anularea personalităţii. „Dintr-un om echilibrat devii o unealtă aflată la dispoziţia unor trepăduşi, a unor interesaţi să cânte în struna unor interese străine”, preciza Aurel S., trecut printr-un lagăr de tranzit din R.F. Germania. Remarca nu este cu totul inedită dacă avem în vedere practicile detestabile instituite de cercuri interesate, de a stoarce declaraţii calomniatoare despre ţara de origine a emigranţilor, de a obţine de la ei date şi informaţii, care, în mod firesc, fac obiectul activităţii unor oficine de spionaj şi nicidecum al acestor pretinse „instituţii de binefacere”. „Zile şi nopţi – îşi reamintea inginerul Virgil T., fost internat în lagărul din Traiskirchen – am fost întrebat de toate şi despre toate. Aceleaşi întrebări mi-au fost repetate de zeci de ori, între care nu au lipsit cele despre întreprinderea în care am lucrat, despre «profitul» ei, producţia actuală, relaţiile externe pe care le are, nivelul preţurilor pe care îl practică, eventuala concurenţă pe care o are. Noaptea eram trezit din somn şi întrebat din nou despre aceleaşi lucruri, fiind ameninţat permanent că voi fi supus testelor detectorului de minciuni şi altor aparate

sofisticate”. A deveni, însă, „… un nimic în faţa propriei tale conştiinţe, ca şi în faţa celor pe care i-ai părăsit, este ceva normal acolo – după cum afirma un alt interlocutor –; nu trebuie să fii neapărat inginer ori economist şi nici nu trebuie să treci neapărat prin zeci de interogatorii pentru a semna, în unele cazuri, declaraţii pregătite din timp de conducerea lagărului, în sensul în care le doreşte”. De acest lucru ne-a conving şi constatarea făcută de un artist instrumentist din Botoşani care, într-o vreme, a avut impresia că Occidentul îl va primi cu braţele deschise. Ajuns în R.F. Germania, cu prilejul unui turneu, s-a sustras de la actul profesional faţă de care avea obligaţii – inclusiv obligaţii patriotice – şi s-a prezentat la autorităţi cu cerere de a rămâne în străinătate. Miraţi, poate chiar contrariaţi, reprezentanţii autorităţilor la care a apelat i-au acceptat gestul. Spre surprinderea sa, însă, primirea nu s-a făcut cu surle, cu aplauze şi braţe deschise – aşa cum îşi închipuise –, ci cu toată rezerva, iar după încheierea formalităţilor de rigoare i s-a recomandat să se interneze în lagăr. Aici, potrivit celor confiate de el, s-a confruntat cu indiferenţa tuturor şi nu cu proslăvirea artei sale, aşa cum se aştepta, cu atribuirea unui număr de înmatriculare, ca oricărui criminal de rând, şi nu cu urcarea sa pe culmile gloriei profesionale, aşa cum sperase. Numele său, pe care în visurile sale halucinante despre viaţa din Occident îl vedea pe

un cap de afiş al unui mare teatru muzical, a devenit pentru autorităţile lagărului nul şi neavenit, fiind înlocuit cu o cifră oarecare, iar personalitatea pe care şi-o vedea împlinită a fost efectiv călcată în picioare, zdrobită. Cea de mai sus nu este singura mărturisire care confirmă situaţia din aceste lagăre. Matei M., fost tehnician la o întreprindere de tricotaje din Bucureşti, lăsându-se ademenit de glasul unor „sirene" interesate, s-a hotărât să rămână în R.F. Germania. Ajuns în gară la Nürnberg, s-a prezentat la un oficiu specializat de unde a urmat o cumplită metamorfoză. „Aici – a arătat Matei M. –, am simţit cumplita schimbare: am devenit nimeni. Ca un nimeni, transportat într-o maşină, am ajuns la lagărul de triere din Berta von Suttner 31/33, ca un nimeni m-am lăsat purtat la vizita medicală şi, apoi, timp de vreo săptămână, prin cleştele anchetei obligatorii: din birou în birou ca să-ţi spui rudele, prietenii, vecinii, ca să arăţi ce-ai făcut, cu ce te-ai ocupat, dacă ai fost persecutat, dacă ştii pe alţii persecutaţi, ce nemulţumiri ai, şi din nou dacă ai familie, dacă ai stare materială...; şi ca tu, nimeni acesta ce ai devenit, să te deosebeşti de ceilalţi nimeni între care necugetarea ta te-a adus, ţi se dă o fişă cu număr de ordine"[60]. Şi astfel, Matei M. a devenit un „nimeni" înregistrat sub numărul 3.203.

Dacă avem în vedere datele de interes pe

60 Declaraţia a apărut în revista Flacăra din 16 martie 1984.

care spionajul le strânge în vederea studierii diverselor categorii de persoane, în scopuri foarte diverse, putem intui, fără a mai fi nevoie de alte comentarii, ce surse utile le sunt aceşti „rătăciţi”, care trec dincolo de porţile lagărelor de tranzit rezervate transfugilor. Nu întâmplător, într-o împrejurare, un străin, interesat în atragerea unui cercetător, i-a procurat acestuia jucării mecanizate pentru doi copii, a încercat să-i facă cadou o sticlă de parfum pe care îl prefera soţia sa şi i-a propus un concediu, în perspectivă, într-o ţară despre care într-o anume discuţie a amintit că ar dori s-o vadă. Aceste „dorinţe” erau cunoscute de la un transfug, care a „trecut” printr-un asemenea lagăr şi care a declarat tot ce a ştiut despre cunoscuţii săi. Într-o alta împrejurare, un cercetător, aflat ca turist peste hotare, a fost întrebat direct, într-un hotel, care este stadiul invenţiei la care lucrează, propunându-i-se, în schimbul unor promisiuni, de a rămâne în acea ţară. Unele amănunte despre cercetător au fost date de un transfug care trecuse prin interogatoriile unui lagăr de tranzit.

Situaţia concretă din lagărele la care ne-am referit este peste tot aceeaşi. Referindu-se la locul în care fusese internat în perioada alergării după himere, respectiv, în lagărul din Latina, Emerik K., tehnician de prin părţile Bihorului, arăta că şi acolo a văzut doar aventurieri, diverşi urmăriţi de autorităţi, hoţi, contrabandişti şi alţi răufăcători.

Zilele i se scurgeau între interogatorii interminabile şi luarea de amprente, de date pentru zeci de fişe a căror destinaţie nu o cunoştea. „Acolo, în lagăr, arăta Emerik K., veneau comisii din diferite ţări, care, după ce citeau fişele completate, alegeau dintre candidaţi numai pe cei sănătoşi, cu putere de muncă şi care lăsau impresia că pot face orice ca să-şi mulţumească patronii. Era exact ca la un târg de animale”.

Pojghiţa strălucitoare a promisiunilor, a speranţelor este tot atât de fragilă afară, ca şi înăuntrul lagărului. Barăcile reci sau zidurile roase de ani ale „caselor mizeriei şi toleranţei criminalilor”, cum a denumit lagărele de tranzit un fost „pensionar” într-un asemenea loc, adăpostesc aceleaşi practici dubioase pe care le poţi vedea şi în afara acestor ziduri sau, cum preciza inginerul Virgil T., peste tot întâlneşti doar… şomaj şi crimă.

Situaţia precară a imigranţilor din statele capitaliste, lipsiţi de orice perspectivă, îi determină pe mulţi dintre aceştia să se înhaite în bande de răufăcători şi, astfel, din persoane ce se considerau onorabile, să devină criminali de rând. Speranţele iluzorii de realizare profesională, socială şi morală sunt uneori destrămate încă de la primii paşi pe pământ străin. Vasile D., din Bucureşti, fost „oaspete” al lagărului de la Traiskirchen, arăta că imediat ce a ajuns la Viena, pe o stradă mai lăturalnică, un imigrant l-a ameninţat cu pistolul, luându-i şi ultimii bani pe

care îi mai avea asupra sa. Ajuns în lagăr, în locul în care i se părea că va afla „direcţia” sigură spre fericirea la care spera, Vasile D. a avut surpriza să vadă „pe viu” criminali notorii care provocau scandaluri şi bătăi crunte, aflând, totodată, că acolo, în locul „marilor făgăduinţe”, în încăierarea pentru existenţă a fost omorât şi un român.

Drama condiţiei umane în rândul imigranţilor aflaţi în statele capitaliste este amplificată, după cum se ştie, de creşterea ratei şomajului, de condiţiile precare de viaţă, de lipsa oricărei siguranţe civice. Cu toate acestea, cercuri politice interesate din ţările occidentale îndeamnă la emigrare, la părăsirea pământului natal, urmărind, de fapt, scopuri mult mai meschine decât simpla emigrare. Trădarea, semănarea confuziei politice, înregimentarea acestor „rătăciţi” în secte sau în slujba unor servicii de informaţii, crearea în rândul lor a unor concepţii antipatriotice sunt scopuri la care concură pe deplin şi conducerile lagărelor de tranzit. Sub oblăduirea acestor lagăre şi a serviciilor de spionaj interesate, indivizi fără scrupule, aflaţi în slujba unor interese străine, racolează oameni nehotărâţi sau meschini, pe care încearcă în fel şi chip să-i determine să rămână în străinătate. „Atunci când nu pot să te prindă cinstit – declara Ion D., ospătar din Bucureşti –, te compromit şi apoi încearcă să stoarcă informaţii”. Acest gen de activitate, cu scop de compromitere a unor turişti

şi altor persoane ce intră în „vizorul” oficinelor secrete, face parte integrantă din arsenalul ademenirilor şi, în general, al „metodelor curente” adoptate de reţelele secrete profesioniste. „Am fost acostat de un individ necunoscut, în faţa unui hotel dintr-un oraş din Turcia, preciza cu amărăciune Ion D. S-a recomandat cu numele de Victor şi m-am entuziasmat văzând că ştie româneşte. Am fost invitat la un bar, iar apoi… Fără ştirea şi asentimentul meu, mi-a apărut fotografia într-un ziar obscur şi o declaraţie, desigur nu favorabilă situaţiei mele. Am vrut să descurc cazul tot prin acel Victor, dar el m-a dat pe mâna autorităţilor şi a dispărut… Aşa m-am trezit într-un lagăr cu aspect dezolant: barăci de scânduri cu geamuri sparte, pline de şobolani. Chiar de a doua zi, am fost întrebat despre preocupările unei rude care este cercetător… Mi-e silă să-mi aduc aminte!”

În interiorul, ca şi în exteriorul lagărelor de tranzit, circulă, după cum se constată, misiţi şi trădători plătiţi pentru a smulge de la asemenea oameni informaţii şi date diverse, inclusiv pentru a-i compromite. „Nu o dată mi s-a sugerat în discuţii cu diverşi «pensionari» din lagăr – mărturisea un fost emigrant – să adopt o atitudine antipatriotică, promiţându-mi-se că astfel mă voi descurca mai bine. Asemenea îndemnuri mi-au fost făcute şi de reprezentanţi din rândul personalului oficial al lagărului”. Iată, deci, ce se

aşteaptă şi ce se urmăreşte de la „locatarii” acestor lagăre! A-i determina pe aceştia să trădeze este, după cum se vede, un obiectiv urmărit cu asiduitate de cercurile diriguitoare ale lagărelor, ca şi de conducerile acestora. Fireşte, nu întotdeauna reuşesc, iar în ultimii ani asemenea încercări ale serviciilor secrete s-au soldat cu multe eşecuri. Între altele amintim de relatarea inginerului Doru T., originar dintr-o localitate de pe Valea Prahovei, care, convingându-se de „prosperitatea” ce îl putea aştepta în Occident, de posibilităţile ce îi erau oferite de conducerea unui lagăr de tranzit, a răspuns la întrebarea unde ar vrea să trăiască, folosindu-se de celebrele cuvinte ale lui Thomas Jefferson: „Desigur, în propria mea ţară, acolo unde sunt toţi prietenii mei, unde se găsesc rudele mele şi cele mai timpurii şi dulci afecţiuni şi amintiri din viaţa mea…” Se înţelege, inginerul respectiv, ca şi toţi cei despre care am amintit mai sus se află *acasă*, în dulcele leagăn al pământului strămoşesc, între rudele şi tovarăşii lor de muncă, care au apreciat că vechile himere visate s-au destrămat definitiv. Este firesc, pentru că visele adevărate, marile împliniri umane se pot împlini numai *acasă*, între cei apropiaţi şi dragi, între oamenii care trăiesc şi muncesc pentru aceleaşi mari idealuri de care este animată întreaga societate.

Din cele prezentate, se desprinde cu claritate

diversitatea mijloacelor şi metodelor pe care le folosesc oficinele de spionaj pentru a intra în posesia secretelor de care sunt interesate. Chiar şi subjugarea morală a individului, aruncarea lui în infernul singurătăţii, al haosului economic, financiar şi moral al lumii capitalului, deţinerea în lagăre sub puterea unor promisiuni iluzorii, toate sunt admise, atunci când se află în joc interesele capitalului. Mai mult decât atât, se constată că în activitatea oficinelor secrete, inclusiv a celor profilate pe probleme economice, spre deosebire de alte perioade, în fizionomia lor, din punct de vedere organizatoric, al procedeelor pe care le folosesc, al mediilor în care acţionează şi al scopurilor generale pe care le urmăresc, s-au produs multe mutaţii. Desigur, ele ţin cont, de schimbările produse în însăşi structura societăţii capitaliste contemporane şi urmăresc, alături de *sustragerea secretelor economice* – care a fost şi rămâne preocuparea de bază –, participarea nemijlocită la *războiul psihologic* pe care-l poartă marele capital împotriva statelor necapitaliste. Influenţarea negativă a conştiinţei oamenilor, sădirea neîncrederii în perspectiva pe care o oferă societatea socialistă, a îndoielilor şi pesimismului faţă de progresul economiei societăţilor care s-au desprins de povara exploatării capitaliste, folosirea diversiunii ideologice nu sunt numai preocupări ale unor politologi, filosofi, sociologi ori economişti burghezi. Idei străine progresului,

unele efectiv ostile sunt difuzate şi proliferate prin canalele obscure ale serviciilor secrete – inclusiv prin reţelele profesioniste ale spionajului economic –, fiind folosite drept „trambuline” unele secte religioase, lagărele de tranzit pentru transfugi, trădătorii de toate soiurile ce se află în solda unor oficine secrete sau organizaţii politice reacţionare. Nu de puţine ori acest „război” este considerat prioritar faţă de orice alte activităţi secrete şi face parte, fără îndoială, din practica spionajului total.

În pofida chemării popoarelor la raţiune şi înţelegere între oameni, a nevoii acute de progres şi a luptei pentru un viitor prosper pe Terra, în fauna pestriţă şi tot mai contestată a decadenţei occidentale şi-au făcut apariţia, sub oblăduirea unor cercuri reacţionare interesate, pretinşi „viitorologi”, persoane angajate să distragă atenţia semenilor de la marile probleme contemporane. Sub patronajul unor servicii de spionaj şi grupări politice extremiste, în unele state occidentale, au apărut cărţi teribiliste cu titluri de o şchioapă, broşuri cu „miracole” editate în tiraje demne de a fi rezervate unor lucrări utile, filme semnate de nume obscure, care anunţă, fără jenă, aşa-zisul sfârşit tragic al lumii. Şi, culmea! Nu este condamnat războiul ori aberanta cursă a înarmărilor în care spionajul îşi aduce din plin contribuţia, nu se aminteşte nicio iotă despre un posibil cataclism nuclear ce ar putea să ducă la un

sfârşit real al civilizaţiei umane, ci se apelează la reminiscenţele religioase ale oamenilor, vehiculându-se acel... apocalips biblic. Între asemenea idei perimate nu se uită a se aminti, de exemplu, că... Terra este „un perimetru cosmic exclusiv al lumii capitaliste”. Până unde ajung autorii unor asemenea aberaţii nu este greu de înţeles dacă avem în vedere că s-au găsit „viitorologi” care anunţă că „sfârşitul lumii” occidentale nu ar fi cel biblic, respectiv, anul 2000, ci cu îngăduinţa lor, el se va realiza abia în anul... 3797. Restul lumii, însă, va pieri, chipurile, în apocalipsul din anul 2000. Cu alte cuvinte, dacă vreţi să trăiţi mai mult, adică încă... 1797 de ani, poftiţi la noi, în capitalism! Nu credem că merită efortul de a mai comenta asemenea „teorii”. Iată, deci, de ce anume se mai preocupă serviciile secrete!

Spionajul ştiinţific

Deşi nu ne-am propus să analizăm complexitatea extremă a spionajului ştiinţific, se impune, să trecem în revistă câteva detalii, din culisele acestuia, care se interferează cu spionajul economic. Nici nu se poate altfel pentru că, astăzi, sfera producţiei materiale – ca şi alte activităţi umane – este condiţionată într-o măsură tot mai mare de aplicarea largă şi intensă a cuceririlor ştiinţei. Rolul celor mai multe discipline ştiinţifice este tocmai acela de a găsi căile propice pentru introducerea progresului tehnic şi a contribui,

astfel, la creşterea şi modernizarea producţiei industriale, diversificarea produselor, valorificarea în mai bune condiţii a resurselor materiale şi, în cazul capitalismului, la obţinerea profitului maxim. Viaţa însăşi demonstrează existenţa acestor relaţii şi conexiuni directe între ştiinţă şi producţie, apreciindu-se, chiar şi de către unii economişti capitalişti că: „Explozia ştiinţifică a deschis, odată cu accelerarea progresului tehnic, era lumii în mişcare. În această lume, a cărei mişcare tinde către paroxism, întreprinderea rămâne celula vitală a organismului economico-social, dar a unui organism din ce în ce mai complex, mai diferenţiat şi, cel mai adesea, agitat de febră" KFireşte, este vorba de „febra" recesiunilor specifice capitalismului, de „febra" pe care o manifestă spionajul economic în a sustrage cât mai multe date utile în favoarea concurenţei, de „febra" însăşi a

1 Labourier Roger, în *Direction et Gestion des Entreprises*, nr. 6/1972, Paris.

concurenţei, agitată permanent pentru obţinerea profitului maxim. Şi toate acestea se mişcă în jurul elementului om, despre care apologeţii capitalului nu ezită să formuleze zeci ori sute de etichete, printre care şi aceea că „... deşi puterea minţii lui se situează la nivelul Cosmosului, fizic el rămâne aceeaşi creatură fragilă, care nu s-a schimbat de secole" 2.

Deşi ultima formulare se vrea „un adevăr

obiectiv”, ea urmăreşte argumentarea concepţiei potrivit căreia omul, cu toate modificările structurale ale societăţii, „rămâne aceeaşi creatură fragilă”, posibilă de manevrat, de folosit, de exploatat, acreditând ideea că nu numai că nu au intervenit schimbări fizice, dar că şi psihic a fost şi trebuie să rămână un aservit. Faţă de cine rămâne astfel aservit în lumea capitalului, se ştie. Şi nu este greu de intuit de ce sunt necesare asemenea teorii, de ce anume se fac eforturi pentru legarea celui exploatat de lumea materială a marilor magnaţi, dacă avem în vedere înseşi declaraţiile unora dintre ei, în care arată deschis: „Întreprinderile pe care le gestionăm nu pot spera să funcţioneze bine într-o societate care funcţionează prost”[61]. Aceasta nu înseamnă că marii manageri capitalişti renunţă la profit. Dimpotrivă! Apelează la subterfugiile concurenţei, la subtilizarea noutăţilor tehnico-ştiinţifice pentru a obţine prioritate pe piaţă. Cum obiectivele de sustragere a unor noutăţi tehnice aparţin, de regulă, spionajului economic, iar rezultatele concrete, materiale, ale cercetărilor aparţin unor sectoare ale cercetării ştiinţifice, nu este greu să sesizăm interferenţa dintre cele două „tipuri” de spionaj. Aşadar, nu ne mai poate mira faptul că unele noutăţi ştiinţifice sunt sustrase de spionajul economic şi nu neapărat de oficinele secrete profilate strict pe spionajul ştiinţific.

---

61 După o declaraţie publică a managerilor americani

Interferenţa la care ne-am referit se explică şi prin aceea că, în decursul istoriei, industrializarea a demonstrat relaţia pe care unităţile economice le-au avut întotdeauna cu cele care au contribuit la dezvoltarea ştiinţei. Astăzi se cunosc, de exemplu, momentele de evoluţie lentă sau accelerată a noutăţilor ştiinţifice, care, în decursul timpului, au revoluţionat tehnica, determinând apariţia marilor unităţi economice. Se înţelege, nu putem vorbi de industria de autoturisme fără să ne referim, în primul rând, la inventarea motorului cu explozie, după cum nu putem vorbi de reactoarele nucleare sau de calculatoarele electronice, fără să amintim de marile descoperiri în domeniul atomului şi electronicii.

Spionajul economic în domeniile ştiinţei nu a acţionat pe un teren gol, ci în timp şi în raport de descoperirile ce s-au făcut. Pentru a se putea înţelege mai bine acest aspect, amintim că de la începuturile istorice ale economiilor organizate şi până în 1600 nu s-au putut înregistra mai mult de 150 de invenţii şi descoperiri demne a fi reţinute. De atunci (1600) şi până în 1850, numărul invenţiilor importante, multe cu aplicabilitate în industrie, a crescut până la 300, apoi, ritmul s-a accelerat; numai între anii 1920 – 1940 au fost înregistrate peste 9.000 invenţii[62]. Ulterior, atât ritmul, cât şi numărul noutăţilor tehnico-ştiinţifice

62 „Untiled Epic Poem on the History of industrialization“, de Buckminster Faller, 1972, New York.

au crescut enorm. Se apreciază că, în ultimele decenii, ştiinţa şi tehnica au parcurs o reală cale revoluţionară, succesele din aceste domenii nu pot fi comparate cu tot ceea ce s-a realizat de-a lungul ultimelor câteva secole. Rezultatele cercetărilor se dublează la fiecare circa 10 ani, fapt pentru care cercetătorii fenomenului au şi apreciat că ştiinţa se dezvoltă într-un ritm de circa patru ori mai mare decât orice alt domeniu al activităţii umane. În aceste condiţii, putem să conchidem prin a arăta că ştiinţa este una dintre componentele de bază alo progresului. Concomitent, au sporit atât necesităţile, cât şi mijloacele de informare, fapt care spionajului economic nu putea să-i scape. Dacă începuturile unor buletine informative îl găsim în secolul al XVII-lea, prin acel „Journal des Savants”, editat încă în 1665, urmat de prima revistă ce prezenta informaţii condensate prin referate ştiinţifice – „Pharmazeutisches Zentralblatt”, editată în 1830 –, în zilele noastre, se apreciază că numai publicaţiile periodice, cu caracter strict ştiinţific, depăşesc 1.000 de titluri, la care se adaugă, cum s-a mai arătat, nenumărate reviste, buletine şi alte publicaţii tehnice.

Cunoscând evoluţia menţionată, trebuie să amintim că „vânătoarea” de secrete ştiinţifice a fost multă vreme organizată în exclusivitate de spionajul economic, respectiv, de cel industrial Mai târziu, însă, odată cu dezvoltarea impetuoasă a ştiinţei, cu extinderea cercetărilor şi în alte

domenii, decât cele strict tehnice, cu multiplicarea şi diversificarea unor cercetări cu caracter deosebit, s-au născut şi oficinele secrete profilate numai pe noutăţile ştiinţifice. A existat – şi continuă să se menţină – o reală concurenţă între spionajul economic şi spionajul ştiinţific, în ceea ce priveşte subtilizarea noutăţilor tehnico-ştiinţifice şi „racolarea de creiere" din domenii tehnico-productive, îndeosebi, din sectoarele tehnicii de vârf. Interferenţe serioase se înregistrează, în ultimii ani, între spionajul ştiinţific şi cel militar, în domeniul creării şi proliferării armelor moderne.

Deşi spionajul ştiinţific, ca activitate distinctă, special organizată, se conturează în Marea Britanie abia în 1942, iar în S.U.A. odată cu crearea N.S.A. (4 noiembrie 1952), antecedentele, după cum s-a mai arătat, sunt vechi. Oricum, apariţia oficinelor profilate special pe sustragerea datelor din domeniul ştiinţelor – ca şi pentru asigurarea sintezei şi analizei riguroase ale acestora –, a condus la creşterea cantitativă şi calitativă a acţiunilor ofensive organizate din umbră. Despre ceea ce a însemnat pentru Marea Britanie crearea, în acel timp, a spionajului ştiinţific, R.V. Jones, unul dintre „fondatori", arăta: „Serviciul secret ştiinţific se constituia acum ca o ramură care îşi avea locul alături şi în strânsă legătură cu celelalte servicii secrete tradiţionale – Naval, al Armatei de uscat şi al Aviaţiei – şi

dispuneam acum de premisele necesare constituirii unei adevărate organizaţii de informaţii ştiinţifice”[63]. Este vorba, deci, de o „adevărată organizaţie de informaţii ştiinţifice”, independentă, dar alături de alte servicii de informaţii, aşa cum, de altfel, ele funcţionează şi în multe alte state. În noua formulă organizatorică a acestor organisme, furtul unor tehnologii noi, nebrevetate, al unor formule ştiinţifice şi concepţii originale s-a intensificat. Obiectivul principal al activităţii oficinelor profilate pe date ştiinţifice nu s-a limitat numai la cele arătate, el extinzându-se, îndeosebi, spre noutăţile din domeniul creării şi proliferării armelor.

În nenumărate laboratoare ştiinţifice, patronate de servicii de spionaj, se află la ordinea zilei preocupări legate de aberanta cursă a înarmărilor în care, alături de oameni de afaceri, strategi militari, specialişti în sustragerea de informaţii secrete lucrează, din păcate, şi cercetători recunoscuţi, care scormonesc pentru a găsi noi procedee de distrugere a civilizaţiei umane. Aşadar, în ciuda misterelor cu care sunt învăluite aceste „cetăţi secrete” – denumire pe care o folosesc serviciile de spionaj pentru laboratoarele la care ne referim –, lumea ar trebui să cunoască faptul că la Dugwai (S.U.A.), de pildă, funcţionează un centru de cercetări ştiinţifice

---

638 R. V. Jones. Un război ultrasecret, Editura politică, Bucureşti, 1333, p. 209.

pentru arme chimice şi biologice, întins pe o suprafaţă de 3.144 kilometri pătraţi. Aici, potrivit mai multor mărturii demne de încredere, se „nasc” şi se experimentează otrăvurile vegetale şi animale, sunt activaţi microbii şi se studiază posibilitatea infestării unor zone cu ajutorul vaporizatoarelor de aerosoli. Numai datorită scăpărilor de gaze din împrejurimile laboratoarelor – după cum ne asigură J. Bergier –, „dintre toate oile născute într-o zonă întinsă din jurul laboratoarelor de la Dugwai, în 1965, 60% au venit pe lume moarte sau diforme. Autopsia a scos la iveală tumori în rinichi şi ficat”.

La Dugwai se fac şi alte experimentări. Între altele, a fost supus studiului un peşte toxic, din care cu un singur gram de otravă extras pot fi exterminaţi două mii de oameni. Iată, deci, preocupările pretins „paşnice” şi „umane” ale laboratoarelor aflate sub protecţia serviciilor secrete, îndeosebi, ale celor ce se ocupă de spionajul ştiinţific. Se pare însă că aceste servicii nu sunt satisfăcute doar cu asemenea rezultate. Obiectivul lor rămâne sustragerea pe mai departe a oricăror idei ce pot duce la descoperirea unor noi arme şi mai teribile. Cui şi căror scopuri „paşnice” pot folosi bombele cu microbi şi viruşi fabricate la Dugwai? Este vorba de bombe ce pot fi transportate cu ajutorul unei rachete de tip „Sergeant”, fiecare cu o încărcătură utilă de 800 kilograme, capabile ca la destinaţie să lanseze

alte... 264 rachete mici, ce au misiunea de a împrăştia microbii sau viruşii pe distanţe mari. Faptele nu sunt de loc simple şi nu constituie nici pe departe speculaţii ştiinţifico-fantastice. Se ştie, de exemplu, că încă în 1944 englezii au contaminat mica insulă Gruinard din nord-estul Scoţiei. S-a presupus că în 1970 ea va putea deveni locuibilă, dar o comisie competentă a apreciat că interdicţia de locuire va trebui menţinută încă 100 de ani, respectiv, până în 2070, viaţa aici neputând fi garantată. Gazele şi microbii ucigători de la Dugwai sunt mai puternici. De altfel, chiar cercetătorii de la Dugwai consideră că unele regiuni, în care şi-au experimentat „opera" în ultimii ani, rămân contaminate pentru un secol sau două. Alături de Dugwai sunt multe alte centre asemănătoare, în care se experimentează perfecţionarea bombei atomice, a celei cu neutroni, ca şi a „mijloacelor războiului paşnic". Ce se poate înţelege prin acest „război paşnic" nu e greu de intuit, dacă avem în vedere că serviciile secrete caută idei noi, care ar putea să ducă la scăderea recoltelor în unele regiuni ale globului, la scăderea virilităţii unor populaţii, la provocarea de inundaţii, cutremure şi uragane pustiitoare, la dirijarea fulgerului natural împotriva unor obiective ale „inamicului", la răspândirea de epidemii în anumite regiuni. Teama că s-au obţinut unele rezultate în astfel de domenii, aflate în atenţia spionajului ştiinţific, l-a

făcut pe cunoscutul scriitor şi comentator al televiziunii engleze, G. Rattray Taylor, să afirme: „Eu cred că războiul este poate deja în curs de desfăşurare”[64].

Nu am redat decât foarte pe scurt unele preocupări ale spionajului ştiinţific, mai exact doar câteva motive pentru care reţelele profesioniste din acest domeniu se interesează din ce în ce mai mult de ceea ce se află în sertarele şi laboratoarele oamenilor de ştiinţă. Sunt opinii că numai S.U.A. acordă anual peste un miliard de dolari, drept „credite negre”, pentru a cerceta şi experimenta idei ce pot duce la perfecţionarea armelor de ucidere în masă, la care se adaugă, după cum preciza revista „Newsweek”, alte peste două miliarde de dolari, pe care îi are la dispoziţie Agenţia naţională de securitate (N.S.A.), în scopul de a folosi la maximum cele peste două mii de staţii de interceptare, instalate pe toate meridianele globului, pentru a „stoarce” informaţii secrete.

Se cunoaşte, problema cea mai acută a contemporaneităţii este cea a dezarmării generale şi, în primul rând, a dezarmării nucleare. Lichidarea unor asemenea arme teribile, care ameninţă însăşi existenţa omului pe planetă, constituie astăzi imperativul prioritar al întregii umanităţi, fapt pe care nu-l înţeleg promotorii

64 G. Rattray Taylor. The biological time bomb, Thames and Hudson, Londra, 1969, p. 184.

războiului, care, cum s-a mai arătat, subordonează numeroase oficine de spionaj ştiinţific. Iată că numai de peste două decenii, cadre cu înaltă calificare, strict supravegheate de serviciile secrete, de organele lor de contrainformaţii, au lucrat la dezvoltarea sistemelor de sateliţi-antisateliţi[65], mărind riscul războiului spaţial, cu care minţile înfierbântate ameninţă omenirea. Se vorbeşte tot mai insistent despre „războiul stelelor", concretizat într-un „sistem antirachetă", ce ar urma să funcţioneze în spaţiul cosmic, de aşa-zise „centuri cosmice ucigătoare", ajungându-se până acolo – cum se preciza într-un studiu al armatei americane, intitulat „Airland Battle 2000" – ca pentru un eventual nou război să fie pregătiţi roboţi şi, adaptate condiţiilor, anume trupe întărite bionic (cu implantare de organe artificiale) şi fortificate cu o anumită medicaţie împotriva stresului. Asemenea „rezultate" sunt posibile şi ca urmare a faptului că – aşa după cum se menţiona într-un comunicat al Institutului de cercetări asupra păcii de la Stockholm (S.I.P.R.I.) –, 80% din cercetările efectuate de peste trei decenii în spaţiu şi aproape 75% din sateliţii lansaţi în spaţiu ţin de domeniul militar, existând astăzi temeri reale de folosire a Cosmosului pentru distrugerea Terrei". Toate acestea se constituie în noi dovezi, pe lângă multe altele, că lupta pentru dezarmare, pentru asigurarea păcii, merită şi trebuie

65 Sistemul poartă denumirea de ASAT.

intensificată.

Cursa înarmărilor nucleare în Cosmos implică, pe lângă riscurile imense de distrugere a civilizaţiei umane, şi o colosală irosire de bunuri materiale. Nu putem trece cu vederea peste faptul că din fiecare dolar cheltuit pe plan mondial în scopuri militare, aproape jumătate este asigurat pe seama restrângerii consumului personal şi circa o treime pe seama investiţiilor în producţie. S-a ajuns până acolo, încât, cheltuielile de ordin militar şi social, datorită înarmărilor, să determine o diminuare a consumului fiecărui locuitor cu mult peste aşteptări. Se apreciază astfel că febra înarmărilor racheto-nucleare a făcut ca fiecare familie de pe glob să consume în medie pe an cu 35% mai puţină carne, cu 28% mai puţin lapte, cu 18% mai puţină pâine. În spatele acestor cifre se află, însă, sute de milioane de oameni ce trăiesc într-o „sărăcie absolută”. Şi nu trebuie uitat că, în zilele noastre, în fiecare minut se alocă în lume circa un milion şi jumătate de dolari pentru înarmări şi tot în acest timp mor de foame 30 de copii. Înarmările privează omenirea de peste 30, 6 milioane de locuri de muncă, de multe resurse naturale şi potenţial uman. Dintre cercetătorii lumii, dintre oamenii de ştiinţă şi inginerii contemporani, care trebuie să contribuie la progresul umanităţii, aproape jumătate sunt implicaţi direct în activităţi de cercetare şi dezvoltare militară. Iată la ce „ordine” veghează

serviciile secrete din acest domeniu! Iată obstacolele ce stau în calea progresului omenirii! Cu cele 800 de miliarde de dolari, care s-au cheltuit în 1983 pentru înarmare, s-ar fi putut acoperi toate datoriile externe ale ţărilor în curs de dezvoltare. În 1985 – potrivit unor evaluări ale Biroului O.N.U. din Geneva – cheltuielile destinate înarmărilor vor atinge cifra record de... 1.000 miliarde de dolari. Cine uită oare sau se face a uita faptul că pentru un singur bombardier se cheltuiesc zece milioane de ore-muncă, ceea ce ar echivala cu 16 spitale moderne? Dacă cheltuielile militare s-ar reduce doar cu 19%, cu suma eliberată astfel s-ar putea electrifica toate oraşele şi satele de pe glob. Pe promotorii războiului, însă, nu-i interesează aşa ceva. Ei pun în mişcare reţelele profesioniste ale spionajului pentru a racola". creiere", a aduna noi idei distructive. În ultima vreme, se caută, de pildă, soluţii pentru crearea invizibilităţii temporare a unor obiective (vase de război, baze de rachete etc.), prin descompunere fotonică sau crearea întunericului artificial (inversul laserului), prin sincronizarea moleculelor pe spaţii de interes, fără posibilitatea de a le ilumina artificial. Iată doar numai câteva motive pentru care, pe bună dreptate, în vasta şi lucida analiză a situaţiei actuale făcute la cel de-al XIII-lea Congres al partidului, tovarăşul Nicoaae Ceauşescu, secretar general al P.C.R., arăta: „Faţă de situaţia gravă care s-a creat, faţă de pericolul

catastrofei nucleare care va duce la distrugerea omenirii, a înseşi condiţiilor vieţii pe planeta noastră, nimic nu poate justifica continuarea cursei înarmărilor!”

În loc de a orienta fantezia creatoare a oamenilor pentru eradicarea foametei, pentru descoperirea unor noi surse de energie, pentru progresul societăţii umane, cercurile imperialiste, prin oficinele de spionaj, caută forme concrete de război subversiv, modalităţi de a folosi drept arme chiar şi eventualele descoperiri paşnice. Ce-ar fi, se întreba un specialist străin, „dacă serviciile secrete şi-ar îndrepta „armele” înspre propriile ţări? Ar vedea ele oare efectul activităţii lor nefaste? u Un nit expert în materie, condamnând cursa înarmărilor, sugera că cel mai util lucru ar fi ca oficinele secrete „să constate cine şi de ce nu se supune acţiunilor de dezarmare?”. Fireşte, întrebări şi opinii au fost şi vor mai fi. Dincolo de ele rămâne, însă, această crudă realitate a zilelor noastre – înarmarea! Ea a atras după sine şi recrudescenţa activităţii spionajului economic, intensificarea, până la paroxism, a concurenţei economice dintre marii magnaţi care concură nemijlocit la procesul suprasaturat al înarmării planetei. A absolvi serviciile secrete de răspundere pentru activitatea pe care o desfăşoară în acest domeniu, a le trece cu vederea faptul că se află în prima linie a servilismului faţă de promotorii războiului, că scormonesc să fure şi

fură pentru a ajuta cercurile interesate să găsească noi mijloace de distrugere a vieţii, a planetei, înseamnă a ignora această maşină infernală pusă în totalitate în slujba capitalului şi a intereselor sale.

Nicolae Ceauşescu. *Raport la cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R...* Editura politică. Bucureşti, lt i 4. p. 74.

Spionajul, oricare ar fi el – politic, militar, economic, ştiinţific –, este, înainte de toate, pârghia subversivă prin care marele capital încearcă să-şi îndeplinească scopurile. Tocmai de aceea, spionajul economic, pe care îl analizăm, nu trebuie privit în afara scopurilor generale urmărite de marele capital, iar furtul, de exemplu, al unei noi tehnologii sau „descoperirea" unei pieţe, prin înlăturarea concurenţei, nu trebuie analizate în afara intereselor, inclusiv militare, ale marilor magnaţi. Astăzi nu se poate vorbi, de pildă, de spionajul economic din domeniul electronicii şi tehnicii de calcul, fără să avem în vedere şi eforturile strategilor militari de a implica electronica tot mai mult în competiţia distrugerii. Se discută, cu multă insistentă, despre „războiul electronic", despre posibilitatea şi necesitatea folosirii echipamentelor electronice în programarea şi ghidarea armelor moderne, îndeosebi, ale celor de distrugere în masă. De asemenea, nu se poate vorbi de spionajul economic în domeniul chimiei au aeronauticii,

industriei de automobile, descoperirii de noi surse de energie şi altora, fără să ne amintim de nevoile tot mai mari, pretinse prioritare, pe care le reclamă industria destinată războiului şi în care se realizează profiturile cele mai mari. Fireşte, căutările în acest domeniu au ajuns la paroxism, iar autorii lor, în goana după câştiguri fabuloase, nu vor să ţină cont că oamenii vor să-şi construiască în pace edificiile viitorului şi că, aşa cum spunea George Călinescu, „pacea este climatul construcţiei şi construcţia raţiunea păcii”[66].

Un loc aparte în competiţia înarmărilor îl ocupă oficinele secrete aflate la dispoziţia întreprinderilor multinaţionale. Încercarea de a pune stăpânire completă pe unele ramuri de producţie sau pe ramurile producţiei mondiale în care sunt specializate conduce la înlăturarea oricărui control al statelor asupra producţiei reale a acestor unităţi-mamut şi a destinaţiei ei. Aşa cum menţiona, de exemplu, ziarul indonezian „Sinar Harapan”, compania americană „Caltex” exploatează peste jumătate din petrolul indonezian, iar în insula Kalimantan 80 % din pădurile cu lemn de esenţe preţioase sunt exploatate de alte nouă companii americane, deşi ţara se află sub povara unor mari datorii externe. Cât oare din aceste producţii sunt „înghiţite” de industria de război? Este greu de răspuns şi

66 După un articol apărut în „Contemporanul“ din 7 oct. 1955.

nimeni dintre cei aflaţi în conducere –, multinaţionalelor şi a oficinelor lor secrete nu este dispus să dea răspuns la astfel de întrebări. Asemănător se petrec lucrurile şi în cazul altor state. Conform unor analize, valoarea globală a exporturilor efectuate de o sută de societăţi multinaţionale a crescut în ultimii ani de două ori mai repede decât valoarea producţiei mondiale globale. Aceasta înseamnă un profit enorm şi, aşa cum am mai arătat, industria de război îl asigură cu multă rapiditate. Desigur, niciuna dintre multinaţionale nu recunosc contribuţia lor la agravarea încordării în lume, la creşterea arsenalelor militare, la adâncirea suspiciunilor şi neîncrederii, după cum, de altfel, nu recunosc nici adevăratele surse de profit. Fireşte, detaliile problemei pe care o analizăm sunt pe cât de complexe pe atât de mult păstrate în seifurile secrete ale oficinelor de spionaj, care se fac a uita că „... armele sunt neputincioase într-o lume economică pe cât de interdependenţă, pe atât de fragilă” ß. Viaţa a demonstrat de nenumărate ori în decursul istoriei umane că îşi urmează cursul firesc şi nu cere „sfaturi” instituţiilor aflate. În extremitatea ei şi în „umbra legalităţii”, mai ales, atunci când trebuie să triumfe raţiunea şi înţelegerea. Marele capital ca şi serviciile secrete aflate în subordinea sa, în pofida evidenţei, nu vor să recunoască că istoria contemporană a popoarelor demonstrează nevoia de a se realiza

progresul pe căi noi faţă de trecut, „... că trebuie inventate alte metode, că trebuie puse în mişcare alte forţe... că şi în momentul în care o criză fundamentală face lumea să tremure, apar noi mijloace, economice şi umane, închinate unui viitor comun”[67].

Oficinele profilate pe sustragerea ideilor ştiinţifice depăşesc domeniile strict economice şi nu ezită a se amesteca în multe alte sectoare ale vieţii sociale. O atenţie deosebită o acordă şi ele aşa-zisului „război psihologic”, de derulare şi influenţare ale unor categorii de oameni. Intre altele, ele caută şi sustrag documente cu ajutorul cărora, prin intermediul unor cercuri reacţionate, al unor grupări naţionaliste ori naţionalist-iredentiste prezintă deformat istoria sau chiar originea etnică a unor popoare, a unor zone. Prin aceleaşi mijloace subversive, contestă paternitatea unor descoperiri importante, denigrează, cu „dovezi” fabricate în laboratoarele lor secrete, importanţa contemporană a unor programe de dezvoltare a unor state, descoperirile sau noutăţile pe care le aduc unele ţări în domeniul apărării sănătăţii, a mediului înconjurător, blamează programele naţionale ale unor state de perfecţionare şi, deci, de aşezare pe planuri superioare a relaţiilor sociale.

O atenţie prioritară acordă aceste oficine secrete *cercetărilor fundamentale*. Fişarea şi

67 Idem, p. 174.

evidenţa oricăror date ce ar putea contura ideea că într-un anume loc se concentrează rezultatul unei cercetări fundamentale importante au intrat de multă vreme în preocuparea obişnuită a spionajului ştiinţific. Mai mult ca oricând, aceste oficine sunt interesate în a câştiga, prin sustragerea unor asemenea date, o poziţie cât mai avantajoasă, inclusiv în lumea economică. Între altele, informaţiile referitoare la modul de utilizare pe scară largă a energiei solare constituie un obiectiv a cărui importanţă s-a amplificat tot mai mult. În acelaşi timp, o mare atenţie se acordă datelor referitoare la virtuţile apei ca sursă de energie, informaţiilor privind modul de folosire a sărurilor din apă ce, eventual, se pot separa şi dizolva, celor din care se pot trage unele concluzii cu privire la noi surse energetice sau la obţinerea unor produse noi pe căi aproape fantastice, cum ar fi, de exemplu, producerea zahărului sau grăsimilor din fumul colectat deasupra coşurilor de la marile uzine sau de realizare a unor noi produse alimentare din fauna, şi flora mărilor şi oceanelor.

Metodele şi mijloacele folosite de oficinele secrete profilate pe domeniile ştiinţei nu se deosebesc, principial, de cele aflate în mod obişnuit în arsenalele spionajului. Exploatarea palavragiilor, corupţia, şantajul, ca şi altele, despre care am amintit pe parcurs, au fost şi rămân valabile şi pentru acest sector, nefiind,

deci, cu nimic mai „elevate” decât celelalte. Brutalitatea, ofensiva continuă, deghizarea, minciuna sunt utilizate chiar şi pentru sustragerea noutăţilor ştiinţifice. O atenţie deosebită o acordă reţelele profesioniste din acest domeniu exploatării publicaţiilor ştiinţifice, a comunicărilor ce se fac la congresele şi reuniunile internaţionale pe domenii ale ştiinţei, ca şi racolării unor persoane – îndeosebi, cercetători – ce le pot fi utile. Nu în puţine cazuri, aceste oficine încearcă racolarea chiar a autorilor unor studii publicate, din dorinţa de a ajunge mai repede şi pe o cale mai directă la „rădăcina” noutăţilor pe care le caută. Faptul că unii dintre specialişti se pun la dispoziţia unor astfel de oficine nu trebuie să ne mai mire, întrucât, aşa cum ne asigură şi cercetătorul francez, J. Bergier, sunt destui dintre cei roşi de ambiţii, dornici de căpătuială pe căi necinstite, în care s-a inoculat gustul de aventură şi chiar al riscului, fapt ce probează şi cauzele pentru care, astăzi, „… se găsesc savanţi la bordul avioanelor-spion, al vapoarelor-spion, în expediţii periculoase sau singuri în misiune într-o ţară străină”. Cu alte cuvinte, exceptând activitatea lor concretă, fireşte în cele mai multe cazuri nobilă şi de o deosebită importanţă, savanţii, cercetătorii, specialiştii din diverse domenii rămân, în rest, oameni obişnuiţi, cu calităţile şi neajunsurile lor. Pentru unele concluzii, demne a fi reţinute, să urmărim un caz.

Inginerul electronist american James Harper, un fost student excelent al Facultăţii de informatică din Fairfield – S.U.A., a căpătat gustul de aventură şi de căpătuială încă din perioada când, imediat după terminarea studiilor, s-a angajat la baza maritimă secretă „Fort Alice” din Alaska. Era animat de dorinţa de a afla şi cunoaşte cât mai multe, mai ales că locul în care se afla şi ocupaţia efectivă – detecţia radio şi radar –, ca şi legătura sa permanentă cu serviciile de informaţii îi ofereau posibilitatea de a lua contact cu multe date confidenţiale utile, necunoscute altor persoane. Împrejurarea, însă, i-a deschis şi alte ambiţii: cea de afirmare în profesie şi de îmbogăţire rapidă. A sesizat că viaţa în acel loc nu-i oferă posibilităţi de împlinire a ambiţiilor personale şi, astfel, a demisionat din marină. S-a stabilit imediat în Silicon Valley, localitate considerată ca fiind avangarda noutăţilor electronice din S.U.A. Aici, prin eforturi proprii, a fondat diverse companii tehnico-ştiinţifice, dar care, spre surprinderea sa, nu au putut rezista concurenţei. Rând pe rând, unităţile constituite de ei au dat faliment şi, astfel, visurile sale de a realiza o mare avere s-au spulberat. Nemulţumit de situaţia sa materială, dar nici de cea familială, divorţează, pe rând, de două soţii. Deşi părea de neînţeles, prietenii şi cunoscuţii nu au dat importanţă amănuntelor şi nici ambiţiilor de care era ros inginerul. Comportarea şi afacerile sale au

trecut neobservate şi din cauză că, perseverent, el a devenit un cunoscut cercetător, autorul multor articole ştiinţifice de interes şi, mai ales, inventator, afirmându-se în cercuri tot mai largi, îndeosebi, după realizarea cronometrului cu cuarţ, noutate absolută în materie. Devenise, deci, o personalitate „dar care, materialiceşte, se considera un neîmplinit. A cerut sfaturi diverse şi, bineînţeles, a găsit şi „sfătuitori”. Între aceştia din urmă a dat şi peste un om de afaceri, apropiat cercurilor de specialişti din domeniul electronicii…

Era în 1979, când James Harper, de acum inventator recunoscut şi remarcat, s-a stabilit la San Francisco, nu departe de Palo Alto, localitate în care funcţionează cunoscuta firmă „Systems Control incorporated”, specializată în echipamente electronice destinate, îndeosebi, organelor guvernamentale de informaţii şi forţelor armate. Se pare că J. Harper avea pe atunci un singur scop imediat, respectiv, s-o cunoască pe încântătoarea Louise Shuler, secretara particulară a directorului sus-amintitei firme, femeie frumoasă, ambiţioasă şi foarte materialistă. Printre relaţiile pe care inginerul le făcuse, a găsit destui binevoitori care l-au prezentat frumoasei femei. Pusă la curent cu ambiţiile inginerului, Louise şi-a dat seama că şi ea gândeşte la fel. Aceasta i-a şi făcut ca în octombrie 1980 să se căsătorească. Ce urmărea de fapt mariajul? Greu

de răspuns, deşi doamna Louise a afirmat sugestiv faţă de o prietenă: „Există o raţiune a acestei căsătorii pe care numai James şi cu mine o cunoaştem”.

Alte explicaţii, doamna Louise nu a mai putut da, întrucât, în ianuarie 1983, a decedat, fiind bolnavă de ciroză. C.I.A. şi F.B.I., însă, au intrat în alertă! Ca printr-un „miracol”, secretele sistemului de protecţie al rachetelor „Minuteman”, care trecuseră prin mâinile ei, „transpiraseră”. Cine oare putea fi vinovatul? Ea avusese acces legal şi, deci, nu putea fi suspectată. Urmărirea altor persoane, care ar fi putut facilita scoaterea secretelor în afara firmei, s-a dovedit lipsită de temei. O examinare discretă şi atentă a urmelor digitale de pe documente – efectuată abia în luna mai 1983 – nu a dus nici ea la clarificarea problemei. Organele de contraspionaj, însă, nu s-au lăsat duse în eroare. După o reexaminare atentă a urmelor digitale s-au găsit câteva amprente ale unui necunoscut. Şi, astfel, printre bănuiţi, a intrat şi fostul soţ al secretarei. Din acel moment, pentru o perioadă îndelungată, James Harper a devenit *obiectivul numărul unu* al agenţilor contraspionajului. Desele lui plecări în străinătate, petrecerile pe care le organiza în Elveţia, Franţa şi alte ţări au întărit suspiciunile. Faptele au devenit limpezi în momentul când urmele digitale ale necunoscutului de pe documentele secrete s-au dovedit identice

cu cele găsite pe o agendă personală a sa. Întors dintr-o călătorie de „agrement”, inginerul a avut surpriza să fie aşteptat pe aeroport de agenţii F.B.I., care l-au primit cu „onorurile” cătuşelor gata pregătite pentru el. Activitatea sa a devenit clară. În schimbul secretelor, plasate prin intermediul microfilmelor, urma să primească suma de 250.000 dolari. Ambiţiile sale de a câştiga prin trădare, la care a contribuit şi fosta sa soţie, nu, au reuşit.

Exemple de felul celui arătat mai sunt. Ele demonstrează posibila racolare de către oficinele secrete a unor astfel de oameni. Dacă însă asemenea cazuri presupun o intenţie vădită şi o activitate clară, sunt încă destule situaţii în care secretele se pot „scurge” în mod „nebănuit”. Într-o anchetă efectuată de publicaţia „Chemical Engineering”, la întrebarea pusă „dacă aţi confiat altor persoane despre «informaţiile discrete» aflate de la colegii dvs?” au răspuns 91 de subiecţi – ingineri şi cercetători – din care 44 l „l au răspuns pozitiv, respectiv, prin *DA*. Într-un alt caz, 56% dintre subiecţii abordaţi au răspuns prin acelaşi *DA* la întrebarea dacă au discutat cu colegi, prieteni ori alte persoane despre invenţia la care lucrează şi care încă nu a fost brevetată. De unde şi concluzia că „limbuţia” ar putea fi considerată în acest sector important ca o… „maladie modernă”.

Măsuri de protecţie şi apărare

Într-o lume supertehnicizată, dominată de concurenţă, unde totul se vinde şi se cumpără, problematica – tot mai majoră – pe care o implică protejarea şi apărarea secretelor economice a devenit pe cât de importantă pe atât de complexă. A trecut de mult timpul când protecţia şi apărarea secretelor economice se limitau numai la asigurarea pazei întreprinderilor ori la simpla supraveghere a vizitatorilor pentru a-i putea descoperi pe cei suspecţi. Spre deosebire de formele arhaice. Între care declararea de „bresle închise” – când componenţii acestora nu puteau ieşi din ele – sau a interdicţiilor severe – practicate în unele zone încă în Evul mediu – de a nu putea schimba patronul şi locul de muncă ori de a interzice emigrarea, în economia modernă s-a pus un accent tot mai mare pe conştientizarea oamenilor în protejarea secretelor economice pe care le cunosc. Conducătorii marilor firme capitaliste, ca şi mulţi cercetători occidentali ai fenomenului recunosc că, astăzi, apărarea secretelor economice nu reprezintă un simplu act instinctual de apărare ori un act sentimental de loialitate faţă de firmă; măsura în sine implică o recunoaştere conştientă, într-un grad tot mai înalt, a necesităţii de apărare generală a intereselor economice şi evidenţiază, de cele mai multe ori, chiar şi o anume *conştiinţă* şi *atitudine politică*. Această observaţie nu poate fi trecută cu vederea atât timp cât, în capitalism, ştiinţa şi tehnica.

Întreaga economie, toate instituţiile de suprastructură – deci, inclusiv spionajul – slujesc scopurile politice expansioniste şi de dominaţie ale marelui capital. „Nu putem să ne imaginăm niciun hotar – afirma un om de afaceri american – între acţiunea fermă de apărare a secretelor noastre economice şi scopurile generale pe care le avem”. În această idee se şi acţionează, cu deosebirea esenţială că scopurile sunt ale reprezentanţilor marelui capital, care ştiu să le disimuleze şi să pretindă astfel că ar fi ale tuturor salariaţilor din firmele pe care le patronează, iar „paznicii” reali ai secretelor rămân, de cele mai multe ori, fie cei plătiţi special pentru aceasta, fie alţi simpli angajaţi ai firmelor.

Încercând să demonstreze că elementul om reprezintă baza apărării secretelor economice în faţa ofensivei concurenţei – observaţie principial reală şi importantă –, capitaliştii contemporani suspectează şi urmăresc în secret propria masă de salariaţi, îngroşând la maximum listele de aşa-zişi suspecţi. În 1962, de exemplu, cercurile guvernamentale de la Washington recunoşteau oficial că „aproximativ opt milioane de persoane, care ar putea dezvălui secrete industriale, au fost puse sub supraveghere”[68]. Astăzi cifra este incomparabil mai mare. În aceleaşi scopuri, organisme guvernamentale sau oficine specializate de contraspionaj economic –

68 După Informaţia Bucureştiului, din 16 ianuarie 1970

subvenţionate de concurenţă – interceptează anual, în S.U.A., circa 45 milioane de convorbiri telefonice ale aşa-zişilor suspecţi[69]. În celelalte state capitaliste procedeele sunt asemănătoare. În Marea Britanie, de exemplu, într-o declaraţie făcută de ministrul de interne al acestei ţări în Camera Comunelor – în februarie 1985 –, s-a afirmat că de mai mulţi ani se procedează la interceptarea convorbirilor telefonice pentru „apărarea economiei ţării”[70]. Iată, deci, că ne aflăm în faţa unor „metode”, cel puţin ciudate şi de neînţeles, în condiţiile în care se pretinde că prin aplicarea lor se urmăreşte... conştientizarea oamenilor în apărarea secretelor economice. Mai mult decât atât, un accent aparte se pune pe verificarea salariaţilor proprii – chiar de la încadrarea în întreprindere – şi punerea lor, în secret, sub observaţie periodică. Investigaţiile complexe în jurul persoanelor ce lucrează într-o unitate economică, luarea de referinţe, spionarea vieţii particulare, verificarea cheltuielilor personale, efectuarea periodică a unor teste de loialitate – în S.U.A., inclusiv cu ajutorul „detectorului de minciuni”, cum preciza publicaţia „Office Methods and Machines” – sunt procedee obişnuite care au intrat în preocupările cotidiene ale oficinelor de contraspionaj subordonate

---

69 Idem.

70 După o ştire apărută în liberă, din 9 februarie 1985.

concurenţei economice.

În afara celor menţionate, multe măsuri de apărare fac parte din aşa-zisa „protecţie materială”, care operează, concomitent cu supravegherea oamenilor, prin mijlocirea unor aparate tehnice sau prin decizii administrative categorice. Între altele, amintim spre exemplificare, „dinastia” Krupp, proprietara cunoscutelor uzine metalurgice vest-germane, care – încă de la începuturile ei – în afara promulgării unui regulament sever de supraveghere a salariaţilor şi vizitatorilor, la ieşirea din uzină îi „bombarda” pe toţi cu un fascicul de vaze X pentru a distruge eventualele filme din aparatele de fotografiat pe care oamenii le-ar avea asupra lor. Astăzi metoda s-a extins în majoritatea firmelor capitaliste şi este îndreptată, îndeosebi, asupra vizitatorilor. În alte locuri, documentele importante sunt asigurate, atât prin organizarea pazei exterioare a încăperilor, cât şi prin mijloace tehnice speciale; aparate de filmat sau de fotografiat mascate ce declanşează automat în momentul când cineva se apropie de locul de depozitare a documentelor protejate; organizarea de „capcane chimice”, prin presărarea documentelor în cauză cu pudră sensibilă la radiaţii ultraviolete, urmând ca în cazuri suspecte cei bănuiţi să fie trecuţi sub o sursă de radiaţii ce poate evidenţia că cel sau cei suspecţi au pus mina, în mod neautorizat, pe

documentele respective Deciziile categorice vizează, îndeosebi, interdicţiile de acces în anumite zone ale unităţii sau chiar în întreprindere. De exemplu, firmele japoneze „Nikon” – specializată în aparate foto – şi „Honda” – cunoscuta uzină de motociclete şi autoturisme –, au instituit interdicţii totalitare de acces pentru orice străin, nefiind valabilă pentru intrare niciun fel de aprobare, indiferent de la ce for ar proveni.

În faţa ofensivei tot mai furibunde a spionajului economic, în măsura în care concurenţa este interesată să obţină în secret noutăţile pe care le vizează, aceiaşi reprezentanţi ai concurenţei şi-au luat măsuri severe de apărare a secretelor proprii. La prima vedere, totul lasă impresia unui „joc închis” sau, aşa cum se exprima un cercetător-englez „totul se petrece ca într-o «haită», unde cei puternici pândesc fisurile celor slabi, de care profită pentru a-i înghiţi”. Ca să fie apărate tocmai asemenea „fisuri” ori să li se prevină apariţia au fost înfiinţate, alături de organismele guvernamentale, zeci de agenţii particulare de contraspionaj economic. „Convieţuirea” oficinelor secrete de spionaj economic cu cele de contraspionaj a devenit ceva obişnuit în peisajul confruntărilor cotidiene ale concurenţei capitaliste contemporane. Intre altele, amintim că numai agenţia americană de contraspionaj economic „Wackenhut” dispune de 22 de sucursale proprii în S.U.A. şi de alte 12

sucursale în America Latină, realizând, de exemplu, numai în 1969 un beneficiu de 20 milioane de dolari. În evidenţele sale se află date despre activitatea a peste 2, 5 milioane de persoane, principiul de bază fiind cel al spionomaniei generale: toată lumea este suspectă. Salariaţii ei – peste 3.500 de detectivi – sunt puşi la dispoziţia a circa 300 mari societăţi capitaliste. Multe alte agenţii asemănătoare din S.U.A.[71], mai mari sau mai mici, între care „Pinkerton”, apreciată ca oficină-mamut de spionaj şi contraspionaj, „Burns”, „Interstat”, „Globe” şi altele se preocupă intens de perfecţionarea mijloacelor şi metodelor folosite, instituind între ele o adevărată rivalitate al cărei scop nu este altul decât tot realizarea profitului. Agenţia „Pinkerton”, de exemplu, de ale cărei servicii beneficiază peste 400 de întreprinderi, a realizat în 1963 beneficii de 63 milioane dolari, faţă de numai 5 milioane în 1949.

Ca şi spionajul economic, apărarea secretelor marilor firme capitaliste a devenit, la rându-i, o adevărată industrie guvernată de legile concurenţei. Există opinii că echipamentele de pază şi de asigurare a securităţii companiilor industriale şi comerciale ar putea să coste patronatul, anual, peste 30 miliarde de dolari, deşi nu există garanţia eficienţei măsurilor ce sunt instituite. Activitatea multor agenţii de

71 Se apreciază că în S.U.A. sînt peste 5 000 de asemenea agenţii.

contraspionaj, îndeosebi a celor noi, este privită cu mult scepticism, mai ales că în rândurile lor au intrat şi elemente ce nu prezintă o totală încredere, aventuriere, neverificate, chiar suspecte că se află în solda unor servicii de informaţii şi fac un „joc dublu”. Există în acest sens şi unele precedente ce sunt vehiculate drept dovezi. În Anglia, de pildă, din biroul directorului unei agenţii specializate în a oferi altor întreprinderi mijloace de asigurare a securităţii, au dispărut scrisori oficiale ale unor clienţi ce puteau fi folosite de concurenţă. În una dintre ele se menţiona că o firmă nu are asigurată, în anumite locuri, paza şi sisteme de alarmă, alta reliefa date amănunţite despre preţurile minimale şi maximale ce se practică într-o întreprindere pentru anume servicii şi cerea ca aceste liste să fie puse la „adăpost” etc.

Apărarea secretelor din întreprinderi, deşi reprezintă un business al unor agenţii de felul celor arătate, este privită de cele mai multe ori cu seriozitate, intenţia fiind cea declarată, respectiv, prevenirea oricăror „scurgeri” de informaţii şi date secrete. În acest scop, multe dintre oficinele constituite pentru apărarea secretelor caută să înlăture neîncrederea în ele, să încadreze specialişti verificaţi în materie şi nu se jenează să-şi facă reclamă proprie după toate legile concurenţei. De exemplu, „Compania internaţională de telecomunicaţii” a S.U.A. (I.T.T.)

a încadrat în fruntea serviciilor proprii de contraspionaj pe John McCone, fost director al C.I.A., „Imperial Chemical Industries”, unul dintre cele mai mari trusturi ale industriei chimice americane, l-a numit în funcţia de director al propriei sale oficine de contraspionaj economic pe Sir Martin Furnival-Jones, fost şef al organelor de contrainformaţii ale Marii Britanii, serviciul similar al „Management Investigation Services” din Londra este condus de R.P. Mathews, fost salariat la „Intelligence Service”, iar Grupul specializat de contraspionaj economic din Franţa îl are în frunte pe George Langellan, recunoscut ca un adevărat maestru pentru activitatea informativă pe care a desfăşurat-o împotriva hitleriştilor în perioada celui de-al doilea război mondial. Şi alte asemenea oficine caută profesionişti. Amintim pentru edificare că serviciul propriu de contraspionaj economic al cunoscutei companii „Ford” este încadrat cu 39 de foşti agenţi ai F.B.I. şi că înşişi foştii salariaţi ai acestei instituţii au constituit la New York, în aceleaşi scopuri – dar şi ca „pepinieră” de cadre – „Asociaţia foştilor agenţi ai F.B.I. care dispune de circa 5.000 de membri. Referindu-se la preocupările acestor „armate”, Howard Winter, unul dintre conducătorii „Agenţiei internaţionale de detectivi particulari”, arăta: „Oamenii de afaceri au din ce în ce mai mult sentimentul existenţei unor fisuri în sistemul de securitate al

firmelor lor şi iau măsuri corespunzătoare de protecţie. Suntem în situaţia de a le procura bărbaţi şi femei capabili să deţină practic orice funcţie, de la portar până la vicepreşedinte în Consiliul de administraţie. Aceşti salariaţi, de o natură specială, redactează zilnic note cu privire la neregulile de orice fel pe care le observă”[72].

Există, însă, şi multe reţineri în folosirea ultimei oficine amintite. Detectivii, în dorinţa de a-şi etala cunoştinţele şi a dovedi cât mai mult zel în faţa patronatului, prin „prinderea” a cât mai mulţi „spioni”, reprezintă, după cum arăta un comerciant american „... o adevărată catastrofă”. Spre deosebire de organele oficiale, detectivii nu răspund de faptele lor decât în cazuri cu totul deosebite, nu sunt obiectivi în relatările pe care le fac, sunt înclinaţi mereu spre suspectarea şi blamarea oamenilor, fapt ce determină ca firmele, pe cât posibil, să-i evite şi să-şi creeze – în tot mai multe cazuri – organisme proprii de apărare a secretelor economice. Aşa s-a ajuns la formula, practicată îndeosebi în S.U.A., ca fiecare mare întreprindere să-şi numească câte un director adjunct care să răspundă în exclusivitate de asigurarea secretelor ei, persoana în cauză fiind cooptată automat şi în consiliul de administraţie al firmei. Recrutate – în urma unor verificări prealabile –, îndeosebi, din rândul celor care au lucrat în organe de contrainformaţii

72 După publicaţia Chemical Engineering.

guvernamentale, în armată sau poliţie, persoanele numite ca responsabile cu asigurarea securităţii firmei au sarcini complexe, care încep cu organizarea pazei şi se încheie – dacă se poate spune că se încheie – cu folosirea celor mai ofensive şi subtile metode de apărare a secretelor economice. În posturile cheie, începând de la portar, funcţie deloc subapreciată, şi până la deţinătorii şi manipulatorii de documente secrete sunt numiţi oameni instruiţi, verificaţi şi care se bucură de încredere. Există, în unele firme occidentale, o anume apreciere, o anume stare laudativă la adresa paznicilor şi portarilor care ştiu să se afirme şi ca „vânători de spioni”. De exemplu, într-un caz petrecut în Anglia, un paznic a identificat un spion industrial, prin simpla observare. A comunicat celor competenţi că la una dintre porţi se află un cetăţean care doreşte să se încadreze ca muncitor la o secţie de asamblare, dar care... „nu are mâini de muncitor”. Verificările, efectuate cu multă operativitate, au stabilit că cel ce se prezentase la poartă, într-adevăr, nu este muncitor şi că, în realitate, este inginer şi îndeplineşte misiunea ingrată de spion, trimis de concurenţă pentru a se angaja la firma „rivală”. Într-un alt caz, un vizitator străin ce se afla într-o fabrică de lacuri şi vopsele a fost observat de un paznic – inclusiv prin sistemul de televiziune cu circuit închis – că a pus mâna pe obiecte proaspăt vopsite şi s-a şters discret cu o

batistă proprie. S-a tras imediat concluzia că străinul, după ce va ajunge acasă, va afla formula vopselelor prin descompunerea – într-un laborator, a petelor de pe batistă. Acesta a fost şi motivul pentru care, după o primire amabilă şi după ce i s-au dat explicaţiile necesare, la ieşirea din hală a fost întâmpinat de o fată chipeşă, care, zâmbitoare şi tot atât de amabilă ca şi ceilalţi, i-a spus fără jenă: „Ştim că v-aţi murdărit batista, ne pare rău, dar vă oferim o alta nouă, spre amintire!”. În aceeaşi clipă, i-a întins o tavă argintată, cu o batistă parfumată şi bine călcată. Se înţelege, străinul a fost nevoit să depună batista „murdară” pe tavă şi să mulţumească călduros pentru atenţia deosebită cu care a fost înconjurat.

În acest real şi îndelungat „război al inteligenţelor” se caută permanent noi soluţii de atac şi apărare. Între altele, în ultimii ani, cele mai multe firme au pus un accent tot mai mare pe *compartimentarea* muncii. S-au instituit în acest scop restricţii de circulaţie în birourile şi secţiile uzinelor, ca şi ale institutelor de cercetări, documentele secrete s-au concentrat în birouri speciale, unde accesul, la anumite informaţii, este permis doar în baza unor autorizaţii speciale, nominalizate, paza electronică a încăperilor a fost generalizată, documentele sunt multiplicate în locuri şi în regimuri speciale, exemplarele de prisos sunt distruse imediat prin ardere sau tocare în prezenţa a cel puţin două persoane, vehiculele

au rezervate – în incinta firmelor – spaţii speciale de circulaţie şi parcare. La acestea s-au adăugat zeci de alte măsuri pentru asigurarea securităţii informaţiilor importante. Între care montarea în încăperi de celule fotoelectrice, a detectoarelor de fum şi a instalaţiilor automate de stingere a incendiilor, interdicţii de a se efectua călătorii cu documente importante fără însoţitori speciali, interzicerea de a se lucra cu astfel de documente la domiciliu sau în alte locuri neautorizate, interdicţia de a se discuta la telefon sau în locuri publice despre secretele firmei şi multe altele asemănătoare. Desigur, ele nu sunt aplicate peste tot, uniform, şi nu toate firmele dispun de un arsenal atât de complex. Elementele de bază, însă, care le unesc în materie de apărare sunt concepţiile potrivit cărora orice sistem tehnic de securitate trebuie să aibă cel puţin un *element de surpriză* pentru un eventual agresor, iar orice secret, indiferent de natura lui, trebuie cunoscut de un număr foarte restrâns de persoane, competente şi verificate.

După cum se constată, apărarea secretelor economice a devenit o preocupare constantă a firmelor, a conducerilor acestora, conştiente tocmai de agresivitatea spionajului. În acest scop, în multe unităţi se fac şi eforturi pentru crearea şi menţinerea unui climat bun în întreprindere, pentru prevenirea apariţiei de reacţii negative (îndeosebi în S.U.A. şi Franţa), prin înlocuirea

metodelor autoritare de conducere cu cele pretinse „democratice”, de apropiere faţă de oameni, de abordare a unei politici „obiective” faţă de personal, acordându-se cu mai multă largheţe împrumuturi, concedii, învoiri, sarcini mobilizatoare şi diverse responsabilităţi, care să-i facă pe oameni mai cointeresaţi şi „legaţi” de firmă. Un accent deosebit a început să se pună pe ridicarea profesională a cadrelor[73], fireşte, pentru ridicarea producţiei şi productivităţii muncii, dar şi pentru obţinerea recunoaşterii celor în cauză că doar... „patronul i-a făcut oameni”, precum şi pe „legarea” de firmă prin semnarea unor angajamente ferme în care angajatul îşi ia obligaţia să nu divulge secretele economice pe care le va cunoaşte. Se aplică şi alte metode de prevenire, considerate utile şi necesare. Periodic, în unele firme, se fac instruiri generale cu privire la amploarea spionajului economic şi măsurile de apărare ce se impun, rolul pe care îl au cei prezenţi în a asigura securitatea secretelor pe care le cunosc. Asemenea instruiri specializate fac şi obiectul unor întâlniri dintre conducerile unor firme şi personalul profilat pe un anumit domeniu (aprovizionare, desfacere, comerţ, pază, dactilografe etc.). Importanţa acestor reuniuni este tot mai des tratată de diverşi specialişti. „Antrenarea tuturor factorilor pentru apărarea

73 I.B.M., cunoscuta companie de echipamente electronice din S.U.A., consacră 14% din cifra de afaceri programului de ridicare profesională a cadrelor.

secretelor firmei nu poate fi neglijată niciodată”, preciza un cercetător englez. „Conducerea întreprinderii trebuie să reamintească periodic personalului însemnătatea pe care o are informaţia confidenţială – arăta un specialist de la firma «California Plant Protection» din S.U.A. –, deoarece dacă un concurent obţine informaţii confidenţiale poate fi ameninţată nu numai întreprinderea, ci şi posturile salariaţilor”.

În condiţiile arătate, educarea salariaţilor, instruirea lor permanentă sunt considerate elemente de bază în orice sistem de securitate. În această idee, la firma „Aluminium Co. of America” din S.U.A. se foloseşte chiar şi gazeta întreprinderii pentru a înfăţişa diverse aspecte ale nevoii de apărare a secretelor. Unele articole publicate au reliefat exemple de lipsă de vigilenţă în păstrarea unor documente aparent fără valoare. Într-o împrejurare, într-un articol din gazeta acestei întreprinderi[74], se menţiona: „Printr-un răspuns dat de un salariat la o întrebare aparent inofensivă, împreună cu o serie de răspunsuri date de alţi salariaţi, se pot divulga informaţii despre data şi locul construirii unei noi fabrici a firmei noastre sau despre tratamentul prin care se obţine ca metalul pe care îl producem să fie mai lucitor”.

Metode similare sunt folosite şi de firma "Philips Gloeilampen-fabrieken N.V”. din Olanda. Într-un număr al gazetei acestei întreprinderi,

74 Gazeta are denumirea de „Alcoa News“.

cititorii au fost atenţionaţi să nu dea răspuns imediat la solicitările pe care le primesc prin telefon de a comunica unele informaţii. Erau sfătuiţi să noteze numărul de telefon al solicitantului, astfel ca după o prealabilă, verificare acesta să fie chemat şi să i se dea lămuririle necesare. Pe aceeaşi cale, personalul firmei a aflat de o dispoziţie a conducerii cu privire la necesitatea distrugerii ciornelor şi a altor hârtii confidenţiale ce se dovedesc a fi de prisos, despre nevoia de a evita aruncarea unor astfel de hârtii la coşul de gunoi, precum şi de alte detalii care să ducă la întărirea măsurilor de prevenire a „scurgerii” de informaţii secrete.

Nu au trecut prea mulţi ani de când cunoscutul dramaturg George Bernard Shaw spunea că „orice profesie constituie o conspiraţie împotriva profanilor”. Dacă privim ad litteram această afirmaţie, înclinăm să fim de acord. Deci, fără să punem la îndoială semnificaţiile ori bunele intenţii ale marelui dramaturg, trebuie să arătăm, totuşi, că, spre deosebire de o perioadă nu prea îndepărtată, rezultatele de azi obţinute prin profesii bine constituite se impun a fi apărate, deoarece, aşa cum se constată, unele nu mai reprezintă o „conspiraţie”. Chiar şi secretele profesiilor în sine pot să dispară, dacă nu sunt apărate corespunzător. Să ne gândim numai la secretele din domenii strict specializate ale construirii microprocesoarelor, ale unor anume

instrumente de navigaţie şi ale altora asemănătoare, mult căutate de oficinele secrete.

Aşa cum s-a mai arătat, cu toate măsurile ce se iau, oficinele de spionaj economic nu se descurajează, caută permanent fisuri prin care să pătrundă pentru a-şi îndeplini scopul. Tocmai de aceea, asigurarea secretelor nu poate fi un apanaj doar al unor anume persoane, ci aparţine întregului personal dintr-o întreprindere, iar „apărarea împotriva spionajului economic este o sarcină efectivă a conducerii întreprinderii”[75]. După cum se vede, răspunderea este plasată la nivel înalt, neputând fi considerată o responsabilitate oarecare. În acest scop, conducerile multor firme, trusturi, concerne au elaborat – şi continuă să elaboreze – norme, instrucţiuni, indicaţii care să conducă la o mai bună organizare a apărării secretelor economice. Multe opinii pe această temă sunt vehiculate chiar şi în presa economică. Publicaţia franceză „L’Usine Nouvelle”, de exemplu, militând pentru creşterea vigilenţei firmelor faţă de ofensiva spionajului economic, era de părere că, spre deosebire de alte perioade, în prezent, se impun următoarele măsuri prioritare:

— Întregul sistem de prevenire şi apărare din cadrul oricărei firme trebuie conceput nu în general, ci în raport de pericolele reale cu care se

75 După publicaţia elveţiană Industrielle Organisation.

1 Nicolae Ceauşescu. Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R., Editura politică, Bucureşti, 1979, p. 14.

confruntă – sau se poate confrunta – întreprinderea în cauză, ca şi filialele ce îi sunt subordonate. În această idee, complexul de măsuri profilactice trebuie să vizeze în mod concret zonele, locurile şi persoanele ce necesită apărare, instituindu-se măsuri concrete.

— La nivelul conducerii fiecărei unităţi economice *a* se facă periodic o evaluare a documentelor secrete şi o clasificare mai realistă a lor, pentru a nu se face nicio confuzie între cele efectiv secrete cu cele de altă natură. Tot periodic, aceste clasificări vor fi reanalizate pentru eventuale completări şi reaşezări.

— La nivelul conducerii fiecărei firme vor fi stabilite persoanele ce pot avea acces la documente secrete, mergându-se până la individualizare, astfel încât, oricând, să se poată răspunde la întrebarea: „Cine şi la ce secrete a avut acces?”

— Măsurile de securitate să nu creeze suspiciuni, să nu invadeze firma de aşa manieră încât să stânjenească – material sau moral – funcţionarea ei normală.

Fireşte, aşa cum am mai remarcat pe parcurs, toate măsurile administrative – sau de altă natură – au în vedere, înainte de toate, *omul*. El este numitorul comun al proceselor de producţie, oricât ar fi de pronunţat caracterul tehnic al acestora, precum şi al oricăror activităţi în care este implicată acţiunea şi voinţa umană.

Însuşi Henry Ford, reputatul industriaş american, a afirmat: „Am crezut că fabric automobile, dar, în realitate, construiam oameni”. Da, este adevărat, a construit caractere umane pe care, ca orice magnat din lumea capitalului, a făcut totul să le supună voinţei pe care o reclama producţia întreprinderilor sale şi, îndeosebi, dorinţei de a obţine prin mijlocirea acelor oameni profituri cât mai mari.

În statele socialiste. În celelalte ţări care s-au eliberat de exploatarea capitalistă, necesitatea de a ocroti, apăra şi dezvolta cuceririle obţinute, combaterea oricăror acţiuni şi manifestări ce pot lovi în avutul comun al poporului au devenit o problemă primordială a conştiinţei umane, în ţara noastră, dinamismul dezvoltării economice în anii construcţiei socialismului, îndeosebi, după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, a avut ca obiectiv principal omul şi nevoile lui materiale şi spirituale. În aceste condiţii, este şi firesc ca acelaşi om, înzestrat cu o înaltă conştiinţă, să apere rezultatele muncii sale şi ale semenilor, ştiind că: „Marile realizări obţinute în anii socialismului în dezvoltarea forţei economice a ţării sunt rodul activităţii neobosite, pline de abnegaţie a clasei muncitoare, ţărănimii şi intelectualităţii, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naţionalitate, al eforturilor considerabile, materiale şi umane, ale întregului popor pentru ridicarea economico-socială a

patriei. Nimic nu am primit din afară în mod gratuit, nimic nu a căzut din cer! Stadiul la care am ajuns este expresia muncii eroice a poporului nostru, a hotărârii şi încrederii cu care toţi oamenii muncii urmează şi înfăptuiesc neabătut politica partidului, a tăriei şi forţei socialismului, a capacităţii noii orânduiri de a asigura întregii naţiuni un înalt nivel de civilizaţie materială şi spirituală”!

Practica socială din ţara noastră demonstrează permanent uriaşa forţă pe care o reprezintă întreaga colectivitate umană în asigurarea legalităţii socialiste, inclusiv în apărarea secretelor de stat. Există o adeziune deplină faţă de normele ce reglementează acest important sector, iar oamenii muncii, indiferent de naţionalitate şi de poziţia socială pe care o au, dovedesc o atitudine activă de prevenire şi de combatere ale manifestărilor negative ce pot să apară în acest domeniu. Cele câteva exemple pozitive pe care le-am amintit pe parcursul lucrării noastre – alese dintre multe altele – evidenţiază nu un reflex de apărare şi nici pe departe doar nişte excepţii, ci o atitudine lucidă, generalizată, bazată pe o înţelegere majoră a sensurilor înalte a prevederii legale potrivit căreia „Apărarea secretului de stat este o îndatorire patriotică, o obligaţie de onoare a tuturor cetăţenilor Republicii Socialiste România – muncitori, ţărani, intelectuali şi alte categorii de oameni ai muncii –,

prin care aceştia îşi aduc contribuţia la apărarea cuceririlor revoluţionare ale poporului român, a independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale a statului nostru”[76]. În cele ce urmează, vom prezenta şi un alt caz din care rezultă atitudinea patriotică, plină de grijă şi răspundere faţă de zestrea şi nevoile ţării, dovedite de un deţinător de secrete economice.

Cafeaua aburindă îmbia la sfat, la glume şi vorbe de duh, dar şi la amintiri frumoase despre momente care, în împrejurări de mult trecute, îi înnobilaseră sufleteşte pe cei doi amici. Constantin Dunca îşi aduse aminte cu multă plăcere de zilele când, acolo în străinătate, aflat la specializare, Antonie Kriegel, musafirul său de azi, îl întâmpinase mai mult decât protocolar. „Îţi aminteşti?” îl întrebase Kriegel la un moment dat. „Ei, cum să nu!” răspunse maşinal Dunca. Şi prin filtrul memoriei începu să se depene o proiecţie imaginară a lucrurilor şi locurilor pe care străinul i le prezentase cu multă generozitate. Schiţe şi proiecte de maşini, tehnologii de fabricaţie, reviste de specialitate – e drept, multe dintre ele depăşite, dar utile – la care se adăugau vizitele la marile muzee, câteva petreceri şi câte altele.

Timpul a trecut pe nesimţite şi Dunca s-a întors acasă le ai sui. Kriegel şi-a mai amintit doar de câteva ori de Dunca trimiţându-i amabil câteva

---

76 Art. 1 din Legea nr. 23/1971 privind apărarea secretului de stat în Republica Socialistă România.

cărţi poştale ilustrate ori răspunzând la mesajele prieteneşti pe care le-a primit în acelaşi fel. Apoi, s-a aşternut tăcerea. Desigur, „ochii care nu se văd se uită”, gândi de multe ori Dunca. Îşi dădu seama însă că s-a înşelat. Vizita lui Kriegel era o dovadă incontestabilă.

Inginerul Constantin Dunca devenise cercetător cunoscut şi solicitat. Zile întregi uita de prieteni şi familie, de dogoarea soarelui de afară, de valurile înspumate ale mării şi vârfurile pleşuve ale munţilor şi rămânea, uitat de sine, în laborator. Acum lucra la ceva cu totul nou. Voia ca o nouă tehnologie să diminueze consumul de energie din marile uzine, să aducă venituri, să elimine importul. Totul i se părea firesc, totul părea să devină o reuşită. Un amănunt însă îl deranja, o „chichiţă”, cum se pronunţase el, îl deruta şi îl amâna. Un contact nu voia să răspundă la comanda sa şi atunci luase calculele de la cap. În zadar, instalaţia rămăsese mută. Din pur interes profesional ori poate dintr-o curiozitate nu tocmai Dunca a început să ceară păreri. Firesc, câte ceva din preocupările, sale a transpirat. A rămas însă esenţa: formula tehnologică bine întipărită sub cutele conştiinţei proprii. „Cine ar putea s-o afle?” întrebase el la un moment dat, când un bun amic îi atrase atenţia că ar fi bine să discute mai puţin despre gândurile şi intenţiile proprii.

Vizita lui A. Kriegel se ivise pe neaşteptate. „Cel puţin dacă ştiam, mă pregăteam”, îi reproşă

Dunca. „Se poate? – interveni Kriegel – între prieteni pretenţiile nu-şi au locul”.

Într-un târzki, o stare de dulce beatitudine plutea printre pleoapele amfitrionului, dezobişnuit de „tării”, cum îi plăcea să afirme. Ochii începură să vadă vise, iar mintea să-i zburde spre amintiri. „Vreau să te fac om”, îi şopti Kriegel, întrerupând-o discuţie începută. „Om?”, îl întrebă Dunca mirat. O pauză de câteva clipe i se păru de un an. „De fapt, ce vrei?” continuă Dunca. „Îţi dai seama cât ai putea câştiga? continuă Kriegel. O avere !” Dunca zâmbi. Aburii coniacului se împrăştiară ca la comandă. Înţelese aluzia. „Nu mă judeca greşit, interveni din nou Kriegel, vizita mea e nevinovată…”. „De fapt, ce vrei?” întrebă de această dată mult mai hotărât Dunca. „Să te ajut, să ne consultăm cu privire la ultima ta descoperire tehnologică… Ai putea veni la noi ori poate… numai să ne vinzi invenţia…”. Un timp, cei doi se priviră tăcuţi. „Câtă dreptate avea directorul meu”, spuse, în cele din urmă Dunca, zâmbind amar în colţul gurii. „Nu înţeleg”, interveni Kriegel contrariat. „Avem noi o zicală, domnule Kriegel, spuse Dunca apoi, una veche, dar bună: păzeşte-mă doamne de prieteni, că de duşmani mă păzesc singur!”. „Deci asta e!” înţelese Kriegel aluzia. „Şi, totuşi, insistă apoi străinul, ce gânduri ai, ce facem?”. „Gânduri? – interveni imediat Dunca – să te dau de guler afară. Dacă nu ştii ce înseamnă să fii prieten, ieşi!”

Am redat, deci, încă un caz, încă o împrejurare în care spiritul de vigilenţă, conştiinţa patriotică, sentimentul de cetăţean al unei patrii libere, independente şi suverane au învins. Este o dovadă, ca în atâtea multe alte cazuri, că oamenii muncii, convinşi de necesitatea apărării propriei lor economii, a propriei lor avuţii, nu pot fi păcăliţi de perversitatea profesioniştilor din oficinele de informaţii aflate la dispoziţia marelui capital. Secretele economice ale fiecărei întreprinderi, ale oricărui şantier de pe cuprinsul tării, ale fiecărui institut de cercetare, ale oricărei instituţii sunt secretele noastre, ale statului nostru şi privesc direct roadele muncii poporului român, inteligenţa şi spiritul său creator, eforturile sale de a-şi apăra cuceririle revoluţionare. Tocmai de aceea „... apărarea secretului de stat fată de orice încercare de a i se aduce atingere este o problemă de o stringentă actualitate, o îndatorire patriotică a fiecărui cetăţean, o cauză a întregului nostru popor”[77]. Este, în ultima instanţă, misiunea nobilă şi plină de răspundere a fiecăruia dintre cetăţenii Republicii Socialiste România, stăpâni pe soarta lor şi răspunzători de viitorul ţării, faţă de generaţiile viitoare.

În loc de postfaţă

77 Din expunerea ele motive pentru adoptarea Legii nr. 23, prezentata la sesiunea Marii Adunări Naţionale din 17 decembrie 1971.

Suntem martorii unei lumi complexe, care parcurge numeroase procese contradictorii. Asistăm, pe de o parte, la declaraţii la nivel guvernamental, în care se exprimă voinţa de pace şi cooperare, în spatele cărora, paradoxal, în numele sacru al libertăţii şi progresului, se produc arme de nimicire în masă, se împart zonele de influenţă, se perfectează armele perfide ale spionajului, se jefuiesc bogăţii, se flutură opulenţa arogantă a puterii, înfloreşte prăpastia suspiciunii şi neîncrederii. Pe acest fond, pentru asigurarea unei pretinse supremaţii, sunt folosite cele mai subtile mijloace, inclusiv spionajul economic, al cănii rol în concurenţa capitalistă, mânuită cu abilitate de marele capital, nu poate fi subapreciat. Alături de multe cauze care concură la menţinerea unei ordini economice internaţionale anacronice, spionajul economic are partea lui de contribuţie, având un rol bine determinat în îmbogăţirea bogaţilor şi sărăcirea săracilor. Pe de altă parte, trezite la realitatea socială a timpului, popoarele demască jocul de culise al celor care vor să le târască spre toboganul distrugerii, se dezvoltă lupta maselor largi pentru apărarea vieţii pe Terra, pentru asigurarea bunăstării oamenilor de pretutindeni, prin folosirea paşnică a marilor mijloace puse la dispoziţie de revoluţia tehnico-ştiinţifică. Desigur, în lupta lor dreaptă pentru bunăstare şi progres, pentru propăşirea noului în folosul tuturor,

oamenii nu au rămas şi nu rămân indiferenţi faţă de „războaiele secrete” promovate de marele capital, de faptele din umbra moralităţii de care le comit reprezentanţii oficinelor de spionaj economic, pentru a adânci decalajele şi perpetua subdezvoltarea, pentru a asigura pe orice cale profitul marilor magnaţi. Tocmai de aceea, considerăm de o mare actualitate apelul la raţiune şi înţelegere, la faptul că: „Trebuie realizată o nouă ordine economică mondială, bazată pe egalitate, pe echitate şi avantaj reciproc” *, situaţie ce impune „… asigurarea accesului larg al ţărilor în curs de dezvoltare la tehnologiile moderne, ridicarea barierelor vamale şi asigurarea unor preţuri corespunzătoare pentru produsele acestor ţări”.

Repercutarea urmărilor crizei economice – în ţările capitaliste dezvoltate – în rândurile marii mase de oameni ai muncii, prin creşterea ratei şomajului, prin scumpirea şi degradarea continuă a vieţii, se pare că nu-i sensibilizează pe reprezentanţii marelui capital, care, în afara obţinerii profitului maxim, nu-i interesează altceva. Acesta este şi motivul pentru care, indiferent de „anotimpul social” pe care îl traversează omenirea, marele capital foloseşte şi proliferează cele mai subtile mijloace pentru a adăuga alte bogăţii la bogăţiile proprii, inclusiv prin folosirea spionajului economic.

Se ştie, adâncirea şi perpetuarea crizei

economice îngustează pieţele şi, implicit, ascute la maximum confruntările. Acest lucru ne determină să reamintim şi să subliniem semnificaţia – şi în acest sens –, precum şi actualitatea deosebită ale celor arătate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al P.C.R., şi anume că: „Este necesar să ţinem seama de faptul că efectele crizei economice nu se opresc la graniţele ţărilor socialiste, că sistemul socialist nu poate trăi în mod independent, nu se poate rupe de economia mondială, de diviziunea muncii pe plan mondial, de colaborarea economică internaţională” 3.

1 Nicolae Ceauşescu. Raport la cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, Editura politică, Bucureşti 1984 p. 80.

2 Idem.

În astfel de condiţii, devine cu atât mai clară şi mai actuală sarcina de apărare a secretelor noastre economice, fiind conştienţi că marile firme capitaliste, prin mijlocirea oficinelor secrete, sunt oricând gata să-şi însuşească noutăţile, – să obţină avantaje unilaterale pe seama muncii, eforturilor, abnegaţiei şi inteligenţei milioanelor de creatori din România. Fără îndoială că relaţiile noastre cu firme economice din lume se vor dezvolta şi diversifica. Anii ce vin vor adăuga noi succese politicii active a României socialiste de pace şi colaborare, prin care a cucerit un înalt prestigiu în

rândul tuturor naţiunilor lumii. Aceasta, însă, nu trebuie să ne determine a uita că, în ultima jumătate de veac, diverse puteri străine, cercuri reacţionare, servicii de spionaj – inclusiv pe profil economic – „... au încercat să penetreze în România informatorii lor, au încercat să ţească pânza insidioasă a agenturilor secrete, voind să ne fure avutul şi libertatea, să ne submineze edificiul naţional păstrat din moşi-strămoşi suveran, încercând să lovească în cuceririle revoluţionare ale poporului român”[78]. Fără îndoială, organele chemate să apere libertatea şi cuceririle noastre, oamenii muncii – apărătorii de fapt ai secretelor de stat şi ai tuturor cuceririlor obţinute – au dat de fiecare dată lecţii usturătoare celor care nu au înţeles că pe acest teritoriu suveran, liber şi independent, scăldat de sângele miilor de eroi căzuţi întru libertatea şi prosperitatea neamului, nu avem conştiinţe scoase la mezat, că jocul lor abil va fi oricând descifrat de oamenii care au apărat şi apără până la capăt cauza pentru care luptă. Fireşte, au fost şi insuccese, dar acestea au condus la organizarea unor noi şi serioase măsuri de apărare. Analiza unor cazuri a evidenţiat că, cercurile interesate, pentru a-şi putea realiza scopurile subtile au căutat să profite nu numai de eventualii trădători cât, mai ales, de atitudinea de nepăsare ori de dezordine în asigurarea secretelor de stat şi apărarea juridică a unor valori ştiinţifice.

78 După revista Pentru patrie nr. 1/1983.

Unele asemenea realizări au „scăpat” şi la noi ca urmare a „limbuţiei” unor specialişti ori a publicării rezultatelor cercetărilor proprii – cu soluţii tehnice originale, susceptibile brevetării – în reviste de specialitate sau a comunicării lor în congrese, simpozioane şi alte întruniri ştiinţifice internaţionale, motivându-se… prioritatea publicităţii. De exemplu, într-o comunicare susţinută de un cercetător la un simpozion internaţional de optică, au fost detaliate compoziţia şi procesul de realizare ale unui produs nou, necunoscut, fără să se fi luat, în prealabil, măsura de înregistrare a sa ca invenţie. După expunerea făcută public, propunerea nu a mai putut fi înregistrată ca noutate pentru simplul motiv că nu mai era… noutate şi, astfel, o importantă realizare autohtonă nu a mai putut fi valorificată cu eficienţa scontată. Din păcate, au fost şi alte asemenea situaţii în care neglijenţa şi uşurinţa ne-au costat. Am putea aminti aici de două maşini, cu performanţe tehnice excepţionale, ce constituiau priorităţi pe plan mondial, prezentate de reprezentanţii ţării noastre la o expoziţie internaţională. O firmă străină, producătoare de maşini similare, dar de o calitate îndoielnică, şi-a dat seama de performanţele noi, unice, ale celor româneşti şi s-a oferit imediat să le cumpere la preţuri avantajoase. Convinşi că au făcut o „afacere bună”, comercianţii români le-au vândut imediat. Abia mai târziu s-a tras concluzia

– cea reală – că firma a achiziţionat cele două maşini la preţuri mari, deoarece, din discuţiile cu specialiştii noştri, reprezentantul străin a tras concluzia că maşinile nu erau brevetate. Astfel, firma străină a ştiut să profite: a introdus brevet de blocare în statele în care intenţionam să vindem aceste maşini, fapt care ne-a adus importante daune.

Cazuri de felul celor menţionate mai sus, efectiv rare în ritmul elaborării spre folos public a rezultatelor inteligenţei româneşti, atrag atenţia asupra importanţei ce trebuie acordată păstrării datelor şi informaţiilor secrete asupra produselor unicat ce au un asemenea caracter. Din nefericire, alături de neglijenţă, se mai întâlneşte comoditatea în brevetarea invenţiilor, tergiversarea înregistrării unor asemenea noutăţi, păstrarea şi manipularea necorespunzătoare ale unor lucrări ştiinţifice, teze de doctorat, idei şi concepţii noi neclasificate ca secrete, deşi conţin în mod vădit soluţii tehnice originale, susceptibile de brevetare.

În condiţiile dezvoltării impetuoase a ştiinţei şi tehnicii în anii următori, ale creşterii continue a producţiei şi productivităţii muncii, ale rezultatelor ce se vor obţine în domeniul cercetărilor ştiinţifice, se impune, fără îndoială, o atenţie sporită în apărarea oricăror date şi informaţii secrete. Introducerea spiritului de ordine şi legalitate în lucrul cu documentele ce

conţin elemente de noutate pentru ştiinţa şi tehnica românească – unele de importanţă mondială –, combaterea nepăsării, dezordinii şi indisciplinei în asemenea importante sectoare ale creaţiei contemporane sunt de datoria fiecărui om al muncii, angajat în orice sector al creaţiei materiale ori spirituale din ţara noastră. Importanţa acestui deziderat se amplifică cu atât mai mult, cu cât, aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, „Până în 1900, circa 95 Ia sută din produsele româneşti trebuie să fie din punct de vedere tehnic şi calitativ la nivelul celor existente pe plan mondial, iar cel puţin într-un procent de *2* – 5 la sută să realizăm produse cu asemenea parametri tehnici şi calitativi care să situeze România pe primul loc în lume” 4. Evident, sarcina este nobilă şi mobilizatoare pentru oricare cercetător patriot, dar, în acelaşi timp, nii se poate subaprecia faptul că serviciile secrete caută tocmai asemenea noutăţi. Apărarea lor este necesară şi datorită faptului că, din nefericire, sunt încă – în afara hotarelor ţării – cercuri şi persoane ce nu doresc propăşirea noastră, care Vor să înlăture prioritatea României în diverse probleme de interes mondial şi, în consecinţă, să caute a subtiliza secrete cu care să încerce fie a ne compromite, fie a-şi aroga dreptul de a se considera… primii inventatori ai produsului. Istoriceşte, sunt cunoscute destule situaţii în care

paternitatea şi priorităţile unor invenţii au fost înregistrate şi popularizate în raport cu interesele urmărite de anumite cercuri şi „case” străine, care au profitat de nepriceperea ori neglijarea apărării lor. Tocmai de aceea, respectarea regimului juridic al invenţiilor şi inovaţiilor[79], perfectarea căilor şi mijloacelor de prevenire a oricăror încălcări ale normelor ce reglementează apărarea secretelor se înscriu ca sarcini deosebit de importante. Aceasta înseamnă că însăşi concepţia de apărare a noutăţilor trebuie aşezată în spiritul legii, înţelegându-se că, astăzi: „Conştient de răspunderea pe care o poartă pentru apărarea cuceririlor revoluţionare ale poporului, fiecare cetăţean al R.S. România are obligaţia să păstreze cu stricteţe secretul de stat şi să-şi sporească vigilenţa şi combativitatea împotriva tuturor celor care, pe o cale sau alta, încearcă să afle, să divulge sau să transmită date cu caracter secret de stat.[80]

Cuprins

Concurenţa neloaială – o realitate a lumii capitaliste contemporane
Consideraţii privind istoricul spionajului

79 Legea nr. 62/1974, completată cu Decretele Consiliului de Stat nr. 93/2976 si 363/1976.
80 Din preambulul Legii nr. 23/1971.

economic;
Secolul al XX-lea – apogeul confruntărilor făţişe dintre marile oficine secrete.
Acţiuni ofensive şi… obiective concrete; 3.3
5, Moralitatea” marilor afaceri…335
Spionajul şi… „exodul creierelor” 3.3 3.5
Reţele profesioniste. 3.3 3.3 3
Spionajul şi tehnica modernă 3.3 3.3.5
Omul rămâne baza!… 3.3.5.3.3
Scopul… nu scuză mijloacele 3.3 3:
Subterfugiile spionajului în domeniul comerţului 4 «. >.
Ocultism – secte – spionaj.33333 Spionajul ştiinţific… 3.3 3.3
Măsuri de protecţie şi apărare 3.3 3.3 3
În loc de postfaţă. 3.3 3.3 3

Bun de tipar 23 mai 1985. Apărut – iunie 1985.